మాయారాక్షసుని జయించిన

మ నో ర మ క థ.

సహృదయ హృదయానురంజక నవల.

ఇది,

మ- సుబ్బరాయలు నాయునిచే

వ్రాయంబడినవి.

(మొదటికూర్పు 1000 కాపీలు.)

నా- మునిసామి మొదలియారిచే.

చెన్నపురి.

మురహరి ముద్రణాలయంబున

ముద్రింపఁ బడినది.

—.—

1914.

10 అణాలు] కాపీరైట్ రిజిష్టరుడు. [పోస్టేజిప్రత్యేకము.

రిజిష్టర్ ప్రకటన.

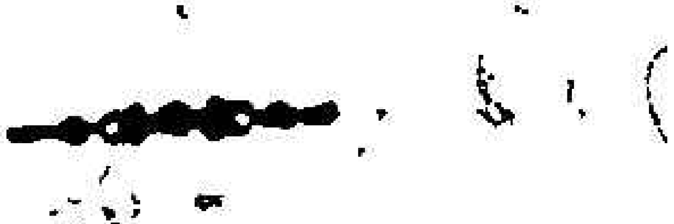
ఇందువలన సకలజనులకు తెలియజేయునదేమనగా! 1867-వ సంవత్సరపు 25-వ ఆక్టు 20-వ సెక్షన్ 9-వ విధిప్రకారము యీగ్రంధమును ఘనతజెందిన గవర్నమెంటువారి చట్టప్రకారము ఇతరులెవరున్ను ముద్రించబడక కాపిరైట్ రిజష్టరు చేయబడియున్నది. గనుక ఇతరులెవరైనను యీగ్రంధమును ముద్రించినయెడల వీటిచేగ నగు నష్టములను యీక్రిందచేవ్రాలుచేయు వారివలన చట్టప్రకారము వసూలుచేయబడును.

ఇట్లు,

ఎన్- మునిస్వామిమొదలియార్.

నెం 6. వెంకటేశమేస్త్రి వీధి, మదరాస్.

తొలి నుడువు.

సుఖమును దుఃఖము నొక్కవస్తువునందే దేశకాలాదికారి భేదంబులచేఁ దోచునని యెల్లఱెఱింగిన విషయంబే. అట్టులనే గ్రంథములయందును బ్రవర్తించును. గ్రంథములలో గొందఱికి సుఖప్రాయమై యుండునది మఱి కొందఱికి దుఃఖప్రాయమై యుండును. "లోకోభిన్నరుచిః" అను నార్యోక్తి వ్యర్థమే. అయినను దేశకాలాదికారి భేదంబుల ననుసరించి వ్రాయంబడిన గ్రంథమగునేని సుఖప్రాయంబుగనే యుండు ననుట యార్యుల సమ్మతంబగుటంజేసి కొ[illegible]వల్లలవలె నిదియు దేశకాలాదికాది భేదంబులననుసరించి యనేకోపకథలతో వ్రాయబడినది. కావున నిదియందఱికి సుఖప్రాయంబగునని మానమ్మకము.

ఇందలి కథానాయిక యాడుదైనను దన మగనికి సంభవించిన

తాపమును చూడుడు.

జూపి నాప్రియునిం దోడి తెచ్చినట్లును నొక కలఁగ... ...గారు చెలులని మీతో నంటిని. నామదిని వెతగంటిని. నేనిక నేమి చేయుదు. నీవెత నెటు వాయుదు. నాప్రియు నెటులోయుదు, నని గోడుగోడుమని మొఱపెట్ట సాగెను. దాసులు అదరిపడి లేచి మనోరమకు ధైర్యంబులు సెప్పిరి. రాణీ! పల్లవపాణీ! అలినీలవేణీ! నీవేల యడలెదవు? రాజున కేకొఱంతయులేదు. స్వప్నములు నిజమని తలంచువారెవరు? కలలు కాకతాళీయంబులు. జరిగిన జరుగును. జరుగకుండిన నుండును. దీనికై శోకింప నగునే? అదియునుగాక కలలు సంకల్పానుసారములు. కొంత యోర్చి యుండుము. రాజుగారు పరిజనంబులతో నరుదెంతురు. దిగులొందకుము, అని యెంతజెప్పినను వినక క[illegible]రంబుననే యుండెను.

రాజు రాఁగలఁడు, రాఁగల డని పరివారంబులు ఎంతసేపుచూచినను, రాజు రాఁడయ్యెను. రాజున కేమి సంభవించెనో యని దిగులొందిరి. మూలకొక్కరై వెదుకసాగిరి. అంద ఱొక్కచో మూగిరి. ఏమేమి యని విచారించిరి. రాజుగారి పోబడి తెలియమని చింతించిరి. ఇక నేమి చేతుమని యూరికిఁ దిఱిగిరి. మణిపురంబునుఁ బ్రవేశించి జరిగిన వర్తమానంబును దమ్ము విచారించు మనోరమ కెఱుక చేసిరి.

కల నిజమగుటను గనిన మనోరమ చిత్తం బెట్టుండెననుట చదువరు లూహింపఁగలరు: వినినతోడనే హా! యని మూర్ఛఁ జెందెను. చెలులు శైత్యోపచారంబులఁ జేయఁ దేఱెను. “ఇదేమి వింత! కలనిజమాయెనే! నేనే నాప్రాణనాథుని వెదకి తోడి తేవలయుంబోలును. దైవఘటన యిట్టుండినఁ దప్పించువార లెవ్వరు?” అని తలపోసెను. పెద్ద మంత్రినిఁ బిలిపించెను. అతం డేగుదెంచి, యుత్తర వేమని యడిగెను. అతనికిఁ దన కల నంతయు నెఱింగించి కల నిజమగుటను నిరూపించెను. మంత్రిశేఖరా! నేను రాజును గొని తెచ్చువఱకును రాజ్యంబును భద్రంబుగఁ జూచికొమ్ము. నీతిశాస్త్ర ధురంధరుండ వగునీకుఁ జెప్పనదే మున్నది. పోయివచ్చెద ననియె. మంత్రి వలదని యెంత చెప్పినను వినదయ్యెను. మంత్రి తమ చిత్తమని విడిదికేగెను.

మనోర... ...పము ముప్పులకుప్పయని యాహాపంబు వదలి
పురుష వేషంబును ధరించెను. కనువారి గుండెలు జల్లుమనఁ జేత విల్లు
నమ్ములు పూనెను. వెనుక నమ్ములపొదిఁ గట్టెను. మనోవేగ సమాన
వేగంబుగల యొకయుత్తమాశ్వంబు నెక్కెను. నగరంబునువిడిచి యర
ణ్యమార్గమై యేగెను. అనేక నద నదీ తటంబులదాటుచు, గొండలనె
క్కుచు, పల్లెల గడచుచుఁ బోయి పోయి స్వర్ణపురంబునుఁ జేరెను.
అందలి యుపవనంబున గుఱ్ఱంబును దిగి, స్నానాద్యనుష్ఠానంబుల దీర్చి
కొని, యథా వృక్ష ఫలంబుల భక్షించి, జలంబుల గ్రోలి, మందానిల
ములువీచు రమ్యమగు నొక వసంత మంటప చంద్రకాంతోపలంబుపైఁ
బవళించి ప్రయాణశ్రమచే నిదురించెను. కొంతవడికి నిదుర లేచి, వస్త్ర
మాల్యంబుల నలంకరించికొని, గుఱ్ఱమెక్కి యాపూవుందోట యలంకా
రంబును బరికించుచు వచ్చుచుండెను.

ఆపురమున కేలిక యగు సుశీలుఁడును నందనవనంబునకై మంత్రి
ప్రధానులతో వచ్చెను. ఆగుఱ్ఱపు రౌతును జూచి యితఁడు తనకూతు
నకుఁ దగినవరుఁడని నిశ్చయించెను. మంత్రి ప్రధానులకుఁజూపి యితని
సోయగంబు గలరాకొమరు నెందేనిఁ గంటిమే. ఇతం డేయూరివాఁడో.
ఇట రాఁగతం బేమో! యని మందలించెను. ఊరివారును ఇంతటియంద
గాఁడు గలడే. ఇతని చేఁబట్టిన నాతి భాగ్యమే భాగ్యము. మన రాజ
పుత్రికిఁ దగినవాఁ డితఁడు. ఇతనికిఁ దగినది మనరాజపుత్రియని పలు
విధంబుల నెన్నుచుండిరి. ఇంతలో గుఱ్ఱపురౌతు రాజుదగ్గఱకువచ్చెను.
రాజున కభివందనంబుచేసెను. సుశీలరాజు గుఱ్ఱపురౌతును గని "రాజ
కుమారా! నీవెవ్వరవు. ఇందుల కేమి కారణంబున వచ్చితివి. నీనామ
మెయ్యది. మాకెఱింగింప నిచ్చగలదేని నెఱింగింపు" మనియె. గుఱ్ఱపు
రౌతు "రాజేంద్రా! నేనొక రాజపుత్రుండను. పేరు మనోరాముఁ
డందురు. భూచక్రంబును గలయ దిరుగుటకై మణిపురంబును వదలి
వచ్చితిని. ఇదియ నాసమాచార" మనియె.

సుశీలుఁ డదివిని సంతసించి "రాజపుత్రా! ఈయూరిని స్వర్ణ
పురంబని చెప్పుదురు. నన్ను సుశీలుఁ డందురు. వీరలు నామంత్రిప్రధా

ములు. నాకొక కూతురు తప్ప వేఱుసంతానంబు లేదు. నిన్ను నాపుత్రుగ భావించి నాకూతునిచ్చి పెండ్లిచేయించెద. నీవిట నిలిచి నారాజ్యాభిషేకోజ్జ్వలుండవై పట్టాభిషిక్తుండవై మమ్ము దయనేలుము. నాకును ముసలితనము దగ్గఱించినది. వానప్రస్థుండనై కాలంబుగడుప నెంచినాఁడను. ఈ నాయభీష్టంబును జెల్లింపక నావేడికోలు నంగీకరింపుము. నీకు శ్రేయోభివృద్ధి యగును" అనియె.

మనోరాముఁ డిట్లను. "రాజేంద్రా! దేవరవారి పలుకుల నతిక్రమించువాఁడను గాను. మా వంశంబున నొక్క నియతిగలదు. ఆ విధంబునకుఁ దాము అంగీకరింతురేని నట్టులన తమకూతుఁ బెండ్లియాడెద. పిలిచి బిడ్డ నిచ్చిన నొడ్డారములు పలుకువా రెవరు? వంశాచారమును విడువ నెవ్వరితరము."

సుశీలుఁ డామాటల విని యానందించెను. వరుని కులధర్మంబుల ననుసరింపని వివాహంబు వివాహమే. మీయింటివాడుక యెదియో తెలిపిన నట్టులే చేసెదము. అందుల కడ్డియేమి? వేవేగ నెఱింగింపు మనె. మనోరాముఁడు, నృపకులతిలకా! లోకంబున జరుగు పెండ్లికిని మా యిండ్లయందు జరుగు పెండ్లికిని భేదం బేదియుఁ గానరాదు. అయినను వధువునకు వరుఁడు మంగళసూత్రధారణంబు చేయఁడు. ఖడ్గంబునకే మంగళసూత్రధారణంబు కాని వధువునకు లేదనియె. కూతునిచ్చి పెండ్లిచేసి పట్టంబుగట్ట వలయునను గట్టి పట్టుగల యా దొరకు నిదియొంత పాటిది? నీయిష్టంబు చొప్పుననే జరుగుంగాక యని తన నగరునకుఁ బిలుచుకొనిపోయి యొక విడిదింజూపెను.

కొలువుకూటంబునకు వచ్చి మంత్రిప్రధానులఁ బిలిపించి నగరంబు నలంకరించుటకు నుత్తరవిచ్చెను. ముదల మేరకు క్రముక పున్నాగాది తరువులతోడను, పూర్ణకుంభములతోడను, మకరతోరణంబుల తోడ నగరంబు నలంకరించిరి. అంతట శుభముహూర్తంబునఁ దనపుత్రి యగు మాణిక్యవల్లికిని మనోరామునకును పుణ్యతీర్థజలంబులస్నానంబు చేయించి నవరత్నఖచితము లైనసొమ్ముల నలంకరించి పట్టుపుట్టంబులఁ

గట్టించి, నలుగులంబెట్టి పురోహితులచే నౌపాసనాదికంబులం జేయి చంద్రాయుధంబును నిలిపి, దానికి మంగళసూత్రధారణంబు జేయి బ్రాహ్మణు లాశీర్వదించిరి. మంగళతూర్యంబులు భోరుసమ్రోయించి వధూవరులఁబల్లకిపై నెక్కించి మెరవణ వచ్చిరి. అందఱికి షడ్రసోపేతంబగు నన్నంబుల నిడిరి. బ్రాహ్మణుల దానదక్షిణలచేఁ దృప్తిచేయించిరి. అందఱును రాజునొద్ద సెలవుపుచ్చుకొని తమ తమ యిండ్లకేగిరి.

ఆనాటిరాత్రి సుశీలుఁడు వధూవరుల నొక్కటిచేయ తలంపున పడక గదిని పరిమళములువీచు వస్తువులతో శృంగారించెను. హంస తూలికా తల్పం బందునిడెను. భక్ష్య భోజ్యంబు లాదిగాఁ గలుగు పదార్థంబులందు నిడంజేసెను. దంపతులు పడకయింటిం జొచ్చిరి. సువాసినులు పుష్ప ఫలముల నందుకొని తమతమ యిండ్లకేగిరి.

మనోరాముఁడు మంచంబుపైఁ బరుండి యేమో చింతించుచుండెను. మాణిక్యవల్లి మంచంబుచేరువ నుండు కుర్చిపైఁగూర్చొని మనోరాముంగని, "నాయకా! మీమదిలో గొంతతలున్నట్లు తలంచెద, ఎఱింగింపఁదగునేని సెలంగింపుడు. పతికష్టములఁ దీర్పని సతి సతియే" యని యడిగెను. మనోరాముఁడు, ఓ నా ముద్దులగుమ్మా! ప్రాణనాథునకు విపత్తు సంభవించినయెడల నది యెవరిధైర్యంబుచే నివర్తింపఁబడునో యది యెఱింగింతువుగాక, యనియె. మాణిక్యవల్లి "నాయకా! స్త్రీ లెంతటివారలయ్యును యోచనకుఁదగరు. స్త్రీబుద్ధిఃప్రళయంకరీ,యను నీతికారుని వచనము అబద్ధమే. గనుక తమబోటి పురుషులవలన నగుంగాని యితరులచే నెట్లగును, అనియె. ఆమాటలనువిని మనోరమ మందహాసంబుచేసి నేనొక కథంజెప్పెద వినవలతేని వినుమని యిట్లనియె.

మనోరమ మాణిక్యవల్లికిఁ జెప్పిన
భీమరాజుకథ.

పడతీ! విదర్భదేశంబును వీర ప్రతాపుఁ డను రాజొకడు నిజ మహిషీ సుఖానందతో గృహస్థాశ్రమంబునకుఁ దగునట్టుల రాజసితిఁ

దప్పక పరిపాలించుచుండెను. అతనికి మగబిడ్డ యొకటి పుట్టెను. ఆ బిడ్డను నల్లారు ముద్దుగాఁ బెంచుచుండిరి. ఆ సిసువు దినదిన ప్రవర్ధమానంబై విదియచందురునవలెఁ బెరుగుచుండెను. ఆరాజుగారిమంత్రికి నొక మగబిడ్డ పుట్టియుండెను. ఈ యిరువురు బిడ్డలును దినదిన మభివృద్ధిమై వేదశాస్త్ర పురాణంబుల ధనుర్వేదంబున సమర్థులై తమ యిచ్చవచ్చి నట నాడుకొనుచుండిరి.

రాజ మంత్రికుమారు లిరువురు యవ్వనవంతులైరి. కొండగు దేశాధిపతి శూరసేనుని పుత్రి రూపసుందరిని రాజపుత్రుండును, అతని మంత్రి వివేకభూషణుని కుమార్తె గుణవతిని మంత్రికుమారుండును బరిణయంబాడిరి. ఆ యిరువురు తోడినీడలవలె నొకరినొక రెడబాయక యుండిరి.

అంత నొకనాడు రాజపుత్రుడు మంత్రికుమారుని బొడగాంచి వయస్యా! నేడు మనమిర్వురము వేటాడ నడవికిఁబోదము రమ్మని పిలిచెను. మంచిదని యిరువురు శుభ ముహూర్తంబున ధనుర్బాణ తూణీరధరులై యశ్వారోహణులై యడవికి నేగిరి. వేటాడఁదొడంగిరి. ఒక జింక మిగులశృంగారంబుగ నాటలాడుచుండుటను జూచిరి. మంత్రి నందనుండు రాజనందనునింజూచి ప్రియవయస్యా! నే నీజింకను జంపం జూచెద ననియె. రాజపుత్రుఁడు కోపావేశుండై "ఓరీ పలవా! నేను రాజను, నీవు కొంచెమైనను మట్టు మర్యాదలు లేక యీ జింకను నేనే చంపెదననియెదవు. నాచేతఁ గాదని నీ వనుకొంటివి కాంబోలు. నీకుండు బుద్ధి నాకు లేదే" యని దుర్భాషలాడి యొంటరిగా నంతఃపురంబునకు వచ్చి చేరెను. ఈ విపరీతంబులఁ గాంచిన మంత్రికుమారుం డదరిపడి "ఇదేమివింత. ఇన్ని దినంబుల వలె నేనేదో చెప్పిన నేటికి నితని కిటులఁ దోచెను. నేఁ జెప్పిన విషయంబున నేరంబుగలదే" యని దుఃఖింపుచు తన యిల్లువచ్చి చేరెను.

ఇంతవఱకు నొకరి నొకరు నెడబాయక యుండిన రాజపుత్రుఁ డల్పబుద్ధిచే మంత్రి కుమారునితోఁ బగ చేసికొనియె. కాలంబు నతిక్ర

మీఁద నెవ్వారితరము? ఆ పురంబున రూపలావణ్యశీల యగు నొక వేశ్య యుండెను. అది యితని రూపసౌందర్యంబుల కచ్చెరువడి యిట్టి నాయకునితోఁ జేరని నాతియేల? రూపమేల? లావణ్యమేల? యని పరిపరి విధంబులఁ దలపోయుచుండెను. ఆ వేశ్యకు సమయము తటిం చినది కాదు. మంత్రికొడుకుతో రాజకొడుకు పగచేసి కొన్నాటఁ బ్రొద్దుపుచ్చలేక రాజనందనుండు పూఁదోటకేగి యందొక తిన్నెపై విశ్రమించి శృంగార పదంబులఁ బాడుకొనుచుండెను. వేశ్య సమయంబు నెఱింగి యచటికిఁబోయి, "ఓ మనసిజాకారా! నీపై నాకుఁ గోర్కి కలదు. నన్నేలుకొమ్ము. అదియ నా భాగ్యమ్ము సుమ్ము" అని వేడికొనియె. అతని కౌఁగేలు పట్టెను. మదన రాజ్యంబు చే పట్టెను. రాజనందనుఁడు అది యిది యనక మిన్నకుండెను. వేశ్య మనంబునఁ గుంది యతని చేష్టితంబులకు సహింపలేక, రాజేంద్రా! వలచి వచ్చిన వెలదిని బోనదలుట ధర్మంబగునే? మీ యిష్టంబు చెప్పుము. ఏమాట లనక యూరకున్న నేమి యర్థము. అది మగపాడియే. ఉన్నది లేద నుటలో లోకువేమి? అని యడిగెను.

రాజనందనుఁడు "రోవెలంది వలపు లీవి యున్నంతకే వలపు గిల పులేదు వారికెపుడు" అను లోకుల మాటల నెఱుంగవా? పలువురు నడచు వీధిని పచ్చిక మొలచునా? మొలచిన నది వృద్ధియగునా? పో పొమ్ము. ఇది యేటి మాట లనియె. వేశ్య కోపంబు నొంది ఓరా! రాజా! నీ వగల నేమి చెప్పను. రోవెలంది వలపు లీవి యున్నంతకే యని యొక కట్టుకథఁ జెప్పి నన్నుఁ బోఁదట్టఁ జూచెదవు. నేను వేశ్యాకులమునఁ బుట్టితినేని నిట్టి కట్టిడిని నా యింటికి దాసునిగాఁ జేయక విడతునే? ఇదె నా పందెము చూడు మని చివ్రుక్కున లేచి యింటికేగెను. రాజనందనుఁడు సడ్డచేయకుండెను.

ఆ వేశ్య యింటి కేగి మాంత్రికు నొకని రప్పించెను. ధన కనక వస్తు వాహనంబు లొసంగి సంతుష్టుం జేసెను. దగ్గఱఁ గూరుచుండి అయ్యా తాము నాకొక సహాయంబు చేయుఁడు. సహాయంబు చేసెద

...ద్దిడెను. అదియును మన వలయందు వీడు ...తసించి, రాజనందనా! మీబోటివారి ప్రాపు ...ం బున్నవారము. అటులేలఁ జెప్పెదరు, అని ఇటుల సరస సల్లాపంబుల వారలు కొంత వఱకుఁ

...నా వేశ్య "రాజపుత్రా! ప్రొద్దు పోకకై యేదైన నొక యాట నాడు...ు రమ్ము, తా.మన్ని విద్యలందును గడితేఱిన వారలు గదా" యని నవ్వెను. రాజపుత్రునకును బాచికలచే దీనిని గెలిచి బాని సగాఁ గొన సంకల్పించి యుండు వాఁడు గానఁ దన యభీష్టమునకు నను కూలముగ నది యాటలాడ రమ్మనుట పరమ సంతోష కరమై యుం డెను. తన భార్య యిచ్చిన బెత్తమును దిగువనుంచక చేతఁ బట్టుకొని, చెలీ! నీవు చెప్పిన యోచన యనుకూలముగనే యున్నది. వేఱు ఆట లేల. పాచిక లాడుదము రమ్ము. పందెములు లేని యాట తీపై యుం డదు. అను సంగతి నీవెఱిగినదే కదా యని చెప్పెను. వేశ్య లో లోన నవ్వుకొనుచు రాజనందనా! ధనంబుల నొడ్డి యాడుట ధనహీ నుల పద్ధతి యగును. మనము నిర్ధనికులము గాము. కావున నేనొక యుపాయంబు చెప్పెదను వినుము. అది మీకు సమ్మతమైన యెడల నాకును సమ్మతమే. ఈ యాటలో నేను ఓడితినేని నా కలకాలము మీకు వరవుండనై సేవించెద. అదియ నా కోరిక సుమ్ము. అందులకు వ్యత్యస్థమైన యెడల మీరు మావారు సుమ్ము. అదియును మిమ్ముల నెన్నటికి నెడబాయని విధంబును జూపుటచే పరమానంద కరంబే. దీనికేమనెదరు. లేక తాము వేఱు పందెమును బెట్టి యాడిన నాడుడు. దాన నాకు నభ్యంతరము లేదు. అని వినయంబునఁ జెప్పెను. రాజ కుమారుండు సమ్మతించెను. ఇరువురు పాచిక లాడఁ జొచ్చిరి. రాజ పుత్రుఁడు మైమఱచి చేతనున్న బెత్తమును దిగువ యుంచెను. విధి వశంబును గడువ నెవ్వరి తరము. భోగముది యాట గెలిచెను. రా జోడెను. అది గని రాజకుమారుండు నివ్వెఱపడి నిలచెను. స్వామీ! ఇక నేమి చేయ నగు నని దిక్కులు చూచెను.

అపుడా వేశ్యదాదులు పఱునెత్తివచ్చి ... భరణాబులఁ దీనికొని వ్రాత చింపురు పేలిక ... శాలకుఁ బంపెను. రాజపుత్రుండైన నేమి? ... యెటుల మీఱ నగును? ఈ వేశ్యకు బానిసంబు ... బ్రహ్మ వ్రాసియుండ వేఱువిధమెట్లు లగును? కొట్టను కొను నట్లయినదే. "ఆత్ర గానికి బుద్ధిమట్టు" అనుసామె జరితార్థ మాయెను. ఆకుదాని మాటల వినువానికి నింతగా ... యెంత వచ్చును? అని మనస్తాపంబు చెందెను. వేశ్య రాజ ... డుఁడు తనకు దాసుండగుటకుఁ గారణుఁడగు మాంత్రికుని నే విధంబులె గొండాడెను. ఇంతకన్న మించు కార్య మెదియని సంతసించెను.

అంత నా రూపసుందరి తన పురుషుండొక దినమంతయు రాక యుండుటకుఁ గతంబేమో యని యుస్సూరుచుండెను. మఱునాడు తెల్లవారియు రాకుండుటచేఁ దనపతి దాని వలయందు జిక్కికొని జూద మాడి యోడెనని నిశ్చయించుకొనెను. లోడనే భటులందుఁ గొంద ఱిని బిలిచి, ఇపుడే మీరీయూర నుండు వేశ్య యింటికిం జని నేటి రాత్రికి రాజు బావమఱిది, వచ్చుచున్నారని చెప్పిరండని యానతి చ్చెను. వారట్టు లన బోయి తెలిపి వచ్చిరి. సంగతి నెఱింగించి తమ యిక్కల కేగిరి. సాయంకాల మెపుడు వచ్చునా యని యెదురు చూచు చుండెను. సూర్యుఁ డస్తమించెను. సంజకెంజాయ లమఱి చీకట్లు దిశలఁ గ్రమ్మెను. చుక్కలు దోచెను. చుక్కల తేడు మింటఁ గాయ దొడంగెను.

రూపసుందరి మగవేసంబు బూని వేశ్య యింటికిఁ బోయెను. రాజు బావమఱది వత్తురని మును మున్న యెఱిగి యుండునది యగు టచే వేశ్య సర్వాయత్తయై యెదు రెదురు చూచుచుండె, రూపసుం దరి యిల్లుసొచ్చె. ఆవేశ్య యెంత టక్కుల నేర్చినది యైనను ఈమెను మగవాఁడుగనే భావించెనే గాని వేషధారి యని తెలుసుకొన్నది గాదు వేషధారికి పాదన నందనాదికంబుల వినయంబునఁ జేసెను. అర్ఘ్యాసనం

బునఁ గూర్చుండఁ బెట్టెను. రాజేంద్రా! దేవరవారు నాపైఁ గృపాకటాక్షంబు ప్రసరింపఁ జేయ నిన్నిదినంబులాయె గదా. నా భాగ్యమే భాగ్యము. నే ధన్యురాల నైతిని. నా గుడిసె పావనం బయ్యెను. అని నక్కవినయంబులు దోప నక్కమలాక్షి నెక్కలి మాటలాడె. రాజవేషధారి మందహాసంబు జేయుచు నో మనోహారిణీ! నాకు జూదంబుపై నుండు మక్కువ దేనిమీదను లేదు. ఇట వచ్చినదిమొదలు ఆటలాడువారు దొరకక మొగంబు వాచియున్నది. సాధారణంబుగ వేశ్యలు సకల కలావిశారదలై యుండుటే జగత్ప్రసిద్ధంబు. కాన జూదం బాడ వచ్చితి. ఇష్టమైన యెడల నొకటి రెండాట లాడెదము. రా రమ్ము. అనియె. వేశ్య సమ్మతించెను. వేషధారి మనంబుప్పొంగ నాడ మొలుపెట్టెను. ఇంతలో వేశ్య రాజోత్తమా! పందెంబు లేని య రుచింప వనుట రసికుల యభిప్రాయము. తా మెఱుంగని ధర్మ లేవు. తమ యభీష్టం బేమి యని యడిగెను. నీవే చెప్పుము. అం కొడం బడియెద ననియె.

రాజేంద్రా! నేను గెలిచిన యెడల మీరు నావారలు నోడిన యెడ నేను మీదాస ననియె. సరియని వేషధారి యొప్ప యాడం జొచ్చెను. రూపసుందరి రాజపుత్రుని వలె నేమఱనది కా చేత పేప బెత్తంబును బెట్టుకొనియే యాడెను. వేశ్య యోడెను. వేషధారి పందెమును గెలుచుటను గని దిగ్గనలేచి, రాజోత్తమా! నోడితిని. మన మనుకొన్నట్లు నేనును నా సర్వస్వమును మీదియే. యని చేతులు కట్టుకొని నిలిచెను. తనతోడఁ బిలుచుకొని పోయిన సేవకులను దానికిఁ గావలి యుంచి యింటికివచ్చి స్నానం బాచరించి తిని పరుండెను. మఱునాడు వఱువాత లేచి, మగ వేషంబు బూని సభకు వచ్చి తలారులం బంపి, దానిని రాజపుత్రుని వచ్చునటుల నుత్తర విచ్చెను. తలారులు చిత్తమని వారిని సభకుఁ దోడితెచ్చిరి. రాజపుత్రునిం గన్నదే లేచి వందనంబు లాచరించి యర్ధాసనంబున నిలిపె వేశ్యం గని ఓసీ పాతకీ! ఈ నగరంబు నేలురాజు నిరీతిఁ జేయఁనగునే? ఇది యేనాటి నడక యని యడిగెను. వేశ్య వడవడ వడంకఁ జొచ్చెను.

రూపసుందరిం గని యాఁడుదని గ్రహింపలేక స్వామీ, రాజ రాజో త్తమా! నామనవి వినుడు నేనొక దినం బితనిపై మరులుగొని రాజ నాతో సుఖింపు మని వేడ నితఁడు నన్ను నిరాకరించెను. ఆవల నితని జూదంబున నోడ్చికొంటిని జూదం బాడు నపుడు మా సమయం బది గాన నిటులం జేసితి ననియె. రూపసుందరి యాగ్రహించి నిన్నును నేను జూదంబున నోడ్చితిం గావున నిన్ను నాయిచ్చ మేఱకు నడపెద జూడు మని సేవకులతో దీనిని జెఱయందుంచి దీని సర్వస్వమును దివాణంబున జేర్పుడు. అని యుత్తరవిచ్చెను.

తన పతిం గని "నాయకా! లోకంబున నున్న వారలకు నాశ విశేషదుఃఖమును కలిగించును. అది యటుండ నిండు. వేశ్యపై మరు లుగొని పోవం బ్రయత్నించు నపుడు నే నడ్డగించితినేని నాయాశ కోప రూపముగా మాఱు నని యెంచి, తమ యిచ్చమేరకు బోవ నంపితిని. మీరు నామాట ప్రకార మచట నడువనందున నిట్టి యిక్కట్టులకు పాత్రులైతిరి. అది కనుగొని యీ వేషంబు పూనివచ్చి వేశ్యను జూదం నోడించి మిమ్ము గెలుచుకొని వచ్చితిని. కనుక.

పరిమితి లేని యాసఁ గల । వారికిఁ జుట్టలు నేస్తవాండ్రు లే
రరయ సతుల్ గతుల్ గలుగ । రాత్మలఁ బూజలఁ జేయ జాల రీ
తరమని చెప్పఁగాదు మది । తాల్చును జాయి స్వభావ మీఁడ ని
ల్వర యన నిల్వనోపరు త । లంపరు కీర్తిని రాజ నందనా.

అని యనేక విధంబుల రాజపుత్రునకు నా పరమ పతివ్రత బోధించెను. మఱియు ప్రాణనాథా! యెవరైన నేమి? వేశ్యా జన లోలు రకు నింట్లయందు దిన గంజిన్నైన కట్ట గుడ్డయైన నుండదు. వీరి కుండు నది యంతయు వారి పాదకానుకకే చాలనిదై యుండును. తుదకు నుత్తచేతులతో వారికడ కేగ వార లర్ధచంద్ర ప్రయోగంబు చేతురు. ఆ యవమానంబుల సహింపక రాత్రిళ్ళు పొంచులుండి దొంగలించి, దెబ్బలుపడి, రాజదండనకు లోనై లోకులు నిందింపఁ గుందు గందురని

ట్రీశాస్త్రంబులు మొఱయిడుచున్నవి. అని యెఱుకంజేసి నాథుడు మన్నింప శచీదేవిం బోలియుండెను.

అని పురుషవేషధారియగు మనోరమ మరకతవల్లి కెఱింగించి సుందరీ! ఈరీతిని బుద్ధునకు సంభవించిన యాపదలం దీర్చి కాచుటయే ధర్మపత్నులకు ధర్మంబు. అదియ యువతులకు రూపమగును అనియె. అదివిని మరకతవల్లి, నాయకా! మీరెఱింగించినది నిశ్చయమే. అయినను నేను మీదాన నగుటం జేసి మీమనంబున నున్న కలవరంబుల దీర్పగలనని యెన్నెదను. మీ మొగ మీ తరుణంబునం జిన్నవోపుటకుఁగారణం బేమి? ఎఱింగింప నిచ్ఛయుండిన నెఱింగింపుము. నన్ను వేఱుగా నెన్నకుము. ఈయరాని ప్రాణమైన నిచ్చి మీ దుఃఖమును దీర్పగలదానను అని గట్టిమాట నిచ్చెను.

మన్మనోవర్తినీ! నామాట వినుము. మన యిద్దఱికిం బ్రాణనాథుం డొక్కఁడున్న వాఁడు. నా నాథు నెడబాసి పాతివ్రత్య ధర్మంబును గాచికొన నుద్దేశించి యీ మగవేసంబు ధరియించితి. నానాథుని వెదకికొని పోవుచున్నాను. త్రోవను మీతండ్రి నన్నుం గని, యిచటికిం దోడితెచ్చి, నిన్నిచ్చి పెండ్లిచేసెను. నిన్నుం గనినదే నాతోడి నీడనై యుందువని నిశ్చయించి నిన్నుం బెండ్లియాడితిని. మన మిరువురము ఏకపతితో సరసక్రీడల ననుభవింప నగునని నీకు మంగళసూత్రధారణంబు సేయక చంద్రహాసంబునకుం జేసితి నని నున్న దున్నట్లు వినరించెను. మరకతవల్లి యంతయు విని యాశ్చర్యమంది, ఆ! అటులనా! యని నోట వ్రేలిడికొని తలవంచి నిలిచెను. నేల బోటమున వ్రేలితో రాయుచుండెను. దానిం గని మనోరమ దగ్గఱించి, మొగంబునం దుడిచి, ఓ నాచెలీ! నీ వెందులకును సిగ్గు నొందకుము. అని ప్రక్కనం గూర్చుండంజేసి సంతోష వాక్కులచే సమాధానపఱచి నాజాడ నెవరికి నెఱింగింపకుము. దానం జేటు వాటిల్లును. అని చెప్పి తన పెనిమిటి రాక నిరీక్షించుచుండెను.

ఒకనాడు మరకతవల్లి మనోరమను జూచి అక్కా! మన ప్రాణనాథుఁడు ఎక్కడికేగెను. ఇక గొన్ని దినంబులలో వచ్చునని చెప్పితిరే.

ఇంతవఱకును రాలేరి గదా ? నేటికి మీరువచ్చి యాఱు నెల లయ్యె డిని అని యెఱింగించెను. మనోరమ యా మాటల విని అమ్మా! మర కతవల్లీ! నేనిట నుండునది మనపతి కెట్లు తెలియును. నేబోయి యతని వెదకికొని తెచ్చెద. భద్రంబుండుము. అనియె. అదివిని మరకతవల్లి అక్కా! తమచిత్తము. నాభాగ్యము. ఇంతకు మించి నేనేమి చెప్పగ లను. అని విన్నవించెను.

మనోరమ రాజు కడకువచ్చి "రాజేంద్రా! కొంతకాలము వఱకు యాత్రచేయ వలయు నను నిచ్ఛ పుట్టుటచే మీ కుమార్తెను భద్రం బుగా జూచుకొనుడు. పోయివచ్చెద" నని సెలవడిగెను. అదివిని రాజు సుశీలుఁడు మనోరమంజూచి అన్నా ! మనోరమా ! ఇదివరకు నేనీ మరకతమును గని పెంచి పెద్దచేసి నీకిచ్చి పెండ్లి జేసితిని. నీవెటకేగి నను నది నీతో తోడి నీడవలె వెనుకరించి రావలసినదే గాని మాయొద్ద నుండరాదు. నీ వెటకేగిన నచటికి దోడుకొని పొమ్ము. మగ నాలిని నింట నిలుపుకొనుటచే ఫలమేమి ? అని యెఱింగించెను. మనోరమ సమ్మతించి, మరకతవల్లికి మగవేషంబు ధరింపఁజేసి గుఱ్ఱములపై నెక్కి శుభముహూర్తంబున బయలువెడలిరి. పోయి పోయి యొక దేశంబును గాంచిరి. అందొక ముసలిదాని యింట విడిది చేసిరి. ఆ ముదుసలిది వార లిరువురంగని అయ్యలారా! మీర లెవ్వరు? మీ యూ రెయ్యది? తమపేర నిలిచి ధన్యంబైన యక్షరంబు లెయ్యవి? అని యడిగె. మనో రమ ముసలిఁజూచి, అవ్వా! మేమిరువురము బాటసారులము. ఇతఁడు నాతమ్ముడు. మేము దిగినచోటే మాయూరు. ఊరూరు తిరిగి చూడ వలయు నను నుద్దేశముతోఁ బోవుచున్న వారము. మా కిరువురకు నన్నంబు పెట్టుము. నేడు రేపుండి పోవువారము అని యైదు మొహిరీ లిచ్చెను. అవ్వ యింత మొత్తము నెన్నఁడును జూడనిదగుటచే సంతసించి షడ్రసోపేతాన్నమును సిద్ధపఱచి వారి కెఱుకజేసెను. వార లిరువురు గడుపాఱ దిని కొంత విశ్రమించి యలమట దీర్చుకొని తాంబూలంబు చేయుచుండిరి. అవ్వయు ముక్కుబట్ట వేసి కొని వక్కాకు కొట్టుకొనుచు దగ్గఱఁ గాలు సాపుకొని కూరుచుండెను. మనోరమ అవ్వంగని, అవ్వా!

ఈ యూరిపేరేమి. ఇందు విశేషంబు లేవైనను గలవే యని యడిగెను. అవ్వ యిట్లు చెప్పందొడంగెను.

అయ్యలారా! వినుఁడు. ఈ పురంబునకు జాంగలంబను పేరు గలదు. ఈ పట్టణమునకు దగ్గఱ నొక యడవి గలదు. అందొక రాక్షసుండు వసించుచున్నవాఁడు. వాఁడు పగటిపూట నరణ్యంబున సంచరింపుచు రాత్రిళ్లు పురంబునఁ దిఱుగులాడును. వాని కపుడు దొఱకు మనుజుల నాదటీని దిగ మ్రింగుచుండును. ఇది చాల కాలంబుగా జరుగుటచే నీరాజునకు మిక్కుటంబగు వ్యసనంబు గలదు. ఈ రాక్షసునిఁ జంపువా రెవరైనను వారలకు నీరాజ్యంబు నిచ్చుచున్నా నని చాటించియున్నవాఁడు. రాజ్య కాంక్షచే నా రాక్షసుని నోట నెందరోపడిరి. అన నామాటలు విని మనోరమ, అవ్వా! నీ విపుడే రాజ సమ్ముఖంబునకుఁ బొమ్ము. నా మనుమఁడు చిన్నతనముననే దేశాంతర వాసియై యనేక మంత్ర తంత్ర సిద్ధులం బొంది, యనేక మృగంబులను రాక్షసులనుఁ జంపినాడు. వాఁ డిపుడు మాయింట నున్నవాఁడు. తమ యుత్తరనైన యెడల నేటిరాత్రికి నా రక్కసునిం జెండాడి నగర బాధలు దీర్పఁ గలడని యెఱింగింపుము. అతని యభిప్రాయం బెఱింగి రమ్ము. ఈ నా మాట వ్యర్థమ్ము కాదు సుమ్ము అని రెండు మొహిరీలిచ్చె. అవ్వ యేమియుఁదోచక యానంద సముద్రంబున మునింగెను. మన పాలిటి దైవంబు లని తలంచెను. వారల నిరువుర నాశీర్వదించెను. వయసును జాటింపక యొక్క పరువున రాజుకడ కేతెంచెను. రాజకులతిలకమా! మనయూరు బాగుపడు కాలము వచ్చినది. నా మనుమడు పిన్ననాడే మలయాళాది ప్రాంత్యంబుల కేగి మంత్ర తంత్రంబులం దేఱి వచ్చి యున్నవాడు. మంత్ర తంత్రంబులందు వాడు పెట్టినది భిక్షము. దేవరవారు సెలవిచ్చితిరేని నేటి రాత్రికే యా రక్కసు నుక్కు నొక్కగలఁడు. ఇందుల కేమనెదరు అని విన్నవించెను.

రాజునకు మితిలేని సంతసంబు కలిగెను. అవ్వకుఁ బసదనంబు లిచ్చెను. అవ్వా! నీ మనుమఁడు రాక్షసుని జంపునేని నీరాజ్యంబు అత

నికి నొసంగుటయేగాక నా పుత్రిని సహితము వివాహంబుచేయగలను. ఇవి ఆపత్తు మ్రొక్కులని తలువకుము. రాజులు మాట దాటుదురే ? ప్రాణంబుల నైన నెఱవుగా నియ్యనగుగాని మాటల దాటనగునే. "మాల మాల యంద్రు మాలవాఁడా నోకో। మాటతప్పువాడుమాల వాఁడు" అని వేమనయు, "ఆడినమాటకు దప్పిన గాడిద కొడుకంచు దిట్టగా విని యప్పో నీడా నాకొడుకంచును గాడిద యేడిచెగదన్న ఘనసంపన్నా" యని చాటుపద్యంబును నుడువుట వినమా. అని తాంబూలంబిచ్చి యవ్వ నింటికిఁ బంపెను. ముదుసలిది మహదానంద భరితురాలై తనయింటికివచ్చి రాజాభిప్రాయంబును సాంగంబుగ నెఱిఁగించెను. రాజిచ్చిన తాంభూలంబు నొసంగెను. మనోరమ సంతసించి షడ్రసోపేతంబుగా నారాత్రి తొలి జామున నన్నంబు దిని, అవ్వదగ్గఱను, మరకతవల్లి దగ్గరను సెలవుపుచ్చుకొని అడవి కేగు మార్గంబున నొక చోటఁ గానలియుండెను.

రాక్షసుడు వాడుకమేఱకు నా త్రోవను వచ్చుచుండి యిదివఱకెన్నడు నట కావలి లేకుండుటయు, నేఁడుమాత్ర మెవఁడో కావలియుండుటయు జూచి, ఎవడురా! యిట కావలియుండువాఁడు. నీకు ముప్పుకాలముదగ్గఱించినది కాబోలు నని యదలించెను. మనోరమ కాలాగ్నిరుద్రు పోలిక నట్టహాసంబు చేసి, ఓరీ దుష్టా! యిన్ని దినంబుల వలెనే నగరంబును నాశంబుచేయఁ జూచెదవు కాబోలు. ఇకపై నీ జపంబులు సాగవు. అట నిలుము. నన్ను నేమరించి లోనికింబోవ నెవరికి సాధ్యంబుగాదు. మనుజులను యమపురికి బంపు కార్యంబున దక్షుండవగు నిన్ను యమపురికిం బంపెదను. ఇందులకైయే నిన్ను నెదురు చూచుచుంటిని. "నంటయింటిని కుందేలు సొచ్చునట్లు" నీవే నాయెదురపడి చిక్కుకొంటివి. నిన్ను నిక్కడనుండి యొక యడుగైన నావలికిఁ బెట్టనియ్యను, గనుక నీవు నాతో యుద్ధంబుచేసి యమపురి కేగెదవో లేక నన్ను సేవించి మనుజుల కపరాధంబు సేయ నని బాసలిచ్చి మనియెదవో, ఏమనియెదవు అని యడిగెను.

రాక్షసుఁ డది విని చేతులుదట్టి గొల్లుమని నవ్వెను. ఓరీ మనుష్యాధమా! పులిని ధిక్కరించు మేకవలె పల్లఱపులాడెదవు. నీకుగాలం

భాసన్న మగుటచే నిటు లనెదవు కాబోలు. లేనియెడ నీరీతి నెవఁడైన నన్ను ధిక్కరించెనా! ఒక చెంప గొట్టిన పాలును, మఱియొక చెంపను నీరును గారు నట్టి ప్రాయంపు వాఁడవు. ఈ సాహసంబులు మాని యింటికి వేవేగఁ బొమ్ము. అని పరిహాసించెను. మనోరమ తన్ను బెంచుచుండిన రాక్షసునకు తనకు నేర్పిన మంత్రంబుచే నొక శూలిని నభిమంత్రించి వానికై కొట్టెను. తోడనే యా రక్కసుఁడు తన ప్రాణంబుల గోలు వోయి దిగునఁబడెను. వాని శిరంబు పగిలెను. అందుండి జ్యోతిర్మయంబగు నొక కన్య వెలువడెను. మనోరమకు నమస్కరించెను. మనోరమ ప్రమానుపడి కొంతసేపు నిలిచెను. ఆకన్యకు మ్రొక్కి, అమ్మా! నీ వెవరవు, ఏమికారణంబున నిన్ని దినంబులు రాక్షసరూపంబున నుంటివి. తెలియ జెప్పు మన నాదేవ కన్యక యిట్టు లనియె.

రాజనందనా! వినుము. మలయ మారుతంబను పట్టణమును బరిపాలించుచుండిన మలయధ్వజ మహారాజునకు పుత్ర భాగ్యంబు లేక వగలఁ బొంది తన దేవితోడ నడవికిం జని తపంబు చేయుటం జేసి కరుణాకరుని కృపావశంబున నాపట్టమహిషి గర్భంబు ధరించి, దశమాసంబులు పూర్తియయ్యు, నన్నుం గాంచెను. నాకు స్వర్ణభూషణి యను పేరిడిరి. నన్ను నల్లారు ముద్దుగా బెంచుచు నైదవ యేట విద్యాభ్యాసంబు చేయించిరి. అందఱు గొనియాడ విద్యలం దేఱితిని. నాకు యవ్వన కాలంబు సమీపించినదే, బడి నుండి మాతల్లిదండ్రులు పిలిపిరి. నేనొకనాఁడు నందవనమున కేగి యొకచోట నొంటరిగా నుంటిని. సమయ మెఱింగి నాయొజ్జలు నాకడకే తెంచి, స్వర్ణభూషణీ! నీపై మరులు చాల దినములుగా నిలచియున్నది. నా యిష్టంబు నెరవేర్ప నిదియదను అని తన యభిప్రాయం బెఱింగించి వేఁడుకొనెను. నే నామాటలకు బెదరి, అయ్యా! మీరలు సకల శాస్త్ర వేత్తలరు. మీకిట్టి చపల చిత్తంబు గానగునే. ఇంకొకఁడవైన నిన్ను యమపురి కంపియుందును. గురుండవని మన్నించితిని. అని కసరుకొంటిని. నాగురుఁడు ఖిన్నుండై యవమానంబునొంది, ఓసీ పాపీ! మన్మథుని గాసికి బడఁజాలక నీమఱుఁగుసొచ్చిన న్ను యమపురి కంపెద నని దుర్భాష లాడితివి. నీవు రాక్షసుండవై

విహరింతువు గాక యని శపించెను. రాజనందనా! నే నేమి చెప్పుదు. నారూపము తోడనే మారెను. స్త్రీత్వము మఱుమాయమై రాక్షసత్వము ప్రాప్తించెను. అంతట నేను భయ విహ్వలనై యతని పాదంబుల కెఱఁగి ఆర్యోత్తమా! గురుండ వని మిమ్ము బాటింపక దూషించిన నా యపరాధంబు సహింపుఁడు. నాకు మోక్షకాలం బెప్పు డగు నని వేడితిని. అతండు కరుణించి స్వర్ణభూషణీ! ఇక నామాట తప్పదు. నీవు రాక్షస రూపంబున మనుజుల దినుచు బాధించుచు నుంటివేని నొక నారీమణి పురుష వేషంబు ధరించి నిన్నెదిరించి ఱాతిచే గొట్టునేని నీ శాపంబు తొలఁగి యెప్పటివలె స్త్రీరూపంబు ధరింతువు. జాంగలదేశంబునకుఁ బొమ్ము, నీ శాప మోక్షణంబు సేయు పతివ్రతా శిరోమణి పురుషునే వివాహమాడ గలవు. అని చెప్పి తన దారిం బోయెను. రాజా! నిన్ను స్త్రీయని యెట్లు నమ్మగలను. మాయొజ్జలమాటతప్పునే యను స్వర్ణభూషణిం జూచి, అమ్మా! నేనును నీవలె స్త్రీనే. నాపతిని వెదకి గొనుచుఁ బోయెదను. అని సమాధానంబు చెప్పి తన యింటికిఁ దోడుకొని వచ్చెను. షడ్రసోపేతంబుగ నన్నంబు దిని జరిగిన వృత్తాంతమాతయు నవ్వకును మరకతవల్లికిని నెఱింగించెను. అవ్వ సంతసించి ఇరువురిని తోడుకొని రాజ నగరున కేగెను. రాజు విని యాశ్చర్యభరితుండై తన బాసమేరకు శుభముహూర్తంబున మనోరమకు దన కూతు నిచ్చి పెండ్లి చేసెను.

రాజకుమార్తెయగు చంపకవల్లియు నాటిరాత్రి హంసతూలికా తల్పంబునఁ దనతో నేమియు మాటలాడక పరుండియుండు మనోరమ కడ కేగి నాయకా! నాపై మీకు గోపంబేమి. నాతో నొక పలుకైన బలుకక మిన్నకున్న వారు. సరస సల్లాపంబుల బ్రొద్దుపుచ్చక మీవలె నిద్రించువారలు గలరే, యని మెల్లననడిగెను. మనోరమ దీని నేమార్ప వలయునని మదినెంచి కొంతవడి యోచించి "మనోహారిణీ! నిన్నా భూత మిప్పు డెత్తుకొని పోయిన నిన్ను విడిపించు టెట్లో యని యో పుచుంటిని. భార్యల దుఃఖమును దీర్పని మగవా డుండియేమి లే యేమి. అదియ నా మిన్నకుండుటకుఁ గారణము అనియె. చంపక

పక్కున నగి నాయకా! ఇట భూతమేది? గీతమేది? నన్నెత్తుకొనిపోవుటయేమి? మీరువిడిపించు మార్గంబు యోచించుటేమి? ఇవియెల్ల నసంగతంబై యున్నది. ఆమాటలంతో ఫలమేమి? మన మిరువురము సంతోషంబున నాటలాడుటో? వినోదకరంబుగ మాటలాడుటయో కాక యీ యసంగళ వచనంబు లేల? యనెను. మనోరమ "భామినీ! పురుషులు స్త్రీల నమ్మ నగునే? యని యడిగెను. అది విని చంపకవల్లి, ప్రాణ నాయకా! మీరన్న మాట మర్మంబుల దాకునవి గావో, స్త్రీల నేల నమ్మరాదు. తలముట్టి యెన్ని బాసలు చేసినను గాని యమ్మమ్మ! పురుషుల నమ్మరాదు అను లోకోక్తు లబద్ధములే. పురుషులను నమ్మి వేనవేలు పడతులు చెడియుండుట మీ రెఱుంగ నిదియే. ఇందులకు దార్కాణంబుగ నొక చిన్న కథ కలదు. వినవలచెద రేని నెఱింగించెద ననియె. మనోరమ చంపకవల్లి మాటల కాశ్చర్యంబునొంది సుదతీ! మేలు! మేలు! నా కా కథ నెఱింగింపుము. విన వలచెద నని యియ్యకొనెను. చంపకవల్లి చెప్పం దొడంగెను.

మనోరమకు చంపకవల్లి చెప్పిన

చంద్రశేఖరుని కథ.

విజిత పంచసాయకా! మన్మనో నాయకా! అభీష్ట వరప్రదాయకా! సావధాన మతి నాలింపుము. మహిషపురంబును వల్లభుండను రాజేలుచుండును. అతడు పుత్రులం బడయక మహిషితోడ వనంబుల కేగి యొక తపోధనుని కృపచే నొక మామిడిపండును బొంది యాలిచే తికిచ్చెను. ఆమె యాపండును దిని గర్భవతి యయ్యెను. ఆమె గర్భము దినదినాభివృద్ధి నంద నంద రాజు సంతోషమును వృద్ధియగు చుండెను. పదినెలలు నిండి యామె శుభముహూర్తంబున నొక మగ శిశువుం గనియె. రా జాబిడ్డకు చంద్రశేఖరుండను నామంబు నిడెను. కొన్ని దినంబులకు నారాజు ప్రధాన మంత్రికి నొక యాడుబిడ్డ పుట్టెను. ఆబిడకు జంద్రావతి యను నామంబిడిరి. విద్యాభ్యాస వయసు వచ్చినదే రాజు

కొడుకును మంత్రి కూతురు నొకటే బడియందు చదువుచుండిరి. వారి రువురు బాల్యము నుండి బద్ధానురాగులై యుండిరి. మంత్రికుమార్తెకు యవ్వనంబు సమీపించెను. తల్లి దండ్రులిక బడి కేగుట కూడదని నిలుపం జొచ్చిరి. మంత్రికుమార్తె యాసంగతి రాజపుత్రున కెఱింగించెను. అతండు కొంతవడియోచించి, నాయకీ! నీవు సమయంబుచూచి మన నందవనంబునకు రమ్ము. అందలి నగరున మనోల్లాసంబుగా నుండవగు నని సంకేతంబు జెప్పెను. మంత్రికుమార్తె రాజనందను మాటలు విని బేలుపోయి సమయము దొరకినప్పు డంతయు వచ్చుచు పోవుచు నుండెను. ఇటులం గొంతకాలంబు గడచెను.

భీమపురిరాజ చంద్రుండు విజయసేనుని కుమార్తె జ్ఞానవల్లిని చంద్రశేఖరున కిచ్చి పెండ్లి చేసెను. క్రొత్త నీళ్లు ప్రాత నీటిని గొట్టుకొని పోయె నను నటుల చంద్రశేఖరునకు జ్ఞానవల్లిపై మరులధికమయ్యెను. చంద్రావతి మాటయే మఱచెను. రాజులు నూతనప్రియులు గదా? చంద్రావతి సమయంబుచూచుకొని రాజపుత్రుకడకు వచ్చి నాయకా! నీ బాల్య స్నేహితురాలిని మఱచి నట్లున్నది. అది తమబోంట్లకు నీతియే,యని హెచ్చరించెను. విశ్వాస ఘాతకుండగు నారాజపుత్రుడు ఓసీ ధూర్తురాలా! నీవై నాపై మరుల్కొనగొని నన్ను వెంబడించినదానవు. నీవెంటబడి నీయింటికి వచ్చితినే. బాల్యంబున జరిగినవి లెక్కకు వచ్చునా! పో పొమ్ము. ఇది యేటిమాట. పసితనంబున నెన్ని యబద్ధములు? ఎన్ని వాగ్దత్తములు? వానినెత్తుకొనువారలెవ్వరు? అని కసరుకొనియె. చంద్రావతి కోప భయంబులు పెనగొన నింటికివచ్చి మరణించెను. కావునం బురుషుల నెన్నటికి నమ్మరాదు. వలపుండువఱకు మగడుగాని వలపుడిగిన వెనుక మగండనిపించుకొనునా. మగవారికి వలపు సుదతి వయసుదిగియై యుండువఱకు మిక్కుటంబై రాను రాను బలచనై పోయి తుదకు సున్నయగును. స్త్రీలకు పరితాప గుణంబుండుటచేత మగలకే యిక్కట్లు వచ్చెనను దలయిత్తురు. తత్త్వమిట్లుండ మీరొకవిధంబుగ బక్షపాతంబుగం జెప్ప నగునే. పక్షపాతంబులం బక్షులకు విడువుడు. నాతోంగూడి సుఖంబుల ముడువుడు అనియె.

ఆ మాటలకు మనోరమ సంతసించి, తన గుట్టును దాచక యెఱింగించెను. ఈరహస్యంబు నెవరి కైనను జెప్పెదవు సుమ్మీ. మనకది ప్రాణాపాయకరమ్మీ అనియె. చంపకవల్లి భ్రమచెంది, అక్కా! నీకు బదులాడునంతటి దాననే. నివలె నేనును మగవేషంబు ధరించి వెంటవచ్చెద. నన్నును గొని పొమ్మీ. అని గట్టిమాట చెప్పెను. మనోరమ చంపకవల్లి తల్లి దండ్రులకడ సెలవు పుచ్చుకొని యవ్వ యింటికి వచ్చి, అవ్వా! మేము నలుపురము తీర్థ యాత్రలకేగి మఱలి వచ్చెదము. అని యనిపించుకొని, మనోరమ మరకతవల్లి, స్వర్ణభూషణి, చంపకవల్లి యను నలువురును మగని వెదుకఁ బోయిరి.

వార లలకాపురిం బ్రవేశించిరి. అందొక పూటకూళ్ళ ముసలి యింటదిగిరి. అమ్మా! మేము ఉత్తరముగా చాలదూరము పోవలసి యున్నది. మేమిచ్చట నాలుగైదు రోజులుందుము. అంతవఱకు మాకు నన్నపానాదుల విచారింపుము. నీకష్టమునకై దీని నుంచుకొమ్మీ అని పది వరహాల నిచ్చిరి. ఏ బాటసారులు నా యవ్వ కంత మొత్త మిచ్చిన వారుకారు గనుక మిగుల సంతసించి వారి మనసుల కియ్యకొనునట్టి సకలపదార్థములుచేసి, వారికి స్నానాదు లమర్చి విస్తరివేసి వడ్డించె. వారు నలువురును గడుపార దిని యొక చోటఁ గూరుచుండిరి. అవ్వయు పనులన్నిటిని ముగించికొని వారికడ కూరుచుండ వినోద సల్లాపంబులఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచుండిరి. అపుడు మాటలసందున మనోరమ యవ్వం గని అవ్వా! యీ యూరవిచిత్రంబు లేవియైనం గలవే? యని యడిగెను. ముసలిది చెప్పుచున్నది.

రాజకుమారులారా! వినుడు. ఈ యూరిని బరిపాలించు నలకేంద్రునకుఁ జాలదినములు సంతతి లేకుండెను. మొదటి భార్యకు బిడ్డలు లేనందుచే రెండవతూరి మఱియొకతెం బెండ్లి యాడెను. ఆ రెండవభార్యకు నందగత్తె యగు నొకయాడుపిల్ల పుట్టెను. దానికి అంబుజాక్షియని నామకరణంబు సేసిరి. ఆ చిన్నది నాటినాటికి నల్లారు ముద్దుగా బెరుగుచుండ ఋతుమతి యయ్యెను. ఒకనాడామె స్నానంబు

చేసి పై మేడలో కురులార్చుచుండెను. అపు డొక మాయారాక్ష సుండు పఱువెత్తివచ్చి, తటాలుమని దానినెత్తుకొని పోయెనట. అల కేంద్రుం డది యెఱింగి వ్యసనంబు చెంది యెవరైనను ఈ రాక్షసునిం జంపి నా పుత్రిని విడిపించుకొని వచ్చితేని వానికి నా రాజ్యంబు నిచ్చుటయేగాక యాపిల్లను వానికే పెండ్లి చేసియిచ్చెదనని చాటించి యున్న వాఁడు. ఇది నఱుకు దీనికై యనేక రాజపుత్రులు వీరపరాక్రమశాలురు రాజులకడ నుత్తరువుపొంది పోయిన వారిలో నొక్కఁడు నిది వఱకు రాలేదు. రాజు మిగుల వ్యసనంబు నొంది యున్నవాఁడు, అనియె.

మనోరమ యా మాటలనువిని, కొంచె మాలోచించి, యవ్వం జూచి, అవ్వా! రాజుకడ కిప్పుడ పొమ్ము. నా మనుమఁడు దేశదేశంబులు తిరిగి ధనుర్విద్యయందు ననేకుల జయించి పేరందియున్న వాఁడు. వాఁ డిప్పుడె మా యింటికి వచ్చి యున్నవాఁడు. రాక్షసుని జంపి మీ కూతును గొనివచ్చును అని నమ్మఁజెప్పి యుత్తరవుం గొనిరమ్ము. వేగమపొమ్ము. అనుటయు నా యవ్వ మనోరమం జూచి, నీ వెవ్వరు గన్న [illegible]డవో? [illegible]లైదంద్రుల ఖడనాడి యీ నగరంబునకు వచ్చి, "బీరములు [illegible]కి ప్రాణములు గోలుపోయె" నన్నట్లు అన్యాయంబుగ రాక్షసుని [illegible]టఁ బడుట కుంకించెదవే. ఇది పాడిగాదు. ఈ నీప్రయత్నంబును విడువుము. ఉసురున్న ఉప్పమ్మి బ్రతుకవచ్చును. బ్రతుక కలిగిన భార్య గలదు. దీనికై బంగరువంటి మేనిని నేల చూర యిచ్చెదవు. నీవిప్పుడ నీ యూరికేగుము. అని బుద్ధి చెప్పెను.

మనోరమ యా పలుకులకు నగి, అవ్వా! నీవు ముదుసలిదానవు. నా పరాక్రమం బిట్టిదని నీ వెఱుంగుదువు. రాక్షసుని కడకేగిన వారు రారని యంటివి. మ్రుక్కడుల కదినైజము. ఇక నామాటల విని రాజు కడకేగి యుత్తరవుం గొనిరమ్ము. అనుటయు నాయవ్వ కొంచెము ఆలోచించి యెవ్వరి సామర్థ్య మెట్లుండునో యెవ్వరి కెఱుక. బూదిగప్పిన నిప్పువలె మహాత్ములుందురు. మొగంబును గని వారి సామర్థ్యము నెఱుంగుట యెట్లగును? అంతటి శక్తిలేనియెడ నింతటి

ధైర్యంబుగాఁ జెప్పనా యని యెంచుకొనుచు రాజు కడ కేగి మనోరమ యభిప్రాయంబు నెఱింగించెను. రాజు సంతసించి, యట్లులనె చేయు మని తన సమ్మతి తెలిపెను. అవ్వను బహూకరించెను. మనోరమ కవ్వసంగతి తెలిపెను. మఱునాడు తెల్లవాఱలేచి, స్వర్ణభూషశోని చంపకవల్లిని అవ్వకడ భద్రంబుగా నుండుమని యప్పగించి మరకతవల్లి తోడ మనోరమ బయలువెడలెను.

ఇరువురును కొంతదూరము వచ్చిరి. మునుపు తన్ను బెంచుకొనుచుండిన రాక్షసుఁడు తన కుపదేశించిన మంత్రంబు నుచ్చరించెను. భూమి తటాలున పగిలెను. అందుండి పొగయు నిప్పు జ్వాలలును ఎగసినవి. మరకతవల్లి యిదియేమి యని భ్రమసి తెలిసికొనునంతలో విల్లు బాణములుగల తూణీరమును ఎదుట నుండెను. మనోరమ దాని నెత్తుకొనియె. ఇరువురును రాజుచెప్పిన యడిమాలివము పట్టుకొని పోవుచుండిరి. త్రోవయందు నొక యుపవనంబు కనుపట్టెను. దాని వినోదంబుల కచ్చెరు వందుచు, సౌందర్యము నభివర్ణించుకొనుచుఁ బోవుచుండిరి. అట నొక మేడయుండెను. అం దేమిగలదో చూతమని దగ్గర కేగిరి. అది మూయఁబడియుండెను. తనకత్తిచే మనోరమ తెరిచెను. లోపలి కేగి నాలుగు ప్రక్కలు సూచిరి. అలకేంద్రుని కుమార్తె అంబుజమట నొకచో నుండెను. దానింగని మనోరమయు మరకతవల్లియు నచ్చెరు వంది హా! హా! ఈ కన్నియ యెట్టి శృంగారంబుగలది. దీనిని బ్రహ్మదేవుఁ డెట్లుసృజించెనో యని దిమ్మచెంది తెలిసి, దీని ననుభవించుపుణ్య షుండే పురుషుఁడు. గానిది మన ప్రాణనాథునకు దగినదియు. ఈ రాక్షసు నెట్లైనం జంపి దీనిం గొనిపోవుటయే యుత్తమంబని తలంచిరి. ఇరువురును దాని ముందు నటు నిటు తిరుగం జొచ్చిరి. మనమిట నాలస్యంబుగ నిలిచిన మంచిది గాదు. ఈవన శృంగారమంతయు గని వత్తమని యటనుండి దిరిగిరి. వారువచ్చినది తన్నుజూచినది పోయినది అంబుజ యెఱుంగదు. వారలిరువురు నటనుండి కదలి మఱియొకచోటి కేగిరి. అందుగల శృంగారవనంబున జలంబుల ద్రోగి వృక్షఫలంబుల భుజించి బడలికలుదీఱ నొకచో విశ్రమించిరి.

ఆదేశ రాజపుత్రి కోమలవల్లి యనునది యవ్వన వంతురాలై యెవ్వరినొల్లక వివాహమాడక యుండెను. తానధిక సౌందర్యవతి యగుటచేఁ దనవంటి సౌందర్యవంతుని బతిగా బడయవలయునను నపేక్షచే నట్లుండె గాని మఱివేఱుగాదు. దానిచే రాజపుత్రు లందఱును మది విసికపోయిరి. ఈ యిరువురు విశ్రమించిననాఁడే యా రాజపుత్రి తన చెలికత్తెలతో సకలాభరణ భూషితయై యానందవనంబునకు వచ్చెను. విల్లు నమ్ములధరించి యపర మన్మధులవలెఁ దిఱుగులాడు మనోరమా మరకత వల్లులఁ గాంచెను. దిమ్మచెంది రాజకుమారు లెందఱినో గంటిని. వీరితో సమానులను గాంచలేనైతిని. ఇట్టి రూప రేఖా విలాసంబులు గల పురుషులు లోకంబునం గలరే. వీరు మానవులని తలఁపను. విలాసార్థమై భూమిని దిఱుగవచ్చిన కంతు జయంతులై యుండవలయును. వీరితోఁ జేరి సుఖింపని నా జన్మ మెందుకు, హా! దైవమా యని యువ్విళ్ళూరుచుఁ బరవశత నొంది నేల కొఱిగెను. దవ్వు దవ్వులనుండు చెలికత్తెలు ఇది యంతయుఁ గని ఱివ్వున బఱువెత్తి వచ్చి, శైత్యోపచారంబుల నామెను దనిపి సేదదేర్చి విచారింపఁ దొడంగిరి.

చెలికత్తెలు:—అమ్మా! తమకు బడలికరానేల? తోటకు వఱువాత వచ్చునపుడే భక్ష్యంబులఁ గడుపాఱఁ దిని వచ్చితివి కదా. ఇంతలో నీ కాకలివచ్చు టెట్లు? ఆకలి యన రాదు. భూత భేతాళములు సోకినవో యన నిది సాయంసమయంబును గాదు. తెల్లవాఱి యిట వచ్చియు మీకు నిట్టిది సంప్రాప్త మగుటకు నాశ్చర్యంబు చెందెదము, ఇందులకుఁ గారణం బేమి? మాకెఱుం గింపుడు. రాజ పుత్రికవయ్యు నిట్టి యధైర్యంబు నొంద నగునే?

కోమలవల్లి:—చెలులారా! నేనేమి చెప్పుదును. ఏమిచేయుదును? ఈ వెత నెటుల మాయును. దీని నివర్తించు వారిని నెట రోయుదు? అల్లదో చూడుడు. మన యెదుట విల్లు నమ్ముల ధరించి విలాసంబుగ దిరుగు వారిని. ఆ సుందర పురుషుల లావణ్య మేమి

చెప్పుదు ? నా మనంబును వారి రూపంబులు దొంగలించుకొనినది. లేనియెడ నాకిట్టి యధైర్యముండదు. దానిచే నామతి కలంగినది. వారిరువురితో సుఖింపని ఈ కాయ ముండియేమి? లేక యేమి? ఇక వారితోం జేరక నేను బ్రతుకుట ఱత్త.

చెలికత్తెలు:—(మంద హాసంబు చేసి) తల్లీ! మీ రాడు మాటలు నమ్మం దగినదియై యుండ లేదు. ఇది వఱకు నెందఱో సుందర పురుషులు నిన్ను వలచి వచ్చియు వారి నందఱిని నిరాకరించిన గట్టి డెందము గల దానవు. వీరు నిన్నెటుల భ్రమింపం జేసిరో యెఱుంగము. సరి! వీరు మీ మది కెత్తివచ్చిన వారలై యున్నవారనుకొందము. మీరు వచించు మాటలు ధర్మ సహితంబు లని తలంపము. లోకంబునం బురుషు లెన్ని వివాహంబుల నైనను జేసికొందురు. స్త్రీ లన్ననో యొకరికి మించి పెండ్లి యాడుట యధర్మమని యెవరు చెప్పుదురు? పెండ్లి యాడుట యటుండనిమ్ము. మనసులోం దలంచినను పాతివ్రత్యమునకు భంగంబు గలుగు నని పెద్దలు చెప్పుదురు. అందఱును బరిహాసింతురు. సకల నీతి శాస్త్ర ధురంధరుండగు రాజేంద్రునకు బిడ్డవయ్యు నిట్టి యనీతి కార్యంబుల కొడిగట్టనగునే? ఇది యేటి మాట? విన్నవారికిని రోతమాట. మోహాతిశయంబునం దెలియక పదరెదవు.

కోమలవల్లి:—చెలులారా! ఇద్దఱిని వలచుట ధర్మంబుగాదని పండితులవలెం బలికెదరు. మీ మాట పండిత వాక్యంబు గాదు. శాస్త్రంబుల నరయక రెండు మూడు ముక్కల నేరి యెత్తుకొని విహరించు పండితంమన్యుల ధోరణి యిది. ద్వాపర యుగంబున ద్రౌపది పాండవు లేవురను బెండ్లి యాడదే? ధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవు లొక్కరే యని వింటిరా. వేలు వేలు పురుషులని యనుకొంటిరా? వారియందు సుఖ భోగంబు లనుభవింపదే. ధర్మంబు గాదని వ్యాసాదు లామెను ధిక్కరించిరే,

పో పొందు. ఆమె నైదుగురను బెండ్లియాడి యొదటికి ధర్మ పత్నియై యుండ నే నిరువుర వివాహ మాడిన నేరమగునే?

చెలికత్తెలు:—అమ్మా! మీరే యిటులఁ జెప్పుచుండ మే మేమని చెప్పఁగలము. కోపంబు చేయక మా మాటను బాటింపుము. వలపు తలకెక్క మీరు మాటలాడ నిది గాదని చెప్ప మాకు బాధ్యత లేదా? యజమానుల మాటకు మించరాదని యొక వేసంబు బూని యెవ రెట్టులైన నేమి? మనసుంచిని మూకలు పడిన చాలునని, యుక్తాయుక్తంబులఁ జెప్పక యిచ్చకంబు లాడు పాపులము గాము. మీరు చెప్పెడి వచనంబు లెట్టిదంటి రేని వినుడు. లోకంబున నొకడు దుష్టవృత్తిని నుండువానిని సన్మార్గమునఁ బ్రవేశింపించు తలంపున పలువిధము లైన ధర్మం బుల బోధింప వాఁ డదివినక మనకని సృజించి యుండు జంతువుల మనము చంపి తింటిమేని, నాలుకకు రుచిగను, శరీరమునకు బలముగ నుండును గావున యే జంతువు నైనను జంపి తినుటయే మేలని వచించునుగదా. ఆమాటలను పెద్దలు విని దాని నిరసింపుచు.

క॥ వందనము సేయుజగ మా
నందమున నహింసు నెఱచి । యుంటని వానిన్.

తా॥ అహింస లోష్ఠ్వక తనవలె నెదిరినిం గనుచు నుండు వానిని మాంసమును భుజింపని వానిని లోక మంతయు నధికానందమున వందనంబులు జేయును. అని పెద్దలు చెప్పుదు రన మీ మాటలు తేటలై యున్నవి. ఇట్టి బూటకంబుల నాకడ నాడ రాకుడు. తెలియని వారి నెవనినైన నేమార్పఁ బొండు. వాఁడు మీ మాటల సత్యంబు లని పాటించును. వేదములన విధించి యుండు యాగములు పశుహింసాయూపంబులు కావే. అవి యహింసయే? మేలు. మేలు. అని వారి మాట నెగుర వేయును. మీరలు తెలిసిన వారయ్యును నట్టి వితండ వాదంబులకుఁ జొర నగునే? ఇదేమి వింత.

కోమలవల్లి:—సఖులారా ! మీరు వచించు మాటలు నీతి బాహ్యంబులు. జీవుల హింసించుట పాపమయ్యెనేని అశ్వమేధాది యాగంబులు పాపభూయిష్టంబులు గదా?

చెలికత్తెలు:—(నగి) అమ్మా ! మీరు వచించు మాటలు తెలివి లేని వారికి రుచించునే గాని జ్ఞానులకు సమ్మతిగ నుండదు. యాగాదులయందు వేద మంత్రంబులచే నా పశువుల యాత్మలను బరిశుద్ధంబు చేసి దానిని స్వర్గంబునకుఁ బంపి వాని దేహమాంసము వ్యర్థమై పోకుండ నటుల హవిస్సుగ నుపయోగించుకొనుటయే యాగాభిప్రాయము. అటులఁ గాక యొకజంతువు అల్లలాడఁ గనికరంబు లేక దానిం గోసి తినుట పాపంబు గదా.

కోమలవల్లి:—సరి. అది యట్టులనుండ నిందు యాగంబునకును నాయభిప్రాయమునకును సంబంధ మేమి? ద్రౌపది పంచ పాండవులఁ బెండ్లియాడి మనోల్లాస వతియై మనదే ? నేనేల యిద్దఱితో సుఖింపరాదు. దాన దోషమేమి?

చెలికత్తెలు:—అమ్మా! ద్రౌపది యేవురను బెండ్లియాడుట వాస్తవంబే. ఆమె యేక కాలంబున నందఱితో సుఖించి యుండలేదు. సంవత్సరమున కొకరి వంతున వారితో సుఖించుటయు, సంవత్సరాంతమునఁ బరిశుద్ధ యగుటయుఁ దాము భారతంబున విని యుండ లేదా ? అట్టిశక్తి తమకుఁ గలదే ? ద్రౌపది యైదుగురిని బెండ్లియాడె నాఁడె నని యూరక చెప్పెదరు. అంత మాత్రమే గాదు. ఆమెను బరిణయం బాడిన యేవురు నొక యింద్రుని యంశంబులని నాళాయని చరిత్రంబున వినవే. ఈ నట్టి భ్రమలేల? ఒక పురుషుని మది కెక్కి నచ్చుట కడు దుస్తరము. ఇరువుర మాట చెప్పనేల? అన్నంబు లేక యేకాఁకిన వాఁడు ఒకనాఁడు సాఁగ గుండెడు నన్నంబును వడ్డించికొని కొంత తిని యావల దినఁ జాలక మినకరించును. నీవును నిద్దరిని గూడి

తివేని నీకు నట్టుంలన యగును. నీవు పసిదానవు. లోకంబు తెలియగవు.

కోమలవల్లి:—అమ్మలారా! మీ నీతిమాటలు చాలును. మీ రెంత చెప్పినను నాకు సమ్మతిగ లేదు. నిప్పున నున్న వారికి సెగ తెలియును కాని నీడ నున్న వారి కెటులం దెలియును. వేమాటలేల? పాపమో పుణ్యమో యెవ రెఱుంగిరి. ఆ పురుషుల నిరువురం బెండ్లి యాడక యీ తనువునం బ్రాణంబు లుండవు. ఇది గట్టి మాట. ఊరక ప్రేలెద నని యనుకొనకుడు.

అని తాం బట్టిన కుందేటికి మూడే కాళ్ళనునట్లు తన పట్టు విడువని కోమలవల్లి కెంత బోధించినను, ఆ మాటలు ఓటికుండ నుంచిన నీళ్ళయ్యెను. చెలికత్తెలంగని" అమ్మలారా! వారి వారి గోడు వారి వారికేగాక యితరుల కెట్లు తెలియును. మఱుమాటలాడక వేగిరమ నా రిరువురిం దోడి తెండు గాంధర్వ విధిని వారి నిచ్చటనే పెండ్లియాడెద. ఈ వియోగ దుఃఖంబు సహింపను. పంచ సాయకుండు నిర్దయుండై పొంచి పొంచి బాణంబుల నేయు చున్నవాఁడు. తెండు తెండని వేగిరింపెను.

రాచపట్టి చేతలకు వారలు పక్కున నగి, అమ్మా! యిదియేమి యాగడము? మే మెంత చెప్పినను వినక మొరటు పట్టు పట్టితివి. మాకుం జూడ వార లిరువురకు గలహంబులు జరుగ గలవని తోచు చున్నది. ఇంత వఱకు నెంతయు నొద్దికతో నుండు వారిరువురు నేటితో నీవలన వేఱు పడుదురు. తన మదికి నచ్చు కాంతతో వే ఱొకడు సుఖించుచుండం జూచు నట్టి మూఢుడుం గలడే? నీ వలన వారి కేదో కీడు మూడునని యెన్నెదము. అని మాఱు లాడు చెలుల మాటల విని కోపంబు చెంది, ఓసీ చెలులా రా! నే నెంత చెప్పినను వినక మఱు మాటలాడం జొచ్చితిరి. నన్నే మనుకొంటిరి. పరిహాసంబు నా ముందటం జేయనగునే? మీ కంటికి కంత యెల్లిదనైతినే. సేవకులకు జను

విచ్చిన నంతకుగాక మతి యెంతకగును. తోడి నీడల వలె నాడుచుంటి రని ఇంతవఱకు మన్నించితి. ఇక మన్నింపను ఎవరో యిరువురు పురుషులు ఒక పడతిని వలచి చచ్చిరని యమాంగశంబుల నాడితిరే. ఆ యిరువురెవరు ? ఆ స్త్రీ యెవతె ? నా కెఱింగింపుఁడు. నోటికి వచ్చినట్లెల్ల పలుక కుండుడు అని గద్దించెను. దాదులు కోమలవల్లి యింగితంబు నెఱింగి అమ్మా ! మిమ్ములఁ బరిహాసింతుమా ? మా కేమి గుండెలు మూడా ? మా పై నలుగకుము. దేవతలును జయింప రాని భుజ బల పరాక్రమ శాలురై ధనుర్వేద పారంగతులై యొకరి నొకరు ఎడబాయక యుండిన సుందోప సుందులను నిరువురు సహోదరులు తిలోత్తమ యను నప్సరసను భార్యగాఁ జేసికొన వలచి, భ్రాతృ సౌహార్ధము వీడి యొకరితో నొకరు కలహంబు లాడి యమపురికి విందులైరి. కనుక మా మాటల మీఱకుము. ఏమో చెప్పెదమని తలువకుము అనిరి. కోమల వల్లి కొంత యోచించి చెలులారా ! ఆ చరిత్రము విని పింపుడు. ఒక స్త్రీతో నిద్దఱును సమాధానంబుగ నుండి సుఖింపక జగడంబు లాడి మడియ నేల? వారలకు బుద్ధి లేకున్నను నీ తిలోత్తమ యైనను జెప్పరాదా ? దాన నేమి లోపమున్నది. నా కేమియు తెలియ కున్నది. ఆ కథను సాంగోపాంగముగ నెఱింగించి నా కలవరం బుడుపుడు అని వేడుకొనియె. వార లిట్లుగఁ జెప్పం దొడంగిరి.

కోమలవల్లికి చెలికత్తెలు చెప్పిన సుందోప సుందుల కథ.

తల్లీ ! కోమలవల్లీ! సుందోప సుందు లను నిరువురు రాక్షసులు త్రిలోకాధిపత్యమును, నిత్యత్వమును గోరి, తపంబు చేయుటకై కానల కేగిరి. వార లచటఁ బరమేశ్వరు నుద్దేశించి, యద్భుత ఘోర తపంబొనర్చిరి. వారల తపంబునకు మెచ్చి బ్రహ్మ దేవుఁడు ప్రత్యక్షమై మీకుఁ గావలయు వరం బెయ్యది? తెలుపుడు. గొంకక యిచ్చెద నని యెను. సుందోప సుందులు తమకుఁ బ్రత్యక్షమైన బ్రహ్మకు నమస్క

రించి, కృపావారిధీ! మాకు నెట్టి వీరులచే నైనను, దేవతలచే నైనను, రాక్షసులచే నైనను, మృగంబులచే నైనను, మరణంబు కలుగకుండు నటుల వరంబు బ్రసాదింపుము. ఇదియ మాకోర్కి యనిరి.

బ్రహ్మదేవుండు కొంత యాలోచించి, సుందోప సుందులారా! మీ రడుగు నిత్యత్వము మీ కియ్యఁదగినది కాదు. సర్వంబును బ్రహ్మం బని చూచు జ్ఞానులకు మాత్రమే జనన మరణరూప సంసారంబు లేదు. అజ్ఞానాంధకారంబుచే, విష యానందమును డెందమునఁ బొందుపఱచి, సుఖంబును ననుభవింపఁ గోరి, తపోనిష్ఠల నుండు వారికి మరణం బాసన్నమైయుండును. తత్త్వమిట్లుండ నడుగరాని దడిగితిరి. ఎవనిచే నైన నొకనిచే మాత్రము చచ్చునటుల నిచ్చగింతు రేని మీ రడిగిన నిత్యత్వ మిచ్చెదను. ఆలోచించి తెలుపుడు అనియె. వా రిరువురు యోచించు కొని, స్వామీ! మే మొకరిచే నొకరు చచ్చునటుల నొప్పుకొనెదము. తక్కిన వా రెవరి వలనను జావు లేకుండు నటులఁ బ్రసాదింపుడు. అని వేఁడికొనిరి. బ్రహ్మయు నట్లులన కానిమ్మని సమ్మతించి వార లొకరిచే నొకరు చచ్చునట్లును దక్కిన వారిచేఁ జావనట్లును వరంబిచ్చెను.

బ్రహ్మకడ వరంబు చెందిన సుందోప సుందులు మహదానంద భరితులై తపో నియమంబుల వదలి తమ స్వస్థానములకు వచ్చిరి. ధనుర్బాణ తూణీ రధరులై మహా వీరప్రతాప ప్రతిభులై దేవ లోకంబున కేగి, ఘోర యుద్ధంబు చేసిరి. వారి ధాకకు దేవతలు తట్టుకొన లేక మదిఁ గుంది, ఔరా! యిది యెట్టి కాలమో! మనకు రథ గజ తురగ పదాతులను చతురంగ బలంబు లుండియుఁ బ్రయోజనంబు లేకున్నది. వీరికి నెట్టి సహాయంబును లేకయే యొంటరి నొంటమి జేయుచున్నవారు. ఇక యుద్ధంబుతో ఫలంబు లేదు. వీరితో సంధి చేసికొనిమనుటయే మేలని యెన్ను కొనిరి. సుందోప సుందులకుఁ గావలసినవి యిచ్చి వారి యుత్తరవుల కడంగి యుండిరి.

పిదప సుందోప సుందులు యక్ష, కిన్నర, కింపురుష, గరుడ, గంధర్వా సురాదులతో నెదురించి, వారి నందఱిని గొట్టి తత్సమి ధ్వం

సంబు చేయు చుండిరి. వార లందఱు నొకటిగాఁ జేరి సుందోప సుందు లతో యుద్ధంబు చేసి నిర్వహింపఁ జాలక భయంబు నొంది నూఁల కొక్కరుగఁ బోయిరి వారిరువురు నాయా లోకంబులం దుండెడి వస్తువుల నన్నింటిని నపహరించికొని పోయి తమ వాస స్థలమున కేగి తమ కిష్టమైన విధంబున, అపరంజి గోడలు కట్టి నవరత్న ఖచితమైన నగరు కట్ట వలయునని మయున కుత్తరువు చేసిరి. మయుఁడు సుందోప సుందుల యుత్తరవును మీఱక వారి యిష్టము చొప్పుననే నవరత్న ఖచితమై వెలుఁగు నగరును జోడించి యిచ్చి తనకుఁ గావలసిన మట్టుకు బహుమతులను బొంది పోయెను.

ఈ సుందోప సుందులు, తద నంతరము, మాటి మాటికి దేవ లోకంబున కేగి దేవతల బహు విధంబుల బాధించు చుండినందున దేవతలు భయంబు చెంది బ్రహ్మ కడ కేగి తమ కడగండ్లను జెప్పుకొని దుఃఖించిరి. బ్రహ్మదేవుఁ డేమి చేయనగునా యని యోజించి, యీ సుందోప సుందులు ఒకరి వలననే మఱి యొకరు చావవలయునని వరం బిచ్చి యుండుట చేత, వారిరువురుని జయింప మనచే గాదు. కనుక వేఱు యోచన జేయ వలయును. మన యప్సరసల యందు నొక తెను బంపిన యెడల వారిరువురు నొకరితో నొకరు కలహించుకొని, జగడంబు లాడి మడియ గలరు. ఇదియే దీనికిం దగిన యోచన యని చెప్పెను. బ్రహ్మదేవుఁడు అప్సరసలఁ బిలిపించి యీ సంగతి చెప్పెను. వారలు సుందోప సుందులకు భయంబు చెంది, యీ పని మా వలన గాదు కాదు అని చెప్పిరి. బ్రహ్మ చేయునది లేక యప్సరసల కన్న మించిన రూపవయో లావణ్యాతి శయంబులం గల యొక తెను సృజించెను. దానికిఁ దిలోత్తయను పేరిడెను.

అవ్విధంబున సృజింపఁ బడిన యీ తిలోత్తమ బ్రహ్మను నమస్కరించి, నావలని కార్యమేది గలదు ? చేయరాని పని నైనను దమ కరుణా కటాక్షంబుచే ననుకూల పఱచికొని వచ్చెదననె. బ్రహ్మదేవుఁడు తన్ను సృజించిన యుద్దేశ్యమును దెలియఁ జేసెను. అప్పుడా తిలో

త్తమ దేవ సభయందు లేచి నిలిచి నమస్కరించి, దేవతలారా ! నేను బోయి, యీ సుందోప సుందులకు జగడంబులను గల్పించి యొకరితో నొకరు పోరు సలిపి, యొకరిచే మఱి యొకరికి మరణంబు కలుగునటుల చేసి వచ్చెదనని దిటవుగాఁ జెప్పెను. ఆ తిలోత్తమ మాటలను వినిన దేవతలు మది నుప్పొంగి, నారీ శిరోమణీ! నీవు చేయు నీ గొప్ప సాహాయ్యమునకు మే మేమి యుపకారము చేయఁగలము, నీ కెపుడుండు నందమేగాక యీ యప్సరసల యందమునందు గొంత కొంత భాగము నీక మరిచేరును గాక యని దీవించిరి. అట్టులన వారి యనుగ్రహమునఁ దిలోత్తమ యధిక లావణ్యవతియై తోఁచెను. బ్రహ్మదేవుఁ డధి కానందము నొంది యీ నీ సౌందర్యమును జూచి సుందోప సుందులు మోహంబు గొనకుందురా ? నీ పైవారి కరంబులు పడవు. నేటి దినము సుందోప సుందులు నీ యందముచే భ్రమచెంది వారి నేస్తంబులు మాని జగడంబు చేసి కొని చావఁ గలరు. నీవు జయమును బొంది రాఁగలవు. అని యాశీర్వదించి పంపెను. తిలోత్తమ దేవతల యాశీర్వాదంబు పొంది, మనోల్లాసంబుగ దేవ లోకంబును వదలి, సుందోప సుందులు వసించు హిమ వంతమునకు దగ్గఱ నాకాశ మార్గమున వచ్చుచుండెను.

అపుడు సుందుడు తిలోత్తమను మొగమెత్తి చూచెను. ఇట్టి యందగత్తెయు నుండునా యని దిమ్మ చెందెను. ఉపసుందుఁడు నట్టులే భ్రమసెను. సుందుఁ డుపసుందునింజూచి నిట్టూర్పు నిగుడించి, ఓరీ తమ్ముఁడా ! ఉపసుందా! ఆకసంబునఁ జూచితివే. నా మనోనాయకియు నీకు వదినెయు నగు నొక నారీతిలకము ఆకాశ మార్గంబున వచ్చుచున్నది చూడు మనియె. ఉపసుందుఁడు అది విని యన్న యను గౌరవంబున నేదియు బలుక కుండెను. అపుడే తిలోత్తమయు వారి యెదుట వచ్చి నిలిచి కడగంటి చూపుల తోడను, మంద హాసంబులతోడను గనుం గొనుచు వీరి నేవిధంబున జయించి, చచ్చునట్లు చేయ నగునా యని యోచించు చుండెను.

తిలోత్తమ యిటులఁ జంతించు చుండ సుందోప సుందులు ఇరువురును తిలోత్తమం జూచి, తమ్ముఁ జంప వచ్చిన యమదూత యన్న

మెన్నక సుఖంబు నొసంగు సుందరియని యోచించిన వారగుట చేత, ఒకరి కొకరు వాగ్వాదంబుల జరిగించు కొనిరి. ఓరీ తమ్ముఁడా! మీ వదినె వచ్చి యుండుట చేత నీ వీ నగరును వదలి నాలుగైదు దినంబులకు దేవలోకంబున నుండుము. ఇదియును నేనును ఇచట కొన్ని దినంబులు మనోల్లాసంబుగ నుండెదము. అది నాతో కాపురంబు చేసి, యలవాటు పడిన వెనుక నీవు వచ్చి యుండినను, మఱది వగుటచేత, నిన్ను బిడ్డ వలె భావింప గలదు. అని టక్కుగా మాటలాడెను. ఉపసుందుఁ డా మాటలను విని తిలోత్తమా రూప సౌందర్య లావణ్యంబుల కీడువడి యుండుటచే దాని మొగంబును జూచుచుఁ దన యన్న మాటలకు సహింపక, అన్నా! నే నీసుందరిని వివాహమాడి, సుఖానందముగా జీవించి యుండుటకు నాశ గొనియెదను అనియె.

ఈ విధంబుగా సుందోప సుందు లిరువురును తిలోత్తమా రూప లావణ్యాతి శయంబులకు మోహంబు చెందుటయు, ఒకరితో నొకరు విరోధ వార్త లాడుటయునుగా నుండిరే గాని మనలో నొకరికి నిల్లాలుగా నుండినఁ జాలునని యెంచిన వారుకారు. దైవగతిఁ దప్పింప నెవ రెతరము. సుందు డుపసుందుండును తిలోత్తమను నాకు భార్య నా యిల్లాలు అని జగడించుకొను చుండిరి. అది గనిన తిలోత్తమ మది నుప్పొంగి మన కిక మంచి కాలమే యని వారిని జూచు చుండెను.

సుందోపసుందులు తమకుం గల పర ప్రసాదమును, కాలగతిని, సహోదర వాంఛను మఱచి, ఒకరితో నొకరు పోరుటయే మంచి దని తీర్మానించి కొనిరి. మనలో నెవనిని గోరి కొనునో వాడే దానికి భర్త యగునని తీర్మానించుకొని తిలోత్తమ కడకు వచ్చిరి. నారీ శిరోమణీ! నీకు నెవరిపైఁ బ్రియంబుగలదో తెలుపు మని యడిగిరి. అది యిరువురిని కేగంటి చూపులం జూచుచు, మందహాసంబుచేసి, హా! నా యాసకుందగిన సరస నాయకులారా! నేను మీలో నెవ్వని వరింపగలను. ఎవరిని వలదని నిరాకరింపగలను. రూప యౌవన గుణాదు లందు నొకరి కొకరు తీసినవారు కారు. అట్లుండ నొకరిని వదలి మఱి

యొకరితో జేరుటకునుగాదు. ఇరువురతోడను సుఖించుటయుఁ దగదు. మీరే యీ సంగతిని దీర్మానంబు చేసికొని రండు. అబలనగు నా వలన నగునే యనియె. వారిరువురును బయింబయిఁ గోపము నాశయు నధికరించి, సఖీ! నీ కెవరిపై యిష్టమో జంకక చెప్పుము అని యడుగ నా తిలోత్తమ నవ్వుచునే యిట్లు చెప్పం దొడంగెను.

మన్మనో వర్తినులగు సరస నాయకులారా! నేనెటులం జెప్పుదు. మీ యిరువురిలో సామర్థ్యఁ డెవఁడో యది గనక నే నెట్లు చెప్పుదు. ఎవడు సామర్థ్య వంతుఁడో వానిం గాక యితరు నెట్లు వరింతును? కనుక మీరే మీ సామర్థ్యంబుచే మీలో నొకనిఁ దఱుమఁగొట్టి యొక్కరై యుందురేని నపుడు పఱువెత్తిపోయిన వానిని నిరాకరించి, యోడక నిలిచిన వానిని గోరికొందును అనియె.

ఆ మాటలు వినఁగనే వారిరువురొకరి నొకరు కొట్టి తఱిమి తిలోత్తమను దమ వశంబుగఁ జేసికొన వలయు నను పేరాసచే సుందుఁడు ఉపసుందునిం గని "ఓరీ! దుష్టా! నేను నీకు బహు విధము లైన నీతులఁ జెప్పియు నీవు వినక యిచటనే యుండుట వలన నాకు గోప మధికరించు చున్నది. నీవు వేగ నెక్కడికైనఁ బరువెత్తి పొమ్ము. అని యొక పెట్టు పెట్టెను. ఉప సుందునకు గోప మధిక రించెను. ఓరీ! మూర్ఖా నే నిదివఱకు సహించి యుంటిని. నీకుఁ గొంచె మైనను బుద్ధి చాలదు. దాన నీవు గొట్టితివి. అయినను నింతకును సహించెద. ఇక నైనను ఈ చోటు విడిచి పాఱి పోతువేని నూపిరితోఁ దిరుగుదువు. లేని యెడ నిన్నుఁ జంపి నేనే యీ సుందరిని గాంధర్వ విధిం బరిణ యంబై సుఖానందంబున నోలలాడెదనని. అందులకు సుందుఁడు, ఓరీ పలవా! నీ దుర్గుణంబుచే దీనిని నీవును అనుభవించినటుల లేదు. నేను ననుభవించు నటుల లేదు. ఒకరి నొకరు చంపుకొను నటు లున్నదే గాని వేఱుగాఁ గనఁ బడ లేదు. ఇందుల కనుగుణంబుగా ధూమ్రాక్ష కాలనేముల కథ వినం బడుచున్నది. అసురుండగు ధూమ్రాక్షుఁడును, రాక్షసుండగు కాల నేమియు వివాదపడి యొకరి నొకరి చంపికొని

తమ యాస్తి పాస్తుల నన్యాయంబుగాఁ గోలుపోయిరి వారి వలె మనము నీ తిలోత్తమ ననుభవింపక పాడగుదుము. నాబుద్ధిని వినుము. నేను మొదట దానిం జూచి నీకు జెప్పితిని. నీ వన్యాయముగా నడ్డముద్రొక్కి నాతోఁ జగడంబునకు వచ్చెదవు. ఇది పాడియై యున్న దే. సహోదరుల యందుఁ బెద్దవానికే హక్కని నీతివేత్తలు వచింతురు. నీవిటుల నీతిని విడిచి నాతోఁ బగగొనుట మంచిదిగాదు అనియె.

ఆ మాటల విని యుపసుందుఁడు కొంచెము నిదానించెను. తిలోత్తమపై మరులు వేయి పాళ్ళున్నను సహోదరవాంఛ యొక పాలుండుటచే, ఓరీ! నీచా! ధూమ్రమాక్షకాలనేముల కెటుల వివాదంబు గలిగె. దాని నెఱింగింపుము. వినవలచెద ననియె.

ధూమ్రాక్ష కాలనేముల కథ.

బహు సంవత్సరంబులుగా నెవరికి భయంబు నెందక, యొక కాననంబున గాలనేమి యను రక్కసుండు నిరంకుశంబుగఁ బాలనంబు సేయు చుండెను. వానికి ననేక రాక్షసులు సేనాపతులు. వారింగొని యచ్చటచ్చటి కేగి జయించి కప్పంబులం గొనుచు, జగదేక వీరుండై తాను నివసించు కాననంబుననే యొక మేడను గట్టించికొని మంత్రిప్రధానులు పరివేష్టింప మహా మహిమను రాజ్యపాలనంబు చేసి కొనుచుండెను.

వీని నేస్తకాఁడగు ధూమ్రమాక్షుడను నసురుండును, వీని వలెనే యనేక విధములగు సామర్థ్యంబులఁ జేసి బహు దేశంబులు తిఱిగి, యనేకుల జయించి, యచ్చటచ్చట నుండు వారి నందఱిని సామంతులుగాఁ జేసికొని సకల దేశంబు లకును నేక ఛత్రాధిపతి యయ్యెను. వీఁడు తనకాల వ్యత్యాసమునకుఁ దగినటుల దుర్మతి పుట్టి యనేక కాలంబుగా తనకు తోడుగా నుండిన నేస్తకాఁడగు కాలనేమిని జంపి వాని దేశంబును దనకు స్వాధీనంబుగాఁ జేసి కొనవలయునని పేరాసను బొంది, కాలనేమిపై దండెత్తి వచ్చెను.

ఈ ధూమ్రమాక్షున కెట్టి తలంపు పుట్టెనో యట్టి తలంపే యా కాలనేమికిని నప్పుడే పుట్టెను. ధూమ్రమాక్షుడు మనకు నేస్తకాడై యుండుట చేత మనకు సమానుడై యున్నవాడు. వా డుండు వఱకు మనల జగదెకవీరుండని యనరు. రాజులకు స్నేహితంబు లెక్కడివి. వీనిం జంపి వీని రాజ్యమును మన రాజ్యముతోఁ జేర్చుకొంటిమేని నింకను నధికలాభంబును గీర్తియుఁ బొందమా యను పేరాస బుట్టెను యుద్ధంబువకు సన్నాహంబులు చేయు చుండెను. ఇంతలో సేవకులు తనపై ధూమ్రమాక్షుఁడు దండెత్తి వచ్చి యున్న వాడని యెఱింగించిరి. "ఆడబోయిన తీర్థ మెదురయ్యె" నని కాలనేమి సంతసించెను. అయినను మన కోర్కెకిఁ దగినటుల నీ డెటుల వచ్చెనని యాశ్చర్య మందెను. వంట యింటిని గుందేలు తానుగా జొచ్చెనని యోచెను. దగ్గఱకి వచ్చిన నే సంగతియు దెలియ వచ్చునని తలంచెను. ఇటులఁ బరి పరి విధంబులను యోచించు చుండెను.

ధూమ్రమాక్షుడు తన సేనలతో వచ్చిన వాఁడయ్యును దాని నెఱుక పడనీయక తటాలున జుట్టిముట్ట వచ్చునని సేనలను దూరంబుగా నిలిపి, తగు పరివారంబుతో గాలనేమి కడకు వచ్చెను. క్షేమ సమాచారంబుల నెప్పటివలెనే విచారించెను. కాలనేమియు దన యింగితమును బయటికి దోప నీయక వంచనగనే ప్రవర్తించెను. మాటల సందున గాలనేమి, ధూమ్రమాక్షా నీవు దండుదళములతో వచ్చితివని చారులు చెప్పిరి. ఆ దండుదళముల నెట నిలిపితివి. దండు దళములతో వచ్చుటకుఁ గారణం బేమి? యనియె. కాలనేమీ! యేమి క్రొత్తగా నడుగుచున్న వాడవు. నా సామర్థ్యము నీ వెఱుంగ నిదియా. ఏక చ్ఛత్రాధిపతినైన నాకు నే బయలుదేఱునపుడు అంతటి పరిజనంబు లక్కఱ లేవా ? నీవు నేస్తకాడ వగుటచే సందడిగ నుండునని దూరంబుగ నిలిపి కొద్దిపాటి వారితో వచ్చితిని. ఇట్టి మాటల నికపై నాడకుము. నీ వడుగునది చూడ నీకు భయపడి నా సేనల డాచి వచ్చితి ననుకొంటివా, స్నేహితుండవని మన్నించితి. ఇంకొకడ వైన నిప్పటికి నిను పిండి యిడనే, నీతో యుద్ధంబు చేయుటకే వచ్చినాడ

నని యనుకొనరాదా. సంగరంబునకుఁ గావలసిన సన్నాహంబులు చేయరాదా. ఎవరు వద్దనిరి. ఒక యొరలో రెండు కత్తులు ఉండరా వందురు. నీవైనను నేనైనను బలిమి గలవారమని పేరెత్త వలయును. అందు నీసామర్థ్యము నేనెఱుఁగుదును. కాలనేమీ! యేమో చెప్పెద నని యుండకుము. ఇది నవ్వులాట గాదు. తగవులాట యనుకొమ్ము. నాసామర్థ్యమంతయు నీ విదివఱకే తెలిసి యుందువు. నీ విక పై నన్ను సార్వభౌమునిగా నంగీకరించి, నా కడంగి యుండవలయును. నీపై నెవ రైనను యుద్ధంబు చేయుటకు వచ్చిరేని నాకు నెఱింగింపుము. నేను దండును బంపి నీవిపత్తులం దీర్చెదను. నీవిక సేనల నుంచుకొనరాదు. కోట కొత్తళంబులఁ గట్టరాదు. నీకే కష్టంబు లుండవు. ఇది హాయి యగు పనియే కదా. దీని కేమనియెదవు అనియె.

కాలనేమి చెవులయందు నీమాటలు ములుకులై సోకెను. కొంత వడి మాటలాడ నోరురాక యుండెను. పెదవుల గొఱికెను. నిట్టూర్పు లిగుడించెను. ఔరౌర! ధూమ్రాక్షా! నేస్తకాడవని యూరకుండిన మనగదా యింతటి పనికి వెగించితివి. నీవెంత నాకు? నా వ్రేలికిని సరిపో లవు. హనుమంతుని ముందు కుప్పిగంతులా? శాలి ప్రతిమకుఁ జక్కిలిగింతలా? ఏమి వింత? ఏమి వింత? యని యట్టహాసంబు చేసెను. ధూమ్రాక్షా! నీవు సామర్థ్యుండవని నీవు మెచ్చుకొనియెదవు. నేను గట్టి వాడనని నేను జెప్పెదను. ఊఱక వార్తలాడిన నెట్లు తెలియును. ఏదీ చూతము ఇరువురి సామర్థ్యము. దాచియుంచిన దండు దళంబుల దెమ్ము ఘోర యుద్ధంబు చేసెదము. వాచా కైంకర్య మేల? కఱువని కుక్క మొఱుగునే కాని కఱచెడికుక్క మొఱుగునే? నా కడంగియుండుమని యాఁడుదానితో జెప్పినను నది యడగి యుండునా? గండర గండయగు కాలనేమియా యణఁగువాఁడు. చెలికాడని యుంటినిబో చూచువారు నగరా? నేటితో మన నేస్తంబులు చాలును. లెమ్ము లెమ్ము. నీవిట వచ్చి చాలసేపైనది. మొగమున మీసము గలవాఁడవయిన యుద్ధంబు నకు రమ్ము. పేడివైన లేచి నీయూరికి బొమ్ము. వంటయింటఁ గోకలం గట్టి డాగికొమ్ము. అనియె. ధూమ్రాక్షుండదివిని పాదతాడిత భుజం

గంబువలె నతి కోపంబు నొంది సరి సరి అట్టులైన యెడల నిరువురమే జగడంబు సేయుదమా? లేక సేనలంగొని యుద్ధంబు సలుపుదమా. ఏది నీకిష్టమో యెఱింగింపుము. అట్టులనే జేసెదము అనియె. కాలనేమి యీ మాటలువిని యాగ్రహించి ఓరీ ధూమ్రాక్షా! నీ విపుడు తెచ్చిన సేనలు చాలవు. నీ యూరికిం బోయి సేనలను గూర్చుకొని రమ్ము. అధిక సేనా బలంబు గల నేను స్వల్ప సేనలుగల నీతో యుద్ధంబు సేయుట మగపాడి గాదు అనియె. ధూమ్రాక్షుండు కానిమ్మని మితిమీఱిన సేనలంగొని వచ్చెను. ఇంతలో కాలనేమియు యుద్ధసన్నద్ధుడాయెను. రెండు సేనలును కలిసి ఘోర యుద్ధంబు సలుప ధూమ్రాక్ష కాలనేములు జయాభిలాషులై పోరిపోరి పెద్ద నిదుర పోయిరి. ఉభయ సేనలదిచూచి మేషయుద్ధంబున జంబుకంబు చచ్చినకథవలె మనకేమి యీ బెడదయని వారివారి యిక్కలకేగిరి. కనుక వ్యర్థముగా నా తరుణిపై నేల యాస జెందెదవు. ఏల చచ్చెదవు. అనియె. ఉపసుందుడు అదివిని మేషజంబుకంబుల కథ యెట్టిదో యట్టిదే యీ ధూమ్రాక్ష కాలనేముల కథయును ఇది వట్టి యబద్ధము. చెప్పువానికి మతి లేకున్నను వినువారికి లేదా. ఇది యేటి మాట. ఈ బెదిరింపులకు బెదరువాడను గాను అని యలక్ష్యముగా చెప్పుటను విని సుందునకుం గోప మధికరించి యిట్లను.

ఓరీ! ఉపసుందా! నీకుం గొంచెమైనను బుద్ధిలేదు. ఒక యడవి యందు రెండు పొట్టేళ్ళుమదించి తిమురుబట్టి యొకటితో నొకటియెదిర్చి జగడమాడుకొనుచుండ, పొట్టేళ్ళ రెంటి నెత్తులనుండి నెత్తురు ప్రవహించి దిగువ కరడు గట్టియుండెను. అది నక్క మాంసఖండమని యెంచి పొట్టేళ్ళ జగడంపుజోటని తెలియక తినుచుండెను. వెనుకకుంబోయి మఱల వేగంబునవచ్చి యాపొట్టేళ్ళు ఒకటితో నొకటి ఢీకొట్టుకొనెను. ఆ రెంటికి నడుమ జిక్కుకొని నక్క ప్రాణంబుల వదలెను. అటులనే నేనును నా మనోనాయకియు నొకటిగాజేరి వినోదక్రీడలం దేల నిచ్చయించు సమయంబున నీవు దగ్గఱ నుంటివేని నీప్రాణంబుల యమపురి కంపగలము. అయిన నిదివఱకు సహోదరుడను వాత్సల్యంబున నూరకుంటిని. ఇప్పటికి నే పుట్టియు మునుగలేదు. తీవ్రంబున నీవనంబును

వదలి పలువెత్తిపొమ్ము. దాన నీకు మేలగును. లేనిచో ప్రాణంబులు బొంది నుండవని యనుకొనుము. అని సుందుండన,

ఓరీ! తులువా! నీవిట నిలిచి తామసించితివేని విపత్తు నొందగలవు. నేనిప్పుడే నిన్నుజంపి యీ నారీమణిని జేపట్టగలనని యుపసుందుండనియె. ఇటుల నిరువురును బహు విధంబులుగా నాడుకొనుచుండునపుడు తిలోత్తమ యిరువురంజూచి యిట్లనియె. మీరిరువురు నిమాదిరిగా జగడించుకొనుచుండిన నాకుం బ్రాణహానిపొడముచున్నది. కనుక దమయిష్టంబును నాకెఱింగింపుడు. లేనియెడ నాయిక్కడను నేంబోయెద. అట్టి సమయంబున సుందుండు ఆమెనుజూచి నాయకీ! పోవలవదు. నేనే నీ నాయకుండనే ననియె. ఏమిది? మీలో మీరే విపరీత కలహంబును బెట్టికొని ప్రొద్దు పుచ్చుచుంటిరేని నేనెవరిని నాథునిగా గైకొనంగలను. నాయకీ! నేనే నీనాథుండను. నన్నుం బరిగ్రహింపుమని యుపసుందుండనెను.

ఔరౌర యిదేమి బూమెలు. అన్నకు భార్య తమ్మునకు భార్య యని యెవరైన వినిరేని బరిహాసింపరా? ఛీ. ఛీ. మీరలు రాక్షసులగుటవలన మీకు వరుసలు వావులెక్కడివి. మీతోటి నేస్తంబు నాకు ముప్పును దెచ్చును. నేనెచటికేనిం బోయెద. నేను దేవవనిత నగుటంజేసి యొకరిని మాత్రము వలతును. తక్కినవారల సహోదర వాంఛను జూతును. మీరన్ననో బుద్ధిచాలనివారగుటచేత నొక వనితపై నిద్దఱు కన్ను వేసితిరి. ఎవరిభార్యనని నేను జెప్పుకొందును. అని చెప్పి యా యిద్దఱిని గ్రీగంటంజూచుచు మందహాసంబుచేయుచుండెను. తిలోత్తమ వచనాభావం బెఱుంగక వారిద్దఱును వారలకుం దోచినంత మాత్రము సమాధానంబులం జెప్పి జగడంబు లాడం దొడంగిరి. ఇరువురు నిటుల వాక్కలహంబునుమాని కేశా కేశిని బాహా బాహిని యుద్ధంబు సలిపి బ్రహ్మదేవుని వరము మేరకు నిద్దరు మడిసిరి.

ఈ యద్భుతంబును గనులారం గాంచి, తిలోత్తమ యానందమందెను. నా కోరిక నేటి కిందు సఫలించెను. అప్సరసలకు మిన్నయ

గుటకేమి? యని యెన్నుకొనుచు దేవలోకంబున కేగి యింద్రునకు జరిగిన వర్తమాన మెఱింగించెను. దేవతలందఱును బరమ సంతోషమంది యిక మనకు మంచికాలమగునని యాతిలోత్తమను వేవిధంబులఁ గొండాడిరి. బ్రహ్మాదు లాతిలోత్తమను ఆశీర్వదించిరి.

కోమలవల్లీ! యొకనారిని వలచిన సుందోపసుందులగతి జూచితివా? వారి కది ప్రాణాపదకుఁ దెచ్చెను. కనుక నీవును ఇద్దరు మగలను గోరితివేని నీచే వారిరువురు నొకరి నొకరు కొట్టుకొని మడియంగలరు. అందువలన వీరిపైగల మోహంబును వదలి యంతిపురంబునకు వత్తువేని వీరికన్నను మేలైన సౌందర్యంబుగల రాజకుమారులలో నెవరినైనను మీకుఁ దగినవానిని మగడుగా వరించి, పెండ్లియాడి, మనోల్లాసంబుగాఁ బ్రొద్దుపుచ్చ నగునని చెప్పిరి. అదివిని రాజు కుమార్తె కోమలవల్లి పురుషవేషధారులగు మనోరమా మరకత వల్లులపై కడగంటి చూడ్కుల నిలిపి, మందహాసంబుతోఁ జెలుల కిట్లనియె.

కోమలవల్లి:—అమ్మలారా! నే వలచిన నాయకులందప్ప నితరుని మొగంబైనఁ జూతునా? అదియునుంగాక తిలోత్తమా విషయంబు వేఱు, నా విషయంబు వేఱు. అది యా సుందోపసుందుల జంపవలయునని నిశ్చయించి యాదురుద్దేశముతో వచ్చినది. వారిరువురకుఁ గలహంబు పెంచినది. తనకొక్కఁడే కావలయునని వంచన లాడినది. దాని మోసం బెఱుంగక వారలు జేలుపోయి యొకరి నొకరు కొట్టుకొని మరణించిరి. నాకు నట్టి దురుద్దేశము లేవియు లేవు. వారిని జంపవలయు ననుటయులేదే. ఆ తిలోత్తమకు నావలె వారలిరువురిపయి నిష్టంబు గలదేని వారలు చత్తురే. ఏదో యొక విధంబుననుండరా. నాకు నాకథకు సాటి చెప్పెదరు. గుండు జాలికిని బోడితలకు ముడివేసి నట్లున్నది. నేనీ రాజకుమారులపై నిష్టంబు గలదాన నగుటచేత వారలు చెప్పినటుల నడచుకొని యెవరికిని సంకటంబు రానియక కంటికి ఱెప్పవలెఁ గాంచి యుందును. మీరు నన్నడ్డగింపకుడు.

చెలులు:—అమ్మా! ఏమి యాడెదవు. ఉత్తమ కులంబునఁ బుట్టిన కన్య లకు సిగ్గు భయ ముండవలయును. నీవుత్తమకులసంజాతవు. ఈ రీతిని మాటలాడుచుండిన నితరు లేమనుదురు. గ్రంతల నవ్వ రా? సిగ్గులేని కన్య సిగ్గుగలలంజ చెడుదురని వినవా? మన పరువును గనవా?

కోమలవల్లి:—చెలులారా! సిగ్గు భయము కులస్త్రీల కుండవలసినది యే. మీమాటకు బదులు చెప్పువారెవరు. వారిరువుర నా మదిం గోరుటచేత వారలు నాకుఁ గులపతులైరి. నేను వారికి కులస్త్రీని. తనపతిని గుఱించి మాటలాడుటకు గులస్త్రీకి సిగ్గే టికి భయమేటికి. ఇందుల కితరు లేమనుదురు పతివ్రతలకు నిత రులనేస్తము కూడదనుట చెడుమాటయే? నేను నామది కెత్తి వచ్చిన పురుషులను వలచెదనే కాని యొకనిం బెండ్లియాడి మఱి యొకనిని గోరనుగదా. నేను కన్యను. కులశీల వయోరూపం బుల గల వరులను వరించుట పాడిగాదే. ఇది యంతయు నిదా నించి చూడక యేమేమో వదరెదరు.

చెలులు:—అమ్మా! నీవు కోపింపవలదు. నీమదికిఁ దగినట్టుల మేమును సమ్మతించితిమి కనుక మీరలు తమ యిష్టమెఱింగించితిరేని నట్టులన నడిచికొనెదము.

కోమలవల్లి:—సరి! యిప్పుడు మీరు నాకుఁ గూర్చు చెలులరు. ఇది వఱకుఁ గానివారివలె మాటలాడుచుంటిరి. ఇకనైన నామాటను త్రోయకుఁడు. అల్లదో మన యెదురనుండు నా యుత్తమోత్తము లకు నాయిష్టము నెఱింగించి, వారలకు నాపై నాసగలుగునట్టుల బుజ్జగించి తోడి తెండు. మీకు గావలసిన పసిడిసంబిప్పించెద.

చెలులు:—అటులనే తమ యిచ్చ మేరకుఁ బిలుచుకొని వచ్చెదము. సంతసంబుండుము.

అని సమాధానంబులాడి, పురుష వేషంబు ధరించియుండు మనోరమా మరకతవల్లుల కడకేగి వందనంబు లాచరించి, అయ్యలారా! మిమ్ము మా రాజుకూతురు తోడితెమ్మన వచ్చితిమి. మేము నెటులనైనఁ బిలుచుకొని వచ్చెదమని చెప్పితిమి. మామాట త్రోయక తాము దయ చేసి రావలయునని వేడిరి. ఆసమయంబున మాయా వేషధారులగు వారిరువురు కలకల నవ్వి యిట్లనిరి.

మనోరమ:—సఖులారా! మీరేమి చెలికత్తెలా? కుంటెన కత్తెలా?

మదనవల్లి*.—ఔను, ఔను. నాకును సందేహంబుగనే యున్నది. చెలికత్తెలైన రాజస్త్రీలకడ పనులను జేసికొనుచు, కన్యాంతఃపురమున నేమగవారును రానటుల గావలి యుందురు. వీరివలె నుండిన ఆకన్యకు ఇరువది వేల మగలకుఁ దగ్గుదురా. అటుగాక భోగముచానలై యుండిన ధనవంతులగు వారియొద్ద నయవినయంబులజూపి, ధనము సంగ్రహించు మార్గంబునే చూతురు. వీరు అట్లునుగాక వేటకాండ్రవంటి మనలంజూచి పిలుచుటవలన వీరికేమి లాభము. మనచేతఁ గాసు వీసంబును లేదు. విల్లునమ్ములు మాత్ర మున్నది.

చెలులు:—అయ్యలారా! మీరలు కొంచెమైనను నిదానించక మాటలాడెదరు. ఇదేమి యన్యాయము. మేము భోగము చానలము కాము. రాజాంతఃపుర పరిచారికలము. మా రాజకన్య మిమ్ముల తోడి తెమ్మన్నది.

మదనవల్లి:—ఔరౌర! యిదేమి వింత! మేము మీరాజపుత్రిని నలచితిమో మేము బాటసారులము. మమ్ముల మీరాజపుత్రిక నేమి తెలియును? తెలియనివారలను బిలువుమనుట యెట్లు? మేము రాము. మాకు కావలసియుండిన మీకడకు వచ్చియుండమా.

* ఈమెను మాణిక్యవల్లి మరకతవల్లి యనియుఁ బేర్లుగలవు.

ఇది యేటిమాట. పోపొండు. ఇష్టమున్న మీరాజపుత్రినే యిట రమ్మనుము.

అని కోపించుకొన్న వారివలెం జెప్పెను. చెలికత్తెలు భయంబు నొందిరి. ఇదేమి సిగ్గులచేటు, పురుషుడై వచ్చియుండిన యెడ కన్యకలు కొంత బిగువు చూపవచ్చును. స్త్రీయే వలచి వచ్చిన నింత మాత్రము గాక మఱి యెంతయగును. "పిలిచి పిల్లనిచ్చిన నీకులమేమి గోత్రమేమి' యన్నట్లున్నది. మన రాజపుత్రి యెవరైన నేమి యందగాండ్రై యుండినం జాలు ననుకొన్నది. ఆస లేని వారిపై వలపుంచిన ఫలమేమి? పిల్లగా వెదకి కొని వచ్చినందున నేవీరి కిట్టి యలక్ష్యమాయెను. ఛీ ఛీ యిదేమి సిగ్గులచేటు, ఎవరెట్లులైన మన కేమి. వీరు చెప్పిన సంగతిని నామెకుం జెప్పెదము. పిదప వారి యిష్టము. వీరి యిష్టమున్నది. యని తలపోయుచు రాజనందని కడకేగి పురుష వేషధారులు వచించిన సంగతినంతయుం దెలిపిరి. రాజపుత్రి బుద్ధిలేమికిం బరిహసించి చప్పట్లు గొట్టినవ్విరి.

వీరిటుల నీవిధంబుగం జెప్పినది వినిన కోమలవల్లి నారీతోడం దానును నవ్వి, సుదతులారా! తాం గోరిన కార్యంబునకు నౌకరులం బంపిన నాకార్యము నెరవేఱదని యందురు. బిడ్డను బంపిన యెడల, మఱి యొక విఘ్నమందురు. అన్యుల నంపిన యెడల ననేక విధ విఘ్నములందురు. అటుల నీ విషయంబున నేనే పోయి యా యిరువురను సమాధానంబు చేసి మనయంతి పురంబునకు గొని పోయి నేనే యాయిరువురను బెండ్లి యాడికొందు ననియె. ఆ మాటలను విని చెలికత్తెలు ఆశ్చర్యమునంది అమ్మా! తాము చెప్పిన మాటలకై మాకు వింత గొలిపెడి, అది మాకుం దెలియునటుల సవిస్తరంబుగం దెలుపుము. కోమలవల్లి యది విని మంచిది నేను జెప్పెద. ఇపుడు నేనన్న మాట కనుగుణంబుగ నొకకథ నెఱింగించెద. సావధానంబుగ వినుడు.

ఒక వర్తకుండు తన సహోదరుకడ భాగం బడుగుటకై యోచించి దీనికై మన మచటికిం బోవనేల? మన కరణమును బంపి విచా

రించుకొనుదము. అదియు మేలని నాకుఁ దోఁచెడిని. అని యెంచి కర ణంబును బిలిచి, అయ్యా! నా సహోదరుఁడు నాకుఁ గొంచెము పైక మియ్యవలెను. నీవేగి లెక్కచూచి తీసికొనిరమ్ము అని పంపెను. కరణమును సమ్మతించి యావర్తకుని సహోదరునింటికిఁ బోయి తన యజమానుఁడు చెప్పిన మాటల నెఱింగించెను. భాగం బియ్యమని యడిగెను. ఆవర్తకుఁడు మందహాసంబు చేయుచు నీ కడ నే నెటుల నియ్యనగును. ఆ సంగతి మీ యజమానున కెఱింగింపుమనియె. కరణ మాసంగతిని తన యజమానున కెఱింగించెను. పిదప తన కుమా రుని తనయన్న కడ కంపెను. వర్తకుని కుమారుఁడు తన పెత్తండ్రి యిం టికేగి తన తండ్రిచెప్పిన సంగతి నెఱింగించెను. అదివిని యావర్తకుఁడు సమయోచితము లైన కథలను గొన్నింటిని జెప్పి నాయనా! నేను పైకము నీయొద్దనిచ్చుట కభ్యంతరము లేదు. నే నిప్పుడే యిచ్చితి నేని మీతండ్రి నెలవుగాడు సెలవుచేసి వేయును. నేను నాకడనే భద్రంబు గానుంచి యుంచెద. నీకు సరియైన వయసు వచ్చినదే యిచ్చెదను. ఇపుడు దానితో నేమి యనెను. చిన్నవాఁడు మన పెదతండ్రి చెప్పు మాటలు న్యాయ యుక్తములని యెంచి మఱుమాట లాడక యింటికి వచ్చి సంగతిం జెప్పెను. తఱువాత వర్తకుఁడు పెద్ద మనుష్యులం గొంద ఱినంపి యడుగ మనెను. వారు నట్టులనపోయి యడిగిరి. వర్తకుఁడు వారింజూచి, అయ్యలారా! వాని కిచట భాగమేమి కలదు. వాని తాత ముత్తాతల సొత్తున్నదా? నేను బెద్దవాఁ డుండునపుడు వీని కేమికలదు? ఇన్ని దినములవలె నూరకుండక చెప్పుడు మాటలను విని యాడు నట్లు న్నది యనిచెప్పెను. వారును సమ్మతించి వర్తకన రెఱింగించిరి. ఎవ రిని బంపినను మంచిది గాదని తానే బయలుదేఱి వచ్చెను. అన్నంగని క్షేమ సమాచారంబు లరసి మాట పై మాటగా తన భాగం బడిగెను. అన్న యేమియు ననక వాని భాగము నంతయు సరిగా లెక్కదీర్చి యిచ్చెను. కనుక నెవరైనను వారి వారి పనులను వారు వారే చూచు కొనుట మేలుగాని మఱియొకరినిబంపుట మూఢతనము. ఇది యెఱింగి యుండియు, మిమ్ముల నంపినందుచేతఁ బ్రయోజనంబు లేకపోయెను. నేనే పోయి యాకార్యంబును నెఱవేర్చికొని వచ్చెదను.

చెలులు:—అమ్మా! నీవుచెప్పినది యెవరును సమ్మతించునదియై యుండదు. వారలలో నెవ్వరిని సమ్మతింపని వారై యున్నవారు. తాము మాత్రము పోయి వారి నెటులఁ దోడితెత్తురు.

కోమలవల్లి:—చెలులారా! మీరటులఁ దలుపకుఁడు. పూర్వము కాంతిమతి యను నొక కన్యక తాఁ గోరిన వరుని బెండ్లియాడినది.

చెలులు:—ఆకథ విన వలచెదము. వివరింపుము.

కోమలవల్లి:—వయస్యలారా! హంసపురంబున సుందరేశుండను నొక రాజచంద్రుఁడు సౌందర్యఖనియై యుండియు నెవ్వరిని వలచిన వాఁడుగాఁడు. ఇటులుండ సుందరపురి రాజగు నీలధ్వజ మహారాజు పుత్రి కాంతిమతి యా సుందరేశునిపై బద్ధానురాగయై యుండె. ఎవరేమి చెప్పినను వినక వారినే పెండ్లియాడెదనని పట్టు బట్టి యుండెను. తండ్రి కా సమాచారము తెలిసెను. తండ్రి యేమి చేయగలఁడు. కూతురి భావపటంబును వ్రాయించి మంత్రిచేత నిచ్చి యీపటంబును గొనిపోయి హంసపురవరాధీశ్వరుండగు సుందరేశునకుఁ జూపి నా పుత్రిని వివాహమాడు నటుల సమ్మతింపఁజేసి రమ్ము అని పుత్తెంచెను. మంత్రి చిత్తమని యా పటంబు నెత్తికొని యంతఃపురంబునకు వచ్చెను. భావ పటంబును మాటల సందునఁ జూపెను. సుందరేశుఁ డది చూచి "ఈ పట మేయూరి రాచ కన్యకది. ఇంతటి లావణ్యావతి యెందును లేదని యెంచి తెచ్చితివి కాబోలు" - ఎంత లావణ్యావతులైనను పురుషు నిష్టంబు లేని దెటుల రూపవతులు కాఁగలరు. స్త్రీల లావణ్య మంతయు పురుషుల భావంబున నున్నయది. నాకే నారియు సుందరశాలి గాదు. నాను సీపటంబును జూపియు ఫలము లేదు. చూపకయు ఫలము లేదు. నా యొడల రెండు నొక్కటియే అనెను. మంత్రి యే మాటయుఁ జెప్పుటకు లేక యేమో యొక విధంబున మాటలనుముగించుకొని యతనికడ సెలవు పుచ్చుకొని తన యేలిక కడకు వచ్చి, సంగతి

నెఱింగించెను. రాజు చేయునది లేక తనకుమార్తెకుఁ దెలిపెను. కాంతిమతి యప్పటి కేదియు ననక యూరకుండెను. అటులఁ గొంతకాలంబు జరుగ నొకనాఁడు కాంతి మతి తన తల్లి కడ కేగి "అమ్మా! హంసపురంబు దగ్గఱ నొక యరణ్యము కలదట. అందొక యుద్యానవనము రమణీయంబుగా నేర్పఱుపఁ బడి యున్నదట. లోకంబున నుద్యానవనంబులు పురసమీపంబున నుండ నేఁజూచితింగాని అడవి యందుండుట నేఁజూడను. అది యెంత రమణీయంబై యుండునో యని కన నువ్విళ్ళూరెద. మన మందఱ మచటికి నేల పోవరాదు అని మెల్లనఁ జెప్పెను. తల్లి కూతురియింగితం బెఱింగినది కావున నా సంగతి తన పతి కెఱింగించెను. రాజు నొప్పుకొని తగుపరివారంబులతో బయలు వెడలి, హంస పురారణ్యమునకై ప్రయాణమయ్యెను." రాజు రాణియు కూతురును అరణ్యోద్యానంబున కేగిరి. అట యుక్త విహారంబుల సంచరించుచుండిరి. సుందరేశుఁడు వాడుకమేఱకు నచటికి వచ్చెను. కాంతిమతి రాజు వచ్చుటంగాంచి యొక పొద రింట నేకాంతంబుగ నుండెను. సుందరేశుఁడు వనంబును బరి కించుచు వచ్చి వచ్చి పొదరింటఁ బరుండి యుండు లావణ్యవతి యగు కాంతిమతిని జూచి "యిది యెవ్వతయో? యిట కేలవచ్చి యున్నదో, ఇది దేవకామినియో. దేవకామినియైన నిట రాఁ బనియేమి? మనుజకాంతయై యుండ నగును. ఇంతటి లావణ్య వతి నెందునుం గానము. కన్యక లిట్టి యింపు సొంపులం గల వారలైన నిట్టి యువతులపొందు సందులేక యందు పురుషుల భాగ్యం బేమనవచ్చు. నే నిదివఱకు నిట్టి చానలంగనని దోషం బుచే స్త్రీలయెడఁ బిచ్చి వైరాగ్యంబుబూని కాలంబు గడిపితిని. ఇది నన్నుఁ జేపట్టి మన్మథరాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు కట్టునో? అటుగాక కట్టిడియై దిట్టతనంబున నెగదట్టునో? యెటు దెలియు నని డోలాందోళిత మనస్కుండై డగ్గఱించెను. చెలులారా! ఎంత గట్టి డెందంబుగల వాఁడైనను నింతుల నేకాంతంబునం గని మోహింప కుండునా" కచ్ఛడాల్గట్టుకొన్న ముని ముచ్చు

లును నోచ్చెంబు లేక మచ్చికంటులకు బానిసలై వర్తింపరా? ముఖ్యముగా స్త్రీరూపము తటస్థింపక వలపు పుట్టదు. దూరంబుననున్న వలపును దూరమే. లోకమర్యాద యిదియే అదియటులుండనిమ్ము, ఇట్టుల సుందరేశుడు తనపై వలపుంగొనివచ్చుటను గాంతిమతి చూచి, చివాలున లేచి కొంత యెలుగుగాఁ బోయి యొంటిగా నిలిచెను. సుందరేశుఁడు వెనువెంట దగిలి. సుదతీ! నీవెవ్వరవు? నిన్నుం గనినదిమొదలు మదనుఁడు నిర్దయుఁడై వెనువెంట దగులుచున్నవాఁడు. పంచసాయకుని ధాటి నుండి తప్పింప నీవే సమర్థురాలవు. నన్నుం గరుణింపుము అని యామెను బట్టవచ్చెను. కాంతిమతి యిచ్చలేనటులఁ గొంత వఱకు వాదాడి రాజేంద్రా! నేనుగన్యను. నాకు నీ యిష్టంబు దీర్ప స్వాతంత్ర్యమున్నదే. మీరలు మాతండ్రి కడకు వచ్చి యడిగిన బాగుండును. అని యొకవిధంబుగాఁ దన యంగీకారంబును సూచించెను. సుందరేశుఁ డందులకుఁ సమ్మతించి, కాంతిమతితోడ నీలధ్వజు కడకువచ్చి యతని సమ్మతింబొంది సుందరపురికిఁ బరివారంబులతో నరిగి యట మహావైభవంబునం గాంతిమతిని బెండ్లియాడి సుఖంబుండెను.

చెలులారా! కాంతిమతి సాహసంబును జూచితిరా! నేనేమి చెప్పిన... మీకు నవ్వులాటగనే యున్నది. పుట్టి పెరిగి పెద్దవారైతి రను మాటయేగాని లోకానుభవంబు మీకుఁ జాలదు. లోకంబు నెఱింగిన వారలు నా మాటలందుఁ దప్పుపట్టరు. మీ రేగినపు డా రాజకుమారులు జితేంద్రియులవలె మాటలాడి పంపిరిగదా. నన్ను జూచినవెనుక వారి జితేంద్రియత్వ మెఱుఁగ వచ్చును. కంటికింపగు సుందరియు నేకాంతమును లభించినచో జితేంద్రియు లింద్రియజితు లగుదురు. ఇది యేటి మాట? మగవారిమాట మఱి నీళ్ళమూట యనుట యెవ రెఱుఁగరు? అని చెప్పెను.

చెలులు మఱుమాట లాడనేరక సమ్మతించిరి. ఔను గాదనక మిన్నకుండిరి. ఔనన్న నేమి వచ్చునో కాదన్న నీమె మనసునొచ్చునో? ఈబాధ మనకేల? మన మూళ బెట్టగి నేల? యని యనుకొనిరి. కోమల వల్లిని సడ్డగించువారలు లేనందున నామె పురుష వేషంబు ధరించి యుండు మనోరమామదనవల్లు లుండుచోటికి నేకాంతంబుగ నేగెను. మనోహరులారా! మీకు జోతలని నమస్కరించెను. కోమల వల్లిని మనోరమ చూచి ముదితా? నీ వెవరవు? నీ యూరెయ్యది? పేరె య్యది? ఈ యడవి నొంటివచ్చుటకుఁ గతంబేమి? వచ్చితివిపో; మా బోటి మగవారికడకు సిగ్గును భయంబును లేక వచ్చుటేల? యని యడి గెను. కోమలవల్లి వారియుపురిని గ్రొగంటఁజూచుచు మందహాసంబుల నిగిడించుచు, తలయెత్తక కొంచెముగ వంచి నేల గీరలుగీచుచునిట్లనియె.

కోమలవల్లి:—మనోహరులారా! నేఁ గన్యను. మాది కమలాపురంబు. పేరు కోమలవల్లి యందురు. చెలులతో వనవిహారంబు సలుప వచ్చితిని. నేనీ యూరిరాజపుత్రిని. మిమ్ములనిటం గనినదిమొదలుదేమి కారణంబోకాని నామనంబు నాకు స్వాధీనమైయుండదు. దాన మీకడకు శరణంబు సొరవచ్చితిని. మీరలు నన్ను నాదరించి వివాహమాడి నామనంబు నచలంబుగ జేయుడు. నే నిది వఱకు నెట్టి వారినింజూచియు నిట్టులం గాను.

మనోరమ:—మేము యాత్రీకులము దినమున కొకచోటుగా నూర్గురు తిరుగుచు బోవుచుండువారము. మమ్ము నీరీతి యడుగుట న్యాయమా? రాజపుత్రివయ్యు నీ కేల యది తెలియదు.

కోమలవల్లి:—సరసా! నే నిన్ని దినములవఱకు నెవ్వరినింగోరక ప్రౌఢ నాయకి వలె నుంటిని. ఈ సమయంబున మిమ్ములఁ జూచినదే నామనం బానందపరవశమై వలపు మీఱినది కావున మీరు నన్ను వివాహమాడి మనోల్లాసంబుగ నుండ నగును. మీరిరువురిపై నేనెట్టి వలపును గలిగియున్న దాననో యట్టుల మీరిరు

వురు బద్ధానురాగులై యుండఁ దగుదురు. మీకు బనులుచెప్పు
టకును దోఁచకున్నది.

మదనవల్లి:—సుదతీ! పురుషులను జూచిన తోడనే పిశాచంబు పట్టిన
దానివలె శివమాడఁ జొచ్చితివే. నీ విదివఱకు నెందఱు పురుషు
లను దోడుగా నుంచుకొని యుంటివి? ఇట్టి నడత గలదానికి
నట్టులుండక తీరదు. నీవు పుంశ్చలివని తోఁచుచున్నయది. ఇట్టి
వెలిచవులంగలదానితో మాటలాడుటయు, గలసి మెలసి యుం
డుటయు బాపమూలంబు. పాపమూలం బననేల? యిట్టివారు
పాపమెవరు గనిరి, పుణ్యమెవరు జూచిరి. పాప పుణ్యములకు
భేదమెయ్యది. పాప పుణ్యములే లేవు. అవి బలహీనుల మాట
లేకాని మఱే వేఱుకాదని వాదులాడుదురు. పాపులకుఁ బాప
మన్నవారికిఁ దెలియదు. అది యాలోకంబు మాట యందురు.
దానితో మనకేల? ఈలోకంబుననే వ్యభిచారులతోడి చెలిమి
లోకంబుల పగకుఁగారణంబై కొట్లు తిట్లకు లోనుగాఁజేయును.
అందుల కేది లోటు?

మనోరమ:—సహోదరా! పలువురలో మన మొక్కరము గదా;
మనలఁ గొట్టు వారెవరు? తిట్టు వారెవరు?

మదనవల్లి:—అన్నా! మీరు చెప్పునది నాకే వింతయై యున్నది.
ఎటులఁ జూచినను బురుషులు పలువు రొకటిగా నుందురు.
స్త్రీలన్ననో యటులుండరు. ఒకరిపై నొకరు అసూయ చూపు
దురు. చంపుటకును దెగింతురు. ఒక భోగముచాన మిగుల
నందగత్తెయై తన్ను మోహించి వచ్చిన మహామోహనుండను
రాజనందను నొకరుని మనమోహాను స్నేహితుండగు వివేకా
నందుండను మంత్రి కుమారునిం గొట్టి చంపఁ బ్రయత్నించెను.
ఆ సమయంబున వివేకానందుని బుద్ధి సామర్థ్యముచే వా రిరు
వురు తప్పించుకొనిరి. లేనిచో వారలగతి యధోగతి గదా.
చెఱిపెలకు నేస్త మెక్కడిది? వావి వరుస లెక్కడివి? చూచి

నపుడు వారిపై గబ్బి యాస యుండును. వారి కోరిక తీరిన వెనుక వారు వారే. మీరు మీరే.

మనోరమః—అటులనా? తమ్ముడా! నీవింత తెలివిగలవాఁడవని యిది వఱకు దెలియ నైతిని. నీపై నతి సంతసం బందితి. ఇపుడు నీవు చెప్పిన మనమోహను వృత్తాంత మెట్టిది? నా కెఱింగింపుము. విన వలచెదను.

మదనవల్లి:—అన్నా! తమ యిచ్ఛమేర నాకథ చెప్పెదను సావధానంబుగ వినుడు.

నంబుజాక్షి యను దాసిచే మోసము చెందిన,
రాజనందను కథ.

అంగజ పురంబున నంబుజాక్షి యను నొక వేశ్య గలదు. దానిని జూచిన వారలు వేఱు వారలం జూడ నొల్లరు. అది రతీదేవి విలాసంబును గ్రిందు చేయునది. అది యట్టి విలాసవతియై యుండుటంబట్టి పలువుర ప్రభువులు రాజులు దాని యింటిచుట్టును దిఱుగుచు నది వలసిన పదార్థంబుల ద్రవ్యంబుల నిప్పించుచుఁ దమ యిండ్ల నల్లాండ్ర బిడ్డల పాపల గొడ్డు గోదల మఱచి దాని పాదసేవఁ జేయుచుందురు. కాముకుల గతి యెట్టిది?

ఇది యట్లుండ మనోలయ పురంబును బరిపాలించు రాజునకుఁ బుత్రభాగ్యంబు లేదయ్యెను. అతండు తనకుఁ బుత్రులు లేక గతులు లేవు గదా యని యోచించి, చింతాక్రాంతుఁడై యుండె. తన హితంబును గోరుచుఁ దన కడనుండు వృద్ధజనంబు లెన్ని విధంబులఁ జెప్పినను విన్నవాఁడు కాఁడు. పెద్దలారా! మీరలు చెప్పునటులఁ బుత్రునివలన సకల దుఃఖంబులు పడయుదు మనుట నిక్కమే. దుఃఖములు లేని సుఖము లెక్కడివి? ఈ లోకమే దుఃఖప్రాయ మైనది. అటులనని యన్న

పానాది సౌఖ్యంబుల విసర్జించిన వారెవరు? ఎవరును లేరుగదా. అటు లుండ నీ పుత్ర భాగ్యంబు మాత్రము విసర్జనీయమని యేల యనెదరు. ప్రయత్నంబునం గొన సాగనిది యేది. ప్రయత్నములు లేకయే తనకుం దానే వచ్చునని యుండిన నది కూడునే. నట్టింటంగూరుచుండి నాకుందిను భాగ్య ముండిన నానోటి కన్న మేల రాదు. అని యుండు వానికి నన్న మెట్లు వచ్చును? కావునం బురుష ప్రయత్నము కర్తవ్యము. పుత్రులు లేని వారెవరైనను నే ప్రయత్నములచేతం బుత్రులం బొందిరో యూహిం గింపుఁడు. అట్టి ప్రయత్నంబులం జేసి నా కోరిక నెఱవేర్చి కొందును అనియె. అందఱు యోచింపం దొడంగిరి.

మంత్రి తనలో నాలోచించుకొని యెవరైన నొక తపోధనుండు దొరికెనేని నతనిం బిలుచుకొని వచ్చిన యెడల వారివలన నీ రాజునకుం గల భ్రమను బోంగొట్ట నగును. ఈ పిచ్చి మన మాటలచేం బోవునది గాదు. అని తలంచు చుండెను. దైవవశంబున నా పట్టణంబునకు నొక మహాత్ముండు వచ్చెను. వారి ఖ్యాతి పట్టమంతట నొలయ వ్యాపించెను. మంత్రి యతని కడకేగి వందనంబు లాచరించి రాజ సమ్ముఖంబునకుం దోడుకొని వచ్చెను. రాజు తపోధను నెదుర్కొని పోయి తగు విధం బుల వందన సందనాదికంబులం జేసి తృప్తుగ నొనరించి, యగ్రపీఠంబున నధిష్ఠింపం జేసెను. రాజు తన కొఱతను నాతని కెఱింగించెను. అమ్మ హాత్ముండు కొంతవడి యోచించెను. రాజా! పుత్ర వాంఛ యీషణా త్రయంబులలో నొకటి యనియు నది యనర్థ మూలకం బనియుం బెద్దలు చెప్పుదురు. అది సత్యమే. లోకులు వేదాదులందుం గల విధి నిషేధం బులు సామాన్యము లనియు నందఱు ననుష్ఠింపం దగినది యనియు భ్రమింతురు. [illegible]విధి నిషేధంబులు సామాన్యములని విశేషములని యిరు [illegible]అంగులు. సామాన్య విశేషంబులు అధికారిం బట్టి యుండును. పిత్త [illegible]కి అపథ్యములైన వస్తువులు వాతరోగికి పథ్యములై యుండ నగును [illegible]దలికి నొక్కొకే పథ్యమిచ్చిన యెడల రోగములకు బల మెక్కు [illegible]ని తగ్గవు. ఆ రీతిని నీవిధి నిషేధంబులు నగునని గ్రహిం పను. [illegible]రేషణ పుత్రేషణ లివి మనంబున జేర్పకుము అను

నిషేధ వాక్యమునకు దగిన యధికారి యెవడని మొదటఁగనవలయును. ఇది సామాన్య నిషేధమై యుండిన యెడల నెవరును ధనంబు సంపాదింపరు. సంపాదింపనిచో యజ్ఞ యాగాదులం జేయం జాలరు. యజ్ఞ యాగంబులే యుండవు. లేని యజ్ఞ యాగంబుల ప్రస్తావన వేదంబెట్లు చెప్పును? వైవాహిక మంత్రంబు లేల చెప్పిరి? పుత్రునకుఁ దండ్రి సొత్తు చేరునని ధర్మశాస్త్రంబు లేల మొఱపెట్టును. చక్కఁగా యోచింపుము. నేను జెప్పుచున్నానని యేమఱి యుండకుము. అట్లగుట చేత నిది సామాన్య వాక్యమనరాదు. ఇది విశేషవాక్యమనియే చెప్పనగును. సన్యాసులకిది యుండరాదనుట నిర్వివాదాంశము. రాజోత్తమా ! ఈ మర్మము తెలియంగని వారు వేదములు చెప్పునని భ్రమించి, నడివీధి మంటిని దలంబోసికొను నేనుగుల వలె లేనిపోనివికల్పించుకొని తాము చెడుటయేగాక, "తాఁజెడ్డ కోతి వనమంత చెఱిచె నన్నట్లు" ఇతరులను జెడుపుదురు. అదియునుం గాక నీవురాజవు? రాజులేని యూరు ఏనుగు లేని కొట్టంబువలెఁ బాడైపోవును. నీకు సంతానముండిన నేగదా. నీకుఁ బడంపడి యీ రాజ్యంబు నేలువారుందురు. మా క్షేమంబును మీ క్షేమంబునందే నిలిచి యున్నది. కావున సంతానంబు పడయఁ బ్రయత్నించుట కర్తవ్యము అని మందలించెను.

రాజునకుండిన దుఃఖము మఱికొంత వృద్ధి యయ్యెను. ముని చరణంబుల కెఱఁగి "స్వామీ! మీరలు సర్వజ్ఞులరు. మీ ప్రాపు వలననే నేను సంతానంబు పడయ వలయును. ఎట్టి ప్రయత్నంబుచేసిన నది సమకూరును. నా కెఱింగించి పుణ్యంబు గట్టుకొనుము" అనివేడెను. అప్పుడాతపసి రాజును గరుణించి రాజోత్తమా! నీ వెందులకును భయంబు జెందకుము. నీకు బుత్రుండు పుట్టఁగలఁడు [illegible] పుత్రకామేష్టిఁ జేయింపుము. పూర్వము దశరథుం డీయాగంబు సేసియే త[illegible] ముసలి తనంబునఁ బుత్రునిం గాంచెనని పెద్దలచే వినుచున్న వారము [illegible] కావున నీవు నట్టులం జేసి పుత్ర భాగ్యంబు నందుము. అని చెప్పి [illegible] యాగంబునకు వలయు ద్రవ్యాదుల నెఱింగించెను. రాజు స[illegible] చెంది యా ద్రవ్యంబు లన్నింటిని సమకూర్చి తపసికి ని[illegible]

ఆ తపోధనుఁడు చతుర్వేదపారంగతు లగు బ్రాహ్మణోత్తములచే యాగశాల నిర్మించెను. రాజును రాణిని మంగళ స్నాతులంజేసి తెచ్చి యాగశేషంబును వారికిచ్చి యాశీర్వదించెను. ఆయజ్ఞమహిమచే రాణి గర్భవతియై మగబిడ్డం గనియె. దాదులు రాణి మగబిడ్డ కనెనని యెఱింగించిరి. ఈ శుభ సమాచారంబును విని రాజు మదినుప్పొంగి, చెప్పవచ్చిన వానికిని నితరులకును బసదనంబులిచ్చి సత్కరించెను. ఆబిడ్డకు మనమోహనుండని నామకర[illegible]

తేలప్రోలు

మనమోహనుఁడు దినమునకు దినము మిగుల నెమ్మదిని వృద్ధినందుచు నీడు తోడి బాలురతో నాటలాడుకొనుచుండెను. రాజు తన కుమారునకు విద్యఁగఱపువారికై యొజ్జలయొద్ద నిడెను. వాఁడు సకల విద్యలయందు నాఱితేఱి వెలుఁగుచుండెను. ఈ రాజకుమారుని తోడ వివేకానందుఁడను మంత్రి కుమారుఁడును సమానవయస్కుఁడగుటంజేసి తోడినీడవలె నెటకేగిన నటపోవును. వారలు జీవదేహంబులంబోలె నొకరిని విడిచి యొకరుండరు. ఇట్లుండ వారిరువురకుఁ బదునాఱేండ్ల ప్రాయము వచ్చెను. వార లిరువురు నొకనాఁడు మనమీయూరియందే కూపస్థ మండూకంబులవలె నుండనేల. దేశాటనంబు చేసి లోకానుభవంబు నొందినంగదా ప్రజలను రక్షించుటకు వలను గలుగును. త్రోవ లెఱుంగని వాఁడితరుల యాఁకలి నెఱుంగునే? అని యొకరితో నొకరు మాటలాడికొనిరి. కావలసినంత ద్రవ్యము నెత్తికొని దేశాటనంబునకై యేగిరి. అనేక దేశంబులు గడచిపోవుతఱిఁ ద్రోవను మిథున పురంబుండెను. అచట మిగులసౌందర్యఖనియగు నొకదాసియుండెను. దానిం జూచినవారందఱును దానికి దాసులవలె, దాని యెడల భయభక్తి విశ్వాసంబులఁ గలవారలై యది యడుగుద్రవ్యంబుల సవారిగ నిచ్చి యుండఱును గామోపభోగంబులఁ దనిసి యుందురు. దేశాటనంబు చేసికొని యాత్రికులవలె నుండు రాజకుమారుండును మంత్రిపుత్రుండును ఆ పురంబునకు దగ్గఱనున్న యొక నందనవనంబునకుఁబోయి కూర్చుని యుండిరి. అపుడు రాజకుమారుఁడు తనకుం గల మనోత్సాహంబుచే మంత్రి కుమారునింగని "అన్నా! వివేకానందా! మన మీకాలంబున

స్నానపానంబులు సేయుదము రమ్మని పిలిచెను. మంత్రిసహోదరుడు సమ్మతించెను. ఇరువురును తమ్మి కొలంకునం దిగి స్నానపానాదులను నియమ నిష్ఠ లన్నింటిని దీర్చుకొని వస్త్రాభరణంబు లలంకరించికొని యావనంబును జుట్టి చూచుకొను చుండిరి. అత్తఱి నా యావనున్న వేశ్య తనదు చెలికత్తెలతో నా నందవనంబునకు వచ్చి రాజకుమారుని మంత్రి కుమారునిం గని వారి లావణ్యంబుల కతిశయిల్లి మెచ్చుకొని వా రిరువురితోడ సుఖానందభరితురాలై యన్నింటిని మఱచియుండెను.

దాసితోడ వచ్చిన చెలికత్తె లీసడిం గనుంగొనిరి. వేవేగ నింటికి వచ్చి యచటనుండు వారల కెఱింగించిరి. వారందఱు నిది విన్నతోడనే వారి మనంబులు వదరెను. అహాహా! ఇదేమి యాశ్చర్యము. "కాచి యుండిన వాని పిల్లను నిన్న వచ్చిన వా డెత్తుకొనిపోయిన" మోసముగా నున్నదే. ఈనగాచి నక్కలపాలు సేసితిమే. దీనికి మనమిందఱము దాసులమై యింటికి గావలియుండ నిది వారికిదాసియైనదే. ఇదేమి కష్టసమాచారము. ఆ దుష్టుల నిరువురిని తుండె తుండెములుగా నఱికి గ్రద్దలకు వేయ వలయును. ఊరక విడచుట పాడిగాదు. అని కోపోద్దీపిత మానసులై చెలికత్తెలు దారినూపవనంబునకు వచ్చిరి. అచట నెవరును లేరు. ఎటకేగి యుందురని నలుప్రక్కలు తిఱిగిరి. ఒక డొడ్డి త్రోవ యందు నడుగులజాడను బరికించిరి. ఇటు బోయి యుందురని తీర్మానించిరి. పోవం బోవం ద్రోవ సాగినది కాను. మఱల నీ యడుగులజాడ యొకటియునబోక మెలిదారిం బడినది. దానిం బట్టుకొనిపోవ నొక పూంబొదరింటియందు ముగ్గురును సరస సల్లాపంబుల నాడు చుండిరి. అది గన్నదే విటకాండ్రకు గుండె ఝల్లు రనెను. అందఱు నొక్క మొగి మూగిరి. కొట్టుడు పట్టుడు పోనివ్వకు నరుకుడు అను కేకలతో వారలు జగడంబున కారంభించిరి.

అపుడు రాజకుమారుండగు మనమోహనుడు ఆ గడబిడిగాంచి దిగులొంది మంత్రి కుమారుండగు వివేకానందునిం గని అప్పా! మంత్రీ ఇదేమి విపరీతముగానున్నదే. ఇందుల కేమి చేయవచ్చును. చెప్పుమని

యడిగెను. ఈ జగడంబునుగని యా వేశ్య వారి నదలింపక బెదరింపక మహా పతివ్రతవోలె నేడ్చుచు విటులకడకేగి యొదిగి నిల్చెను. ఆవిటులు తమ లాజపై నేరంబు లేదనియు వీరిరువురే బలాత్కారంబున నిలిపి కొనిరనియు నిష్కర్ష చేసికొనిరి. "మండునట్టి మంటలో నేయిపోసి"నట్టు లయ్యెను. అపుడు వివేకానందుఁడు రాజపుత్రుం జూచి వయస్యా! ధర్మాధర్మంబులఁ బరికించుచుండిన మన ప్రాణంబు లెగయును. వీరును ధర్మాధర్మంబు లెఱుంగక యుద్ధేచ్ఛపై నిన్నూరుగురు వచ్చిరి. నీవును ధనుస్సున బాణంబుల ధరించి వారిపైఁ గొట్టుము. దాన మనప్రాణం బులు దక్కును. లేనిచో నుగ్గు నుగ్గగుదుము. నీ వెందులకు భయంబు నొందకుము. కష్టకాలంబున ధైర్యంబు సర్వార్థ సాధకము. ధైర్యంబు కన్న మించునది లేదు అని ధైర్యంబు చెప్పెను. రాజనందనుం డట్టు లనే వారిపై బాణంబులను బరగించెను. వివేకానందుఁడును నిప్పుతోఁ జేరిన గాలివలె వచ్చిన పగవారిపై మర్మ భేదంబులగు బాణంబులను బరగించెను. పగవారలు దిగులొంది పఱువెత్తునట్లు చేసిరి. అపుడు వారలు పఱువెత్తుచు, ఓరీ వ్యర్థులారా! మీరు వీర్యవంతులరు కారు. అస్త్ర శస్త్రంబులులేని మాపై బాణంబులఁ బరగించుట న్యాయమా? మీరు వీరంబులేనివారలగుటచేత నీవిధంబుగా జగడించుచున్న వారలు. ఇదో చూడుడు. ఇక నొక్క నిమిషంబులోపల మా సేనలం బిలుచు కొని వచ్చి మిమ్ముల బట్టికొని చిత్రవధం జేసెదము. ధైర్యంబు గల వారలైన నిలిచి యుండుడని శపథంబు జేసి పరువెత్తి పోయిరి.

అంతట మంత్రిపుత్రుఁడు రాజనందనుం దోడుకొని, తన దేశం బునకు వచ్చెను. ఇరువురు రూపలావణ్యాతిశయంబుల మీరెడు స్త్రీలను బెండ్లియాడి సుఖంబుండిరి. వారలింటికివచ్చినపుడు దేశాటనం బికపైఁ గారాదని తీర్మానించుకొనిరి. "మొగముగాలినపిల్లి పాలు తాఁపునా?" చెడిపెలతోటి సహవాసము ముప్పును దెచ్చును. ఆవిధంబున నీకన్యకు నెందఱు పురుషులు చేరుగా నుందురో? మన మీపిల్లనిచ్చయించితి మేని మనకు యమపురదర్శనం బగుట తప్పదు. అని నవ్వుచు పరిహాసం బుగఁ జెప్పెను.

ఆ మాటను కోమలవల్లి విని సిగ్గునొంది రాజనందనులారా! నేను భోగముదానను గాను. ఈ యూరి నేలురాజునకుఁ బుత్రిని. నే నిన్నిదినంబులు వివాహంబు లేకయుంటిని. నన్ను వరింపవచ్చిన యనేక రాజపుత్రుల నలక్ష్యపఱచినందున నన్ను మీరు దాసియని యలక్ష్యంబుగాఁ జెప్పితిరి. రాజకన్యలు తమకు దామ వరించుట లేదా? ఈవిధంబుగా నన్ను సామాన్యముగఁ బరిగణించుట నీతియే. వలపునిలిచియుండిన దాని కెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నది వదలునే? కన్యకలు మగవారివలచుట నాతలనే పుట్టెనా? ఇదియెట్టిమాట. వలపునుగుఱించి ప్రాచీను లొక కథను జెప్పియున్నవారు. దాని నెఱింగించెద వినుడు. నా మాటలతోఁ జెప్పుటకన్న నా పుస్తకమునందలివి నాకు ముఖస్థములు. అట్టులన యప్పగించెద. అందలివన్ని నెఱింగింపఁ బొద్దుండదు. ముఖ్యాంశంబుల నెఱింగింతు వినుడు.

అన మనోరమయు మదనవల్లియు నచ్చెరువంది రాజపుత్రీ! అది యేమి గ్రంథము? దాని పేరెయ్యది? నా కెఱింగింపుమనిరి. కోమలవల్లి, నాయకులారా! "వలపు గెలుపు" అను యా గ్రంథము పేరు. వలపున కెన్ని యంతరాయములేగుదెంచినను గడకది గెలుచుననుటయే దాని సారాంశము. విన వలచెదరేని నూకొను డనియె. వారిరువురు సమ్మతించిరి. కోమలవల్లి చెప్పం దొడంగె.

వలపు గెలుపు.

శాలాద్వీపమున సముద్రపుగట్టుననుండు నిసుకలో నొక బాలుఁడు పరుండి యెండ్రులు బొక్కనుండి వెలివచ్చుటయు, లోనికిఁ బోవుటయు, అవి యొకటితో నొకటి కలహించుటయుఁ జూచుచుండెను. వీఁ డీపని యందుండుటచేత ప్రొద్దెక్కుట సహితము నెన్నువాఁడుకాఁడు. చింపుల చొక్కాయలందు ఎండ దూరుటయు వాని వీపునకుఁ దెలియకుండెను. ఎదుట నొక పిల్ల పొదలచాటుననుండి తొంగిచూచెను. వీఁడు భ్రమసి "లక్ష్మీ! నీవు వచ్చునది నేను వినలేదు. ఇటరమ్ము. ఈ జగడంబును

జూడుము చూడఁ దగినయది. నా మాట విను మనెను" వాని యెదురుగా ఇసుకలో బోరగిలఁ బరుండి యొకరితల లొకరికిఁ దగులునట్లు "కన్నా! ఇంతసేపు కేమి చేయుచుంటివి?" అని యడిగెను. కన్నయ్య, త్వరగా "ఏమి లేదు ఇటఁ జూడుము. అల్లదో యుండు వీరులిం జూచితే వాడు మిగుల ధైర్యశాలి అబద్ధ మనుకొనకుము. దానికిని నదో యుండు నింకొకనికిని యుద్ధంబు ఘోరంబుగ జరుగుచుండెను. ఇపుడు వారలు కొంత సేద దీర్చుకొను చున్నవారు. అదో మఱల జగడంబున కారంభించిరి. యుద్ధవీరా! నీవేమి చేయుదువు. వాడు మోటుకాడు. నీకు వందనము" అని చెప్పుచు వెలికిలకుఁ దిఱిగెను. లక్ష్మిని జూచెను. ఆనాడు లక్ష్మి యిన్ని దినంబులవలెఁ గాక చక్కని వస్త్రాభరణంబులం ధరించి యుండెను. అటులుండుటకుఁ గారణం బెఱుంగడు. కన్నయ్య మొగంబుననుండిన భ్రమను లక్ష్మి యెఱింగెను. అదియు వెలికిలఁబరుండి పక్కున నవ్వెను. ఆ నవ్వు కన్నయ్యకుఁ గోపంబు తెచ్చెను. లక్ష్మీ! యీ డంభము లేకదా యెప్పుడును. ఇపుడేమో యెట్టులనో గుడ్డలు సొమ్ములు పెట్టుకొంటివి. నా కవి చూపి నన్ను సూయాగ్రస్తుని జేయ వచ్చితివా? నా యక్కయలు గుడ్డలు ఇపుడు చింపురులై యున్నను, ఎపుడైన నొకనాటికి మంచివి తొడుగనా కట్టనా? పో పొమ్ము అని కసరుకొనెను. లక్ష్మి మఱింత నవ్వి "కన్నా! నేను ఊరికిఁ బోవునాడే నాతో జగడాలు పెట్టుకొందువని యోచ లేదు. తెలిసియెడ నేనిచటికి వచ్చియుండను. ఇక నన్ను నెన్నటికిని జూడవు" అనియె. కన్నయ్య యది నమ్మలేదు. మఱలఁ బరిహాసంబుగానే "నీ విపుడును పోయెదఁ బోయెదనని చెప్పుచునే యున్నావు. ఎప్పుడును బోయినది లేదు" అనెను. లక్ష్మి అది నిజమే. ఈతూరి మేము పోయెదము. సత్యమ్ము సుమ్మీ. చెన్నపట్టణములో మా పెదతండ్రి యున్నాడని చెప్పియుంటిని గదా, అతను తాఁగి తాఁగి చచ్చినాడట. నాతండ్రి యిపుడు ధనికుఁడు. ధనికులను [illegible] గా [illegible] మీ రెప్పుడును [illegible] సుమా. [illegible] పై [illegible] గొప్పగ నుండును. నిత్యమును గుఱ్ఱపుబండ్లపై నెక్కి తిరుగుచు నందనవనంబులఁ జెలలాడుచుందునుగదా. నీవేమి తలంచెదవు అని చెప్పెను. ఈ మాటలు విన్నదే కన్నయ్య లక్ష్మి మొగంబును దేఱి చూచెను.

ని మాటలలో నొక యక్షరమును నమ్మను. నీవేమోగొంతెమ్మ కోరికలను గోరి చెప్పెదవు. నీవెన్నడు నిజము చెప్పితివి? లక్ష్మీ! లక్ష్మి చేతులందట్టి కన్నయ్య చెప్పినమాటలకుంగోపగింపక, యీతూరి యబద్ధంబు గాదు నిజమే. మాతండ్రికింత యాస్తివచ్చునని యెవరికిం దెలియును. అన్నియు భగవంతుని కృపా కటాక్షము. నేను వచ్చిన యోడలో నీ సమాచారముగల జాబు వచ్చినది. దానియర్థము నతం డెఱుంగకున్నంతలో రెండు మూడుమాసములు తాఁగెను. వెనుకనే యతనికి జాబుసంగతి తెలిసినది. నాయొద్దం గొంత పైకమిచ్చి నాకుం గావలసినవి కొనుకొనుమని చెప్పెను. ఈ బట్టలను దీసికొంటిని. నేడుసాయంత్రము పట్టణమునకు బోదుము. నా సామానులనన్నింటిని మూటకట్టుకొనుమని చెప్పినను నీకుం జెప్పుటకై యిటకు వచ్చితిని అనియె. లక్ష్మి చెప్పినది సత్యమని కన్నయ్యకుం దెలిసెను. వీరిరువురును జిన్ననాటనుండి కలసిమెలసి యాటలాడుకొనుచుండిన వారలు. కన్నయ్యకు లక్ష్మితప్ప వేఱు స్నేహితులు లేరు. వీని మనస్సు ఎట్టులో యయ్యెను.

కన్నా! నేను చెన్నపట్టణమునకు బోయిన నచటి కన్యలలో శ్రేష్ఠురాలనై యుందునని మాయయ్య చెప్పుచున్నాడు అని డంబములు గొట్టెను. లక్ష్మీ! యిప్పటికే నీకు మదమెక్కి యున్నది. అచటికిం బోతివేని నీకుం గన్నులు తెలియవని తలంచెద ననెను. నీవిట్లు మాటలాడుచుంటివేని నే నిక్కడ నిలువను. ఇపుడే పోయెదను——లేదు. లేదు. కన్నా! యిది మన కడపటి దినము. మొరటుగా మాటలాడకుము.

నేనేమియు మొరటును గాను. లక్ష్మీ! నీవీలాగుపోవుట నాకు సమ్మతిగ లేదు. నీవేల పోవలయును. మన మిచట నెంతో సుఖంబుగ నున్నవారము. క్రొత్త క్రొత్త కథలు ఎన్ని కావలసియున్నను జెప్పెదను. నీ వెన్ని పద్యములు వ్రాయుమనినను వ్రాయగలను. పద్యములు నీకింపుగదా. ఇచట నుండుపోయి పట్టణమున నెక్కడిది? జలదారిగబ్బు, దోమల యుబ్బు.

మఱల నేనిచటికి రానని తలచితివా? ఏల రాను. మాకుం బైకి ముసుకుం దక్కువే. పట్ణములోనుండ నసహ్యమైన యెడల నొకటి రెండు నెలల కిచటికిరానా. మా తండ్రి సామాన్యుండుగాడు. జమీన్దారుడు. అతనితోడం బోయిన నన్ని మర్యాదలు నేను బొందంగలను.

నీ దేమో గొప్ప మర్యాదయని సారికాయలు నఱికెదవు. నే నొకప్పుడు గొప్ప కవి నగుదును. చిత్రకారుండం గాంగలను. అపుడు నా పుస్తకములను వేన వేలు వచ్చి తీయుదురు. నా పటము లెందరో కొనం గలరు. జమీన్దారునికన్న నీ యుద్యోగము నింద్యమనెదవా? జననాథాగ్రణి "యాత్మరాజ్యమున నిచ్చల్ పూజ్యుం డాసీమగా నిరదా గర్వయుం జేయజాల డన్నికడలన్ శ్రేష్ఠుండు విద్వాంసుండా యనకన్నం గవి మేటియా" నను పెద్దల వచనంబుల వినలేదా? యని కన్నయ్య చెప్పెను.

అపుడు మన మిరువురకుం బెండ్లి పట్ణములోనగును. అది మొదలు మనము సుఖులమై యుందుముగదా. కన్నా! మఱువకుము. నన్ను బెండ్లియాడునటుల మాట యిచ్చితివి గదా.

నేను మఱువను. నేను మహాకవినై యుండునపుడు నీ కడకు వచ్చి నిన్ను పెండ్లియాడెదను. లక్ష్మీ! జ్ఞాపకముండునా? నన్ను మఱువవు గదా; యని యా బాలుండు చెప్పెను. నాకు జ్ఞప్తి యుండును. నే నింటికి బోవలయు. మావారు నాకై వేచి యుందురు. అని పిల్ల యనెను. నేను ఓడకువచ్చి నిన్ను నెక్కించి వచ్చెద. ఏమి చెప్పెదవు? అని కన్నయ్య చెప్పెను. అట్లన రమ్ము ఓడ మొదట వచ్చియుండెద. అని సెలవు పుచ్చుకొని యింటికిం బరువెత్తి పోయెను. బాలుండా సంగతినే కొంతసేపు యోచింపుచునుండి తనయింటికి మఱలెను. అపుడా యూరి వాండొకడు పఱువెత్తి వచ్చుచుండెను. సమాచారమేమనియడిగెను. నీతండ్రి నిన్ను వెదకినాడు. నీ వింటికివచ్చిన వీపు బద్దలుచేసెద నన్నాడు. తనకు సారాయము తెచ్చి యిచ్చువారలు లేరనుటయేకారణ

మని యొఱంగించెను. మంచిదని యా బాలుఁడు ప్రక్కయూరికి బోయి యంగడిలో దూరెను. జనులు క్రిక్కిరిసి యుండిరి. వారిలో నొకడు ఒకమూల కూరుచుండి త్రాగుచుండి యీ బాలునిఁజూచి యెచటికి వచ్చితివని యడిగి తెలిసికొని, నా యొద్ద కెపుడు వచ్చెదవని యడిగెను. మీ కిష్టముండిన నేడే వచ్చెద ననియె. అయితే సాయంత్రము రమ్ము అని వాడు చెప్పెను. వీ డిది చెప్పుట త్రాగుడువలన నేగాని మఱి వేఱుగాదు. బాలుఁడు రెండు సారాయి బుడ్లను కొనుక్కొని యింటికి వచ్చెను. కోపావేశపరుఁడై యుండు తండ్రి బుడ్లనుజూచినదే కోపము చల్లారెను. తండ్రికడ దానిఁబెట్టి యింట గల కొలంది భుజించి, తన సామానుల నెత్తికొని లక్ష్మి యెక్కియుండిన యోడకు వచ్చెను. వాని తండ్రి త్రాగుడు మైకముతో నుండుటచేఁ గొడుకు పోకడ తెలియదు.

లక్ష్మి యో ఓడ మొగడల నిలిచి యుండెను! కన్నయ్య దగ్గర కేగి "లక్ష్మి! మఱువవుగదా యని మెల్లనఁ జెప్పెను. ఏమి మఱువవు?.—నేనొక గొప్పకవినైన పెండ్లియాడెదనన్న మాట— లేదు నేను మఱువను. కన్నా! నీవు మఱతువేమో! ఆలస్యముచేయకుము.—నేను ఆలస్యముచేయను. దానికై నేడే యొక ప్రయత్నము జేసితిని.—ఏమి మాటలాడెదవు?— ఏమియా? నీవు లేకుండిన నఱక్షణమైన నిట నుండను. ఈ యూరువదలి పాఱిపోవ నెంచి యున్నాను. లక్ష్మి చేతులుతట్టి వికవిక నగియెను. కన్నా! ఈ బాలాదీవిని వదలి పోయెదవా? నీ కేమైన పిచ్చియా ? ఎక్కడికి బోదువు. ఈమాట వాని మర్మముల నాటెను. మొగము వాడెను. వాని ముఖ చిహ్నములనుజూచి లక్ష్మి, కన్నా! ఇక్కడ నుండి పాఱిపోతివా చెన్నపట్టమునకు రమ్ము, అచట మన మొకటిగా నాడుకొన వచ్చును. అని వారు మాటలాడుకొను చుండునపుడు ఓడ ప్రయాణ మగుటకు సిద్ధమయ్యెను. అది తెలిసి వా రిరువురు నొకరి నొకరు ముద్దిడుకొనిరి. ఇదియే వారి మొదటి ముద్దు. లక్ష్మి నేఁబోయి వచ్చెద. కన్నా! పోయివచ్చెద. నన్నుదప్ప నిఁక నెవరిని వలవకుము. జ్ఞాపకముంచుము. ఓడప్రయాణమయ్యెను. కన్నయ్య సారాయియంగడి యందు మాటలాడిన వానియొద్దకువచ్చి యొకమూల దాగియుండెను.

తెల తెల్లవారు నా యోడ బయలుదేరెను. పగలు పండ్రెండుగంటలగు సంతవఱకుండి ఓడవానిం గనెను. వాడు చేయునది లేక పిల్లవానిని చీవాట్లుపెట్టి రంగూనులో దెచ్చి విడిచెను.

వాడటనుండి కొంత పైకము సంపాదించుకొని పట్టణము వచ్చి చేరెను. అట నెన్నియో కష్టములంది నాటకంబుల వ్రాసి యాడించి పేరు పొందెను. ఒక నాటకంబున లక్ష్మి తన మగనితో వచ్చి చూచి కన్నయ్యను కనుగొనెను. అది మొదలు మరల వారికి వలపులు తల చూపెను. ఆ సరికి కన్నయ్య యొకదానిని పెండ్లియాడి యుండెను దానిని సహితము చూడక యది మొరటుపట్టు కలదని రోసి యీ లక్ష్మి తోడ కాపురానికి ద్వారకకుబోయి తమ వలపులు దీర్చుకొనుచుండిరి.

రాజకుమారులారా! యీకథ పెద్దదయ్యెను సూక్ష్మముగా గాలవ్యవధి లేనందున ముగించితిని. వలపెట్టిదో చూచితిరా? ఎంతవాని నైనను జేయనిచ్చును. అటుగాకున్న నేను బరిహాసంబులకు లోనగుదునా? తప్పు నాయదేగాని మీదిగాదు, అని కోమలవల్లి చెప్పుచుండ మనోరమయు మదనవల్లియు గోమలవల్లి మొగంబు చూచుచు మిన్నకుండిరి.

ఇటులుండఁ గోమలవల్లి చెలికత్తెలు అంతఃపురంబున కేగి రాజకుమార్తె చేసిన చిన్నదనమును రాజున కెఱింగించిరి. ఆ రాజు ఆశ్చర్యమంది "ఇదేమి పాపము" బహు వింతగా నున్నదే. ఇన్ని దినములుగాఁ బురుషులన్న మొగంబునఁ గత్తులు కట్టుకొని యుండును, నేడు ఎవరికో యిద్దఱిని జూచి వలచినదట. ఇందుల కేమి కారణమో. ఒక పిల్లదో యొక మగవానిని వలచిన దనుమాట నమ్మువా రెవరు? ఇదేమి విపరీతము? అని రాజును మంత్రియు సేనాధిపతియు ప్రధానియు నాలోచించి రాగా వచ్చెను.

వీరు వచ్చుటను గాంచి పురుషవేషధారులగు మనోరమయు మదనవల్లియు "చిన్నదానా! నీవిదివఱకు మేము చెప్పినటులనే నీ మనోహ

రులు మమ్ము గడతేర్ప వచ్చుచున్నవారలు. మేలు మేలు. నీవిక నిటు నిలువకుము. వేగంబ నీ యునికికిఁబొమ్ము అని నవ్వుచుఁజెప్పిరి. కోమలవల్లి మిగుల వెతనంది నా మనోహరులారా! అల్లదో వచ్చెడివారు నా తండ్రిగారు. తక్కినవారందఱును మంత్రి ప్రధానులు మొదలగువారలు. మీ రేమి చెప్పినను నేను వినవలసినదే కదా" అని కోమలవల్లి పరితాపంబుగాఁ జెప్పుచుండెను. ఇది యంతయు రాజు ప్రధానులువిని కోమలవల్లితో నిటుల మాటలాడిరి.

రాజు:—అమ్మా! యిదేమి విపరీతము? నీ పాతివ్రత్యంబునకు మేమందఱము మెచ్చుకొనుచుంటిమి. మా మెప్పులు తప్పులగునట్లు మాకు తలవంపులగునట్లు చేయ నగునా? తల్లిదండ్రులము మేముండఁగా నీ విట్టివిధంబునఁ బరదేశివలె నీ వనంబునకు వచ్చి బాటసారులపై నిచ్చ యుంచవచ్చునా?

కోమలవల్లి:—తండ్రీ! లోకంబున స్త్రీలకుఁ బెండ్లియే గొప్పజీవనము. కనుక స్త్రీలు పుట్టిపెరిగి యవ్వనంబు ప్రాప్తించిన వెనుక,

చ॥ వరుఁగను నప్డు తండ్రికెదఁ వచ్చెడివాఁడగు గోవిదుండు స
త్వరమునఁ దల్లిగోరు ధనవంతుని బాధులు వంశ విశ్రుతున్
గురుఁడు వివేకిఁ గోరు నిటు గోరిక లెల్లఱి కీర్తి కెత్తినన్
దరమిడి కన్యకామణులు తా మతి సుందరుఁ గోరుచుండరే?

యను నార్యోక్తులు మీ రెఱుంగ నివియే? వారివారికిఁ దగినట్టుల వరుండుండినను నావరునితోఁ గలయంతకాలము సుఖింప నెంచు సుందరులకు నిష్ట ముండునే. వారి యిష్టము మేరకు నంతయును నడచుట యుక్తముగాని, యందఱి యిష్టము మేరకు కన్యక నడచుట సంభావనీయంబు గాదు.

రాజు:—అమ్మా! యొకరొకరును మేలునకే పాటుపడుదురు. వాని నెల్లను నీవు వేఱువిధంబుగాఁ దలప నగునే?

కోమలవల్లి:—తండ్రీ! పడుచులను పెండ్లి చేసి యిచ్చుట నెవరెవరెటుల నెంచినను, కన్యక తనమది కెక్కు పురుషునే పెండ్లియాడి సుఖానందమున మనును. కావున నటులనే తాము కోరిన రాజపుత్రులను పెండ్లియాడ నొల్లక, సమయము తటస్థించు వఱకు మెన్న కుండితి. అతి సౌందర్యవంతులం గంటిని. వీరిపై నిష్టంబు నొందితిని. ఇందుగల తప్పిదంబేమి. వీరలే నాకు గూర్చు పతులు.

రాజు:—అమ్మా! నీవు చెప్పునది నీతి బాహ్యమై యున్నది. నీకు వీరలపై నిష్టంబుగలదేని మా కడకు వచ్చి మా కెఱింగింపవలయు. మేమును వారల నంతఃపురంబునకుఁ గొనివచ్చి, సమ్మతింపఁ జేసి, సకల దేశాధిపతుల కెఱింగించి రావించి పెండ్లి చేయుదుము. అటుగాక నీవీ తోటయందే వారితో సెసగులాడనేల? చింతింప నేల?

యని యామెకు ధైర్యంబు చెప్పి యంతఃపురంబునకు బంపి పురుషవేషధారులతోడను పరివారంబుతోడను నగరునకు రాజేగెను. కోమలవల్లి తండ్రిమాటలవిని కొంత ధైర్యంబు నొంది యంతఃపురంబునకుఁ బోయినను పెండ్లి యగునో కాదో యనుసందియంబుచే దిగులు నొంది యుండెను. చెలికత్తె లనేకవిధంబులఁ ధైర్యంబు చెప్పఁ గొంత నెమ్మది నొందెను.

మనోరమయు, మదనవల్లియు నంతఃపురంబున కేగిన తోడనే రాజున కిట్లనిరి.

మనోరమ:—రాజా! నా సహోదరుండును నేనును నీ సగిలింబును జూచి మాదుకొని వచ్చితిమి దయచేసి సెలవిమ్ము.

రాజు:—అయ్యలారా! మీరు లెందులకు భయంబు చెందకుడు. ఈ రాచతికంబును, మీ చేతుల నున్నయది యని యనుకొండు. మీ కెట్టి ద్రోహంబును జేయను. కోమలవల్లి నెవరికైనను

నిచ్చి పెండ్లిచేసి వారికే యీరాజ్యము నప్పగింపవలయుననియే యుంటిని. ఇన్నిదినంబులు నాకు నదియే కలవరింతమై యుండెను. దానివలననే నేను సకలదేశాధీశులకు నుత్తరంబు వ్రాసి పంపితిని. వారును మా రాజ్యంబునకు వచ్చి విచారించిరి. కోమలవల్లి సమ్మతించినది కాదు. దొరలును మనస్సు విఱిగి వారి వారి యిక్కల కేగిరి. ఇపుడన్ననో మిమ్ముఁజూచినదే మరులు గొని యున్నది. మీరలు నామె యిచ్చ మేఱకు సమ్మతింప వలయునని నా ప్రార్థన.

మనోరమ:—సరి! అటులనే మేమును సమ్మతించి యున్నవారము. అయినను మీనగరంబుననుండు వింతలన్నింటిని జూచిరావలయునను నాస జనించి యున్నది. రేపు తెల్లవాఱునంతలో వచ్చెదము. మావిషయంబున మీ కెట్టి సందియంబులును వలవదు. లోకంబునఁ బుట్టినవార లందఱును సుఖంబునే ముఖ్యముగాఁ గొందురుగాని దుఃఖమునుగైకొందురా? అటులుండ నీ కోమలవల్లిని పెండ్లియాడినచో నీరాజ్యంబున కధిపతులమైయుండుదుముగా "సిరి రా మోకాలొడ్డుదురే?" దీనిని మేము వలదని నిరాకరింప సంతేటి మూఢులమా?

అని నిశ్చయంబునఁ బేరాసగలవారివలెఁ బరితాపంబుతోఁ జెప్పిరి. వీరలు చెప్పినమాటలను విని రాజు మది నుప్పొంగి వారిరువురితోడ భోజనశాలకేగి భక్ష్య భోజ్య చోష్య లేహ్య పానీయంబులను చతుర్విధాహారంబుల దనివితీఱ భుజించిలేచి వసంతమండపంబునకేగి కొంతసేపు మనోల్లాసంబుగ విశ్రమించిరి. తఱువాత వారిరువురును దమ యిచ్చమేరకు నగరును వదలి యా నగరప్రాంత్యంబుననున్న నందనవనంబున నెవరికిని దెలియని యేకాంత స్థలమునందుఁ గూర్చొని తమ కాల వ్యత్యస్తమునకై చింతించి చింతించి, యడవిగూడని నవ్వులతో మాటలాడికొనునపుడు మదనవల్లి యిట్లనియె.

మదనవల్లి:—అక్కా! మన మిన్నినాళ్ళు మగవేసంబు ధరియించి, తిరుగులాడెదముగదా. మనల నెవ్వరును స్త్రీయని కనిపెట్టక పురుషులేయని భ్రమఁ జెందు చున్నవారు! అదియునుంగాక మనలను జూచునట్టి ప్రతి సుదతియు మనలఁ బెండ్లియాడఁగోరు చున్నది. ఇందులకుఁ గారణంబేదియో యూహింపఁ జాల కున్నాను.

మనోరమ:—అమ్మా! ఒకరొకరు అనుభవించునట్టి సుఖంబుల కన్నింటిక దైవసంకల్పమని తీర్మానించినను, వారి వారి పూర్వ జన్మమునఁ జేసిన కర్మానుసారమే యగును. అందుల కొక పురాతనేతి హాసంబు కలదు చెప్పెద వినుము.

మదనవల్లి:—నీవట్టులనే చెప్పుమమ్మా! ఏలనని యం[illegible] గొన్ని వేళల మదికి ధైర్యంబు తగ్గి యల్లలా[illegible] విట్టి యితిహాసంబులచే నివర్తిల్లఁగను. స[illegible] యానందోదయ మెట్టులగును. ఆనందోదయంబులేక మన[illegible] లమై యుండదు. కావున వేగ నెఱింగింపుము. అని యనఁగ మనోరమ సంతసించి యిట్లు చెప్పుచున్నది.

రాజుల జయించిన సౌందర్యవల్లి కథ.

అమ్మా, మదనవల్లీ! పూర్వకాలంబున శాంతిపురియను పట్టణంబును ప్రతశీలుండను మహారాజు కీర్తి ప్రతాప ధురంధరుఁడై పరిపాలించుచుండెను. అతనికి ఇరువదుగురు మగబిడ్డలు. వారలెవరకని భయపడని యసహాయ శూరులు. వారిపేరన్న లోకములు బెగడును. అట్టులుండ ప్రతశీలునిభార్య గర్భవతియై పదియవమాసంబున నొక శుభ దినంబున నాఁడుబిడ్డను గనెను. ప్రక్కనున్న చెలికత్తెలు పరువెత్తి వచ్చి రాజున కెఱింగించిరి. అదివిని రాజు భాగ్యమన్న నిదిగదాభాగ్యము. మగబిడ్డల నిరువదుండ్రఁగని యింటికి యిరువదుండ్రు కోడండ్రు

వచ్చిరి. ఇపుడొక యాడుబిడ్డ పుట్టెను. ఈ బిడ్డను చక్రవర్తి కుమారున కిచ్చి మహదానంద భరితుండ నగుదును. నాకు సాటి యెవ్వరు? అని యెంచెను.

దాదులు తల్లికిని బిడ్డకును మంగళస్నానంబు లాచరించిరి. సౌందర్యవల్లియని నామకరణంబు బ్రాహ్మణోత్తములు చేసిరి. ఆబిడ్డ బాల చంద్రునివలె దినదిన ప్రవర్ధమానయగుచుండెను. మూడవయేట విద్యాభ్యాసంబు చేయించిరి. అచట సకల కళలయందు నాటి తేలెను. ఐదవ యేట ధనుర్వేదంబును సాంగోపాంగముగా ననుభవ యుక్తంబుగా నేర్చెను. వింట బాణంబు గీలించి యుద్ధంబు సేయుమార్గంబును అస్త్రంబు ప్రయోగింప నుపసంహారంబు సేయను జక్కగా నేర్చె యట్టి యని పేరెత్తెను. ఈబిడ కుపాధ్యాయుడు రహస్యంబుననే జేసి యీమె యింతటిదియని యెవ్వరికిని దెలియదు. అయి మాత్రము తన కొడుకులకు సమాన మెవ్వరును లేరని నుండెను.

సకల దేశాధిపతులకును నొడయండై చక్రవర్తియను పట్టంబున దనరువాడొకడు తనకు సకలదేశంబులరాజులును కప్పము తప్పక గట్టుచుండుటయు శాంతపురిరాజుమాత్రము కప్పమును మూడేండ్లుగా కట్టకుండుటయుం గనిపెట్టెను. పరిజనుల నతండేల కట్టుటలేదని యడిగెను. పరిజనులు చక్రవర్తింగని "సార్వభౌమా, శాంతపురి రాజు మిగుల నుత్తముడు. వ్రతశీలుండను నామంబు గలవాడు ఇదివఱకుం దప్పకయే కప్పము గట్టుచుండెను. ఇపుడు మూడేండ్లుగాం గట్టకుండుటకుం గారణము అనావృష్టియని తలంచెదము. లేనిచో నతని కప్పమే మనకు మొదట వందునదియని చెప్పిరి." అట్లనే యుండవచ్చునని చక్రవర్తి తలంచెను. సజ్జనులు తెల్లనివన్నియు పాలనియు, నల్లని వన్నియు నీళ్ళనియు ననుకొందురు గదా. అది యటుండనిమ్ము. "చెట్టుచెడుకాలమున కుక్కమూతి పిందెలు పుట్టు"నను సామెత మేరకు, ఈవ్రతశీలుడు పేరాసగలవాడై, యుద్ధంబున మనకొడుకులు తేలెదవారుగదా. వారి

సాహాయ్యంబున మనము చక్రవర్తిని నిరసించి, సార్వభౌమత్వము నేల చేకొనరాదు? మనకు వాడెట్లు చక్రవర్తి యగును. వానికిఁ గప్పము కట్టుటేల యని మూడేండ్లుగ చెల్లించిన వాఁడు కాఁడు.

చక్రవర్తికి వ్రతశీలుని దుస్స్వభావం బెటులఁ దెలియును. అది తెలియనందున చక్రవర్తి యొకనాఁడు మంత్రిని బిలిపించి, మంత్రివరా! నీవు శాంత పురంబున కేగి యాయూరి స్థితిగతుల నెఱుంగుము. రాజ్యము సుభిక్షమై యుండునేని వ్రతశీలునిం గనుము. అతఁడు చెల్లింప వలసిన బాకిని నడిగి వసూలు చేసికొని రమ్ము. అట్లుగాక కాటకం బుండునేని నతనింగొని యిటకు రమ్ము. క్షామ నివారణార్థమై ద్రవ్య సహాయంబు చేసెదము అని చెప్పి పంపెను. ఆ మంత్రియు నట్టులనఁ గానిమ్మని సమ్మతించి, తనకు సహాయంబుగాఁ గొందఱు సేనలనుఁ బిలుచుకొని శాంతపురికి వచ్చెను. తనరాకను దూత మూలకముగా నెఱింగించెను. అపుడు వ్రతశీలుఁడు మంత్రి యేలవచ్చి యున్నాఁడను సంగతిని విచారింపక, "ఆత్రగానికి బుద్ధి మట్టు" అన్నట్లు తన కుమారులంబిలిచి, నా ముద్దుకుమారులారా! నేనొక సంగతిం జెప్పెద వినుడు. మనయూరి నుండి కప్పముపోయి యీసారికి మూడేండ్లగుచున్నది. కప్పంబు గొని వచ్చుటకు దనమంత్రిని బంపియున్నవాఁడు. ఇందుల కొక యాలోచనఁ జెప్పుదురు గాక యని యడిగెను. వారలు మనోగర్వము నందినవారగుటం జేసి, తండ్రీ! మీరలు ఎందులకు భయంపడకుఁడు వాఁడు చెడినాఁడు. మే మిరువదుండ్రము విలువిద్యయందు నాటి తేఱిన వార మగుటచేత శత్రువుల చీకాకులై పఱువం జేసెదము. భయంబేల యని ధైర్యంబు చెప్పిరి. అంతట నా వ్రతశీలుఁడు మంత్రిపంపిన దూతతో ఓరీ! మీమంత్రి కడ కేగి నా మాటగా నిట్లనుము. కప్పమునకై యింతదూరము వచ్చితిరి. ఇట కప్పము లేదు. నీళ్ళయందు నవారిగాఁ గప్పలున్నవి. కావలసినఁ బట్టుకొని పొమ్ము. నీవు చక్రవర్తివని మేము గైకొన్నగదా నీకుఁ గప్పము వచ్చును. కప్పము లేదు గిప్పము లేదు. మొగంబున మీసము గలవారలైన నిటకు రమ్మనుము, మేము వింటితో గప్పంబు గట్టెదము అనియె.

ఆ మాటలను వినిన దూతలు ఆశ్చర్యమొంది ఇదేమి కాలవిపరీతము. చక్రవర్తితో యుద్ధంబన వెన్నమ్రింగుటవంటిదని యీ రాజు తలంచెను గాంబోలు, అని యొకరితో నొకరు చెప్పుకొనుచు, మంత్రి కడకువచ్చి యెఱింగించిరి. ఆ మాటలనువిని మంత్రిశేఖరుండు దిగ్భ్రమ నొంది మనమిక నారాజునొద్దకు సమక్షంబునంబోయి విచారింప వలసి యున్నది. ముందువెనుకలు యోచింపక చక్రవర్తి కడకుంబోయి, వీరి మాటల నమ్మి చెప్పరాదు. అతడేమిచెప్పెనో వీరేమి వినిరో, కడ కిది యెటుబోయి యెటువచ్చునో యని తలపోసి రాజనగరునకు వచ్చెను. మొగసాలనున్న కావలివారలు రాజున కెఱింగించిరి. వ్రతశీలుండు తన్ను జూడవచ్చిన మంత్రిని దగువిధంబునం బూజించి, యర్ఘ్యాసనం బిచ్చి తన యొద్ద గూర్చుండఁ జేసెను. వ్రతశీలుని పుత్రులైన యిరువురు నుగ్రులు ధనుర్బాణ తూణీరధరులై సభకువచ్చి కూరుచుండిరి.

అపుడు మంత్రి వ్రతశీలునింజూచి రాజోత్తమా! మాచక్రవర్తికి మీవంటి రాజులందఱును గప్పంబు గట్టుచుండఁ దాము మాత్రము చెల్లింపకుండుటకుఁ గారణం బేమి? అని యడిగెను. రాజు అధికోత్సాహముతో, మంత్రివరా! చక్రవర్తికిఁ గారణం బెఱుంగ శక్తిలేకుండిన నుండవచ్చునుగాని నీయట్టి మంత్రి కడిగోచరం బెకదా. అయినను జెప్ప వలయునని యడుగుటం జేసి చెప్పెద గమనింపుము. మీ చక్రవర్తికిఁ గప్పంబు గట్టువారలు అలతిరాజులు. వారితో సరిసమానంబుగా మమ్ము లం గట్టమనుట పాడియే. దాక్షిణ్యమునకై కట్టితిమిపో; ఆ యల్పులు మమ్ము మదింతురా? కీర్తి ప్రతాప వైభవంబుల నాయట్టి వాఁడెవఁడు? ఇదో చూచితిరా? వీరు నాపుత్రులు. వీరి సామర్థ్యమును వర్ణింప నాదిశేషునకు నలవి గాదు. ఇక మీచక్రవర్తిమాటఁ జెప్పనేల? మేము కావలెననిన మీదేశంబును గొల్లగొట్టఁ గలవారము. మీ చక్రవర్తిని సహా యూరినుండి వెడలఁద్రోబ్బఁగలము. అయిన నితరరాజులు మిమ్ము లక్ష్యపెట్టరని యభిమానించి సహించియున్నవారము. కనుక మీచక్రవర్తికి మా సామర్థ్యంబుల నెఱింగించి, మీ దేశంబును భద్రంబుగా నుంచుకొనుటకై మాతో సంధిచేసికొనుడు. అదియ మీకు మేలు.

ఇకపై నెవరైన నిటవచ్చి కప్పమడిగినవారికి యమపురంబు తప్పదని విప్పి చెప్పుము. ఈ తూరి మన్నించితిమి అనియె.

ఆ మాటలను విని మంత్రి యచ్చెరువంది, వింత వింతయని యెన్నుకొనుచు తన సేనలతోడఁ దన దేశంబున కేగెను. చక్రవర్తి యీ సమాచారంబుల నెఱుంగనివాఁడగుటచేత మంత్రినిఁగని అయ్యా! శాంతపురికి తాము పోయివచ్చినసంగతి యేమైనది. ఆరాజ్యము సుభిక్షమా; దుర్భిక్షమా? వ్రతశీలుఁడు కప్పంబుగట్టుటకు నేమనుచున్న వాఁడు అని యడిగెను. అందులకు మంత్రి సార్వభౌమా! శాంతపురి యందుఁ జక్కఁగా వానలుగురిసి పంట పైరులెక్క సుభిక్షమై యున్నది. అనావృష్టిగాని యతివృష్టిగాని యితర యీతిబాధలుగాని యీ రాజ్యంబునకు లేదు అనియె. అటులైన మనకు గప్పమేల గట్టడు అని చక్రవర్తి యడిగెను. స్వామీ! యాకారణంబు చెప్పుటకు నాలుక రాకయున్నది. చెప్పినను మీరు నమ్మరు. అయినను దాము నన్ను బంపినపనికి నే విన్నంత కన్నంత యెఱింగించెదను. విన్నపంబాలకింపుడు. రాజేంద్రా! ఆవ్రతశీలుని దేవరవారు కప్ప మడుగకుండిరేని వాఁడేవియు మిమ్ముఁ జేయజాలఁడట. అతిక్రమించి యడిగిన దాను జక్రవర్తియగునఁట. కనుక నెల్లువ రాకమునుపే యనవేయుట మంచిది. అతని వింశతి పుత్రులును ధనుర్వేద పారంగతులు. వారిని ననాయాసంబుగా జయింప రాదు. మనమే నేఁడునఁబోయి యుద్ధంబు చేసితిమేని వారెటులనైనను జయించి కొందురు. కనుకఁ దాము తమ యేలుబడికి లోఁబడిన రాజుల నందఱిని రాఁపించి, యేకకాలంబున వానిపై యుద్ధంబునకుఁ బంపినయెడ నెంత బలముండినను దిగ్భ్రమ నొంది తమ ప్రాణములఁ గాచికొనుటకై పఱువెత్తి పోవుదురు. ఆసమయంబున మన మానగరంబున కేగి యందు నుత్తమ గుణవంతుఁడగు నొకని నేరువఱచి గౌరవంబును దక్కించుకొన నగును. రాజులెపుడు నిజబలము, పరబలము, కాలబలములగు నీమూటి నెఱింగియే యనుసరింపవలయును.

అని మంత్రి చెప్పినదే రాజు కొంత యోచించి, మంత్రీ! నీవు వచించిన మాటలను నిరాకరింపను. అయినను వాఁడట్టి ధైర్యవంతుఁడని

తామెట్లుజేయింగితిరి. అని యడిగెను. సార్వభౌమా! ఎవరికిని నెచట నెపుడును ధైర్యమే సర్వార్థ సాధకంబైనది. ధైర్యంబు గలవారు యుద్ధంబునకు వెనుకంజవేయరు. వారిని మనము సమయోచితంబుగా జయింపవలయును. అటుగాక సమయముదొరకనిమ్ము. చూచుకొందమనినది సరిగాదు. కనుక నిప్పుడే యుద్ధంబునకు సిద్ధంబుకమ్ము అని చెప్పెను.

ఆమాటలనువిని, చక్రవర్తి యచ్చెరువంది చెప్పుచున్నాడు. మంత్రిశేఖరా! నీవు వచించినది నిక్కమే.

గంధవతి.

తనకధిక బుద్ధి యుండినంగాని వేఱొకరి।తగుబుద్ధి వినంగవలయుం
దానధిక శూరుండై తగుచున్న వెంబడిని।దళములను జేర్చవలయుఁ
ఘనతంగలవిద్వాంసుండైనతను మించంగల।కవి జనుల కణఁగవలయుం
గాశ్యపినినొకఛత్రముననేలు వాఁడయ్యు।గరువంపుమంత్రివలయుఁ
వినందగిన సంగీత సాహిత్య పరుండైన।వెలయు సుతికాండు వలయుఁ
వెలుగంగలదివ్యమైననుజక్కనెగదోయి।వెలుగుటకుంబుల్లవలయుం
బెనుపాపకనణంబు దినువారువముతౌత।వెన్నంటు లవలిమగండా
ప్రియమైన నాకోర్కులనుదీర్చి తనికాద్రి।శ్రీమించు కొమరుసామీ.

అని మహాత్ములు వచించియుండు శాస్త్రప్రకారము ఎవరైనను తనకెంత సూక్ష్మబుద్ధి యుండినను ఇతరుల బుద్ధిని విని తాను నడువవలయును. కనుక ఆగాముల వచించుట మంత్రి ధర్మమను న్యాయ ప్రకారము, నగళ్ళయందు మంత్రుల యొకరొకరి యుక్తితంత్రంబుల నిదానించియే రాజులు రాజ్యపరిపాలనంబు సేయుచుండుదురు. అదియునుం గాక దశరథుండు, ధర్మరాజు మొదలగువారు నట్టులనే మంత్రుల సహాయంబుచే రాచఱికంబు సేసి నొప్పువడసిరని పురాణంబుల వినుచున్న వారము.

కనుక నేనును ఆప్రకారమే మీ యాలోచనప్రకారమే రాచతికంబు చేయుచుండుటచేత నాకెట్టిభయంబునులేదు. అమాత్యశేఖరా? మీ యిచ్చమేఱకు నడిపింతురు గాక యనియె. అదివిని మంత్రి సంతసించి, సార్వభౌమా! మనము కప్పము వానికడఁ దీయకయుందుమేని వానికి మనము భయంబునొంది యడంగి యున్నవారమని తలంచుకొని, మనపై యుద్ధంబుసేయ వాఁడువచ్చునేని యితర సకలదేశాధిపతులును వాని పక్షమునఁ జేరి మనల నెదిరింపఁ జనుదెంతురు. అటులంగాక మునుపే మనము ముందుజాగ్రతతో నుండవలయును. అందులకోసరమే యేదైనను బ్రయత్నంబుసేసి యుద్ధంబు సలిపి మనమందు జయించి, పరునిరాజ్యమును గైకొనవలయునని నుడివెను. అదివిని చక్రవర్తియు సమ్మతించెను. సకల దేశాధీశులకుఁ గమ్మ వ్రాసిపంపుఁడు. అందఱును వచ్చి మూగిన వెనుక, వ్రతశీలు నెదిర్చి వాని శాంతపురంబును గ్రహింపుడని ముదల యిచ్చెను.

మదనవల్లి:—అక్కా! ఆవ్రతశీలుని నిరువదిపుత్రులకు నిరువది దేశముల రాజపుత్రికలను దెచ్చి పెండ్లి చేయించి యుండునుగదా.

మనోరమ:—చెల్లెలా! ఆవ్రతశీలుఁడు తనపుత్రులకు తన సమానులగు రాజుల కుమార్తెలందెచ్చి పెండ్లి చేయలేదు. "చేతుల నిండిన బంగారంబు కంటె కంటికింపైనది మేలని" తలంచి, తన దేశంబున నుండు రూపరేఖా విలాసంబులంగల ఉత్తమ కుల స్త్రీలను నేరితెచ్చి తనపుత్రు లిరువదుండ్రకు బెండ్లిచేసిపెట్టెను, అందువలన వీని కేరాజును బంధువుగాఁడు.

కనుక, తనమంత్రి చెప్పినట్లే చక్రవర్తియు సమ్మతించి దూతల యొద్ద బత్రికలవ్రాసి పంపి, సకల దేశాధీశులను వేఱువేఱుగా రమ్మనునటులఁ జెప్పి పంపెను.

ఆ మాటలను వినిన దూతలును రాజు నుత్తరువు మేరకు సకల దేశంబుల కేగి ఆయా దేశాధిపతులయొద్దఁ బత్రికల నిచ్చి చక్రవర్తి

చెప్పిన విధంబును దెలియఁ బఱచిరి. దేశాధిపతులును ఏలయో యేమి యోయని సందియంబు నొంది, తమ మంత్రులకుఁజెప్పి సేనాసమేతులై చక్రవర్తి నగరంబునకు వచ్చిరి. అపుడు చక్రవర్తి వారలనుజూచి, నా ప్రాణపదంపు నేస్తులారా! మీరందఱును మన సేనలతోడ శాంత పురంబున కేగి వ్రతశీలునితోఁ గయ్యంబు సలిపి, వానిని జయించి వత్తు రని గోరెదను అని చెప్పెను.

ఆ రాజులకును వ్రతశీలునిపై ద్వేషంబుకలిగియుండుటచేత మఱి నుప్పొంగి చక్రవర్తి కిట్లనిరి. సార్వభౌమా! మేము నిదివఱకే వానిని జయించి, వాని కనేకదుఃఖంబులంగల్పించి, చంపవలయుననియే తీర్మా నించికొని యుంటిమి. అయినను తమకెట్టి కోపంబువచ్చునో యని య డంగి యుంటిమి. అదియునుం గాక మేమొకరొకరమే యావ్రతశీలుని తోఁబోరి జయింప వలనుగాదు. ఏల నంటిరేని వాని కొడుకు లిరువ దుండ్రు మహావీరులు. వారికడ మితిలేని సేనలున్నవి. తమకుఁ జెల్లిం చుకప్పమును రాణువవీరుల కొసంగి, వారల కందఱికిని యుద్ధాభ్యా సంబులఁగఱపుచుఁ దమ సార్వభౌమత్వమును దాగ్రహింపవలయునను దుష్టయోచనం గలిగియున్నవాఁడు అని చక్రవర్తి మనంబును బహు విధంబులం గలంచి, యుద్ధప్రయత్నంబులకుఁ బురికొలిపిరి.

ఆ మాటలను విని చక్రవర్తియు "మేలు మేలు! వానికిట్టి దురా లోచన కలదా? మంచిది. వానిని గట్టపఱచియైనను నాదేశంబువిడిచి వాఁడు పఱునెత్తునట్టులఁ జేసితిరేని నా శాంతపురంబును మీకు నిచ్చి వేసెదను. మీరలు దానిని భాగించి యెత్తుకొని యందు రాఁగలకప్ప మును నాకియ్యక మీరే యనుభవించుకొనుఁడు." అని యుత్తరవొసం గెను. దేశాధిపతుల కా మాటలు ఱెట్టైవిఱిగి నేతిని బడినట్లుండెను. అట్టులన కానిండని సమ్మతించిరి. రాజులు తమతమ దేశంబుల కేగి రా జ్యంబుల మంత్రుల కప్పగించి, సేనాపతులకుఁ దమ యిష్టం బెఱిం గించి, యాక్షణమే సకల సేనలను బిలుచుకొని యుద్ధసన్నద్ధులుకండని యానతిచ్చిరి. సేనాధిపతులును తమతమ యేలికల ముడలమేఱకు రథ

గజతురగ పదాతులతో చక్రవర్తి కడకు వచ్చిరి. వీరి సేనల మొత్త మునుగనిన చక్రవర్తికి మనంబు చలించెను. ఔరౌర యిదేమి వింత? వీరందఱును మనపై యుద్ధంబునకు వచ్చినను, మనమీ రాజ్యమును వదలి యెక్కడికైనఁ బాఱిపోవలసి వచ్చును గదా యని తీర్మానించుకొని ధైర్యంబు విడనాడి యుండెను. దేశాధిపతులు తమసేనల నొకచోట నిలిపి, రాజులుమాత్రము ఒకటిగాఁ జేరి చక్రవర్తికడకుఁబోయి మహా ప్రభూ! మేము నేటిదినమే శాంతిపురికేగి యానగరంబును కొల్లగొని వ్రతశీలుని జయించివచ్చెదమనినుడివిరి. అదివిని చక్రవర్తి "ధర్మమార్గ నిరతులగు రాజులారా?" రాజుచేసిన దోషంబునకై కాపులను బాధించుట న్యాయంబు గాదు. మీర లిటనుండిపోయి యావ్రతశీలుని వాని పుత్రవింశతిని, మఱియు వారికి సహాయులై వచ్చువారినందఱినిజయించి యానగరంబున మీరొక్కరొక్కరును ప్రతినిధులనియమించి, యందు రాఁగల లాభంబును మీరే యనుభవించుకొనుడు అనెను. అదివిని రాజులందఱు నట్టులనకానిండని సమ్మతి నొంది తమతమ సేనలతో శాంతిపురికై వచ్చిరి.

ఇట వ్రతశీలుఁడు చక్రవర్తికి దాను మును ముందు తెలిపిన యుద్ధ కారణంబును బురస్కరించుకొని, "జయాపజయంబు లెవరికిసొంతము. మనము జయించితిమేని సకలదేశంబులకు చక్రవర్తిగాగలము. సుఖంబు పడయఁగలము. అట్లుగాక చక్రవర్తికి జయమగునేని, మనకుండ నివాసమేది? యని యోచించెను." తన యభిప్రాయంబును గొడుకులకుఁ జెప్పెను. వార లొక్కరొక్కరు తమతమ సామర్థ్యంబులకుఁదగినటుల "తండ్రీ! యుద్ధంబునఁ బ్రవేశించినపుడు జీవితమును గాపాడికొని లోకసుఖంబును నిచ్చగొనుట న్యాయమగునే!" మనము శౌర్యావేశంబుతో నెదిరివానితో జగడంబుచేసి, జయంబు నొందిన యెడల, సకల దేశంబులకును ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యంబు పడయఁగలము. లేక మనము యుద్ధంబుచేసి చచ్చితిమేని స్వర్గపదంబు నందుదుమని చెప్పిరి.

ఆ మాటలను విని సౌందర్యవల్లి యిట్లనుచున్నది. తండ్రీ! నా సహోదరులు చెప్పెడిమాటలు నాకు రుచింపవు. ఏలనంటిరేని వినుడు,

సామ బేధ దానదండంబులను చతుర్విధోపాయంబులచే శత్రురాజులను మనము జయింపవలయును. అనినను వెల్లువరాకమునుపే యనకట్టుటం బోలె ముందు జాగ్రతగా నుండుటయే శ్రేష్ఠమార్గం బగును. కనుక మన నగరినుండి మనుష్యసంచారంబులేని యరణ్యాంబునఱకు పాతాళంబున సొరంగ మొకటి చేసి పెట్టికొని యుంటిమేని, శత్రువుల బలాబలంబుల నెఱింగి, తనబలమును, కాలబలమును, శత్రుబలము నీ మూటిని యోచించికొని, దాని ననుసరించుట వొడ్డది. మనకు యుద్ధంబుచేయ శక్తిలేని పక్షమున మనము బొక్కసంబునుమాత్ర మెత్తుకొని సొరంగ మార్గమున నడవుల కేగి యటనుండి యొకదీవి కేగి యట సుఖానందులమై యుండవచ్చును. పిదప మనకు మంచికాలము వచ్చునేని శత్రువుల నెదిరించి భయములేక మనదేశంబును మనములకైకొనుట యుత్తమోత్తమ మార్గము.

అయిదేండ్ల ప్రాయంబుగల తన కూతురుగు సౌందర్యవల్లి చెప్పినది వినిన వ్రతశీలుం డచ్చెరువంది, ఔరా! ఈమనబిడ్డ లిరువదుండ్రు తమ తమ భార్యా పుత్రులతో సుఖానందులై యుండుటయే గాక సకల శాస్త్ర పురాణంబులం జక్కగాం జదివి యున్నవారు. అటులుండియు వీరికి యుద్ధక్రమ మిట్టిదని తెలియక యున్నది. మన కుమార్తెకు వయసు ఐదైనను, యోచన యధికంబై యున్నది. కనుక నీమె యిచ్చు మేరకు మనము చేయుటయే మేలని యోచించెను. తన బిడ్డం జూచి, అమ్మా! సౌందర్యవల్లీ! నీయన్నలు యుద్ధంబునజయించితిమేని మనకు భూలోకంబును, చచ్చితిమేని దేవలోకంబును గలదని ముష్కర వచనంబు లాడుచున్నవారు. నాకు నది సమ్మతియే లేదు. నీవు వచించునదియే న్యాయంబుగనున్నది, కనుక నీ యిష్టప్రకారమే నడచుకొనుట యపాయంబు లేని యుపాయంబు అని చెప్పెను.

పదంపడి వ్రతశీలమహారాజు ఆ నగరంబునుండు శిల్ప శాస్త్రజ్ఞుల రావించి, వారికిం బసడనంబుల నొసంగి, తన నగరునుండి నూఱామడల వఱకు నొక సొరంగము త్రవ్వి యడవియందొకమూల గలు

పురు ద్వారంబు నమస్తరు గాకయని సెలవిచ్చెను. ఆశిల్పులు నేదియుఁ వెలియనివారగుటచేత, రాజాజ్ఞప్రకారము చేసి ముగించి యిచ్చితిమేని మనకు ద్రవ్యసహాయంబు చేయగలరని తీర్మానించి పదునైదు దినములలో నన్నియు ముగించి రాజున కెఱింగించిరి. రాజు వారిని బహూకరించి పంపెను. ప్రతశీలుండు తన పుత్రిచెప్పిన తంత్రప్రకారము సొరంగము త్రవ్వబడియుండు వినోదంబును జూచి ఆశ్చర్యమంది, తన బొక్కసమున నుండు ద్రవ్యంబులను, వస్త్రాభరణంబులను, నవరత్నములను నెత్తి యిరువది రెండు మూటలుగాఁ గట్టి సిద్ధంబుగా గుహాద్వారంబు కడ నుంచెను. తన రథగజ తురగ పదాతి సేనలను కోటకు నలుప్రక్కల పద్మ వ్యూహముగా నగరు చుట్టును [stamp] ల నుత్తరవిచ్చి యుద్ధ సన్నద్ధుండై యుండెను.

చక్రవర్తి యానతిమేఱకు సకలదేశాధీశులు [stamp] కాలంబున సముద్రంబు పొంగి వచ్చునటుల, ఓ యను ఘోషంబుతో శాంతిపురికోటకు నలుప్రక్కల ఎనుబది యామడలకు సరిగా నిలిచి చుట్టిరి. వీరలు బయలుదేఱి వచ్చునపుడు చక్రవర్తి యూరివారిని దోంచెవు చేయ వలదని చెప్పి యుండుటచే నా యాపదనుండి యూరివారు తప్పిరి. లేనియెడ నదివఱకే యా నగరస్థులు "గాలియందుఁ దగిలిన బూరుగ దూదివలెను, ఏనుగులకాళ్ళ త్రొక్కుళ్ళంబడిన కప్పల వడువునను" జెల్లా చెదరై యుందురు. చక్రవర్తి యంతటి యుదారగుణుండెవ్వడు? ఈ సేనలంగనిన నగరవాసులు భయంబునొంది వారి వారి యిండ్లకేగి, తలుపుల మూసికొని తాళంబిడుకొను వారుగను, మిద్దె మేడలపై దాగు వారుగను, నుప్పరిగల నెక్కి సేనాబాహుళ్యమును జూచువారుగా నుండిరి. మఱికొందఱు ధనుర్బాణతూణీరధరులై మనయిండ్లకువచ్చినం జూచికొందమని ధైర్యంబున నిలిచి యుండిరి.

శాంతిపురి సేనావీరులును సమయ మెట్టుల నుండునో యెవరి కుంగుదురని దిగులంది కోటచుట్టు పద్మవ్యూహంబుగా నిలిచియుండిరి. ఈ యద్భుత దర్శనంబునం గోట బురుజులనెక్కి చూచుచుండిన ప్రత

శీలుండును, వాని కొడుకులును దిగులందిరి.? ఔరౌర! యిదియేమివింత! యుద్ధంబు సేయుట యన నొకడొకనితో పోరాడినయెడల సామర్థ్యము తెలియును. అటుగాక ఒక దేశంబుపై ననేకదేశంబులు పొరలివచ్చుట యన నెట్టిది. వీరలు దుర్మార్గులు. వీరి జోలి మనకేల, మన సౌందర్య వల్లి చెప్పిన విధంబుగాఁ జేయకుంటిమేని మన మందఱమును నేడే బలి కావలసి వచ్చును. లోకంబుపై వాంఛ యపుడే తొలంగి యుండును. అటుగాక మన ప్రాణములు పోయినను బోనిమ్ము. వీరికి మనసామర్థ్యం బులు చూపవలయునని యనుకొంటిమో? అది సరివచ్చునది గాదు. పులి యెంత సామర్థ్యముగలదియై యుండినను లెక్కలేని పసువులు వచ్చి పొడిచిన నేమిచేయును. దానిసందునఁ దగులుకొని ప్రాణంబులు కోలుపోవును. సామర్థ్య మట్టిచోటఁ దెలియునా? వీరు చెడిరి. వీరితో యుద్ధంబు సేయువాఁడు మూఢుడేకాని సామర్థ్యవంతుఁడై యుండఁడు. ఛీ! ఛీ! వీరివంటి యల్పులే వీరితో యుద్ధంబు సేయవలయును, అని గొల్లున నగిరి. అయిదేండ్ల ప్రాయంబుగల సౌందర్యవల్లి బుద్ధికుశలతకు మెచ్చుకొనుచుండిరి.

ఇంతలో నెదిరి సేనలు కోటను దగ్గరించె . కోటకు జుట్టియున్న యుద్ధవీరులు భ్రమచెంది, పిశాచకూటంబులఁ గనినవారివలె, మాటలు తడబడ చేతులు సోల, మైమఱచి కండ్లు మూదులుగప్పఁ జేయునదిలేక గుప్పు గుప్పునఁ గ్రింది కొఱిగిరి. అదిచూచి శత్రువులు అట్టహాసంబు చేసి, వారి చేతులందలి యస్త్రశస్త్రంబులఁబుచ్చికొని, నిరాయుధులం జేసి, వారి నొకచోటఁ గూర్చుండఁ బెట్టిరి. ఆ గోడునుజూచిన యబ్బ కొడుకులు అవమానమందిరి. అమ్మా! నీవుపసిబిడ్డవైనను, బుద్ధియందుఁ బెద్దదానవే. ముందు మేము మా తల్లి గర్భమున జనించితిమి. ఇపుడు మే మందఱమును నీ కడుపున బుట్టిన వారమైతిమి. మాకు రాఁగల యపాయంబును దెలిసికొని, మునుమున్న యందులకుఁ బరిహాసంబును గల్పించి యిచ్చితివి. మేము మగవార మన్న మాటయేకాని నీవే మా కన్న మిన్నవు. అని మెచ్చుకొనిరి. తా మిదివఱకు సిద్ధముచేసియుంచిన

మాటల నెత్తుకొని తన బంధు వర్గములతో నా వ్రతశీలుఁడు సురంగ మార్గముగా నెవరి కంటికిఁ గనబడక పోయెను.

అంతట శత్రురాజు లొక్కటిగాఁ జేరి, శాంత పురికోట ననాయాసంబుగాఁ జొచ్చిరి. పోయిచూడ వ్రతశీలుఁడుగాని వాని కొడుకులు గాని మఱి యెవ్వరైనను లేక పాడుపడి యుండెను. బొక్కసంబును బరిశోధించిరి. అందొక్క చిల్లిగవ్వయైనను లేదు. ఇదేమి క్రొత్త వింతయై యున్నది. అని యచ్చెరువంది యచటనే నాలుగైదు దినంబులుండిరి. శత్రువులు లేని యింట నెవరుండరు?

సొరంగముగుండాఁ బోయిన వ్రతశీలుఁడును వాని కొడుకులు కూతురు భార్య, కోడండ్రు మనుమలు మనుమరాండ్రు తక్కుంగల చుట్టములు మొదలగువార లేబదుండ్రు మూఁడామడ లేగి యొక కాననంబున కేగిరి. అది మనుజ సంచారము లేనిదై భయంకరమై యుండెను. వారచట నుండు నొక తోపు దగ్గరఁ జేరి గుడిసెలెత్తుకొని వంటఁజేయ నారంభించిరి.

మదనవల్లి:—అక్కా! నీవు చెప్పినది విని యానందించితిని. అయినను వ్రతశీలుఁడును దక్కుంగలవా రేబదుండ్రు సురంగమార్గముగా మూఁడామడలదూరము వచ్చునపుడు వంటచేసి భుజింపక, యడవికి వచ్చిన వెనుక వంటచేసికొనిరన నెట్లు నమ్మునది? ఎంత వేగంబుగా వచ్చినను అయిదు దినములు పట్టదా? అంతవఱకు నోట నీరువోయక యుండిరా? వారికి ఆకలి బాధలు లేకుండెనా?

మనోరమ:—చెలీ! ఎవరికిని ఆకలిదప్పులు నిద్ర యివి మూఁడును నీడ వలె నుండునదే కాని వదలి యుండదు. దాని వలననే సుఖదుఃఖంబు లందుట యని యెఱుంగుము. వీ రేబదుండ్రు ముందుగనే చాలిన యన్నంబుల సిద్ధంబు చేసికొనియున్నవారుగాన దానితో నైదు దినంబులు కడదోసిరి. వారు సురంగమున నాఁకటిబాధలు

పడియుందురో యెవరి కెఱుక. వాని నంతయును బ్రస్తాపించుకొని యుండుట మేలుగాదని వదలితిని.

అది యటుండనిమ్ము. వ్రతశీలుఁడును అతని కొడుకులును ధనుర్ధరులై యడవుల కేగి, జింకలు, మొసళ్ళు, కొండగొఱియలు మొదలగు జంతువులను జంపి వాని మాంసంబుల నన్నింటిని దెచ్చియిచ్చిరి. అటనుండి యొక సెలయేటికరిగి యందు స్నానాదికృత్యంబుల నెఱవేర్చుకొని మంచిబట్టలం దొడిగికొని మనోల్లాసయుతులై వచ్చిరి.

వారలటకు రాకమునుపే స్త్రీలందఱును తాము పడగళ్ళనుండి తెచ్చిన బియ్యము మొదలగు సామగ్రులతో, వేటయాడి తెచ్చినమాంసంబును జేర్చి పొలవు, బ్రింజి, కిచ్చిడి, కుర్మా మొదలగునవి చేసి సిద్ధపఱచియుండిరి. అందఱొక్కటిగాఁగూర్చొని తనివిదీరఁ దినిరి. మనోల్లాసపరులై యుండిరి.

అపుడు సౌందర్యవల్లిని జేరంబిలిచి, అమ్మా! నీ యుక్తివాదంబున మేమందఱము బ్రతుకుగొంటిమి. ఇక మేము నడచుకొనవలసిన పద్ధతులను దెలియం జెప్పుము. మేము నట్టి పద్ధతినే యవలంబించి కృతకృత్యులమ్యెదము అని యడిగిరి. ఆమాటను విని సౌందర్యవల్లి కొంత నిదానంబుగ నాలోచించి యిట్లు లనియెను. తండ్రీ! మనమిక నిచ్చట నుండఁగూడదు. ఈ యడవినుండి యతితీవ్రముగా నడచి మన చక్రవర్తిగారికి లోబడని ద్వీపాంతరమున కేగుదము. అచట నొక దేశంబున మనము నొక నగరవాసినలై నుందము. మనశ్చాంచల్యంబు లేక మన యొద్దనుండు ద్రవ్యంబుల నుంచుకొని జీవించుచుందము. నాకుఁ బుత్రులెండ్రేండ్ల వయసు రానిమ్ము. అపుడు మీకు నేను సేనాధిపతినై మా యన్నలతోడ మనపై నొకతడవను వచ్చి యెదిరించిన శత్రురాజులతో యుద్ధంబుచేసి, యొకరొకరిదేశంబును బట్టుకొనుచు వచ్చి వారి వారిని మనకు గైవసులుగఁజేసికొని వారితోడ చక్రవర్తిని జయింపనగును.

సౌందర్యవల్లి చెప్పినమాటలను వినిన వ్రతశీలుఁడు అచ్చెరువందె, అమ్మా! నీ యిష్టంబు మేరకు నడచుకొనియెదము అని చలిదియన్నము మూటఁగట్టికొని యెత్తుకొని, యా యేబదుమంద్రుడును బాటసారులవలెనడచుటయు, ఆకలెత్తునపుడు తినుటయు, రాత్రివేళరాఁగా గుడారంబెత్తికొని యందు విశ్రమించుటయునుగాఁ బోవుచుండిరి. ఇంతు గొందఱు మేల్కొనియు గొందఱు నిద్రపోవుచు నుందురు.

అపుడు దుష్టమృగములైనను దొంగలైనను వచ్చినయెడల, వ్రతశీలుఁడు నతనిబిడ్డలును ధనుర్బాణతూణీరధరులై వానిబాధ నండిచెప్పింతురు. ఈరీతి నడవియంతయు దాటి యొక దీవికిఁబోయి, యచటనుండు నొక దేశంబునకేగి, యచట నైదువేలవరహాలకుఁ దోటలు భావులు తీసికొని విశాలమైన యొకయింటిని వెలకుఁబుచ్చుకొని, యీ యేబదుమంద్రు నచటఁ గాపురముండిరి.

శాంతపురికి యుద్ధంబు కేగినరాజు లందఱును అంతిపురంబునకేగి చూడఁగా, నచట వ్రతశీలుఁడును, అతని భార్యయు బిడ్డలును లేకుంటచేత నచ్చెరువంది, చక్రవర్తికిఁ దెలియఁ జఱచిరి. చక్రవర్తియు నిదేమి బూమెగా నున్నది యని యెంచుకొని శాంతిపురికి వచ్చెను. అంతఃపురమంతయు వెదుక నారంభించెను. వెదుకునపుడు అంతఃపురంబున నొకప్రక్కను సొరంగమార్గము కనంబడెను. ఔరా! ఏమిసాహసంబున కేమన వచ్చును. రాజులారా! శాంతిపురి యేలిక యగువ్రతశీలుఁడు మిగులఁ దంత్రంబు గలవాఁడు. మన సేనలనుఁ జూచి దెకగులొంది యీ సురంగమార్గముగాఁ బోయియున్నవాఁడు కాఁబోలును. కనుక మనమీ సురంగమార్గముగాఁ బోతిమేని వాఁడును వాని బిడ్డలును కనఁబడుదురు. వారి నచటనే యపుడే చంపక ఖైదిగాఁ గొని తేగలము. వారిని విచారించి యొక్కొక రాజ్యాంగమునందును వారలను బానిసలవలెఁగనును, కష్టము లైనపనుల నిప్పించుచు, కడుపునకు జాలని జీతంబులనిచ్చి బాధింపవచ్చును. అపుడే వారిని బరిహసించువు నుండనగునని చెప్పెను. అందఱును సమ్మతించిరి. సురంగమార్గముగా సందఱు జయులు దేరి.

వార లెంతదూరము నడచినను ద్రోవ సాగినది కాదు. వార లచ్చెరువందిరి యీ సురంగ మెంతదూరముపోవునో చూచెదమని పోవుచుండిరి. వారి కాకలి యెత్తినపుడు భక్ష్యంబులఁ దినుచు నిద్రవచ్చినపుడు సురంగముననే నిదురించుచు నిటుల నైదు దినంబులకా సురంగమునుదాటి యడవికి వచ్చిరి. వ్రతశీలుఁడు తన కుటుంబము వారితో భుజించిన తావును జూచి యాశ్చర్యపడిరి. వారి చేతులకు సందులు కట్టుపుట్ట నవ్విరి.

అంతటఁ జక్రవర్తి సామంతులంజూచి, రాజులారా! ఈ వ్రతశీలుఁడు మహా తంత్రశాలి. వీఁడు తనకుండిన మనోగర్వంబుచే మనలఁ జులకనగా దలంచినాఁడు. మన సేనా బాహుళ్యమును భయంబునొంది పఱువెత్తిపోయెను. ఛీ! ఛీ! వాఁడు శూరుఁడా! వాఁడు చెడినాఁడు. దుర్మార్గుఁడు అయినను ఇట్టి గర్వపోతై యుండుటచేత వీనిని నూఱక విడువఁదగదు. ఎటులనైనను వెతకి పట్టి తెత్తురని కోరెదనని సామంతులకు జెప్పి యా సురంగమార్గముగానే చక్రవర్తి శాంతిపురి అంతఃపురంబునకుఁ బోయెను. తక్కినవారును జక్రవర్తితోడ అంతిపురంబునకు వచ్చి యచట నాలుగైదు దినములు భుజింపుచుఁ ద్రావుచుఁ సుఖగోష్ఠినుండిరి. చక్రవర్తియుఁ దాను ముందు చెప్పినవిధంబుననే యందఱి రాజులకును ఆ పురంబును విభజించి యిచ్చెను. వ్రతశీలుఁ డెచ్చటనుండినను బట్టితెచ్చుట మీ భారమని యాజ్ఞాపించి చక్రవర్తి తన రాజధానికేగెను. పిమ్మట నందఱును జక్రవర్తి చెప్పిన విధంబుననే యొక్కొక రాజును నా శాంతపురియందు నొక ప్రతినిధినుంచి, వారివారి దేశంబులకు వారువా రేగిరి. ఆ శాంతపురియందు వచ్చు పన్నులను అంశలును విభజించుకొని, చక్రవర్తికిని గొంత పంపుచుండిరి.

ఇటుల నాలుగైదుసంవత్సరములు గడచెను. పిదప సకలదేశాధీశులును శాంతపురిని వృద్ధి పఱుపవలయునని యెంచి, నగరమునకు నలుప్రక్కలను తొంబది మైళ్ళదూరము నలుకుఁ గల యడవులనుగొట్టి సమతలచి, నాగరికులుండుటకు దగిన మిద్దె మేడల గుడి గోపురంబు

లను గట్టించి, వీథుల నేరుపఱచి, యందు నగరవాసుల గాపురము కుదురునటుల జేసిరి. ప్రాతయిండ్లనుగొట్టి యా స్థలంబున నొక్కొక రాజున కొక్కొక కోటవంతునఁ గట్టునట్లు శిల్పుల కుత్తరవిచ్చి తగుధ నంబుల నొసంగిరి.

ఆ శిల్పులు నొకరికన్న నొకరు పేరెత్తవలయుననునాసచే తాము నేర్చిన శిల్పముల నన్నింటిని నుపయోగపఱచి దేవ రాజధానియో యని చూపఱు లనుకొనునట్లుఁ గట్టిరి. ఒక్కొక కోటకుఁ జుట్టును, మల్లెలు, మొల్లలు, ఇరువాతులు, చంపకములు, జాజులు మొదలగు వాసన పూలచెట్లను అమరి యుండును. అచటచట వసంతమండపములు జల క్రీడా మండపములును కనుల పండువై యుండును. పూలచెట్లయంద మకరందమునుద్రావి మనముప్పొంగి ఝుంకారశబ్దంబు లొసంగు భ రంబులు శ్రుతికాంద్రముగను సంగీత సాహిత్యములయందు నాఱితే ఘునపాటకులవలె నెమళ్ళు కోకిలలు కూయ నా పురంబొప్పుచుండు. దీని విలాసంబును జూచి యాయాదేశపు రాజులు తమతమ శిల్పులకు బహుమానంబుల నొసంగి పంపిరి.

పిదప నారాజులు ఒక్కటిగా జేరి యుండుటకై విస్తారమైనమేడ యొకటి యందఱును నొకటిగా సెలవుచేసి కట్టించిరి. అందు సకలరాజు లును మహా వైభవంబుతో వచ్చిచేరిరి. వారొకరినొకరు చూచుకొని రాజులారా! మనమొకనాటికి మన చక్రవర్తిని నిచటికిరప్పించి, విందు సేయవలయునని చెప్పుకొనిరి. దూతలను జక్రవర్తి కడకు బంపిరి.

అటఁ జక్రవర్తి తన మంత్రి ప్రధానులతో గొలువుండి మనో ల్లాసంబుగా సంభాషించుకొనుచుండెను. శాంతపురివృత్తాంతము ప్రసంగ వశమున వచ్చెను. అపుడు రాజులుపంపినదూతలు చక్రవర్తికి నమస్క రించి తమ యేలికలు చెప్పిపంపిన వృత్తాంతమును నివేదించిరి. చక్ర వర్తి యదివిని, సరి! అట్టులనే వచ్చెదనని చెప్పిపంపి, తన మంత్రిప్రధా నులతో, రథగజతురగ పదాతిసేనలతో మనోల్లాసంబుగా శాంతపురికి వచ్చెను.

చక్రవర్తి రాక నెఱింగిన సకలరాజులును పఱువెత్తివచ్చి చక్రవర్తికి వందనాదికంబుల నొనరించి పిలుచుకొనివచ్చి, యందఱికిం బొడవైన యేకాంతమగు మేడయందు సుఖాసీనుం జేసిరి. చక్రవర్తికి పుష్పమాలికల నలంకరించిరి. దగ్గఱం గూర్చొని యతి వినోద వచనంబుల నాడుచుండిరి. అపుడు స్వయంపాకులు అన్నాదుల సిద్ధంబుచేసి యా సమాచారమందిచ్చిరి.

చక్రవర్తియు సామంతులందఱును స్నానాదివిధులను దీర్చికొని, శుద్ధ వస్త్రాలంకృతులై, భోజనశాలకేగి తగినపీఠంబులం గూరుచుండిరి. స్వయంపాకులు వారలకు పరటియాకులు వేసి, పొలవు, బ్రింజి,కిచ్చిడి, రుమా మొదలగు పన్నంబుల బదార్థంబులవడ్డించి, పాత్రంబుల మధు నించి, జింక,కుందేలు, కొండగొఱియ మొదలగు జంతువులమాం బులను బక్వంబు చేసి యుంచిరి. వీని నన్నింటిని జూచిన చక్రవర్తి దినుప్పొంగి, ఔరౌర! ఈ సామంతులందఱును శ్రేష్ఠులగుటచేత, మన గౌరవమునకుం దగినటుల గారవించిరి. మర్యాదస్థులగుటచే మనతోం దులదూగుచున్నవారు. వీ రొకరొకరు సహోదరులవలె నున్నవారు. ఆ వ్రతశీలుఁడో కౄరస్వభావుఁడు. మహాగర్వి. అట్లగుటచేత వీరినెల్ల పగచేసికొన్నవాఁడు. అంతటితో నుండక మనల నెదరింపం బ్రయత్నించెను. మన సార్వభౌమత్వము హరింప నెంచెను. వాని దుర్గుణమే వానికి కీడుచేసెను. యాచకుడై తిఱుగులాడ జేసినది వానిగర్వమే కదా యని యెంచుకొనుచు మధుమాంసంబులతో నారగించెను. అందఱును నారగించి లేచిరి. నవరత్న ఖచితమైన సింహాసనంబుపై రాజు అధిష్ఠించెను. సామంతులు తగుచోట్ల గూరుచుండిరి. ఆటకచ్చేరి పాటకచ్చేరులు మహానందంబుగా జరిగెను. అందఱును ఆనంద కందళిత హృదయారవిందులై యుండిరి. అపుడు సౌందర్యవతులగు కన్యలు తమ్ములంబులందెచ్చి మడిచి యిచ్చుచు, పునుగు, జవ్వాది, కస్తూరి, పన్నీరు మొదలగు వాసనలను చక్రవర్తిపైం బూసిరి. కొందఱు పూలమాలికలు వేసిరి. మఱియు నుండగలవారు తమ యిచ్చమేరకు నాడుచుండిరి.

ఇటుల పగలు ఇరువది గడియల వఱకు నందఱును వేడుకలను బొగ్గుపుచ్చుచుండ నటనస్త్రీలు కొందఱు నాట్యంబు సేయుచుండిరి. మఱి కొందఱు ఆటలంబాటలను బ్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి. మల్లురుకొందఱు మల్ల యుద్ధంబు చేసిరి. ఇట్టి వినోదంబులచే ముప్పది గడియలు చెల్లెను. చక్రవర్తి రాజులతోడ ఫలాహారంబుల భక్షించి, మనోల్లాసపరులై యుండిరి. పిదప రాజులందఱును వస్త్ర మాల్యాభరణా లంకృతులై, చక్రవర్తికి నలంకరించి, యొక యేనుగుపై నెక్కించి తా మందఱును గుఱ్ఱంబులపై నెక్కి కోటచుట్టు నూరేగిరి. అపుడు చక్రవర్తి యొక్కొక రాజు యొక్క కోటను, వానియందు నవరత్నములు చెక్కి చిత్రపుబనుల జేసి యుండుటయు, దానికిదగినటుల బాణవినోదంబుల జరిపించుటయు, మత్తాబు వెలుతురున నా యాకోటలు ప్రకాశించు ప్రకారమును, జూచి యచ్చెరువంది, రాజులారా! ఇదేమి? యీ శాంతపురియంతయుం గోటలుగనే కట్టి విడిచితిరే ఈ నగరస్థు లెచట నున్నవారని యడిగెను.

అదివిని రాజులు మందహాసంబు చేసి మహాప్రభూ! మన నగర వాసులకు మేము ఎట్టి కొఱతయును జేయలేదు. అయిదేండ్లుగా నీ శాంతపురియందు మాకు లభించిన ద్రవ్యంబున మీకుం బంపినదిపోను మిగత ద్రవ్యమును మా బొక్కసంబుల నుండుద్రవ్యంబును వెలపుచేసి యిట్టి యద్భుతంబులకు నెలవగు కోటలను గట్టించి, యరణ్యంబుల దిద్ది పట్టణంబు చేసి యది వాసయోగ్యంబగునట్లు మిద్దెలమేడలం గోటలను గట్టి పెట్టితిమి. మీ రటకువచ్చి చూడవలయునని విజ్ఞప్తి చేసి కొనిరి. అట కందఱును బోయి మైదారు దినంబులు వేడుకలు మీఱ నుల్లాసంబున నుండిరి.

ఇటుల నుండునపు డొకదినము సామంతరాజులు చక్రవర్తితోడ మనోల్లాసంబుగా నందఱికింబోదువగు నేకాంతభవనంబున నుండునపుడు చక్రవర్తి యిట్లనియె. రాజులారా! మీరలు నామనంబునకుం బ్రియులై యుండుటచే, మీకు సకల సంపత్తులు చేకూఱినవి ఆ వ్రతశీలుండు మదోన్మత్తుండైన కతంబున, బహు దుఃఖంబులకు నాకరుం డయ్యెను.

మదనవల్లీ! యిటుల నారాజులందఱు నచటఁ బదునైదు దినంబులు వేడుకగాఁ బ్రొద్దు పుచ్చిరి. చక్రవర్తి రాజులచే ననిపించుకొని తన రాజధానిం జేరెను.

శాంతపురినుండి తప్పించుకొని పాఱిపోయిన వ్రతశీలుఁడు తన కుమార్తె బుద్ధిచాతుర్యంబుచేఁ బ్రాణంబులు దక్కించుకొని వచ్చిన సామర్థ్యంబును బహువిధంబులఁ గొండాడుచుండెను. అతని కొడుకులు అడవులకేగి యట ధనుర్విద్య నభ్యాస పఱచుకొనుచుండిరి. సౌందర్యవల్లి తనకుఁ బదియేండ్ల ప్రాయము వచ్చినదే మగవేషంబు వహించి, తన యన్నలతో నడవులకేగి శస్త్రాభ్యసన పరయై యుండెను.

అపు డొకసన్న్యాసి తన తపోబలంబుచే ధనుస్సును శస్త్రాస్త్రంబులను సంపాదించి, తనకరంబున బూని యందువలన మృగ చోర బాధల నందక నిర్భయంబున నుండెను. సౌందర్యవల్లి యప్పటికప్పు డతని చర్యలను జూచుచుండి నది గావున నొకనాఁడు అతని కడకుఁ బోయి, పాదంబులపై వ్రాలి భయభక్తులతో నొక యోర నిలిచి, స్వామీ! నా సందియంబు దీర్ప వలయును. అది మీచేఁగాక యితరుల వలనం గాదు. ఎఱింగింప ముదల యిచ్చితిరేని నెఱింగించెద ననియె. అతండు పురుషవేషధారిణియగు సౌందర్యవల్లినిం గని వత్సా! భయంబునెందక నీ మదిం గలవాని నానతిమ్ము ఎఱింగించెద ననియె.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! భగవంతుఁడు ప్రణవస్వరూపుండని పెద్దల వలనను శాస్త్రముఖంబునను గనుంగొంటిని. అతని నితర సాధనంబులు లేక సులభంబుగాఁ దెలిసి కొనుటకు శ్రేష్ఠంబగు నుపాయ మెయ్యది నా కెఱింగింపుము.

సన్న్యాసి:—వత్సా! పరమగోప్యం బడిగితివి. అయినను నీ యందలి వాత్సల్యంబున నెఱింగించెద. సావధానమతి నాలింపుము. భగవంతుని సులభంబుగ నెఱుంగు నుపాయము యోగ మగును.

భగవద్గీతలందు శ్రీకృష్ణుఁడు "సమత్వం యోగ ముచ్యతే" సమభావమే యోగమని యానతిచ్చి యున్నవారు. అట్టి యోగము అభ్యాస యోగమని జ్ఞానయోగమని రెండు విధంబులు. ఈ యభ్యాసంబును ప్రాణాయామంబని వచింతురు. ఈ ప్రాణాయామము ప్రాకృతము, వైకృతము, కేవలకుంభకంబని మూఁడు విధంబులు. ప్రాకృతమే మంత్రయోగము. అజపాగాయత్రీని మాత్రానుష్ఠానరూపమై సప్తకోటి భేదంబులనుండునది మంత్రయోగము. వైకృతమే లయయోగము. మనోలయంబగు యుపాయము. తన తనువందునఁగా వెలువడుచుండు దశనాదంబుల విని పరియవనాద మెచట నడంగునో యచటఁ దాను చిత్తవృత్తులంగొని మనంబు నుంచుటయే లయయోగము. ఇది లక్ష విధంబుల నుండును. కేవలకుంభకంబే హఠయోగంబు. శైవ్యాత్మజుండగు రాజ పరిపాలితంబైన రాజ్యంబు నందలి పుణ్యాశ్రమంబున శాస్త్రంబునఁ జెప్పియుండుమేరకు మఠమును గట్టించుకొనియుండుని కడఁ బద్మంబుల నభ్యసించి, వారు చెప్పినట్లు నష్టసిద్ధిసాధకంబులచే ప్రాణములనడ్డగించి కాయసిద్ధినిబొంది అణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబుల స్వేచ్ఛామరణంబుల నందుటయే హఠయోగము. ఈ ప్రాణాయామయోగులకు మొదట నభ్యసింపవలసినవి యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము లనునాల్గు. వెనుక నలవఱచవలయునవి ప్రత్యాహారము, ధ్యానము, ధారణము సమాధియనునాల్గు. అభ్యాసయోగము సమలచిత్తులకు యోగ్యంబైనది. దుర్లభమైనది. సిద్ధులనొసంగును నాత్మజ్ఞానంబును బ్రతిష్ఠపఱచును. జ్ఞానయోగము నిర్మలచిత్తులకు యోగ్యమై సులభమై ఐక్యజ్ఞానమాత్రంబు నిచ్చునదియై యుండును. ఈ రెండు యోగములకు భక్తి కారణము. భక్తికి వైరాగ్యమండి. ఈ జ్ఞానయోగమే రాజయోగంబనఁబడు. ఇది పరమపావనము పరమ గోప్యము. మోక్షమార్గము, శాశ్వతపదము, అగమ సిద్ధము, దక్షిణామూర్తి మహాయోగీశ్వరులచేఁ గొనియాడఁబడినది సుమా.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! అటులైన నాకీ రాజయోగ క్రమం బెఱిం గింపుము.

సన్యాసి:—వత్సా! ఈ పరమరహస్యం బగురాజయోగంబును భక్తితో ననుసరింప వలయును. అటులం జేయఁ జేతకాని వారై సంసార సాగరంబున మునుంగు చుందురు. ఇది యెల్లరికి లభింపదు. భగవంతుని కరుణాకటాక్షంబు గలభక్తులకే లభించును. కావున నీవు వినుము. ఇది మోక్షమునకుఁ బోవు పెద్దబాట. దాపవలసినవానిలో నిది గొప్పది. విద్యలకు మేటి. ఇది తారకము, సాంఖ్యము, అమనస్కము అని మూడు విధంబులగును. అందు తారకము మనస్సును నిర్మలముగాఁ జేయును. సాంఖ్యము బ్రహ్మ మిట్టిదని తెలియం జేయును. అమనస్కము అపరోక్షజ్ఞాన మగును.

జననమరణమను సంసార సాగరంబును దాటించుటకుఁ దేపమై యుండుటచేఁ దారకంబని యందురు. ఇది పాపంబుల నశింపఁ జేయును కామక్రోధములఁ దల నెత్త నియ్యదు. మఱపును దొలంగఁ జేయును. ఆత్మ సుఖానుభవంబును వృద్ధి సేయును. ఉపనిషత్ ప్రోక్త మైనది. ఈ తారకయోగమును నభ్యసించుటకుఁ బ్రాలుమాలి యుపనిషద్వాక్యములను నోటఁ బ్రేలుటచేఁ గుక్షి లాభంబుగాక మోక్ష లాభంబు గలుగునే? వత్సా! వారికి బ్రహ్మానుభవంబు నీటిమూట. చక్కెరయని నోటఁ బలుకుటచే రుచి తెలియునే? దీపమని చెప్పినంతమాత్రాన జీకటి పోవునే? అన్నంబును వర్ణించిన నాకలి యడఁగునా? ఈ యోగాభ్యాసంబుచేఁ బ్రాణముల గర్వ మడఁగును. మనస్సు చలింపదు. ఇంద్రియము లడంగును. కామక్రోధములు దాఁగును. తనకు సుఖానుభవము దొరకును. ఇది యభ్యసించువారికి నన్నియు మితములై యుండనగును అటుగాక యధికంబుగగాని లేక గాని యుండరాదు. జనశూన్యమైన నిర్మల సమప్రదేశంబున కుశాజిన వస్త్రంబులఁ బఱచి, దానిపై సుఖాసీనుఁడై నడుము, గొంతు, తల వీనిని వంపక నిక్కికొని ముక్కుకొనను

జూచుచు రెండుజాములు బ్రహ్మచర్యంబున నితరముల నెంచక గురు ప్రోక్త లక్ష్యంబున నిలిచి యందుఁ దోఁచు కళను తన మనంబున జేర్చి నిష్ఠ సలుప వలయును.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! ఆ లక్ష్యంబు లెయ్యవి ఎఱింగింపుఁడు.

సన్యాసి:—వత్సా! ఖేచరి, భూచరి, మధ్యమ, షణ్ముఖి, శాంభవియని లక్ష్యంబు లైదు. వీనినే ముద్ర లందురు. దీనిని గురూపదేశ మార్గంబున నెఱింగి యభ్యాసంబు చేయఁ బ్రణవంబునందలి నాద బిందుకళల నెఱింగి ప్రణవలక్ష్యార్థంబగు బ్రహ్మమే తాను నను నిర్వికల్ప స్థితిని బొందును. అని యా పురుషవేషధారియగు సౌందర్యవల్లికి నా రహస్యంబుల నెఱింగించి మఱియు నిట్లనియె. కుమారా! యీ ముద్రలను వాడుక పఱచితివేని, నాద బిందు కళల విని కన నగును. ఈ నాదబిందుకళలయందే మానసేంద్రియంబులు నిలుచుటం జేసి శరీర వికారంబు లుండవు. కావున నీ మార్గమే శ్రేష్ఠమైనది. గాలంబులేక చేపలు దొరకనివిధం బున నాదబిందుకళల నెఱుంగక యింద్రియ మనంబులు నిగ్ర హింపఁ బడవు. కావున షణ్ముఖీముద్ర నభ్యసింపు మనియె.

అంతట సౌందర్యవల్లి యాముద్ర నభ్యసించు నదియై రెండుచెవు లను మూసి వినెను. సంతసించి చెప్పుచున్నది.

స్వామీ! చిణి, చిణిచిణి యని రెండు విధములుగ శబ్దించెం పిదప, ఘంట యొకటి వినం బడియె. పిదప శంఖంబుమ్రోగెను. అవల వీణానాదంబు చెవుల పండువయ్యెను. తరువాత నెవరో యాడి పాడి నట్లుండెను. వేణునాదంబువింటిని. పిదప భేరి భాంభాం అని మ్రోసెను. మృదంగధ్వని విన నయ్యెను. మెఱుపుదీగలతో మేఘంబు లుఱిమెను. ఇవి యేమి?

సన్యాసి:—బాలకా! ఈ పదియుఁ బ్రణవనాదంబు లందురు. దీని నభ్యసించని వారిమనంబులు అల్లలాడుచుండును కావున నిది యభ్యసింపఁ దగినది. పిదప సౌందర్యవల్లి కనుంగవలను గురుని యనుమతింగొని మూసి బొమలనడుమ దృష్టిని నిలిపి జితేంద్రియత నొప్పి కొంతయుండి యిట్టు లనియె.

స్వామీ! కృపాభూమీ! మొదట నేదో యొకటి కనంబడినది. ఆపైఁ జూపులై కనుల వెంట నొకటి పోవుచుండెను. అది యేమి?

సన్యాసి:—నీకు మొదటఁ దోచినది చిత్తాకాశము. కనుల వెంటఁ జూపులై పోవునది మనస్సు, అందలి వింతలం జూచి చెప్పుము.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! నా కనులకుఁ గానంబడుచున్న చిత్తాకాశంబున రూపంబులేక యొకటియు, గటికిచీకటిగ నొకటియు, కారుచిచ్చొకటియు, లెక్కలేనికాంతులనుగలిగి యొకటియు, కనులు మిఱుమిట్లు గొలుపు వెలుగుగల దొకటియు నిటుల నైదు కనంబడుచున్నవి. అవి యేవి?

సన్యాసి:—వత్సా! మొదటిది గుణరహితాకాశమనియు, రెండవది పరాకాశమనియు, మూడవది మహాకాశమనియు, నాల్గవది తత్త్వాకాశ మనియు, అయిదవది సూర్యాకాశంబనియు వచింతురు. ఇక నా యాకాశ పంచకంబునకు నడుమ వెలింగెడి కళా స్వరూపంబును ముందుగాఁ దెలియఁజెప్పెద వినుము. చిత్కళలు తేనె, మల్లె పూవులు, చందన సుమంబులు, కర్పూరము, నక్షత్రము నీని కాంతిని గలిగి యుండును. మెఱుపు తీగలవలెఁ బకపక్కు మనును. మిణుఁగురుపురుగులవలె నిలిచి నిలిచి ప్రకాశించును. నీలనీరదంబు విధంబునను నవరత్నముల భాతిని, అపరంజి జిగి వన్నెనను మెఱయుచుఁ దళతళలాడుచు, తునియలు తునియలై గుంపులుగుంపులై నిండారగ మట్టుచు. భూమిమధ్యా

బున మొదటఁదోచి హృదయాకాశంబున కెక్కి వృత్తిసాక్షియై, యావరణవిక్షేపంబులఁబోనడంచి, జ్ఞానసూర్యుఁడు వెలుఁగును. ఆ జ్ఞానసూర్యుఁడు తోఁచుటకుమునుపే జాగ్రతనొంది భ్రాంతిని వందు పుట్టిన మఱపును విడిచి, వైరాగ్య విజ్ఞాన ఉపరతులచే మలమును బోఁగొట్టి సాక్షిని నేనేయని తలంచి, ఆనంద భాష్ప యుతుండవై సందియంబుల దిగనాడి మౌనమును వృత్తిరాహిత్యమును బొంది యఖండ చిదానంద మనుభవింపుము. అటుల ననుభవించి ద్రష్టృ దర్శన దృశ్యముల నడంచి యఖండ స్వరూపుఁడవుకమ్ము. అరిషడ్వర్గములడంగ, దేహాభిమానముపోవ, సలయ విక్షేప కషాయ రసాస్వాదములంగల బుద్ధీంద్రియములు లయంబు కాగ, సాక్షి వివేక అఖండాకారవృత్తులు ప్రజ్వరిల్ల, ఎఱుక మఱపులు వేఱు వేఱు కాఁగా, మతసంబంధ భిన్నజ్ఞానములు తేలిపోవ, జ్ఞానచంద్రుఁడు నీ హృదయంబున ననన్యమై వెలుఁగును.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! బుద్ధీంద్రియములకు నాలుగు వృత్తు జెప్పితిరిగదా వాని వివరింపుము.

సన్యాసి:— నిద్రయే సలయము. ప్రపంచవృత్తులను బో మఱచుట విక్షేపము. ప్రపంచ వృత్తియుఁగాక, లోకన వృత్తియును గాక స్తంభంబు విధంబున న యము. జాగ్రదవస్థయే రసాస్వాదము. లేచి తి పోవును. నిగ్రహించుట వలన విక్షేపమేగును. ననుసంధించుటచే కషాయమరుగును. ఏదియుఁ కుండుటచే రసాస్వాదమునకు నివృత్తి.

సౌందర్యవల్లి:——స్వామీ! తమకృపచే నెఱింగితిని. కడకు వచించి కృతార్థురాలం జేయుము.

సన్యాసి:—కుమారా! అపరోక్షజ్ఞానమునే జ్ఞానచంద్రుఁడనియు జ్ఞాన సూర్యుఁడనియువచింతురుగాని సూర్యచంద్రులట లేవు. అపుడు

దహరాకాశంబున నున్నని యవస్థ యందుండెడి ముక్తికాంతను జేరి, సమస్తమును దిగవిడచి యానందింపుము. సమ భావంబును విడువక ప్రాప్తంబులను గోరికలులేక యనుభవింపుము. ధర్మకామంబుల నాసక్తినుంచకుము, అంతట నపరోక్షజ్ఞానము నీ హృదయంబున పాపభంజనమై యొప్పును. ఇదియే వహ్ని మండలం బందురు. పిదప రాగాదులను బ్రణవంబుచేఁ జంపి విషయాదులను వాసనలతోడ విజ్ఞానంబున వ్రేల్వుము. బ్రహ్మానందం బనుభవింపుము. ఇపుడు నీకుఁ జెప్పిన అగ్ని సూర్య చంద్రమండలంబులకు నడుమ నీ మూఁటికి మొదలిదైన హిరణ్మయ మండలము తోఁచును. అది నీలతోయద మధ్యస్థ నీవారశూకంబు భాతి సూక్ష్మమై నిర్మలమై వర్ణరహితమై యచింత్యప్రకాశమై యుండును. ఆ హిరణ్మయమండలమును ఆపోజ్యోతి యందురు. అది యాజ్ఞాచక్రంబున నుండునట్టి చిత్కళ. ఆ కళమీద మొదలింటి వెలుగు వెలుఁగును. అదియే పరబ్రహ్మము. ఆ మొదలింటి వెలుగును జూచితివేని ననేక సూర్యులు అనేక చంద్రులు. అనేక మెఱుపుఁదీగె లొక్కటిగాఁ జేరి ప్రకాశించిన నెట్లుండునో యట్లుండును. దానిని విక్షేపంబును దాటి [illegible]రణమును దాలంగదోసి. భ్రూమధ్యంబునఁ జూడుము. [illegible]న్నా! యీవిధంబున హృదయాకాశంబున దోఁచు ఆకాశ[illegible]లము, తమోమండలము, మేఘమండలము, విద్యున్మండ[illegible] నక్షత్రమండలము, జ్యోతిర్మండలము, సూర్యమండలము, [illegible] మండలము, అగ్నిమండలము హిరణ్మయమండలము అను [illegible]టిని నాదంబులు పదింటిని హంసతత్త్వమును గలిగి కార్యంబుల [illegible]ంటక చిన్మాత్రుండై యన్నింటిని విభజించి మెఱుంగువాఁడె నాదబిందుకళాతీతుఁడగు ప్రత్యగాత్మ. నాదబిందు కళాత్మకయగు విజ్ఞానంబు నాశ్రయించి యాత్మయందు ఆత్మాకారాకారిత వృత్తిం గలిగి వదలుము. నీ వపుడు ఎండయందుంచిన దీపకలికవలె ఇంద్రియ ప్రాణ మనోవృత్తుల దిగనాడి నిశ్చలాదులం బొంది రాజయోగ తురీయ సమాధిని బొందుదువు.

సౌందర్యవల్లి:—అట్టి సమాధి నొందుటకు నుపాయం బెయ్యది.

సన్న్యాసి:—బిందు చాంచల్యం బుడుగక మనోనిలంబులుడుగవు. మనోనిలములు చలింప కుండిన పూర్ణ సమాధిం బొంద నగును.

సౌందర్యవల్లి:—బిందు చాంచల్య మెట్లు లుడుగును!

సన్న్యాసి:—హంసతత్త్వంబు నెఱింగిన నుడుగును.

సౌందర్యవల్లి:—నాదబిందు కళలన నేమో దానిని హంస తత్త్వంబు నుపదేశింపుము.

సన్న్యాసి:—వత్సా! ప్రాణఘోషమే నాదము. దేహేంద్రియ ప్రాణ మనంబులకు నగ్రమనందు బుద్ధియే బిందవు. ఆ బుద్ధిని దోచెడి ఆత్మ బింబమే కళ. హంస యన జీవుడు. అని యా రహస్యంబుల బోధించి దీనిని దిన దినంబును రెండు జాములు నియమము దప్పక యభ్యసింపుము. ఈ సూక్ష్మ తారక సిద్ధి యగును.

సౌందర్యవల్లి:—స్వామీ! నే నీయోగంబభ్యసించితిని ధన నా బంధువులగు తల్లి దండ్రులును దోబుట్టువులును జడిం బొందుచున్న వారు. ఊరిని వదలి పోరుగూర చెదరు. వారికి సంభవించి యుండు నిక్కట్టు లెట్ల

సన్న్యాసి:—వత్సా! నీ వెందులకును భయంబు నొంద రాజ్యంబు మీకు దప్పక ప్రాప్తించును. వ్యస కుము అని తాను తపోబలంబుచే సంపాదించినధనుస బులు నిచ్చి, ప్రయోగోప సంహార మంత్రంబులం ముండు మని దీవించి పోయెను.

వ్రతశీలుండు నతని కొడుకులును సౌందర్యవల్లిని జ వెదకి యరణ్యంబునం గనిపట్టిరి. ధనుర్బాణతూణీ

తాఁగొన్నది యామె చెప్ప విని మహదానంద భరితులైరి. మన కిక పై నెట్టి భయంబును లేదని తన కొడుకులతో ధైర్యంబు మాటలాడికొను చుండెను.

సౌందర్యవల్లి యొకనాఁడు వాడుక మేరకు తన తండ్రికిని అన్నలకును ధైర్యంబు చెప్పుచుండ, వ్రతశీలునిభార్య తన పుత్రియొక్క బుద్ధి చాతుర్యమునకు మది మెచ్చుకొనుచు, తాము తమ రాజ్యంబునువదలి పరదేశులవలె నితర రాజ్యంబున జీవించినను, బైట నిర్భయంబుగాఁ బోవుటకు లేకున్నది గదా యని వ్యసనపడుచుండెను. సౌందర్యవల్లి తల్లి మొగంబును, నామె కనులనుండి నీరు ధారధారగాఁ గారుటయుఁ జూచెను. తల్లియేడ్చుచుండఁ గూతురేట్లుండును. మనసుతాళక, ఓయమ్మా! మేము బ్రతికియుండగా నీవేల వ్యసనంబు నొందెదవు అని యడిగెను. మహారాణి కూతుంజూచి నా వెతల నేమందును? మనము శాంతిపురిని నేలు కాలంబున సకలదేశాధీశులు మీతండ్రిని వీరప్రతాపయుక్తుండని ...డయును గౌరవంబుగాఁ బొగడుచుందురు. నీకు ముందుగా నీయన్న ...ద్రుడు పుట్టి శౌర్య ధనులై యుండిరి. కడపట లేక లేకయుండి ...దివై పుట్టితివి. నిన్ను జక్రవర్తి కుమారునకుఁ బెండ్లిచేయించి ...త్సవంబుగఁ జూడవలయునని యాసఁగొని యుంటిమి. ...శ్చిక వేణుకంభా। వినాశకాలే ఫలముద్భవంతి। యథాతథా ...నాం। వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః అను నటులను, పేరాస ...గునటులను ఏడియు విచారింపక, చక్రవర్తికిఁ గట్టవలసిన ...ట్టకుండుటచే, చక్రవర్తి యుత్తరవుమేరకు సకల దేశా...బిగాఁ జేరి, మన శాంతపురిపై దండెత్తి వచ్చిరి. అపుడు ...హంమచే భూమిని సురంగముద్రవ్వకొని, దాని మార్గముగా ...యీ దేశంబును జేరి జీవించుచున్నవారము. మన మిటకు ...డ్లయినది. మన కాపులు దళము లేమైనవో తెలియక ...ని యేడ్చెదను అనియె.

...విని సౌందర్యవల్లి, తల్లీ! యింతదాలకై నీవు వ్యసనంబునొంద ...ను నోర్చి యుంటివి. ఇక రెండేండ్లు ముక్కు పట్టుకొని

యుండుము. నేను మన శాంతపురిపై దండెత్తిపోయి, యెదిరించి వచ్చెడి రాజుల నంగళ్లని జయించి, యూరు వెడలంగొట్టి యీతకును మూల కుండైన చక్రవర్తి దేశంబును గైవశంబు చేసికొని, మనకు వారిచే కష్టంబు కట్టునటులఁ జేసెదను వేడుక చూచుచుండుము అని చెప్పెను.

ఆమాటలను దగ్గఱనుండి వినుచుండిన వ్రతశీలుఁడు మదినుప్పొంగి "బిడ్డా: నీ విపుడు చెప్పిన విషయము సరియే." ముందు మనయూరిలో నుండినపుడు దండు దళము లుండినవి. అందఱు నొకటిగా వచ్చుటను జూచి జయింపరాదనుకొని వేఱుచోటికివచ్చి ప్రాణంబుల దక్కించు కొంటిమి. ఇపుడన్ననో మనకు రథగజతురగ పదాతి సేనలును లేవు. మన మెట్లుల చక్రవర్తిని జయింప నగును. చక్రవర్తికన్ననో యాద ఱును దోడు రాఁగలరు. మన కెవ్వరు వత్తురు. సామంతరాజు సేన లను నీవు కనులారఁ గాంచి యున్నావు. అట్టి సేనలను మన మొంటరి గాండ్రయినపుడు జయించుటెట్లు. ఈనీమాటల వినువార లెవ్వరు నమ్మె దరు అనెను.

సౌందర్యవల్లి "తండ్రీ! ప్రయత్నంబు గలవారికిఁ జేటు లేదు" అను వార్త నీ వెఱుంగ నిదియే. జయముండువఱకు భయంబు లేదు. కనుక నే నింకయు రెండేండ్లలోపల, సకల దేశాధీశుల జయించి, వారి వారి దేశంబులఁ గైకొని యదేవిధంబుగఁ జక్రవర్తిని జయించి, నేఁ జక్రవర్తిని నయ్యెదనని శపథంబు చేసెను.

ఒకనాఁడు సౌందర్యవల్లి యొకకలంగని దిగ్గున లేచెను. అపుడు దగ్గఱనున్న తన తల్లియగు మహారాణి హెచ్చరించుకొనెను. సౌందర్య వల్లి యిట్లనియె. అమ్మా! నేటిరాత్రి యొక కలను గంటిని. అది యేది యన, నేను మన శాంతిపురికేగి యుద్ధంబు చేయుచున్నట్లును, సకల దేశా ధీశులు నాతో నధికకాలము పోరినవిధంబునను, మాయన్నలు అలసి సొలసి పడిపోయినట్లును, నేనుమాత్ర మొంటరిగా నిలిచి జగడమాడి నట్లును, పిదప రాజులందఱును నాకుభయంబునొంది, సముద్రముపొంగి

వచ్చునట్లు ఘోషలుపెట్టుకొని పలువెత్తినట్లును, నేనుజయించునట్లును, నాతండ్రియు నాయన్నలును నాకు మకుటాభిషేకంబుచేసి సంతసించి నట్లును, నేను దేశవిచారణ సేయుచుండినట్లును, నొక కలను గంటినని చెప్పెను. ఆమాటలను వినిన మహారాణి తల్లీ! యిదియంతయు జ్ఞప్తి రూపంబగు కలయో జ్ఞప్తియో కన్నది వ్యర్థమనియెంచక యిది యొక కథగాఁ జెప్పెదవే మంచిది రేపటికి నీతండ్రియొద్ద జెప్పి స్వప్నఫలం బును మన రాజ జ్యోతిష్కునిచే నెఱుగనని చెప్పి రాత్రికాలమైనందున నిదురించిరి.

సౌందర్యవల్లి తెల్లవాఱినదే లేచి స్నానాద్యలంకృతంబుల నెఱ వేర్చికొని భుజించి, ధనుర్బాణతూణీరధరయై తమయింటియందలి యొక వసంత మంటపంబునవచ్చి కూరుచుండి, యికమనకు సత్కాలమువచ్చి నదని తన మనస్సునకు తగినటుల నేదేదో యోచించుకొనుచుండెను.

మహారాణిగారు రాత్రి తన కూతురుచెప్పిన మాటలంతయు తలంచి యచ్చెరువంది నప్పటయు, మన కిట్టికాలముసంభవించి రాజాంగమును వదలి పరదేశివేషంబున నీ పురంబున నొంటరులమై యుండుట కైనదే యని వ్యసనపడుటయునుగా నుండెను.

అపుడు రాణిగారిపొరుగుననున్న దాదులు బహు విధంబులుగా ధైర్యవచనంబులచే రాణిగారికి సమాధానంబులు చెప్పి యోదార్చి, అమ్మ పూర్వకాలంబున, నలుఁడు, పురూరవుడు మొదలగు చక్రవర్తు లును తమ రాచఱికంబునువదలి, తమరాజ్యంబునుశత్రువులేల దాము కానలకేగి వెతలనొందుచు మంచికాలము తటస్థించినపుడు శత్రువులను దఱిమి, తమ రాజ్యంబును గైకొని సుఖంబుగ నుండిరని భారతాది గ్రంథంబుల వినమా అని పురాణకథల జెప్పుచు నుండిరి. మహారాణి గారదివిని యొకవిధంబున మనంబునుదేర్చుకొనెను. దాదులును వారి వారికి తగిన పనులం జేయుచు మిన్నకుండిరి.

ప్రతశీల మహారాజు తనపుత్రి సౌందర్యవల్లిని బిలిచి రాజ్య విష యకమగు సంగతుల విచారింప నెంచి, యామెతో దన యింటికివచ్చెను. అపుడు రాణిగారు తన పురుషునింజూచి కిలకిలమని నవ్వెను. రాజు అచ్చెరువంది "చెలీ! నీ కిన్ని దినంబులుగా నింతటి సంతసంబు లేదుగదా నీవు నేడుమాత్ర మిట్టి యానందమున నుండుటకుం గారణం బేమి" యని యడిగెను.

ఆ మాటలను వినిన మహారాణి "నాయకా! నే నేమని చెప్ప గలను చెప్పెదమన్న వింతల నీను చున్నది అనియె. ప్రతశీలుంకు రాణి యభిప్రాయంబు తెలిసినది గాదు. ప్రాణనాయకీ! వింతయన నెట్టిది? మనమీ రాజ్యంబును వదలి పరదేశులమై యున్నవారము. మనకు నొక వింతయే. మనవేష మొకవింతకదా యనియె. ఆ మాటలను విని రాజేంద్రా! తాము దీనినిగుఱించి యోచింపకుడు.

క॥ కరినెక్కి గొడుగు నీడను
నరుగున్నృపులు నెండ నడతు రడవుల నిడుమన్

ఏనుగుపై నెక్కి గొడుగు నీడయందుండు రాజులును తమకుం గష్టకాలంబు వచ్చునపుడు రాజ్యంబును వదలి యడవిం జేరి మిడిమిడి యెండయందునడతురు. అయినను వారికి మంచికాలంబువచ్చినయెడల,

సరియైన వేళ భిక్షా
తురులును రాజ్యంబునందు దురు నిశ్చలతన్॥

అను విధంబునం గూడివచ్చు కాలంబున భిక్షము త్తికొని తిరు చుండువారైనను రాజ్యాధిపతులై మనంగలరు. వీని నన్నింటిని నీకెవ్వ రేచ్ఛ కారణం బగును. మీ రిందులకై వ్యసనంబునొందకుడు. తాము చక్రవర్తితో ద్వేషించి కప్పంబు గట్టనని నిరాకరించిన సమయంబున, సౌందర్యవల్లి యుక్తిచే బ్రతుకును గంటిమి. లేనియెడ శత్రువులచేతం జిక్కి చావవలసినదే గదా. చావక తప్పినపక్షమున నెన్ని యో కడ గండ్లకు లోనై యుందుము. మనము సౌందర్యవల్లిని బిడ్డయని తలుపక

తల్లిదండ్రులమాటలవలె గౌరవించుటం జేసి తప్పి బ్రతికిమి. లేనియెడ బొక్కసంబు మనస్వాధీనమున నుండునే. ఇక మనసౌందర్యవల్లి యుండు వఱకు మన కేమి కొఱతయని మఱల నవ్వెను.

మాటిమాటికి తనరాణి నగుటకు నేదో కారణం బుండవలయు నని యోచించి, "సతీ తిలకమా! కారణంబు లేక నగవుండదు. ఇందుల కేదో హేతువుండవలయును. ఇదివఱకు దుఃఖమున మునుంగుచుండు నీకు నేడుమాత్ర మెటుల నవ్వు వచ్చును" అని యడిగెను. మహారాణి "ప్రాణనాథా! నిన్నటిరాత్రి మనకూతురొక కలంగని లేచినది. దాని నామె యల్పసంతోషియై చెప్పుకొనుచుండెను. నే నదివిని నవ్వుచుంటిని. దాననే మఱల నిపుడు తలంచుకొనంగా వింతయై నగవు వచ్చుచున్నది అనెను. వ్రతశీలుఁడు అదేమికల యోనా కెఱింగింపుము స్వప్న ఫలంబును జ్యోతిష్కులవలన నెఱుంగనగును" అని చెప్పెను. రాణి తన కూతురు చెప్పినకలను సాంగముగా వినిపించెను. రాజందుల కేమి కారణంబోయని వెఱగందెను. ప్రాణపతీ! మనబిడ్డ నే నెంత జెప్పినను వినక మీ రట్టుల దలువకుడు. నేగన్న స్వప్నము ఫలియించునేకాని ఉత్త వోవదనుచున్నది. రాజేంద్రా! ముందు మనము దండుదళముతో నుండియు సామంతులయొక్క సేననుగని సురంగమున దూఱి పాఱివచ్చితిమి. ఇపుడో యెట్టి యాదరవును లేక యుత్తచేతులతో మూర వేయుట యెట్లు? రాజు లేడ మనమేడ. వారితో బోరుట యేడ? ఇదియంతయుం జూడ బాల్యచేష్టితంబు పగిది నున్నయది అనెను.

వ్రతశీలుఁడు కొంత నిదానించి, సతీ! నేఁజెప్పుమాటను గొంత సావధానంబుగ నాలోచింపుము. మనము పూర్వజన్మమునఁ జేసికొన్న సత్కర్మపరిపాకంబుచే మనకు నతిశూరులగు కొడుకు లిరువదుండ్రు పుట్టిరి. వీరి గౌరవంబుచే నేను రాజులనందఱిని దృణీకరింపుచుంటిని. చక్రవర్తికిని గప్పంబుగట్టకున్న వీఁడేమిచేయునని మదంబు గొంటిని. వీరి ప్రాపుచే సార్వభౌమత్వమును బొందనెంచితిని. పిదప నీసౌందర్య వల్లి పుట్టినది. పిదప మఱింత మదంబుగొని మనబిడ్డలకు విశేషంబుగా

సామర్థ్యము వృద్ధిపొందినదియని తలంచి, కప్పంబుగట్టుటయే మాను
కొంటిని. చక్రవర్తియు మనగౌరవంబును సూచించినసేనయు
నడుగక మిన్నకుండెను. అయినను సామంతులకు నాపై నసూయకలు
గుటంజేసి చక్రవర్తికిదోడయి యొకటిగా వచ్చి మనదేశంబున యుద్ధం
బొనరింప వచ్చిరి. అపుడు మన సౌందర్యవల్లి బుద్ధి చాతుర్యంబుచే
నడవివఱకొక సొరంగమును ద్రవ్వి యందు బ్రవేశించి వచ్చి యీదేశం
బున నిలిచితిమి కనుక మనబిడ్డ తలంచెనేని మనము సకలదేశంబుల నేక
చ్ఛత్రాధిపతులమై యేలగలము. ఇంతలకు సందియంబు లేదని సఖలా
హారంబుల దృప్తుండై వసంత మంటపంబునకు వచ్చెను. అపుడచ్చట
సౌందర్యవల్లి పురుషవేషంబును ధరించి, ధనుర్బాణ హస్తధరయై,
రాత్రి కన్న కలను జింతించుచుండెను.

వ్రతశీలుండు తన కూతురింగాంచి "ఏమి విశేషము. నీవు నేటి
దినము ఏదో యొక విధమగు నాలోచన యందుంకున్నట్లు కనంబడియె
దవు. దీని నిజంబును విశదంబుగా నెఱుంగం బల్కుము అని యడిగెను.
ఆ మాటలను విని సౌందర్యవల్లి. తండ్రీ! యిన్ని దినంబులు లేక నేటి
రాత్రి యొక కలను గంటిని. కలలు కలవరింతలని అమ్మ చెప్పుచున్నది.
ఇన్ని దినంబులు లేని కలవరము నిన్న యేల రావలయును. భగవంతు
డికపై జరుగువానిని ముందుగాం గలలయందుంజూపుచున్నాడని పెద్దలు
చెప్పుదురు. ఇపుడు నేను గన్న కల నిజముగా జరుగునని తలంచెదను.
నీవును మా యన్నలును దోడురా మన శాంతపురికి నేను బోయి,
యుద్ధంబు చేసితిని. అందు మీరు మూర్ఛ నొందితిరి. నే నొక్కతెనై
యుండి వారల నోర్చితిని. పిదప నే నన్ని దేశంబులకుం జక్రవర్తినినై
పట్టాభిషిక్తురాలనైనట్టుల నొక కలంగంటిని. అని చెప్పి తండ్రీ! మనము
నేటిదినమే మనయూరికిం బోవలయును అనెను. వ్రతశీలుం డట్టులన
కానిమ్మని సమ్మతించి, తన కుమారులకును నీసంగతి నెఱింగించెను.
వారును సమ్మతించిరి. తనయింటి వరపుషకాంద్రు సందఱిని నొక యే
కాంతస్థలంబునకుం గొనిపోయి వ్రతశీలుం డిట్టులనియె. మన మాదేశ
మును ఇచటికి వచ్చి యైదేండ్లు కాలమైనది గదా. ఇంతవఱకు మన

మెత్తుకొని వచ్చిన ద్రవ్యము నుంచుకొనియే బ్రతుకుచు వచ్చితిమి. ఎంత గొప్పమొత్తమైనను గొంచెము కొంచెముగ సెలవుచేయుచుండిన దఱుగకుండునా? వరచుండి వరవునకు దగిన సెలవు చేయుచుంటిమేని మొదలు తఱుగక యుండునని యెల్లఱకు దెలిసినవిషయమే అది గావున మేమిపుడు వర్తకంబుసేయ బోవుచున్న వారము. మీరందఱును మా యింటియందే సొంతగాండ్రవలె నుందురని కోరుచున్న వారము. మేము తిఱుగువచ్చునపుడు ఆయా దీవులందలి విచిత్ర వస్తువులను గొని తెచ్చె దము. మీకు దానినిచ్చుటయేగాక మూడునెలలజీతమును ఇనాముగా నిచ్చువారము. మేము వచ్చుటకు నెన్ని దినంబులైనను ఇంటిని వదలక కాచియుండుడు అని యొప్పజెప్పెను.

వారును మది నుప్పొంగి "మహానుభావులారా! మీపాపువ మేమింతవఱకు బ్రతుకుచుంటిమి. తిని లేదను పాపి గలడే. ఇంకను దమ యనుగ్రహంబునకే యెదురు చూచెదము. మీరున్నపుడైనను మేము అజాగ్రతగ నుండవచ్చునేగాని లేనియపుడు మా సొంతయింటి వలెఁ జూచుకొనమా. యజమానుని యక్కఱకు రాని సేవకులేల? యజమానున కున్నంతవఱకు నిచ్చకంబులాడుచుఁ బెట్టికొని తిని, లేని యపుడు వా డేమి యిచ్చెను. మేమేమి తింటిమని మాటలాడు చెన టులు కలరు గాని మే మట్టివారముగాము. మేమెంత యిపుడు చెప్పినను అది యంతయు నాత్మస్తుతియై యుండునేగాని నిక్కమని తెలియదు. మీరు తిఱిగి వచ్చినపుడు మా గుణావగుణంబుల నరసికొనుడు. జరిగిన వెనుక నేమి చేయనగునని తలంచెదరేమో. ధర్మప్రభులరగు మీకుఁ గీడెన్నటికిని రాదు. లోకము భగవంతుని చేతుల నిలిచియున్న దేకాని నెట్టికి లేదు. కొందఱు మూఢులు ఎఱింగినవారివలెఁ దమకుఁ బ్రాప్తిం చిన సంపదలు కాకతాళీయ న్యాయంబులనియు భగవంతుఁడెటనున్న వాఁడనియుఁ దలంతురు. అది సర్వసమ్మతంబని చెప్పువార లెవరు? దేవరా! మీపాదపద్మంబుల శరణంబుగఁ బొందిన మామాటలనమ్మి మనంబున నెట్టి కళంకమునుంచక సంతసంబున బేరంబునకుఁ బొండు. పంక్షు పూండ్లయినను,నూఱాఱులైనను మీ గడపను దాటము.మీకడ

పనుదాటి యిట్టిపనియే మఱియొకచోటను జేయవలసినదే కదా. ఆ పనినే మీకడ సేల చేయరాదు అని నమ్మఁజెప్పి తమతమ పనులకుఁ దామేగిరి.

వ్రతశీలుఁడు వారిమాటలనువిని యానందించెను. పుత్రులారా! మనభాగ్యమే భాగ్యము. మన మిపుడు చేపట్టినదెల్లను బంగారమగు టకు సందియంబు లేదు. మనబేరంబును సారంబై తేలునని యెంచెద. లేనియెడ మన కడనుండు సేవకు లైకకంఠ్యంబున నిట్టి గట్టిమాట యిత్తురే. మగవార లింటనుండునపుడే సేవకు లొకపనిం జేయుదురు. ఒకపనిం జేయరు. చేసినపనియైన సమగ్రంబుగ నుండదు. ఇటుసేల చేసితిరన గొణుగుకొందురు. ముఖమును ద్రిప్పికొందురు. ఇంట మగ వారులేనపుడు చెప్పవలసినదేమి. మనసేవకు లట్లుగాక మన యిష్ట వచ్చినట్లు నడచువారు. లేనియెడ నిట్టి గట్టిలమాట నిత్తురే. మనమెట్టి కొన్నపనియో యగాధమైనది. ఇల్లు వాకిలియని చూచిన నగును. మనమిపుడు ఇంటివిషయమై చేయవలసిన బందోబస్తులను జేసితిమి. ఇకపై మనవలనఁ గాగల కార్యమేమి. అన్నిటికి భగవంతుఁడున్నవాఁడు అని కొడుకులకుఁజెప్పి యింటి కేగెను. సేవకులందఱును వారివారి భార్యాపుత్రులతో వ్రతశీలు నింటియందు వచ్చి చేరిరి. వారిచుట్టములు ఎచట నుద్యోగంబున నున్నవారని యడుగ ధనవంతుఁడైన యొక యోడవ్యాపారియింటఁ గొలువున్నవారమని ఘనతగాఁ జెప్పుకొందురు. వ్రతశీలుఁడు తనయింటనుండు భార్యా పుత్రులకు ఓడ బేరంబునకుఁ బోయివచ్చెదమని యుపాయంబుగఁ జెప్పెను. యుద్ధంబున కేగెదమన్న నొప్పుదురే. వారును నింటఁ గూర్చొని తినిన యెన్నిదినంబులకు వచ్చు నని తలంచినవారైరై మంచిది మీరుపోయి వేగరండు ఆలస్యముచేయ కుడు. మీతోడ మన సౌందర్యవల్లియు వచ్చునేని మాకును మనస్సు దిటవుగా నుండును. ఆమెయు వచ్చునేయని యడిగిరి. వ్రతశీలుఁడు ఆమెలేక యేకార్యము మేము చేసెదము. పతికిఁ సతికిఁబులందు నామెకు మించి తెలిసినవార లెవరు? ఆమెను వదలి మేమేమి చేయఁ గలము అని చెప్పిరి. అందఱును సంతసించిరి. వ్రతశీలుఁడు తన పుత్రి

పుత్రులతో శుభలగ్నంబున గావలసిన ద్రవ్యమెత్తుకొని బయలుదేరి సముద్రపు గట్టునకు వచ్చిరి. అపుడే యోడ శాంతిపురి మార్గంబును బట్టి పోవుటకు సిద్ధమై యుండెను. ఆ శుభలక్షణంబున కందఱు విస్మయంబు చెంది కేవును చెల్లించి, యోడపై నెక్కిరి. ఇతరదేశంబులకుం బోవువారు నందుండిరి. ఓడ కదలి కొంతదూరంబు నడిమి సముద్రంబునకు వచ్చెను. గాలి యనుకూలంబుగ వీచుటం జేసి యెట్టి తొందరవును లేక యోడ నడచుచుండెను. ఓడయందలివారు పురుషవేషధారిణియగు సౌందర్యవల్లి ముఖవర్చసును సౌందర్యాతిశయంబును జూచి మక్కువగొని యీబిడ్డ నోరార నొక కథవిని తనియ నగునని యోచించి, దగ్గఱించి కూర్చొని యుండిరి.

— వజ్రకన్యకథ. —

అన్నాయీ! నేడు ప్రొద్దు పోనున్నది. మా యందఱి చెవులు పావనములగునట్లు ఒక కథఁజెప్పి మమ్ము ధన్యులం జేయుము. పెద్దవారలు చెప్పెడి కథలకంటెను యిప్పటి పసివారల కథలే ముద్దులై యుండును. అని చుట్టుమూగిరి. సౌందర్యవల్లి వారినిం గని, అయ్యలారా! మీరెఱుంగని కథలు నే నెఱుంగుదునే, అయినను మా గురువర్యునికడ నే విన్న కథ యొకటి కలదు. అది మీకు విన నింపో కాదో యను సందియంబు నా హృదయంబును గలంచుచున్నది. ఒకరికి రుచియైనది మఱియొకరికి నరుచియైయుండును. కొందఱికి పునుగు జవ్వాదులు పరిమళంబులు. కొందఱికి దుర్గంధప్రాయమై యుండును. అందఱికి మెచ్చువచ్చునటులం జెప్పుట యెట్లు? అని చెప్పెను. వారలు సౌందర్యవల్లి బుద్ధి విశేషంబులకు మదిమెచ్చుచు అన్నా! కథ యింపయినను గాకున్నను నీనోటినుండివచ్చెనేని, యింపుకాక మానునా చెప్పుము చూతమనిరి. సౌందర్యవల్లి చెప్పుచున్నది.

నడుమ కేయి జరిగి రెండుగంటల కాలమయ్యెను. అప్పటికని గుశ స్థలంబున నుండెడి జనులు మేలుకనియుండిరి. పల్లవుల కరుణాకటాక్షం

బుచే, గౌడదేశంబునకంతయు, రాజగు ఆనందసింహమహారాజు తనదివి నుండువాఁడగుటచేత, ఖిస్త నారాయణ ప్రైసెట్టిగారి గారి వార్షిక యొక సందుగఁ జేసెను. అది చూచుటకై వేవేలుజనులు దిక్కుదిక్కు లనుండి వచ్చియుండిరి. వారుమాత్రమె గాక ధనవంతులును జూడవచ్చి యుండిరి. వారి గుడారములు సముద్రపుగట్టున కొన్ని మైళ్ళ దూరం బువఱకు వ్యాపించి యుండెను. సత్రములందుఁగాని, చావిళ్ళనుగాని, యిండ్లయందుఁగాని చోటుచిక్కదు. వచ్చినవారు బిండ్లమీదను, నేల మీదను, అటికలమీదను, తోటలయందును నిద్రించిరి. సూర్యుఁడస్త మించినవెనుకఁ దేని తెట్టెనుగలిపిన నెట్టెలుండునో యట్టెల నాట్యము మునందు ఘోష యుండెను. నాటకరంగమునందు నాడి వారిలోఁ గొం దఱు వాడుచున్న మల్లెపూసరములను దలయందుఁ గలవారలై, కూయు చుఁ బాడుచుఁ దమయిండ్లకు బోవుచుండిరి. మఱికొందఱు నాటకరంగమున నెటులఁ దా మాడినదియు నితరు లెటులాడినదియు జెప్పుకొనుచు పొగ డుకొనుచుఁ బోవుచుండిరి. నేడేమియాట. రేపేదినమందా సమాజము సాగునని కొందఱు ముచ్చటించుచుండిరి.

ఆ పురికి దగ్గఱనుండు నొకతిప్పమీదఁ దాఁటికమ్రానులతోఁ గట్టిన యొక కట్టడముగలదు. అది యిండ్లిండ్లుగా విభజింపఁబడి యుండెను. ఆ కట్టడమునకుఁ జుట్టు నొక ప్రహరిగోడయు దానిచుట్టును కందకము గోకటియుండును. ఆ కట్టడము చెఱసాలగా నుపయోగింపఁబడుచుండెను. తిప్పకు దిగువ మల్లరంగం బొకటి యుండును. మల్లరంగంబున జాత్రి యంతయుఁ బనిచేయు వారల కేకలను చెఱసాలనుండువారు వినుచుండిరి. ఆ కేకలు వారిలోఁ గొందఱికి నాసందకరమై యుండెను. సమ్ముఁడిచ్చిన వాఁడెనదే మల్లయుద్ధంబుచేయ సమయంబు డటస్థించుచున్నదా యని. ఆ చెఱసాలయందలి యొక భాగంబున దుష్టులగుగౌడులు కొందఱుండిరి. వారలు రాజకీయ నేరంబులచేఁ జెఱఁబడినవారు. పరస్పరాయులగు నిద్దఱు భిల్లులతో నొకను జగడమాడవలయు. వారలు గుండ్లు బుఱక్క, దేహంబునఁ గవచంబులేక కత్తియీటెలతో జగడించువారు. ఆ గౌడులకుమాత్రము కవచ ఖేటకంబుల నిత్తురు. గౌడభిల్లులు ఒక గుడి

యనేపేకాని యంతకుం బై జగడంబు చేయవలసిన యక్కఱ లేదు. ఇరు తెగలయందు నెవరు బ్రతికియుందురో వారలు స్వేచ్ఛను బొందుదురు. పిఱికితనము చూపినను, వ్యర్థంబుగా నొకరిని జంపుటకు నిష్టంబు లేక యుండినను ఆనందమహారాజుగారి దయగల యుత్తరువుచే యమునింటికి విందగును. అందఱికిం బ్రాణముతీపే. ఇట్లుండుటచేత నందఱుం దమతమ శక్తిమేరకు జగడింప సిద్ధమై యుండిరి.

చెఱయందలి యింకొక భాగంబున వేఱొక తెగవా రుండిరి. వార లేబదుమంద్రకు నఱువదుమంద్రకు మించి లేదు. ఆ భాగము విశాలంబుగ నుండుటచేత వీరికి వసతిగనుం మఱువుగ నుండినది. ఎనమండ్రు పదుండ్రుతప్పం దక్కిన వారందఱును ముసలి ముతుకలే నడివయసున నుండు మగవారి నందఱిని మల్లయుద్ధంబునకై వేఱుచేసియుంచిరి గావున నీ గుంపులో నాడువారును బిడ్డలుమాత్రమే యుండిరి. వారలు క్రొత్తగా నేర్పడిన చైతన్యమతస్థులు, చైతన్యుని ననుసరించువారు. వదంతిమేరకు నీ చైతన్యుండు పౌర్ణమినాడు పిచ్చితలకెక్కి చిలుక సరస్సునంబడి చచ్చినవాఁడు. ఈ పిచ్చివానికిం గొంతగౌరవ మెక్కసాగెను! కొందఱు వీని నొకదేవునిగ భావించి, వీని యుపదేశంబుల శ్రుతిస్మృతులకు విరోధంబుగ నుపన్యసింపం జొచ్చిరి.

వైష్ణవ శైవస్మార్తులందఱు నొకటిగం జేరిరి. ఆనందమహారాజు నాశ్రయించిరి. చైతన్యుల పూడులేక చేయుమనిరి. వీరిపట్టును మాను పలేక మహారాజు కడకు ఒప్పుకొనెను. చదువరులగు పల్లవులవలె నీయానందునకు మత మొక్కటియు లేదు. కాశికింబోయి గంగను స్నానమాచరించి, విశ్వనాథుని గుడియందు బుద్ధునిం బూజించినవాఁడు. గయకుంబోయి యందు జినునర్చించెను. వాఁడు తనకు నందఱికి నన్నిగా నుండువాఁడు. కాల మొక్కరీతి గడుపవలయు నను. వారిలో మొదటివాఁడు. తా నెపుడు నీ చైతన్యులవిషయమై విచారించినవాఁడు కాఁడు. ఏలవిచారించును? వారలో యనామధేయు లగుకొందఱే, ధనధాన్య సంపదలుగాని, చెల్లుబడిగాని కలవా డొక్కడును లేఁడు. వారిని గాటి

యలంబెట్టుట సులభము. అది గౌడులకిష్టము. కనుక వారిని బాధింపం జొచ్చెను. ఈ చైతన్యుని శిష్యుండగు నొకనిని గాశియందుం దలగొట్టెను. మఱియొక్కని జెఱయందుంచి, వానిశిష్యుల ననేకులంజంపెను. కొందఱిని గౌడుల స్వాధీనంబుచేసి ఱాళ్లంగొట్టి చంపునటుల నొనరించెను. మగవారినింబట్టి మల్లయుద్ధంబునం జంపించెను. వయసు నందమునుగల కన్యలగువారిని అమ్మించెను. నడివయసుగను ముదుసళ్ళుగనుండు నాడువారిని వన్యమృగంబులకు వేసెను.

ఈ చైతన్యుల గతియు నట్టిదే. మల్లయుద్ధంబు జరిగినవెనుక మిగిలియుండు చైతన్యులు అరువదుండ్రు ముసలి మగవారుగను, పెండ్లియైనస్త్రీలుగను బిడ్డలుగనుండుటచే వీరిని నెవరునుదీయరు కావున వన్యమృగంబుల కెఱగా వేయబడుదురని ప్రకటించిరి. వీరిపై నాకొన్నపులుల ముప్పదింటిని విడువ నెంచిరి. పులులు తినక విడిచిపెట్టినవారికి గుడ్డలును గొంతపైకము నిచ్చి వదలి వేయవలయునని కరుణాపూర్ణుండగు ఆనందుం డుత్తరవు చేసియుండెను. అతని కౌతకరుణయో? విడుదలచెందిన వారు గౌడులను సమాధానపఱచికొని తమకుం దామే యన్యోన్యముగా బ్రతుకవలయును. గౌడుల కిష్టముండినం జంపను వచ్చును.

పల్లవుల నాటికాలంబునం బ్రజల హృదయంబుల నీతులట్లుండెను. పిచ్చివానినిం బూజింపుచు వానినేతప్ప నితరులను గుళ్ళయందైనను మఱియెచ్చటనైనను బూజింప నొల్లనివారిని ఆ కొన్నపులులు, సజీవులైన బిడ్డ పాపల ముదుసళ్ళ స్త్రీలను గొఱికితినుట వారికి వినోదకరమైయుండెను. పులులు తినక విడచువార లెందఱో యాసంఖ్యగల టిక్కెట్టును గలవారికి మొత్తబహుమతి దొరకుటచేత ననేకులు ధనమొసంగి టిక్కెట్లు తీసిరి. ఇందువలన విశేషధనము చేరెను.

ఈ చైతన్యు లుండిన భాగంబునందలి ద్వారంబున నిద్దఱు పాడుదాండ్రు కూర్చుండిరి. వారికిం గొంతదూరంబున, నొక్కమ్రానుక్రింద నీటెలను జేబూని కావలియుండిరి. వారి కిరువురకుం గలవ్యత్యాసము చూడ

వింతమై యుండెను. ఒకతె యిరువదేండ్లకు మించని గౌడి. ముఖమున గండయను మాటలేదు. కనులుబాగుగను సొంపుగ నుండెను. ముఖంబునను, ప్రత్యవయవమునందును వంశగౌరవము వర్ధిల్లుచుండెను. ఆమె స్థిరపురంబున మేటి సాహుకారియు గౌడవంశతిలకంబు నగు భానునేక పుత్రియు, ఘనసార వంశస్థుఁడగు మాధవునియిల్లాలు నగు చంద్రకల రెండవయాఁడుది నలువదియేండ్లు ప్రాయముగలది. ఆమె రాజపుత్రస్థానంబునఁ బుట్టినది. పసితనంబుననే గౌడు లీమెను చేకొనిరి. వారి కడనుండి మార్వాడు లొట్టెలో కైకొని స్థిరపురంబున నమ్మిరి. ఆమె పొడువుగను, ధైర్యవంతురాలుగ నుండెను. ఆమె మొగంబును గాంచువారు ఎంత గట్టిగుండెఁ గలవారైనను భయంబుఁ బొందక మానరు. ఇట్టి సంకటకాలంబునను నామె మొగంబున ధైర్యంబు దోచకుండెను. అయినను దానియెదుటఁ గూర్చొనియున్న చంద్రకల మొగంబును జూడఁజూడ మది కలఁగుచుండెను. భానుఁ డీమెను దీసినపుడు ఈమెకు తామ్రియని పేరు పెట్టెను. తామ్రమనరాగి. ఈమె దేహకాంతి రాగివర్ణము. ఆమెపుట్టినదేశంబున నీమెకుఁ దారయని నామధేయము. ఈ పేరే చనిపోయిన తన యజమానురాలగు భానుని భార్యకుఁ దెలియును. ఇపుడు చిన్నప్పటినుండి సాకిపెంచిన చంద్రకలకు నీ పేరే తెలియును.

ఆ రాత్రియందు ఆకాశము నిర్మలమైయుండెను. వెన్నెల పిండారఁ గాయుచుండెను. ఎవరైనను వీరిని జూచుచుండినయెడల, వీరి చేష్టితములు ముఖవిలాసములం గని యుండవచ్చును. ఎవరు చూతురు? అందఱును వారివారి పనులయందు నుండిరి. తామ్రి గుడికాలిపైఁ గూర్చొని తన చెలిని మడిమెనుంచి యాకాశంబును జూచుచుండెను. అప్పుడే చంద్రకల చేతుల దిగువనుంచి యాకసంబును జూచి నిట్టూర్పు విడిచెను.

తారా! యిదే మనకడపటిరాత్రి. చంద్రుఁ డాకసంబునఁ బోవుటను ఇకపైఁ జూడఁజాలమని తలచెద నని వ్యసనంబుదోపఁ జెప్పెను.

తల్లీ! దిగులు చూడకుమమ్మా. మనకు బోధించినవన్నియు నిజములైనపక్షమున నీ చంద్రుని నీ జగమంతయు నెప్పుడును జూచుచుందు

దుము.నిజము కానిపక్షమున వెలుతురు చీకట్లు మనలబాధింపవు. అయి
నను నేనొక్కటిచెప్పెదను. మనమిద్దఱిలో నెవరును జేపటికిఁ జావమని
నిశ్చయంబుగా నమ్మెదను.

చంద్రకల మందహాసంబుచేయుచు, తారా! నీవెటుల నివర్తిం
పగలవు. పులులు నరులను గౌరవించునదికాదే.

అమ్మా! నాదేహంబును పులులు గౌరవించునని తలంచెద.
నాకుఁగాను నిన్నును గౌరవించును.

తారా! నీమాటల కర్థమేమి?

అర్థమా? నేను పులులకు భయంబునొందను. అవి మాయూర
నుండు కాపులు నాయుయ్యెలచుట్టును దిఱుగుచుండునవి. మా దేశం
బున మా తండ్రికి వ్యాఘ్రేశ్వరుండని బిరుదనామము. అతఁడు పులు
లను మఱుపువాఁడు. ఏమి యటులఁజూచెదవు? మా చేతులార వానికి
నెఱవేతుము. అవి మాపైఁ బిల్లులవలె వచ్చి రాచికొనిపోవును.

తారా! ఆ పులులెప్పుడో చచ్చియుండును. కడమవాని క్రొల్లు
తెలియును.

అవి చచ్చియుండునని తలవను. రక్తపాశ మెవరినివదలును? వ్యా
ఘ్రేశ్వరుని కుమార్తెను పులు లెఱుఁగకుండునా అవి యెవరిని దిని
నను మనము తప్పించుకొనంగలము.

తారా! నాకట్టి దిటవులేదు, జేపు భయకరమగు చావు చావ
వలయును. తన యజమానియగు పల్లవేంద్రునకు ఆనందుఁడు ఆనంద
ము లొనరించుఁగాక.

అమ్మా! నీ వటుఁదలంచితివేని మన మీపుడేచచ్చెదము. మృగ
ములు మనదేహంబును జెందఱ వందఱ చేయనేల? ముక్కిడిగుంపుల
వినోదంబునకే మాఱు మీదేహ మెత్తినది. నా కొప్పునందు విషమును

దాచియున్నాను జూడుము, దీనిం ద్రావెదము,ముగించుకొందము, దీని చే నెట్టిబాధయు లేదు, అతి వేగంబునం బనిం జేయును.

తారా! అది మంచిదికాదు. ధర్మంబుకాదు. అత్మహత్యచేయరాదు,

నీవు చచ్చిన నీగర్భమునందలి బిడ్డయుం జావవలసినదే గదా. నేడో రేపో, ఎప్పుడోయొకప్పుడు, ఎపుడైననేమి?

తారా ! రేపు ఎటులనుండునో యెవరెఱుంగుదురు. మనము చావక యీ యాందుడే చచ్చునేని బిడ్డ బ్రతికియుండదా? అన్నియు భగవంతుని యధీనంబైయున్నది. భగవంతుఁడు పరిశీలించుఁగాక.

తల్లీ! నీకై చైతన్యనైతిని, అవును, అది యట్టులే, నేనొకటిచెప్పెదను, నేను బ్రతికియున్నంతవఱకు నిన్ను బులులు పెఱుకుకొని తినం జాలవు, అవశ్యమైనయెడల మొట్టమొదట నీ చురియతో నీ బొమ్మున గ్రుద్ది చంపెద, వారు నాకత్తిని దీసికొనిరేని గొంతుపిసికి చంపెద, అటుగానిచో నచటి స్తంభములనుగొట్టి తల పగులం జంపెద నని తామ్రిచెప్పెను.

తారా ! అది మహాపాతకము, నీవు వడిగట్టకుము, నీయాత్మ వ్యర్థమగును.

నా యాత్మయా ? నా యాత్మ యెటులయిన నేమి? నీవే నా యాత్మవు, మీతల్లి నన్నుఁ బతుంటుగాఁ గనుచుండెను. నీవు బిడ్డవై యున్నపుడు నా బొమ్ములపై నుంచికొని నిదురింపఁజేసితిని, నీ పెండ్లి పీటను వేసితిని. అవశ్యమైనయెడల పులులకడంజిక్కు యవస్థ నొందనియ్యక నిన్ను జంపెదను, పిదప నీపయింబడి నా ప్రాణంబుల విడిచెదను, తఱువాత దేవఁడో దయ్యమో, యెదియో, నాకక్కఱలేదు. నా యాత్మను స్వర్గంబుననో నరకంబుననో యుంచనిమ్ము.

చంద్రకల నిట్టూర్పుల విడుచుచు "తారా ! నీకు నాపై నధిక ప్రేమ యుండుటచేత నిటు లాడెదవు, అట్టి మాటలాడకుము. నేనును

నాయుసంబుగఁ జచ్చి నామగనితోఁ గలిసికొనవలయు ననుటయే నా కిష్టము. బిడ్డ యొకటియున్నది గదా, మేము ముప్వురము జననమర ణంబులేక శాశ్వతంబుగా నుండగలము, తారా ! మఱచితిని. మఱ చితిని, మగడు బిడ్డ వీరివలె నీవు నిపుడు నాకుఁ బ్రాణపదయగుటచే ముప్వురముకాము, మనము నలువురమును అని చెప్పెను.

అట్లు జరుగదు. అట్లు జరుగవలయు నని కోరదు. నీ పనికత్తె నీ యింటికుక్క యటులఁ దలంచునే.నా దేహమైనను పులులకిచ్చి నిన్ను గాపాడఁ చలను. అని చెప్పుచు పండ్లు పెటపెట గొఱుకసాగెను. తటా లుమని వంగి చంద్రకలకు ముద్దిడి యో యని యేడువసాగెను.

విను! పులులు బొబ్బ్పుచున్నవి! అని చంద్రకల చెప్పెను.

వేటకాఁడు అడవియందు పులిబొబ్బను వినునటులఁ దలయెత్తి తామ్ర వినెను. అచటనుండు కావలివాఁ డొకఁ డదివినియెను. ద్వారం బుముందర నిటు నటు ఘారాదిరిగెడి పల్లవుడుగాడు. చెఱసాల కాపరి. వానిచేత నొక పెద్ద కత్తియుండెను. వానిపేరు నిర్ఘాణుడు. విని, ఆహా! ఆహా! దానిని వినుడు. అందమైనపిల్లికూనలు కూయుచున్నవి, కూన లారా ! అవసరపడకుడు. మీ కడుపాఱఁ గొంతసేపటికి మేతదొర కును అని చెప్పెను.

తామ్ర కూతల నెంచుకొని "పులులలోఁ దొమ్మిది ముసలివి వానికూతలు విన్నదే నేను బసిదాన నైతిని. అవునవును. అడవివాసన కొట్టుచున్నవి. మాయయ్య గుడారమునుండి పొగరేగుటయు జూచు చున్నాను. బిడ్డనై యుండినపుడు నేను వానిని వేటాడితి. ఇపు డవి నన్ను వేటాడును. వానికిఁ గాల మిది.

నాకుఁ దలదిఱుగుచున్నది. బొమ్మ అడచెడిని. అని చంద్రకల చెప్పుచు తామ్రకై యొఱిగెను. తామ్రి కరుణావివశయై చంద్రకలను జవిరియెత్తుకొని దగ్గఱనున్న యూటకడకేగి జలంబుల మొగంబునఁ

బ్రోత్సహించి, కొంత త్రాగించెను చంద్రకలకుఁ దెలివివచ్చి యటనుండెడి యొకతాటితిన్న కొఱగికొనెను. ఆప్రదేశము నీటిపట్టునకు దగ్గఱ నుండుటచే జిల్లుమని యుండెను. అయినను నిద్ర కనులఁ బట్టినదికాదు. రేపు చావు నిశ్చయమని తెలిసి యెట్లు నిద్రించును?

వీరీ విధంబున నుండ నొకతలుపు తెఱువంబడెను. మగవారు స్త్రీలు బిడ్డలుగ ననేకులు వచ్చిరి. ద్వారమునందుండిన చెఱకాపరి వీరిం జూచి "స్థిరపురంబుననుండి పులుల విందునకుఁ దప్పక వచ్చినవారు వీరు. చైతన్యులారా! లోనికిఁబొండు మీమీ యలవాటుమేరకు భుజింపుఁడు. కావలసినవన్నియు యథేష్టముగా నున్నవి. మీరు ఆకలిచెంది యున్నారు. ముక్కుఁబట్టక వేయుఁడు. తినబడకమునుపే తినుఁడు. మోక్షంబునకైనను పులుల కడుపునకైనను దూరుఁడు అనియె.

ఆ గుంపులో వెనుకవచ్చెడి యొక ముసలవ్వ నడువలేకనడచుచు వచ్చుచుండి పరిహాసముచేయు కాపరిం జూచెను. ఓరీ మాలకుక్కా! భగవంతుని దూషింపకుము. దూషించుపో! నీకుదగిన ఫల మనుభవమగును. అనాగతంబుల నెఱుంగు శక్తినింబొందిన ఆర్యనగు నేను దుష్టుండవగు నీకు హితంబుచెప్పెదను. నీ వింతకుమున్ను చైతన్యుఁడవై యుంటివి. కనుక నీవు రెంటికిం జెడినవాఁడవు. నీవు నేడు తిన్నతిండియే కడపటిదని యెన్నుము. అనెను. అదివిని యా యోఘ్నుఁడు పొట్టకూటికై మతంబును వదలిన వాఁడగుటఁ జేసియు, నతని తోడునీడలుగ నుండిన చైతన్యుల నిపుడు గాఱియ పెట్టుటచేతను మిగులఁ గోపించి, తాఱుమాఱుగదిట్టి మొలనున్న కత్తినిందూసెను. అపుడార్య, ఓరీ! కత్తిదూసెదవా. ఆ కత్తివలననే చావుము. అనిశపించి, యటనుండ నొల్లక యామె కుంటుచుఁ దనవారిం గలిసికొనెను. శాపాక్షరములు వానిచెవులకు ములుకులై సోక, తనువుచెమర్చెను. వడవడ వడంకెను. మొగము తెల్లనియ్యెను. వాఁడు మును చైతన్యుఁడై యుండినపు డీమె మహత్త్వంబులఁ గనులారఁ గాంచినవాఁడు. వీరందఱును చంద్రకలయుఁ దాప్రమయుఁ గూర్చొనియున్న యాటకడకు వచ్చిరి.

చంద్రకల "జయ మగుం గాక" యనిమె. గోరంగునకు జయము అని వారలు ప్రత్యుత్తరమిచ్చి యితరు లున్నచోటికిం బోయిరి. అందఱికిఁ గడగా కొంత దూరమునందు ఆర్య వణకుచు గుంటుచు నల్లనల్ల కొయ్య నూనుకొని వచ్చుచుండెను. ఆమె రాఁగనే చంద్రకల లేచి నిలువంబడి నమస్కరించి కౌగలించుకొని, తల్లీ! ఆర్యా! నన్నె ఱుంగవా. భానునికూతురు చంద్రకలను అని తన్నె ఱింగించికొనెను. చంద్రకలా! బిడ్డా! అయ్యో! నీ విట కెట్లువచ్చితివి అని భ్రమనొంది యడిగెను. తల్లీ! నీ వెఱుంగని దేమున్నది. మనము చైతన్యులము ప్రోక్కవలసిన దారి యిదియేగదా యని వ్యసనంబుతోఁ జెప్పుచు, అమ్మా! ఇట విశ్రమింపుము. నీ వలసియున్నావు, తారా! యీమెకుఁ జేలాగిమ్ము అనియె. మెల్ల మెల్లన ఊటకడఁ గూరుచుండెను. బిడ్డా! నాకు నీళ్లు త్రావింపుము స్థిర పురంబునుండి నన్నొకబండిలోఁ దెచ్చిరి. నే నలసి దప్పిగొని యున్నాననెను. చంద్రకల తన చేతులతో నెత్తి త్రావించెను. ఆమె పది పండ్రెండుసారులు ఆతురతతో ద్రావెను. వారికి పాత్రలు గిత్రలు లేవు. చేతులేపాత్రలయ్యెను.

ఆమె కొంత సేదదేరి భగవంతునకు వందనములు. నీ వేమిచెప్పితివి? భానునికూతురు చైతన్యవా? ఇపుడు నిక్కడయు భగవంతునకు జోతలు. నే నీమాట వినలేదు. నేను రెండేండ్లుగా నుత్కలపురంబున నుంటిని. పోయినవారమే స్థిరపురికిఁ బట్టి తెచ్చిరి.

అవునమ్మా! అప్పటినుండియే నేను ముత్తయిదువగను విధవగనైతిని.

ఎవరిని పెండ్లియాడితివి బిడ్డా?

మాధవ వర్తకుని. ఆరునెలలకు ముందు అతనిని మల్లరంగమునఁ జంపిరి అని చెప్పుచు వెక్కి వెక్కి యేడ్చెను. నే నాసంగతి వింటిని, అది మేలైన సంగతియే. అతనియాత్మ మోక్షసుఖంబున నున్నది. ఖిల్లులతో జగడింపనని చెప్పినందున ఆనందముతో తలగొట్ట నుత్తరవిచ్చెను.

అమ్మాయీ యేడువకుము. నీ కథ కొంత చెప్పుము. కన్నీరు విడుచుటకుఁ గాలంబు లేదు. కన్నీరు విడువకుము అని ఆర్య చెప్పెను. చంద్రకల కనులం దుడిచికొనెను.

తల్లీ! నా కథ నేమని చెప్పుదును. దుఃఖావహంబును స్వల్పకాలంబు నైయున్నది. మాధవుఁడును నేను నొకరిపై నొకరు బద్ధానురాగులమై యుంటిమి. మా తండ్రియు నతఁడు స్నేహితులుగారు. వర్తకంబునఁ బోటాపోటులుగ నుండినవారు. ముందేమియు నెఱుంగనివాడగుటచేత గౌడుల మతంబగు వైష్ణవంబు నవలంబించి యుండెను. మాధవుఁడు తన బద్ధవైరియైనను తనవలె వైష్ణవుండుగ నుండుటచేత కన్నతనికిఁ బెండ్లి చేసియిచ్చెను. ఇద్దఱునుగలిసి భాగస్థులుగా వర్తకంబు సలుపుచుండిరి. గోరంగస్వామి శిష్యులు స్థిరపురంబునకు వచ్చిరి. వారి బోధలనువిని యమందానందులమై చైతన్యులమైతిమి. మా తండ్రి వీరవైష్ణవుడు. చైతన్యుల మాట కలనైనవినడు. నా మగఁడు పైకి వైష్ణవుండుగను లోనికి చైతన్యుడుగనుండి బూటకంబులఁ జూపువాఁడుకాడు. కావున జరిగిన వర్తమానంబును నా తండ్రి కెఱింగించెను. తల్లీ! యేమందును? నా తండ్రి భూమిపగుల దన్నెను. కేకవేసెను మమ్ము శపించెను. మా మతంబును నిందించెను. నేను నాసంగతిని మాతండ్రికి దెలిపినపుడు మఱి పదింతలు గోడువచ్చెను: కన్నకూతురని కూడ నెన్నక నన్నును నామగనిని మహంతునకు బట్టియిచ్చెను. మహంతు పల్లవుల కొప్పగించెను. వారలు మమ్ము చెఱయందుంచిరి. మహంతులును పల్లవులును దోచుకొన్న సొత్తుకాక మిగిలిన సొత్తంతయు నా తండ్రియొద్దనే యున్నది. అనేక నెలలవఱకు నామగండును నేనును నిచట జెఱయందుంటిమి. కడకు నతని మల్లరంగమునకు గొనిపోయి నఱికిరి. ఈ త్రామతోడ నే నిక్కడ నిలిచితిని. మాతో నీమెయు చైతన్య యైనకతంబున నీ గతియే ప్రాప్తమయ్యెను. నేను ఆనందుని యుత్తరవుచేత నా ప్రాణములును నీమె ప్రాణములును గోలుపోవఁ గాలమువచ్చినది.

బిడ్డా! యిందులకై యడలనేల? ఈ తరుణంబు వచ్చినందులకై సంతోషపడవలయును. నీమగనిని గోరంగని జూడఁగందువు గదా!

తల్లీ! నాకు సంతోషమే. నా స్థితిని గంటివా? ఇంత వ్యసనమును ఈ బిడ్డకై యేగాని యొండుగాదు. ఇదిమాత్రము తప్పి బ్రతికె నేని మనమందఱముఁ జచ్చినను గ్లేశంబులేదు. బిడ్డ చావఁగూడదు. కూడదు.

ఆర్య యుఱిమి చూచెను. బిడ్డా! నీవు పసిదానవై యుండియు నిది వలయును. ఇది గూడదని దేవునెదుట జెప్పుటకు ధైర్యంబు గొంటివా? కాఁగల కార్యంబులు భగవంతుని కరంబుల నున్నవి. ఈ యానందుఁడు, మీ తండ్రి, పల్లవులు, గౌడులు, తోడ్పెడిపులులు అన్నియు దేవునిచేత నున్నవి. అతని యిష్టముకాక వేఱువిధంబుగ నెట్లగును? కావున నతని నుతింపుము. ఆనందింపుము. తేపన్న మాట నెన్నకుము. ఈ దుఃఖ భాజనంబగు లోకంబుననుండి గోడుగుడుచుట కన్న భగవంతుని పాదారవిందంబులం జేరుటయే యుత్తమోత్తమంబు.

తల్లీ! నీవన్నమాట సరియైనదే. ధైర్యంబుననుండఁ బ్రయత్నించెద. నా కేదియైన సంభవింపనిమ్ము. నాస్థితి నన్ను బలహీనం జేసెడిని. నిజంబుగా నా యాత్మ సంతసించుచున్నది గాని మనస్సు దుర్బలమైయున్నది. ఎవరో పిలిచెదరు. వినుము. భగవంతు నారాధింపఁ బిలిచెదరు. ఇదియే మన కడపటి యారాధనంబు. అని చంద్రకలతేచి ఇతరులున్నచోటికిం బోయెను.

ఆర్యను లేవనెత్తుటకై తామ్రయచటనే యుండెను. చంద్రకల కొంతదూరము పోగనే యవ్వకై వంగి, తల్లీ! నీవెఱుంగుదువు. నా యజమానురాలు బిడ్డను సురక్షితముగా బ్రసవించునా? యని యడిగెను. ఆర్యకనులెత్తి నింగికై చూచి మెల్లన నిట్లనియె. బిడ్డపుట్టి దీర్ఘకాలము జీవించును. పులులు మనల నెవ్వరిని తేపటికి దినవు. అయినను మనలో గొందఱు వేఱువిధంబుగ జత్తురు. ని యజమానురాలును కొద్ది దినములలో దివికేగును. నా కిది తెలిసియుండియు తెలుపరాదని యుంటిని అని చెప్పెను. అంతటఁ దామ్రయు, అమ్మా! నేనును జచ్చిన బాగుండునని యెన్నెద ననియె. ఆర్య, ఏలనే? తామ్ర, నా యజమా

నికి తోడెవరు ? ఆర్య, తావరాళి ! అట్లుకాదు. ఆమె బిడ్డనుసాకుటకు బ్రతికియుండుము. అంతయు ముగించిన వెనుక దివికిఁబొమ్ము.

అది యెండకాల మగుటవలన, ప్రతిదినమును ప్రదర్శనంబులు తెల్లవాఱినదే యారంభమై పదునొక్క గంటలకే ముగించునటుల నుత్తరువు చేయబడి యుండెను. ఆ ప్రదర్శన రంగము ఇరువది వేలకన్న నధికజనంబులఁ బట్టునదియైనను, మితిలేని జనంబులు వచ్చుటచే నదిచాలకుండెను. రాత్రి పంౘ్రెండు మొదలుకొనియే టిక్కెట్లను కొన నారంభించిరి. తెల్లవాఱుటకు మునుపే రంగము నిండియుండెను. అచట వెలితి యేమిలేదు గాని రాజు రాజుపరివారము, సామంతరాజులు, పులుల కెఱఁగాఁగల చైతన్యులు వీరుమాత్రము వచ్చి కూర్చొనుటకు చోటు వదలియుండెను. ఈ చైతన్యులనందఱును జూచుటకై పులులకడ విడుచుటకు మునుపే రంగమున వచ్చి కూర్చొని యుండునటులఁ జేసిరి. చంద్రకల యితరులతోవచ్చి కలసికొనునపుడు, పూజ కారంభింపఁ బడి యుండెను. పూజ నారంభించిన యాతఁడు చైతన్యుని కనులాఱఁగాంచి యతనికి శుశ్రూషలం దనరుచుండిన అగ్రశిష్యుఁడు. ఒకప్రక్క పులుల అొప్పులు, ఒకప్రక్క చూపరుల కూతలు, ఒకప్రక్క మరణభీతులు ఇన్నియు నొకటిగానుండ నీ పూజయేమి ? ఇట్టికాలమునందును మరణ భయంబులేక భగవంతు నారాధించినవారి భాగ్యంబె భాగ్యము. వారు చావునకు భయపడుదురా ? పెండ్లికి పోవువారివలె నానందముగాఁ బులులకడకుఁ బోరా?

అపుడగ్రపీఠ మందున్న పూజారి, సోదరులారా ? మీ కానందమే యనియె. అందఱు నేక వాక్యంబున నానంద మానంద మనిరి. బిడ్డలును నిదేమాదిరి జెప్పిరి. ఔరా! భగవద్భక్తి విశేషము ! వారు భగవంతుని మాటిమాటికి భజంచిరి. ఆ ముసలయ్య యందఱిని దీవించెను. అందఱును ప్రదర్శన రంగమునకువచ్చి కూరుచుండిరి. చంద్రుఁడు గ్రుంకెను. సూర్యుఁ డుదయించుటకు నింక నొకగంట కాలముండెను. కావున రంగమంతయు జీకటిని మునిగెను. అచటచటఁ గొందఱు దివి

టీలుపట్టుకొని యుండినందున చీకటి కొంతయు వెలుతురు కొంతయు నుగా నుండెను. అపుడు పూజారి "సోదరులారా! రాజులారా! మహారాజులారా! పల్లవులారా! గౌడులారా! ఓఢ్రులారా! ద్రావిడులారా! తక్కుంగల మహానుభావులారా! చావుటకు సిద్ధమైయుండు ముదుసలినగు నా మాటవినుడు. మీకు నిష్టముండినయెడ చిలుకసరస్సున మునిగిపోయిన మహానుభావుని చరిత్రంబు వినుడు. నిజము తెలియుటలో మీకు బాధకంబు లేదు అనియె. అపుడు చెఱకాపరి నోరుమూయుము. మీ పిచ్చిమతము నుపన్యసింపకుము అనెను. ప్రదర్శనంబు చూడ వచ్చినవారలు అతనిని వదలుడు. అతని కథను మేము వినవలయును. అడ్డగింపకుడు అడ్డగింపకుడు అని కేకలువేసిరి. ముసలివానికి కొంత ధైర్యంబు వచ్చెను. ఇరువది నిమిషముల వఱకుఁ దన సామర్థ్యమును జూపుచు నుపన్యసించెను. అందఱు ప్రమానువడి వినుచుండిరేగాని వలదన్న వాఁడెవడునులేడు. అపుడు దూరంబుననుండి వినుచుండిన యొకడు ఈ చైతన్యులు మనకన్న బుద్ధిమంతులుగ నున్నారు. వీరేల చావవలయును అని కేకవేసెను.

అత్తఱిని నీ ముదుసలి పూజారి యిట్లనియె. నేస్తా! ఆనంద మహారాజుగారి చిత్తానుసారంబు మా మరణంబు. మమ్ముల జంపుటకు భగవంతుఁ డతనికి శక్తిని బ్రసాదించి యున్నవాఁడు! మేము భయంకర మరణంబును బొందెదమని దుఃఖింపకుము. మా జన్మము సఫలమగు మంచి కాలమిది, ఓజనులారా! ఆనందునకై దుఃఖింపుడు అతని చేతులు మా రక్తములచేఁ దడపఁబడుట కైనదే యని యతనికై వగవుడు.మీకై మీరే చింతింపుడు. మా సమీప వర్తినియగు మరణము మీలోఁ గొందఱి దగ్గఱను ఉండును పాపమరణాక్రుష్టులగు మీరెట్లు మేలు కొందురు. అల్ల సింహాసనంబును భగవంతునసిధార ముగించిననేమి? వానిని భగవంతుఁడు పిలిచికొన్ననేమి ? ఎవ రడ్డపడుదురు. మీరు మాత్రము ఇచటనే గూటంబు కొట్టుకొని యుందురా? మీరు చేసికొన్న సుకృత దుష్కృతములు తప్ప భూమియందు నిలిచియుండునది యేది? ఓ నరులారా! గాలి యున్నపుడే తూరుపెత్తికొనుడు. అసు

వులు బొందియున్నపుడే భగవంతు శరణందుడు, మీ కీసంగతిని జెప్పు మని హృదయంగముండైన యీశ్వరుఁడు, పులివాతబడు నాకుఁ బ్రేర కుండై నకతంబున నెఱింగించితిని. భగవంతుని మీరు చూడకున్నను మిమ్ముల నతండు దగ్గఱ నుండియే చూచుచున్నవాఁడుడు. ఇట్టి పాపకృ త్యపరులగు మిమ్మును మీ రాజును క్షమింప భగవంతుని బ్రార్థించెద. కుశలము. కుశలము.

మిమ్ముల నతండుదగ్గఱనుండియే చూచుచున్న వాఁడు అనుమా టలు సభవారి చెవులంబడినదే, యదేమి మాయయో, యందఱును నలుప్రక్కలఁ జూడసాగిరి. చూచుడు చూచుడను కేకలు వినంబడియె. అందఱును దలలెత్తిచూచిరి. చీకటియందు నేదోయొకటి స్పష్టలేక వారి తలలమీదుగాఁ బోయెను అది రెండుమూడుతడవలు కనబడి రాజ సిం హాసనంబు ప్రక్కబోయి మాయమయ్యెను. అపు డొకడు భగవంతుఁ డని కూసెను. ప్రజలందఱు దుఃఖించిరి. మఱియొకడు, మూఢా! యేమి యంటివి. అది యొకపక్షిరా యనెను. ఇంకొకడు రాజునకుగాను భగ వంతుఁడు గూబయైరాడుగదా యనెను, కొందఱు నవ్విరి. అనేకు లూ ఱకుండిరి. ఆనందదివాంధచరిత్ర మూరివారికి దెలిసినవిషయము. కుశ స్థలియం దితనికి మకుటాభిషేకంబు జరుగునపుడు గూబ యొకటి కనం బడెను. అపుడు శాకునికులు, రాజా! యిది జయ సూచకంబు. అయిన నిదియే యెపుడైన మఱియొకతూరి కనిపించునేని మరణ మాసన్నమని యెఱుంగుమని చెప్పియుండిరి.

ఆ సమయమునందే మంగళ తూర్యంబులు నగరున మ్రోగెను. ఆనంద మహారాజు తన పరివారంబుతో జనుదెంచు చున్నవారని దూ తలు చాటించిరి. వాద్యములు దగ్గఱించెను. ఆనందుఁ డానంద సహి తుండై రంగంబున కేతెంచి సామంత రాజులతోడ సింహాసనా సీనుండ య్యెను. మల్లురు మొదలైనవారలు తాము చచ్చుటకు మునుపు రాజు నకు సైవారంబుచేయుట యలనాటు. కావున దానికై మునుముంద సన్న యియ్యబడెను. మల్లురు వివిధాయుధధరులై రాజున కభిముఖులై

జయజయ సుఖీభవ ఆనందమహారాజా ! మరణ సిద్ధుల మగు మేము మిమ్ము నమస్కరించెదము, అనిరి. రాజు మందహాసంబు చేసెను. సభికులు చేతులుదట్టిరి. ఒకరివెంట నొకరుగ ననేకులు కైవారంబు చేసిరి. కడపటం జైతన్యులువచ్చిరి. వారి పూజారి వాక్యంబులను విని తందరపడిన ప్రజలు వారానందమునం బోవునపుడు గొల్లుమని చేతులుతట్టి నవ్విరి. ఆ నవ్వులను వారు లక్ష్యపెట్టక రాజు నెదురవచ్చిరి ప్రజలు కైవారమని కూసిరి పూజారి చేతిని జూపెను అందఱు నూఱకుండిరి. సన్నని యెలుగుతో, రాజా! చచ్చుటకు సిద్ధులమై యుండు మేము నిన్ను క్షమించెదము. భగవంతుం డట్టులం జేయుంగాక యనెను చూపఱులు నవ్వుల నిలిపిరి. రాజు కోపంబుతో నా వలపొండని సైగచేసెను. ఆర్య మూడుకాళ్ళ ముదుసలియగుటచే మెల్లమెల్లన దూరమున వచ్చుచుండి కొంతవడికి రాజు నెదుటికివచ్చి యచటనిలిచెను. పరివారము తొలగుమనిరి. ఆమెకదలను లేదు మెదలనులేదు. అట్టె నిలంబడి మిన్నకుండెను. తన చేతికఱ్ఱపై నూనుకొని రాజు మొగంబు నుఱిమిచూచెను. రాజు ఆర్యనుజూచెను ఇద్దఱి కనులుచేరినదే రాజునకు మొగంబు తెల్లనాయెను. ప్రయాసతో ఆర్యనిలంబడి తన కట్టెతోం మీదజూపెను. అందఱును మీదజూచిరి ఏమియుం గనంబడలేదు. రాజునుజూచెను రాజునకేదియో తోచినందున లేచినవాండు దన సింహాసనంబుపై నొఱగెను. ఏదో యోచించుచుండెను. ఆర్య గిఱుక్కుమని తిఱిగి కుంటుచు బరువెత్తివచ్చి తన వారితోం గలిసికొనెను. వారి వారి తావులందు వారు వారు చేరిరి.

రెండవతూఱి మనస్సును గుదురుపఱచుకొని, ఆనంద మహారాజు సింహాసనంబునుండి లేచెను. సూర్యకిరణంబులు వాని మొగంబున సూటిగాంబడెను. ఆనందుండు పొడవును గాంభీర్యమునుగలవాడు. అతని వస్త్రాభరణంబులు దేదీప్యమానంబులై యుండెను. నీడనుండి చూచినప్రజలకు నతనిదేహము వెండివలెం బ్రకాశించెను. ఆతని కిరీటము, కవచము, వస్త్రములు అన్నియు రజతప్రాయములు అటులలేచి ఖడ్గ నారాయణ చక్రవర్తిపేరిట, చక్రవర్తిగారి గౌరవార్థమై వినోద

ములఁ బ్రారంభితురగాక యని ముదల యిచ్చెద ననిరి. మూఁగియుండిన జను లొక్కపెట్టున భగవద్వాక్యము భగవద్వాక్యము ఆనంద భగవద్వాక్యమని ఘోషించిరి. ఆనందుఁడు వలదన్న వాఁడుగాఁడు ఇఱువదివేలగొంతు లొక్కపెట్టున మ్రోగుటచే సురను ద్రాగినవానివలె పరవశుండయ్యె, కొంతవడి యట్టులన నిలిచెను. సూర్యకిరణంబులు వాని నుదుటఁ దాండవ మాడుచుండెను. ప్రజలు వాని నామంబును భగవన్నామంబుగ గొనియాడుచుండిరి. వానికనులు మిఱుమిట్లు గొలుపుచుండెను. ముక్కుపుటములు పెద్దవయ్యెను, అల్లనల్లనఁ జేతుల వీచెను. అట్లగుటకుఁ గారణంబు క్షుద్ర జంతువగు తన కీర్తిగౌరవ మట్లు కలిగెనను నాశ్చర్యమో లేక తానే భగవంతుఁడో యను నిశ్చయమో యేదియో యొకటి యుండవలయును. ప్రజలు వానిని భగవంతు నట్లే పొగడుచుండిరి. వాఁడు నిలుచుచుండెను, కడుపున వేదనయొకటి కలిగెను. తాను నశ్వరుండగు జీవుండని యెంచుకొనెను, చావు సమీపించినదనియు నెఱింగెను. వాఁడు కడుపునుబట్టుకొని, అయ్యో ! నేను భగవంతుఁడను గాను మీవలె నేను నొక మనుజమాత్రుండనే మనుజులకు సహజ ధర్మంబగు మరణ మాసన్నమైనది యని యఱచెను.

అపుడు తన తలకు సూటిగానుండి యొక గూబ యందఱికిఁగనఁబడి యొకమూల దాగెను. అపు డానందుఁడు ప్రజలారా ! చూడుడు చూడుడు నాకు శుభంబును గూర్చినపక్షి నన్ను వదలిపోవుచున్నది. నేను చచ్చెదను, నేను చచ్చెదను, అని యఱచెను. ఇంతకు మునుపే తానే యీశ్వరుండను మమతచే బూజలంగొన్న వీఁడు బాధచే నేడ్చుచుండెను. పరివారజనంబులు దబ్బునబోయి రాజు నెత్తికొనిరి, నన్నిట నుండి తీసుకొనిపొండు అని రాజు ఏడ్చెను. అపుడు దూతయొకడు ప్రజలారా ! రాజునకు దేహము జబ్బయినది వినోదములు జరుగవు. మీ మీ యిండ్లకు బొండు అని యెలుగెత్తి కూసెను ప్రజలు భయాక్రాంతులై కొంతవఱ కచటనే కూర్చుండిరి. గొలగొలమను శబ్దము కొంతసేపటికి బుట్టి మహా ఘోషమయ్యెను.

మాయారాక్షసునిబంధించిన

చైతన్యులు చైతన్యులు వారే చెప్పు
తోడంబోతు పెట్టిరి. వారి మాంత్రికులు. వారిని
వుడు! తోడనే వేనవేలు జనులు చైతన్యులుందు
జుట్టును బొడుగుగోడ లుండుటచేత దగ్గఱకు రారైరి. కాపరుల నావలికి నెట్టిరాఁ జూచిరి చైతన్యు లేమిచేయుదురు. ఒకరి నొకరు త్రొక్కులాడిరి. వారి యందొకరు నేటికి చావు నిజము అనియె, అట్లుకాదు, మన ప్రాణములు దక్కును, వెంబడింపుము, నాకు దారి తెలియును. అని తామ్రము చంద్రకల నడుమును పట్టుకొని బరబర యీడ్చుచు వెనుక ద్వి త్రోవను దూరెను. అచటి తలుపు తెఱువబడియుండెను గాని యొధుఁడు కావలి యుండెను. వాడు తన యీటెనుజూపి వెనుకకు నిలుమని యదలించెను. తామ్ర మఱుమాట లాడక చురియనెత్తి వాని బొమ్మున నొక పోటుపొడిచెను. వాడు కుయ్యో మొఱ్ఱోయని దిగఁబడెను. వెనుక వచ్చెడివారు వానిని త్రొక్కి చంపిరి. రంగమునుండి భయంబునఁ బారిపోవుజన సమూహంబులతోఁ జేరి పఱువెత్తసాగిరి. అందు గొందఱు కత్తివాతఁ బడిరి. మఱికొందరు త్రొక్కుళ్ళ నలిగిరి. కొందఱు ప్రాణములతోఁ దప్పించుకొనిరి. వారిలో నీ తామ్రమయు చంద్రకలయు నొకరు. ఒక చోట వీరు చేరి, తామ్రమా! యిపు డెచటికి, అమ్మా! యిక్కడ నిలువకుము. ఎక్కడికో యొక చోటికి రాఁబొమ్ము అనియె. కడమవారి గతియేమి యని చంద్రకల యడిగెను, అమ్మా మనవలనంగాదు. భగవంతుఁడు రక్షించును అని తామ్ర చెప్పెను. తారా! నన్ను వదలుము, నేఁ జచ్చితిని, నీ ప్రాణములను దప్పించుకొమ్ము అని చంద్రకల చెప్పి దిగువఁ గూర్చుండెను. తామ్ర ఆమెను జవిరి యెత్తుకొని నా యజమానికి, పల్లవ భామినికి, త్రోవ త్రోవ యని యఱచుచుఁ బఱువెత్తెను. జనులు తొలగిరి.

ప్రదర్శన రంగమును వదలి యొకవీధికి వచ్చెను. ఎక్కడ దాగుదురు? చైతన్యులని తెలిసిన కొట్టి కాకులకు వేతురు. అటు నిటు చూచెను. ఒక పాడు మేడయుండెను. దానియందు నిండ్లులేని బిచ్చగాండ్రు వసించుచుందురని యటనుండు బూడిదె బొగ్గులచేఁ దెలిసికొనెను అట నుండు

...సునిజయించిన మనోరమకథ.

...బిచ్చగాండ్రు వచ్చి చూడరా? ఆ మేడను ...కట్లు కనబడెను. దాని పైనెక్కిచూడ నొకగది ...యుండెను. ఇక నేమిచేయుదు దిగుదమని దిగఁబోయెను. తారువ దేండ్ల ఆడుదానిని ఎత్తుకొని ఎక్కుటయే కష్టము దిగుటయెట్లు? తలుపును తోసెను తెఱచుకొనెను ధాన్యపుమూట లందుండెను. ఆ ప్రదేశ మిపుడు రాణువ కుపయోగించుట లేదని యెఱిగికొనెను. చంద్రకల నటఁ బరుండఁబెట్టెను తలుపును దెఱచికొని పడికట్లు దిగి దిగువనుండిన నీళ్ళకుండ నెత్తికొని పైకి నెక్కి గడియ వేసికొనెను. చంద్రకల మొగంబున జల్లెను, కనులు దెఱచిచూచి అంతయు నైనదా ఇదేమి స్వర్గమా యనియె. తల్లీ! యిది స్వర్గంబుగాదు గాని యా నరకంబునుండి వచ్చిన మనకు నట్లు తోచును. అది పోనిమ్ము నీరు ద్రావుమని నోటి కందియిచ్చెను. చంద్రకల తారావి నా ప్రాణము లిపుడు కుదిరినవి మనమెట్లు అల్లరిగుంపును దాటి వచ్చితిమి తామ్ర యేమియు నెనక కుండనని యంతయు ద్రావెను. ఆవల జరిగిన దంతయు జెప్పెను. తారా! నీ వలన నేను బ్రతికితిని గాని లేనిచో జచ్చియుందును. నీ కెంతబలమో తారా! నీకెంత ధైర్యమో గదే, చంద్రకలా! యట్లనకుము. మనల భగవంతుఁడే రక్షించెను లేనిచో నా పోటు తగిలియుండునా యని తామ్రియనియె. ఏమి? వానిని జంపితివా? యని యడిగెను. ఆర్యాంబ మునుమున్న చెప్పినవిధంబున వాడు కత్తి పోటున మడిసెను. ఇపుడు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. నా చురియయందు నెత్తురు మరకలుండును, మనము వానిని జంపితిమనుటకు వేఱు సాక్ష్యము కావలయునే యని మంటికొరుద్ది నీటితో కడిగి తోలుతో తుడిచి భద్రపఱచెను.

ఈ పనియైనదో లేదో యొక సందడి వినబడెను. అమ్మా! నీ పుణ్యము లూఱకుండుము. అని చెవిలోఁజెప్పి, యా చప్పుడును జెవి యొగ్గి వినుచుండెను. వీరిని వెదకుకొని ముగ్గురు మొనగాండ్రు వచ్చిన చప్పుడది, అందులో నొకఁడు "అన్నా! యీ వీధిగుండా యొక రాచపుత్ర స్త్రీ గౌడస్త్రీ నొకతెను జేతుల నెత్తికొని వచ్చినట్లు ఒక తాత నాకు బాసయిచ్చెను. ఇక్కడ లేకపోయిన మఱి యెక్కడనుండును

అనియె. మఱి యొకడు సరేరా! యీచోటు నిశ్శబ్దముగా నున్నది. మన మిటనుండి కదలుటయే మేలు. వినోదము లిపుడు జరుగునట చూడఁ బోవలయును అనియె. ఇంకొకడు మన స్నేహితుని బొడిచినది రాచపుత్రస్త్రీగదా, యని యడిగెను. వారట్టులనే చెప్పెదరు. వాఁడు అప్పమువలె క్రిందఁ దొక్కఁబడి పడియుండెను. వాని నెత్తునపుడే తల కాళ్ళు మొండెము వేఱువేఱుగను శిథిలంబుగా నుండినవి. ఇది యిట్లని నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. వాని స్నేహితులు గూడ రాచపుత్రస్త్రీలను బట్టి తెండను చున్నవారు. వారేమి చేయగలరో ఎవరికెఱుక యని యొకడు చెప్పెను. మొదటివాఁడు ఏమి మాటలురా మనము పోరాదా రెండవవాఁడు నిదానించి చూచి, ఓరీ! నీకండ్లు నిప్పులుబడ ఇదో పడికట్లున్నవిగదరా. పైకిఁబోయి చూచివత్తము ఇది యెవరి కుపయోగమురా. ఆ మార్వాడి దొంగ అభిరాముఁడు ధాన్యములను నట దాచియున్నవాఁడు. వాఁడు తెఱచి యుంచి యుండునని ఎవరు తలంతురు?. అనియె.

తోడనే యెవరో యెక్కివచ్చుశబ్దము వినఁబడెను. తలుపును దగ్గరించునటుల దోచెను చంద్రకల కనుల మూసికొని ధ్యానించెను. తామ్ర కుడిచేతఁ జురియ నుంచుకొని యెడమచేతఁ గడియను బట్టుకొని పులివలె నిలిచెను. మొనగాడు అటవచ్చి తన శక్తినంతయు వినియోగించి, తలుపును ద్రోసెను. తలుపు తాళము వేసియున్నదని తృప్తి చేసికొని దిగెను. తామ్రకు ధైర్యంబు వచ్చెను. చెలి యొగ్గి వినెను.

మఁద్దె యెక్కి వచ్చినవాఁడు తాళము వేసియున్నది. అభిరాముని దగ్గఱకుబోయి తాళములు తెచ్చి తెఱచిచూచుట మంచిదని చెప్పెను. ఒక డదివిని ఔరా! నీ సంగతి యిపుడు తెలిసినది. నీవు రాచపుత్రస్త్రీపైననో గోడమీఁదనో మరులుకొని నట్టులున్నది. [illegible]సైన్యాలట్లు వాఁలో నగ్రగణ్యుఁడ నని రాజున కెఱింగించెద. రాజు కెపుడు వేసినతో నెటుల నున్నవారో పోయి చూడవలయును. ఒకవేళ నానొక్కి మనబాకీల నిచ్చివేయుమని చెప్పుటకు వచ్చి యుండును. ఈ తడవ బాకీలు తీర్చినా సరే, లేనియెడల నేపని యైనను జూచుకొనియెదను.

అనెను. లేదు, లేదు. అభిరాముని కడకేగి తాళము తెచ్చి తెఱచి చూచుటయే మంచిది అని రెండవవాడు చెప్పెను. అభిరాముని దగ్గఱకైనను బొమ్ము కాముని దగ్గఱకైనను బొమ్ము. ఈయింటి బీగములైన నరకబీగముల నైన దెచ్చుకొమ్ము వాఁడిటకు రెండుమైళ్ళ దూరములో నున్నాఁడు. అని కోపంబుతో నధికారి చెప్పెను అందులకు గాదండి కాదండి నేను నటువలయునని కోరి చెప్పినదికాదు. చైతన్యులను వెదకుచున్నవారము గదా. బీగములను దెచ్చి తెఱచి చూచిన మంచిదని జెప్పితిని అనెను, మువ్వురునుబోయిరి. తామ్రకు నోట తడివచ్చెను కరుణాకరునకు నమస్కారములు వారుపోయిరి అని యామె యనెను తారా! వారు మరలరారా? వారు మఱల వత్తురని దిగులందెద. నని చంద్రకల చెప్పెను. వారిక రారు వారి యధికారి కోపించుకొనెను. అభిరాముని కడకుబోయి బీగము తెచ్చునంతటి శ్రమను బుచ్చుకొనరు ఈ పండుగలలో ధాన్యము కొని పోవుటకు అభిరాముఁడు వచ్చునని మాత్రము భయపడెద ఈ మాటలు తామ్ర నోటనుండి వచ్చినదో లేదో బీగములు గలగలమను శబ్దము చెవులఁ బడెను. తలుపు త్రోసెను గడియ పడిపోయినది తలుపు తెఱువఁబడెను. అభిరాముఁడు లోనికవచ్చెను. మఱి యెవరును రాలేదు మఱలఁ దలుపు మూసికొని లో తాళంబు వేసికొని, తాళము సందులోనే యుంచెను. అచటనుండిన గనుక చిన్న మేజాకడకు రాఁగనే తామ్ర చివాలున లేచి తలుపుకడఁ బోయి నిలిచె. అభిరాముఁ డులికిపడి ఎవరు నీవు అని యడిగి దిగువఁ గూర్చొనియున్న చంద్రకలనుగని యచ్చెరువంది నీ వెవరవని యడిగెను మీరు పిశాచములా? దొంగిలా? బనచేయుటకు వచ్చిన వారా? వీరభటులు వెదకికొని పోయెడి చైతన్యులా? యనెను, తామ్ర యందుకొని "ఔను మేమా చైతన్యులమై మల్లరంగమునుండి ప్రాణంబుల దక్కించుకొని వచ్చినవారము. ఇచట మమ్ములఁ జూడవచ్చిరయిన గొంత తప్పెను. అభిరాముఁడు "సరి మిమ్మనేల. ఇంటిని తాళంబు వేయక యుంచునందుల కీలాభము. మీ రేమియు ననుకొనకుఁడు. అది నాతప్పుగాదు, నా జీతగానిది వానిని మందలింప వలయును. అది నేను జెప్పదను లే" యని తలుపునొద్దకు వచ్చెను. "నీవు పోగూడదని తామ్ర

యడ్డగించెను. నీ వెటుల నడ్డగింతువని యడిగె. ఇంతకుముందు ఆ యోధునిపడిచిన బిచ్చువాతో నిన్ను పొడిచి నిలుపలేనా ? యనియె. నాయొద్ద బిచ్చువాయుండిన నేమిచేతువని మార్వాడి యడిగెను. అది నిజమైన నేదీ నీకత్తిని దూచుము. మగవాడో యాడుదో యెవరు గట్టి వారో చూతము. బనియా! కలమే నీకత్తి. రసపుత్రవైన నాతో నీవు దీటురావు అని తాంత్రమ చెప్పెను. అవును అది నిజమే మొరటు గూపుల కదియలవాటు నీవని నట్టులే నాయొద్దఁ గత్తియులేదు గిత్తియులేదు. ఇపుడు నన్నుఁజేయుమన్నదియేమి ? యని యభిరాముఁ డడిగెను. అపుడు తాంత్రమ "నీకుఁ దెలియుచుండలేదా ? నన్నేల యడిగెదవు. ఈ కుశస్థలినుండి మమ్ముఁ దప్పింపుము. అదియ మాకోరిక. అటులఁ జేయక వేఱువిధంబునఁ దలంచి తేని మనమందఱు మీకత్తివాతఁ బడు దుమని నమ్ముము. అదియునుంగాక నన్ను బానిసగాఁ దెచ్చి యమ్మిన మీ మార్వాడి జాతిపై నాకుఁ గంటుకలదు. ఈ నాకత్తి నీ బొమ్మను దూరనిచ్చెదవా ? యని కత్తిని దూసెను.

అవునవును నాకది తెలియును.ఏల కోపంబును జూపెదవు.మీరు ఈ యూరినుండి వేఱూరికిఁబోవలయునని కదా మీయిష్టము. నన్ను వెలుపలంబోయి సిద్ధంబు చేయనిమ్ము" అని యభిరాముఁ డనియె. "ఓరీ ! నీకుఁ బట్టినపిచ్చి మాకును బట్టియున్నదని తలంచితివా ? నీవు వెలికిబోయిన మేమును నీతోడరానలసినదే ! ఏల వ్యర్థంబుమాటలాడెదవు వినుము. ఈ భాగ్యవతి భీమునగారి కేకపుత్రి స్థిరపురంబు సాహుకారిసుమా నీ వతని యెఱుంగవా" యని తాంత్రమ యడిగెను. "భీమున గారా తెలియును తెలియును. నాతో రెండుమూడుతూరులు బేరంబు లాడెను. అని యభిరాముఁడు బదులుచెప్పెను. "సరి ! అతఁడు ధనవంతుఁడని నీ వెఱుంగినసంగతియే. ఈ యాపత్తునుండి యీమెను దప్పించితి వేని పెద్ద మొత్తము నియ్యగలఁడు." అని తాంత్రమ చెప్పెను. అతఁడియ్య వచ్చును గాని యది నిశ్చయంబనరాదు.అని యభిరాముఁ డనియె. నాకది నిశ్చయమే. మా యజమాని మీకొక హుండి యిచ్చుచున్నది. దానిం గొనిపోయి యతనికిఁ జూపితివేని నీకియ్యఁడా ? యని తాంత్రమ యనియెను.

అభిరాముఁడు:—నిజమే ఇపుడుండు సందేహమెదియన నతఁడాహుండిని గౌరవించునా? అతఁడు వీరవైష్ణవుఁడు. గాఢులలో గాఢుఁడు. చైతన్యులకు గంటి గాల్చువాఁడు.

తామ్ర:—అతఁడు గౌరవించునని తలంచెద నిజముగా గౌరవించును. ఆపని నీది బనియా! యిటుచూతుము. గొంతుకోతకన్న సందేహాహుండీ మేలుగదా.

అభి:—నిజమే నీ వాదము శ్రేష్ఠము. మీరిటనుండి తప్పించుకొనఁగోరెదరు. నన్నిచటనేయుంచి యుండిననెటులఁ జేయగలను.

తామ్ర:—అదినీవు యోజించుకొమ్ము. మాతోఁగాక నీ వొంటరిగాఁ బోవరాదు. మా మదికి భయముతోఁచినదే నిన్ను మొదటబొడుతును. హుండీ తీసుకొమ్ము.

అభి:—హుంవలదు నేనొకమాటచెప్పెద. నాకుఁ జైతన్యులపై మచ్చరము లేదు. శేరసారంబుల వారలు గౌరవస్థులు. నేటిరాత్రికొక యోడ స్థిరపురంబునకు బోవుచున్నది. దాని నెక్కిపోయెదరా? ఈతూరి నేను బోవ ద్దేశింపలేదు. నామాటనమ్ముము గణేశుపైఁ బ్రమాణంబుచేసెద నే బయటికేగి యన్నపానంబులఁ గొనివచ్చెద. మిమ్ములనుబట్టి యిచ్చుటలో నాకువచ్చులాభమేమి? ఒకవేళ భీమనగారికిఁ దనకూతురుని దప్పించితినను విషయములో సంతోషమై యేదైన నిచ్చునుగదా. అటుచూచిన లాభమున్నది.

తామ్రము తుదకొప్పుకొనెను. అభిరాముఁడు అన్నపానంబులను కొంతద్రవ్యమునందెయుంచి తెచ్చియిచ్చెను. వారాకలిగొన్నవారయినందున నదినిరి. అతఁడు మార్వాడివారి దుస్తులనిచ్చి తొడిగించి రాత్రియైనదే యోడ కడకుఁ దెచ్చి వీరలు మావారు స్థిరపురంబునకుఁ బోయెదరు. భద్రముగాఁగొనిపోయి విడువుము" అని తనయోడవారికి కట్టుదిట్టములు చేసెను. తామ్రయుఁ జంద్రికలయు సంతసించిరి. అభిరాముఁడు వారి

కడ నుత్తరవుతీసికొని యింటికివచ్చెను. ఓడ లంగరెత్తి పోవుచుండెను. రాత్రి మూడుగంటలకు జడివాన పట్టుకొనెను. పగటికంటెయు నధికముగా మారెను. నడు సముద్రమున బోవుచున్న యోడ యొడ్డునకు వచ్చుచుండెను. ఓడ వారివలన నిలుపుటకు సాధ్యంబుగాక పోయెను. ఒక కట్టమ్రానునువేసి యందు నందఱునెక్కి కొనిరి. తారామను జంద్రకలను మాత్ర మెక్కింపకుండిరి. వీరు చైతన్యులనియు వీరివలననే యీ యాపదవచ్చెననియు వారిభావము. ఉన్నట్టుండి యల యొకటిలేచెను. ఆ యురవడిచే వారలు బంతులవలెఁ బైకి నెగురఁగొట్టఁబడి సముద్రంబున మునిగిరి. ఈ యోడయు బైకిలేచినది. చంద్రకల భయంబుచేఁ గనులు మూసికొనెను. తారామ భగవంతుని ధ్యానించుచుండెను. కొంతసేపటికి తారామ ధైర్యంబుతెచ్చుకొని వెలివచ్చిచూడ నోడ గట్టునకు దగ్గఱ నిసుకలో నిలిచి కదల మెదలక యుండెను. వాన నిలిచెను. సాయంత్రము మూడుగంటలైనది. ఓడనుండిదిగి దగ్గఱ నేదైన నూరుండిన బోవుదమని తలంచుచుండ, చంద్రకలకు నొప్పులుపుట్టెను. రాత్రి పండ్రెండుఘంటలకు నొక యాఁడుబిడ్డను గనియె. దగ్గఱనున్న తారామజూచి "తారా! నేనొకమాటను జెప్పెద వినుము. ఈబిడ్డ యొకగంటసేపు బ్రతికినను లేక యొక నూఱేండ్లు బ్రతికినను తాను చైతన్యకావలసినదియు అదియునుగాక చైతన్యుఁడుకాని యెవరిని బెండ్లియాడరాదని బోధింపుము. ఈ యభిప్రాయము తల్లిదండ్రుల యభిప్రాయమని నొక్కి చెప్పుము అనియె. అపుడు తారామ మూలుగుచు "అమ్మా! నీవేల యిట్లనెదవు." అని యడిగెను. అపుడు చంద్రకల "తారా! నీకు వెలియదా నేనుజత్తును ఏమియును జెప్పకుము నాకది చక్కఁగాఁ దెలియును నా ప్రాణము లుబ్బుచున్నవి ఈ బిడ్డను గనుటకే నన్ను నింతవఱకు భగవంతుఁడు ఊపిరితోడ నుండజేసెను. నా ప్రార్థన లతనికి విన్నది కాఁబోలు నీ విటనుండి స్థిరపురంబునకుఁ బోవలవదు అట మాతండ్రి దీనికిఁగూడ వీరవైష్ణవునుగా జేయును. చిలుక సముద్రంబు కడనుండు వేదాంతుల గ్రామంబున కేగుము. అచట నా మేనమామ ఈశానాచునిం గనుము. నామెడనుండు నీగుఱుతుల నతనికిఁజూపుము. ఏదియునుదాచక కడవఱకుఁ జెప్పుము. అతఁడు చైతన్యుఁడుగాఁడు అయినను కరుణగలవాఁడు సన్మార్గ

దర్శి చైతన్యులద్వేషింపుచు చైతన్యనాశమునకై దుఃఖంబునొందువాడు మాకుఁజేసిన దుండగంబులకై మాతండ్రికిఁ గ్రూరమైనజాబులను వ్రాసినవాఁడు. మదలఁజెఱనుండి విడుదలఁజేయుటకుఁ బ్రయత్నించినది నీవె యుగవా? అతని చెల్లెలుమాత్రేనగు నాపైఁగరుణించి నాబిడ్డను నిన్ను ను గాపాడుచుటుల నేనుజెప్పితినని చెప్పుము. అటుచేయఁడేని భగవంతుఁడకు నీకార్యము నొప్పించవలయునని చెప్పుము. నాబిడ్డ మతమును మార్పక యామెకుగావలసినవి తనవలన నైనంత మట్టుకు మతవిషయంబులయందు సహాయుండగునటుల చెప్పుము" అనిచెప్పి మూర్ఛరాగానే నులుమూసికొనెను. ఇంతలోఁ దెల్లవాఱినదే చంద్రకల బిడ్డను జేత నెత్తుకొని "తారా! యీబిడ్డకు మాతల్లిపేరును బెట్టుము. ఇకనే పేరుఁజక్కఱలేదు" అనిచెప్పి పడుకొని దీర్ఘనిద్రఁజెందెను. తారామచేయునది లేక యటనుండిన తనపైకమును ఓడవారు విడిచిపోయిన పైకము నెత్తుకొని బిడ్డను పొదుగులఁబట్టికొని యా యోడకు నిప్పంటించి యటనుండి దిగివచ్చి గట్టుచేరెను. ఆ యోడయందు దైవవశంబున నూనెలుండుటచే దానికంటుకొని కాలిభస్మమాయెను. తారామ యో యని నేడ్చి యూరికై మఱలెను.

తారామ యూరిలోనికిఁబోవునపుడొక యాఁడుది గోడపై నానుకొని నిక్కిచూచుచుండెను. దానింజూచి యిటనీవేల నిటులఁజూచెదవని తారామ యడిగెను. ఆమె" తల్లీ! పల్లవులకై చూచుచున్నాను. మా గ్రామాధికారి పల్లవులకుఁ బన్నుఁగట్టనని నిరాకరించెను. వారందులకై కినిసి నిన్నటిదిన మిచటికివచ్చి యూరివారలఁజంపి కొందఱిని బట్టుకొని పోయిరి. ఈ కలవరములో నాచిన్నబిడ్డను వదలి పాఱిపోయితి వారలా బిడ్డనుగనికరంబులేక చంపిరి" అని యేడ్చెను. అమ్మా! నీ వెవరవని యని యడిగెను. అంతటఁ దాను "అమ్మా! నేను ఓడదరితట్టి విఱుగఁ దప్పించుకొని వచ్చినదానను నాకథఁజెప్పుట కేడులు పూడులుపట్టును. నాయొద్దఁ జిన్నబిడ్డ యొకటియున్నది. దాని కెవరైన పాలిచ్చువారుండిన జీతమిచ్చెదను, ఎవరైనంగలరే యని యడిగెను. ఆ యాఁడుది యాశతో "నాయొద్దనిమ్ము. నాకేమియు వలదు" అనియె తారామ యామె

నెగా దిగఁజూచెను. నీకిల్లున్నదా యని యడిగెను. ఇల్లున్నదమ్మా నా మగఁడు నున్నవాఁడు వేగ బిడ్డనిమ్ము అని యామె యాతనికి చెప్పెను బిడ్డ నిచ్చి తామ్రమ తనువెంట నడిచెను. వారలొకయింటి కేగిరి బిడ్డకు నా యమ్మ పాలిచ్చెను బిడ్డ నిద్రించుచుండెను. మగఁ డింటికి వచ్చెను తినుటకు వానికి కూడు లేకుండెను తామ్రమ దానిమగనిచేత కొంచెము మొహరీలుంచెను. వాఁడు మిగుల సంతసించి, యింటికి కావలసినవి తీసి కొని సుఖంబుండిరి తామ్రమ వారికడ నెలదినములుండెను. నెల కడ పటఁ దామ్రమ మఱల రెండు మొహరీలిచ్చి చిలుక సముద్రమునకుఁ బోవలసిన సంగతిని జెప్పెను. వాఁడు మఱింత సంతసించి యాఱవ నెలకు బిడ్డ కొంచెము పెద్దదగును. అపుడు నిశ్చయముగాఁ బోవచ్చు ననియె అయిదవ నెలయందు వానిచేత నాలుగు మొహరీలిచ్చెను. వాఁడు దానితో బండి యెద్దులు తీసి యాఱవ నెలకుఁ జిలుక సముద్రంబునకుఁ బ్రయాణమై చిలుక సముద్రంబును జేరిరి.

అచట మాదున కొక యాడుది యైనను గనంబడలేదు. ఒక మగ వాఁ డొకచోట వండుకొనుచుండెను. అతని కడకుఁ బోయి "అయ్యా! యీశానందస్వాముల వారెచట నున్నవారని యడిగెను. ఆ మగ వాఁడు మొగము ద్రిప్పుకొని యామెను జూడకయే ఇటనుండి సూటి గాబోయి కుడిప్రక్కపోవు దారిం బోయినవేని తెల్లయెద్దులఁ గట్టుకొని యున్న నతండే ఈశానంద స్వాములు అతఁడు రాత్రికే యింటికి వచ్చె ను. ఇపుడు మాకొలయు ననిన బొలమునకుఁ బోయెనని చెప్పెను. వా రటనుండి చెప్పిన యడియాలము బట్టుకొని పొలమునకు వచ్చి యీశా నందునిం జూచిరి. అతఁ డేబదియేండ్లవాఁడు గడ్డము పెంచుకొని పొడ వుగ నుండెను.

తామ్రమ యతనిం గని "స్వామీ! ఈశానందులవారు తామే గదా యని యడిగె అతఁ డవునని యొప్పుకొనెను. స్థిర పురంబున గొప్ప సాహుకారి యగు గౌడ భీమన్న గారి [illegible] మీనా[illegible] గారికి నన్నగారు మీరేనా? యనెను. ఆ మాట విన్నదే యతని ము

గంబు వాడెను. తోడనే యెప్పటివలె నగు మొగంబయ్యెను, "అప్పను నన్నట్లు చెప్పెదగు. మీనాంబ నా చెలికాలు ఆనె [illegible] బంధ నివ [illegible] వందిమున గోల లాడుచున్నది యనెను. ఈ [illegible] [illegible] గుగు నాత్రకెం యుండెనా. అని [illegible] అని తామ్రమ చెప్పెను. ఉండెనది? ఏమి? ఆమెను గూడ తన మాగినవెం జంపి రాయేమి? అని యడిగెను. "లేదండి స్వామీ" ఆమె ప్రసవించి చనిపోయినది ఇదియే యామెబిడ్డ యని నిద్రపోవుబిడ్డను జూపెను. అతం డాబిడ్డను జూచినదే సంతసించి వంగి ముద్దుగొనెను. లేదమ్మా! నీవా కథను జెప్పుమని యడిగెను. ఒకటియు దాచక తామ్రమ యతనికిం జూపి తన యజమానురాలి యానవాళ్ళను జూపెను. అతండు కొంత వడి నిదానించి ఆమెను జూచి నీవు నీ జాతి వారివలెం జపలవు గావు మోహంబు కల్పించుదానవును గావు అది యటుండనిమ్ము. ఆశుద్ధి [illegible] నన్నును [illegible] రాదని మాయాశ్రమ ధర్మము. [illegible] యీబిడ్డనుగాని యెటుల జెప్పగలను [illegible].

తామ్రమ కోపగించుకొని "ఏమి మాటలయ్యా! మీ యాశ్రమ ధర్మంబులు గిర్మంబులు నే నెఱుంగను. లోకాశ్రమ ధర్మంబులును, భగవదాశ్రమ ధర్మంబులును గొంత యెఱుంగుదును. నా యజమాని వలెనే నేనును చైతన్యనే సుమా, ఆ ధర్మంబు లెవి యంటివేని నీ వాకిటికి నెవరు వచ్చినను వారియెడ దయంజూపుమనుటయే అటుల దయ జూపకున్న నేలిన వానికి నుత్తరవు చెప్పవలయు ననుటయే యనియె.

నేను వాదులాడరాదు అందు నాడుదానితో నేల? నా మొదటి మాటలు నిజమే. అతిథి అభ్యాగతుల నాదరింప వలయునని మాధర్మములు బోధించుచునే యున్నవి. మిమ్ముల నేను వెడలం గొట్టను.

అటుల మాటలాడగా ఈ బిడ్డ నీ నెత్తురు ఈమె తల్లి చెప్పినమాటలు వినుము దీనిని భీమన్నకు నొప్పగింపకుము. వాడు మహాక్రూరుడు అని తామ్రమ చెప్పెను. నా కేమి యా సంగతి తెలియదా, మా

భార్తలతోఁ జెప్పక యొకపనియు జేయఁగూడదు. అదివలనను నీయూరికి బైటనుండు సంసారులతోడ నుండుడు. వారు పెండ్లి చేసికొని యుండు వారు అనియె. తామను యొప్పుకొని యటఁబోయి యుండిరి.

ఈశాంతము ఓ సంగతిని భార్తృ సమాజంబున కెరింగించెను. సామాజికులొప్పుకొనిరి. మీనాంబ నూరేగించిరి తమకును దామను నొకయిల్లు నిచ్చిరి వారందు సుఖంబున నుండిరి. మీనాంబ నారింద తీని చిన్నాయనా యని పిలుచుచుండెను. మీనాంబను నేమిదేమ్మ కాఁగా నామెను సకలశాస్త్రంబులఁ జదివించిరి. విగ్రహావలు చలువ ఆరితోఁ జేయ నేర్చుకొనియె. భార్తలందఱు నామెపై ప్రేమగలిగి మెలంగిరి. ఈమెతోడ నొక గాఁడుడు కాదంబరి యనువాఁడు నొకటి చదువుచుండెను మీనాంబ కాదంబరిపై దయగలిగి యుండెను గాని యతని వలచినది కాదు. కాదంబరి యామెను వలచియుండెను గాని వేదాంతుల భయంబున వెలిఁ జెప్పినవాఁడు కాడు. ఇట్లు కొన్ని యేండ్లు జరిగెను మీనాంబకు పదునైదేండ్లయ్యెను. వైష్ణవులు వేదాంతులపై దండెత్తి వచ్చిరి. వచ్చిన సేనలూరి పయింబడి ధాన్యంబులను ధనమును గొల్ల గొట్టుకొని పోవసాగిరి. అపుడొకచోట విల్లునమ్ములతో కాదంబరి డాగి యుండెను. మీనాంబ తామసుతోడ విహారార్థము పోయియుండి పొద చాటుననుండు కాదంబరిని జూచి యింటికరమ్ము. ఇట నేమి చేసెదవని యడిగెను ఒక పులికై వేచి యున్నానని యతఁడు చెప్పెను. ఇటఁ బులివచ్చుటేమి నీవు కాచియుండుటేమి యని మీనాంబ ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. తామను వానితో మనము బయలుదేరి రారమ్ము. వాఁడు దేనినైన గాల్వాసిమ్ము అని యింటికిఁ దోడుకొని పోయెను. తల్లి వల్లో, తారా! పులికై వేచియున్నానని చెప్పెనుగదా కాదంబరి. ఇచట పులిగిలి యెక్కడిది యని యడిగెను. పులిమారి గిలిమారి వాఁడు మనుజపులికై కాచి యున్నవాఁడు అనియె. నరహత్య పాపంబుగదా యని మీనాంబయడిగె. పాపులకుఁ బాపమేది? ప్రశ్నామెను. మనముపోవ మని యిల్లువచ్చి చేరిరి.

కొంత సేపటికి కాదంబరి యింటికి వచ్చెను. తామ్రము వానింజూచి కాదంబరీ! పులిని గొట్టినది నేను జూచితిని. అది చచ్చెనా? యని యడిగెను. నీ కెట్లుఁ దెలియునని వాఁడడిగెను "రసపుత్ర స్త్రీకి దెలియదా? విల్లునమ్ములతోఁ బుట్టినవారము. నీ నాఁటికి క్రొత్తగా మైనము చరిమి యున్నావు నిన్ను నేనక్కడఁ జూచినపుడు నీపొదియందు నాలుబాణంబు లుండెను. ఇపుడు అయిదేయున్నది యని తామ్రి చెప్పెను. నేను పులిని గొట్టిన నిజమే దానికి దెబ్బ తగిలినది. అయితే నాబాణ మగుపడలేదు. దానికై కడపల్కి వెతకితిని అనియె. సందియమేమి? మంచి గుర్తులుండినవిగదా చిక్కును. నీ బాణము నెవరు చూచినను నీది యని చెప్పుటకై యందఱు నొక తెక్కగట్టిన నీవు రెండుతెక్కలు గట్టితివి. నీవు గొట్టినపులి నెవరైనఁ జూచిరేని నీకు దానితోలు నియ్యరు. నీ బాణము వారికేమి యెఱుక." అని పక్కున నగి లోనికిం బోయెను. కాదంబరికి క్రోధంబు నాశ్చర్యంబు పెనఁగొన నామె నట్టె చూచుచుండెను.

కొంతవడికి దగ్గఱనిలుచుచున్న మీనాంబను జూచి "ఆమెయర్థమేమి? యని మెల్లన నడిగెను." కాదంబరీ! నీవొక మనుజుని గొట్టితివి గాని పులినిగాదని యామె తలంచుచున్నది నీ కార్యము చేసి యుండ రాదు. అది వేదాంతులు విన్నఁ బ్రమాదంబుగదా" యని మీనాంబ చెప్పెను. తన్ను గాచికొనుటకును, తనద్రవ్యమునునిలుపుటకును జంప నగునని వేదాంతుల యభిప్రాయంబుగదా యని కాదంబరి యడిగె. అవును నిన్ను వాఁడెదిరించి చంపవచ్చినంగదా నీకేదైన ద్రవ్యముండినం గదా యటుల చేయనగును అది లేదు ఇదియును లేదు. నీవు చేసినది తప్పే" యనియె. అయిన నేమి! నేనొకఁడను. అందఱు నొక్కటియై చేత పిడికిచేతగాదులే యని యెగురఁ బైచి మాటలాడెను. కాదంబరీ! స్నేహంబుకంటె మాత్సర్యము దొడ్డదని తలంచెదవు అని మీనాంబ యనియె. నేను ధనహీనుఁడ నగుటచే నా కెవరును మిత్రులు లేరు. మత్సరముకన్న వలపు దొడ్డది నాకుయనె. ఆమాటవినగనే యామె వెనుకకుఁ గాలుబోనిచ్చి, కాదంబరీ వలపా! నీ యర్థమేమి? యనియె.

కాదంబరి:—నేను కలయంతఁ గలవట్టుకు జెప్పెద. హెచ్చుకుందులు సెప్పను. నేడొక సేరము చేసితిని రేపు రెండుచేతును. వేదాంతుల రాణియగు మీనాంబపై నాకు వలపుకలదని ధైర్యంబుగా జెప్పగలను. ఆమె నన్ను వలవనీ వలవకుండని లక్ష్యంబు లేదు.

మీనాంబ;—నీకేమి పిచ్చియా?

కాదంబరి:—కన్యకనుఁ జూచినవారికిఁ బిచ్చి యెత్తక యెట్లుండును?

మీనాంబ:—కాదంబరీ! నీవిట్టి దుర్మార్గుఁడవని కలనైన నెంచినదానం గాను. బహు కూరుఁడవు?

కాదంబరి:—అవును నీవు చెప్పినది నిజమే. మీనాంబా! నే వలచినంత నిన్నెవరు వలవరు పోయి వచ్చెద.

వేదాంతులందఱు నా దిన మొకటిగా జేరి రాజున కొఱుక పంపిరి. అపుడు అలఘువ్రతుఁడు మహారాజైయుండెను. అతఁ డావిర్యాదు నంగీకరించి మీకష్టంబుల విచారించుటకు నొకయుద్యోగస్థు నంపెదనని తెలియ బఱిచెను.

రెండు నెలలకుఁ బిదప నొకనాఁడు మీనాంబయు దాస్రమయు తోటయం దేగుచుండిరి. దారియెదుట నొక చిన్న పల్లవ సేన వచ్చుచుండెను. వారింగని మీనాంబ వెనుకకు మఱలెను. తామ్రమ యామెను జూచి పఱువెత్తకుము నిలుము భయంబుసూపరాదనెను. మీనాంబ యటలన నిలిచెను. అపుడొకఁడు దగ్గఱకువచ్చి "శ్రీమతీ! క్షమింపుము. భయంబునొందకుము." నే నీయూరిని జూడవచ్చితిని నాకుఁ దోవ తెలియదు. వేదాంతుల యూరికిఁ బోవుమార్గంబుఁ జెప్పగలవా. వా రీయెడా రిని నున్నారని వింటి ననియె.

ఈ పల్లవసేనలతోఁడవచ్చు మీరలు వారిని బాధింపవచ్చితిరే యని మీనాంబ యడిగెను. నేనుగాను అయిన నట్లేల యడిగెదవు. అని యుద్యోగస్థుఁ డడిగెను. నేను వారిసమాజంబునఁ జేరినదానను అని

మీనాంబ బదులిచ్చెను. ఆ యుద్యోగి యామెవంక దేఱి పాఱఁ జూచెను. నీవా! వేదాంతుల సమాజంబునఁ జేరినదానవు. ఆవైష్ణవు లబద్ధమాడిరి. వారు బ్రహ్మంబును గొలుచువారనియు స్త్రీలన్న వారికిఁ గాదనియు జెప్పిరి. నీవిపుడు వారిని జేరినదానవంటివి నేను నమ్మననియె. "వారికి విందను" అనియె. వారి విందవా? ఇది మఱింత వింతయై యున్నది. ఈ మాయావాదులు (ఇది నామాటగాదు. వైష్ణవులమాట) నీయట్టి వారిని విందులుగా గ్రహించెదరా. వారితో మెలగుట సుఖమే యని యోచెద ననియె. వారు నన్ను సాకుచున్నవారు వారి పెంపుడుబిడ్డను నేను అనియె. అటులైన వైష్ణవులాడినట్లు వారలు చెడ్డవారలు కారు. యోగ్యులనియెన్నెద. లేనియెడ నీయట్టివారిని గనికరంబునఁ బెంతురా? యనియె. వారలుబహుయోగ్యులు సన్మార్గులు. వారిచట సమీపం బుననున్నవారు. వారితో భాషించి మంచిచెడ్డలను మీరే కనుగొందురు మీరు మాతోడవచ్చిరేని జూపెదనని తానును తామ్రయు నడచిరి. పల్లవులు వెనువెంట వచ్చుచుండిరి. కొంతదూరమువచ్చి యాయుద్యో గస్థుఁడు తన సేనలను నిచటనే యుండుడని నియమించెను. వారలచటనే మకాము చేసిరి.

తామ్రను, మీనాంబ యుద్యోగస్థుఁడు కొంతదూరము నడచిరి. అపు డాయుద్యోగి మీనాంబనుజూచి నేను నాచరిత్రంబునుజెప్పెదను. అది మీకు నిష్టమేని నెఱింగించెద నేనమృతునికుమారుఁడను మృకం డుఁడను పేరిటివాఁడ. అమృతుఁడతనికాలంబున రాజునకుఁ దుబదూగ చుండెను ఆమాట యిపుడేల? నాపినతండ్రి కమపయుఁడు చచ్చునంత వఱకు నాహోదా రాదు ఇపుడో నే నదృష్టంబుగల యుద్యోగియని మాత్రము చెప్పఁగును. అలఘువ్రతుని సేనానాయకులలో నొక్క డను. గౌడులీవేదాంతుల నన్యాయముగా కొల్లగొట్టినసమాచారమును విచారించి తెలుపుటకును, ఒక గౌడుని వధింప యత్నించిరని తెచ్చిన దావాను విమర్శించుటకు నేఁ బంపఁబడి యున్నవాఁడను. నా సమా చారంబిదియ మీసంగతి యెట్టిదో యెఱిగింపవలయును. నీతోడనుండు నామె నావలె సుఖదుఃఖములకోర్చినది ఆమెచెప్పిన బాగుండునుఅనియె.

అప్పుడు తామ్రమ యాపకొని, "ప్రభువా! ఈకన్యకను ఈమెతల్లికిని, సోదరున్వకును సేవకురాలనై యుండుదానను—మృకండుఁడింతలో నడుమువచ్చి నీవంత ముసలిదానవుగావు అనిరా. ప్రభువా! వయసులో నేను? వారిపుత్రుడు బసితనంబునందే మరణించిరి. ఈమె చంద్రకళలకును స్థిరపురపు దేవన్నకును బుట్టినది.—అతఁడు మాట కడ్డమువచ్చి "స్థిరపురంబునే నెఱుంగుదును అచట రెండు నెలలకుముందట నుంటిని. దేవన్నయుఁ జంద్రకళయుఁ జాలకాలము. జీవించియుండరని యెంచెద ననియె. ఖేతాళపురంబున మగడు మల్లరంగమునందును భార్య బిడ్డను గని రొ జచ్చిరి. ఖేతాళపురంబున మల్లరంగమునందా? రాజద్రోహులా యని మృకండుఁడడిగెను. మీనాంబ "కాదు కాదు అతఁడు చైతన్య అనియె. ఓ! అయిననరి. వారిని లోకులందఱును శత్రువులుగాఁ జూచుచున్నారు వారితో నేనును నేస్తంబు చేసి చూచితిని వారు మంచివారును సత్యసంధులునై యున్నవారు అయినమీరు వేదాంతులు గదా యని మృకండుఁ డడిగెను. "కాము కాము మేమును చైతన్యులము మమ్మును వేదాంతులు గాఁ జూచుచున్నవారు అనియె. ఇంత పసితనంబున సౌందర్యవతికి నీవృత్తి భయంకరంబుగదా యని యతఁడడిగె. భయమో నిర్భయమో ఆదినుండి యంత్యమువఱకు నేను చైతన్యనే యనియె. మృకండుఁడు తామ్రమకై తిరిగిచూచి అమ్మా నీకథ నెఱింగింపుమని యడిగె.

తామ్ర:—ప్రభువా! నాయజమానురాలితల్లి యొక్క సా[illegible]రాలి బిడ్డ. అతఁడు స్థిరపురివాసి. భీమనయను పేరిటివాఁడు.

మృకండుఁడు:—భీమన? అతఁడా! నాకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియునే. అతఁడు వీరవైష్ణవుఁడు. పల్లవులన గంటగాల్చును అయినను నాకతఁడు కూర్చునేస్తు. అతనియింట నెన్నియోసారులు తినివచ్చినవాఁడ. వర్తకంబున మిగుల నేర్పరి. మార్వాడి అభిరాముఁడు వేనివాఁడ మఱింత పెద్దటీకము సంపాదించి యుండును అతనికి బిడ్డలు లేరు గదా. ఈమె తనతాతయింటికిఁబోయి యతని యాస్తిని దినుచు నేల యుండరాదు?

తామ్ర:— ప్రభువా! తమకన్ని తెలిసియుండియు నిటుల నడిగెదరా. అతఁడు వీని స్నేహమున చైతన్యముల గలిగి పోరాదు. ఈమె తల్లి చనిపోవునపుడు అచటికి బోవలదని మందలించినది. నీవున్నకు నామె బ్రతికియుండునది తెలియదు. మీరు వేదాంతులకడ నీ కథను విందురు మీరు భటునగారికి పరమమిత్రులరు మారహా స్యమును బయలు పుచ్చకుడు.

మృకండుఁడు:— మీరహస్యముల బయలు పుచ్చను. అంతయాస్త్రీయు స్వర్ణముగా బోవుచున్నదే.

—బిరుదములు గిరుదములు గవ్వకుఁ బనికిరావు. స్వేచ్ఛయే సర్వస్వము. నా దొరసానికి దక్కువలేదు. ఇదియే మాకథ.

ఇంతలో వారలు రెండుబాటలు చీలు చోటికి వచ్చిరి. మీనాంబ నుపోవు మార్గమది మేము పోవలసిన దీమార్గము అనెను. అటులనా? అల్లదో కనఁబడు పెద్దమిద్దెయేమి యని యడిగె. అది వేదాంతులసమాజరంగము అనియె. అదియో? అది మాయిల్లు. తామ్రయు నేనునుండుచోటు. ఆ తోటవలన నట్టులనుండునని తలంచితిని. ఈమాటలాడుకొనునపుడు పొదలచాటునుండి కాదంబరి వచ్చెను. కాదంబరీ! ఇతఁడు మృకండుప్రభువు పల్లవసేనాధిపతి మనస్వాములను జూచుటకు వచ్చెను. ఇతనికి తోటనజూపుము ఇతనిరాకను మాచిన్నాయనకు నితరులను దెలుపుము. నాకు పొద్దయినది ఇంటికి బోవలయు ననె. కాదంబరి మొగముఁ జిల్లించుచు పల్లవులకుఁ దోవచూపువారలక్కఱలేదు. గాఁడు డొక్కఁడు పిలుచుకొని పోవలసిన యక్కఱలేదు అనిచెప్పి పొదలోదూరి మఱువయ్యెను. అదిగని మృకండుఁడు సస్నేహితుఁడు మర్యాదస్థుఁడుగాడు. వానికి దయయను మాటలేదు. వేదాంతి యెవనైన నిటులఁజేసియుండునేని, గాఁడుని విల్లుతో గొట్టిన వాఁడని చెప్ప సాహసింతు" ననియె. తామ్ర "ఆపిల్లఁడా! చిన్నపక్షులను సహితము జంపడే" యనియె. మీనాంబ "కాదంబరికి నితరులపై నయిచ్ఛ యనెను. మృకండుఁడు ఆయినసరియే నిజముగా నేను యనిచ్ఛయనితలం

పను. వాని చూపు దొంగచూపులై యున్నవి యనెను. తామ్రా! రా! ఇది మఱి మాట. ఆయన త్రోవ యటఁబోవుచున్నది. అయ్యా! తమకు వందనములు తా మింతపడుటకు మాకుఁ దోడు వచ్చినందులకు వందనములు" అని మీనాంబ చెప్పెను. మీరు నాకు దో[illegible]మీగారు ఖండనాంబుల నాచరించెదనని మ్రొక్కెను.

వారివారిత్రోవల వారువారు బోయిరి. తామ్రమయు మీనాంబయు నుండునిల్లు విందింటికిఁ బ్రక్కయిల్లు. ఆసాయంత్రము తామ్రమయు మీనాంబయుఁ దోటలో విహరించుచుండిరి. ఈశానందుఁడు కంచెకావలినుండి వారిని బిలిచెను. ఏమని యడిగిరి. బిడ్డా! యేమియు లేదు. పల్లవసేనాపతి మనవిందింట బసచేసియున్నవారు. నీవెవరైన మనుజులు పోవుటను వచ్చుటను వినినను జూచినను భయంబు చెందకుము. అతనికిఁ గావలసినవన్నియు సమకూర్చుటకు నేనతనితో నుండును. అతఁడు పల్లవుఁడైనను బహు మర్యాదఁ గలవాఁడైనందున నెట్టి తొందరయుఁ గలిగింపఁడు అనెను. చిన్నాయనా! నాకు భయంబు లేదు. ఈ సేనాపతిని తామ్రమయు నేను నెఱుంగుదుము అని యూరికి వెలుపటఁ దాను సాధించిన విధంబును జెప్పెను.

అపుడు ఈశానందుఁడు తామ్రా! తామ్రా! ఎవరును దోడు లేక యూరికి బైటపోఁగూడదని నేను జెప్పలేదా? ఒకవేళ దొంగలో త్రాగుబోతులో యెదుర్కొనిన నేమి చేయుదురు అని యడిగెను. నా యజమానురాలు పుష్పములను గోసికొని వత్తమని పిలిచెను. మే మిది వఱకు ననేకమాఱులు పోయి యుంటిమి. భయమేమియు లేకుండెను. బీదలయూరికి దొంగ లెవరు వత్తురు. ఆయుధధారినైన నాయెదుట వారి జపంబులు సాగునా? యని తామ్ర చెప్పెను.

సరిసరి బాధయేమియు జరుగలేదు. ఇకపై నొంటరిగాబోకుడు. సేనానాయకునివలె సేనలు నుండవు. సేనలంతయును వాగుదగ్గఱ మకాము చేసెను. అంగరక్షకులై కొందఱు మాత్రమే వచ్చిరి. బిడ్డా! నేడు పోయివచ్చెద. రేపటికి మాట్లాడుకొందము అని చెప్పి పోయెను.

మీనాంబ యింటికేగి నిదురించెను. మఱునాడు వేకువను ఈశానందుఁడునం మృకండుఁడును వచ్చిరి. మీనాంబ బొమ్మలఁ జేయుచుండెను. మృకండుఁడు ఆమె పనితనమునకు మెచ్చుకొని తనవలె నొక బొమ్మ చేసియిచ్చిన యిన్నూరురూపాయల నిచ్చెదనని చెప్పెను. మీనాంబ మావారి కిష్టముండిన బొమ్మ చేసియిచ్చెద నేబది రూపాయలే దాని సరియైన వెల యనియె. ప్రక్కనున్న యీశానందుఁడు సామాజికుల యుత్తరవులేక చేయరాదనియెను. ఐనను మంటితో నొకబొమ్మచేసికొని దానిఁజూచి కడపటఱాతియందుఁ జెక్కవలయును. దానిపై మీరు కూర్చుండుడు అని యొకచోటుఁజూపి కూర్చుండబెట్టిరి. మంటివిగ్రహము పూర్తియయ్యెను. సామాజికుల యుత్తరవును వచ్చెను. చలవరాతితో దానిని జేయవలసినది ఆమె యాపనియందు నోర్పుతోఁ జేయుచుండెను. ప్రతిదినము మృకండుఁడు మీనాంబ యింటికి వచ్చును. ఇది కాదంబరి కయిష్టమై యుండెను. మృకండుఁడు వాని మనోభావంబును గాంచెను గాని మీనాంబకుఁ దెలియదు.

మృకండుఁ డొకనాడు పగలు మీనాంబను జూడవచ్చి గాడుని జంపినవానిని నేను గనిపట్టితిని. వాఁడే మీ కాదంబరి యనెను. మీనాంబ యులికిపడి పోనయ్యా పో ! వారికి దెలియునా ? తెలియునా? యని యదలించి మాటలాడెను. మృకండుఁడు సంకోచించెను. కావలీయున్నవా రిరువురు నిద్రపోవుచుండి యపుడే యొకడు మేలుకొనెను. లేదు ఇపుడు కాదు ఇక్కడకాదు నీతో నే నొంటరిగా మాటలాడవలయును" అని గుసగుస జెప్పెను. మీనాంబ నవ్వుచు ఎపుడు? ఎక్కడ? అనెను. నీవే యావేళను తావునుజెప్పుమని పల్లవుఁడడిగెను. మీనాంబ అటులైన మాతోటలో రాత్రి యేడుగంటలకు తామ్ర తోట చిన్నతలుపును తెఱచియుంచు" ననియె. మంచిదని మృకండుఁడు కొంతసేపుండి లేచిపోయెను.

రాత్రి యేడుగంటలకు నిద్దఱు తోటలోసంధించిరి. కొంతదూరంబున తామ్ర నిలిచియుండెను. మీనాంబ "అమ్మా" యనెను. అంతలో

నతఁడు నామర్యాదల నిటఁ దలువకుము. ఊరక మృకండూ అని పిలువుము. మృకండు సేనాపతీయని మొదలు పెట్టెను. అతఁడు వితండవాదము చేయకుము. నేనుచెప్పినటుల నికపైఁ బిలువుము అనియె. ఆమె తన చేతుల వీచుచు "మరేమి లేదు. ఈ కాదంబరి సమాచారము" మృకండుఁడు కాదంబరియా! ఆ దుష్టుని పేరు దలువకుము. వాఁడు కొద్దికాలంబులో నరకంబునఁ బడును. అవును అట్టులే తలంచెదను. అటులఁగానియ్యక చేయుటకే నే నిట వచ్చుటకుఁ గోరితిని. కాదంబరి విషయము మాటలాడుటకే యిట రమ్మంటిని అని మీనాంబ చెప్పెను. "సరి! నీ వేమి చెప్పెదవో చెప్పుము కాదంబరి విషయము అని మృకండుడు అడిగెను.

మీనాంబ తనచేతులఁబిసికికొనుచు మృకండుప్రభూ! కాదంబరి విషయము మీకేమి తెలియును? తెలియుననియా యడిగెదవు. నాకుఁ దెలిసినది యిదియే. నాయొద్ద నొక చాకుఁడుగలఁడు. ఒక నాటుపురపు పిల్లడు పొదలో దాగియుండి గౌడునిబాణంబుతో నేయగాఁ జూచినట్లు చెప్పుచున్నాడు. వాని నిపుడు కాశి కీడ్చికొనిపోయి యచటి మహాధిపతుల కప్పఁ జెప్పెదను. కాదంబరివిషయము తెలిసినదా యని మృకండుఁడనియె.

ఓహో అటులఁ గాకూడదు. కూడదు. ఆగౌడుడు వీనిని గుద్దినాడట. గుద్దునకు గుద్దు తప్పేయని మీనాంబ యనియె. మీనాంబా! మేలు మేలు. గుద్దునకు బాణమా? మంచిన్యాయమే. ఈటెకొయ్యతో పొడిచిన ఈటెమొనతో పొడుతువు కాబోలు. నీకు కాదంబరి రహస్యములన్నియుఁ దెలిసియున్నది కాబోలు. నీ విదియంతయు నెట్లెఱింగితివి" అని మృకండు డడిగెను. నేనెఱుంగను నా మదికిఁదోచినది చెప్పితిని అటులఁ గాదు. కాదంబరి నిర్దోషియని చెప్పగలుగుదును అని మీనాంబ చెప్పెను. కాదంబరిపై నీకంత యక్కఱ యేమి? యని మృకండుఁ డడిగె. వాఁడు పసితనమునుండి ఆడుకొను చుండినందున స్నేహితుఁడని యామె చెప్పెను. మృకండుఁడు మంచిజతయే. పావ్రక

మును జేగయు వానిబుద్ధి నీకేల పట్టువడలేదు. సరి! నన్నేమిచేయు మనియెదవు" అని మృకండు డడిగె. కాదంబరిని కాపాడుము. మీరు మీరు మీరు—ఆ సాక్షుల నమ్ముకుడు అని బ్రతిమాలెను. ఆ విష యము యోచింపవలయు. ఇంతటి మంచివాఁడు దుర్నీతిపరుఁడైయుం డుట విచారకరము. మీనాంబా! నాధర్మము నతిక్రమింపఁ బూట పడియెదవా? అని మృకండుఁ డడిగెను. అవును. ఇచటివారలందఱు నబద్ధీకులనియె. మృకండుఁడు వానిపై నీకు వలపుకలదని తలచెదననియె. మీనాంబ "ప్రభువా! యేమి మాట చెప్పెదవు. వానిపై నాకువలపు లేదు. కావలసినయెడ తాత్రమ నడిగికొనుడు" అనియె. మృకండుడు నాకు సాక్ష్యము లక్కఱలేదు నాకొక ముద్దిచ్చితివేని నమ్మెద ననియె. మీనాంబ ముద్దియ్యఁగడంగి ముందుకు నొగ్గెను. మృకండుఁ డదిగని నాకు ముద్దియ్యవలదు అని నిరాకరించి, కాదంబరి నా విషయంబున భయపడవలసినది లేదు అని చెప్పి వారికడ ననిపించుకొని తిరిగెను. కొన్నియడుగు లెత్తిపెట్టినదే కాదంబరి యెదురువడి కాఱు లఱువ ద్వంద్వయుద్ధమున కాదంబరి చేతిబ్రేళ్ళు రెంటిని నరికెను. వాఁడోడి తిట్టుచు డనయిల్లు చేరెను. మృకండు డంతట నటనుండి కదలి కొంతదూరము పోవ తాత్రమ బిరబిరవచ్చి యేమి జరిగినదని యడిగెను. జరిగినది చెప్పెను. మీరు వానిగొంతు తెగవేయక యూఱక వదలితిరే వాడు మీకును మీనాంబకును నా గర్భశత్రువై యుండును. మీకడ రెండవ కత్తియేది? వానిదే. దానిని భద్రముగగాపాడుము అని చెప్పి యింటికేగెను.

మఱునాడు కాదంబరి పోబడి తెలియలేదు. పిమ్మట నొక వారం మునినములు గడిచెను మృకండుడు మీనాంబను జూడలేదు. ఒకనా డీమెకడకు వచ్చి నాకు నవరసమైన పని యుండుటచేత నూరికి బోవల యునని మృకుండుడు చెప్ప మీనాంబ అట్టి అవసరమైన పనియేదియని యడిగెను. అందుల కతఁడు నీకు నింతకుమునుపు నా పిన్నబ్బ యున్న వాఁడని చెప్పియుంటిని గదా అతడు చనిపోయినాడని కబురువచ్చినది. అతని యుద్యోగమును పల్లవచక్రవర్తి నాకిచ్చియున్నవాఁడు అనియె. మీనాంబ యదివిని, నా కేదియు దెలియదు. మీ విగ్రహ మింక రెం

డుగంటలలో సిద్ధమగును తీసికొని పొండనియె. రెండుగంటలు తాళి వచ్చి పైకమును చెల్లించి విగ్రహమును దీసికొని పోయెను.

కాదంబరి తన యూరికిబోయి యచట యధికారికిఁ దన తల్లిదండ్రులయాస్తిని నపహరించినవారి నెఱుకఁజేసి, యా యాస్తినిబొంది గొప్ప సాహుకారి యయ్యెను. వాఁ డటనుండి స్థిరపురంబునకు వచ్చి భీమన్నయింటిని గనిపట్టి తన్నెఱుకఁ జేసికొనెను, భీమన్న గౌరవించి నీ వెచట నిన్నిదినములుంటివని యడిగెను కాదంబరి నేను వేదాంతుల వలన బెంపఁబడితిని అయినను నేను వేదాంతినిగాను. నా తండ్రులవలె నేనును వీరవైష్ణవుఁడ ననియె. భీమన్న వారలు కేవలు లెందులకొందు గరు. నా భార్య సహోదరుఁడు ఈశానందుఁడు నొక వేదాంతియె వాడు దయారసంబుగల మూర్ఖుడు అతని నీ వెఱుంగుదువే యనియె, ఆహా! చక్కఁగా నెఱుఁగుదును. అతని మనుమరాలగు మీనాంబను సాకుచున్నవాఁడు. అని కాదంబరి చెప్పెను. మీనాంబపేరు విన్నదే భీమన్న యులికిపడెను. ఆ పేరు నా భార్యదే ఆ మాటవిన దుఃఖమగుచున్నది నీవు చెప్పినపిల్ల యతనికెట్లు మనుమరాలైనది, అతనికిఁ దన చెలియలుతప్ప వేఱుబంధువులు లేరే యనియె. కాదంబరి అది నేనెఱుగను పంద్రొమ్మిది యిరువదియేండ్లకు మునుపు మీనాంబనుతామ్రి యను నొక రసపుత్ర యాఁడుది కొనివచ్చెనట మీనాంబతల్లి యతనికి మేనకోడలట ఆమె మీనాంబను గనినదే చచ్చినదట చిలుక సముద్రంబున తన మేనమామకడ వదలుమటుల నామె యాజ్ఞాపించినదట యని చెప్పెను. అదివిని భీమన్నఅయితే యీ మీనాంబ వేదాంతియా యని యడిగెను. కాదు కాదు ఆమె చైతన్యయని కాదంబరి చెప్పెను. కాదంబరీ! మీనాంబ యెటుల నున్నది ఆమెకథ వినవిన నింపుగానున్నది యనియె. ఆమెకుమించిన సౌందర్యవతులు లోకంబున లేరు. శాస్త్ర చర్చయందు నట్టిదే. తాము మాయింటికి రాత్రి భోజనంబునకు వచ్చెదరా యని పిలిచెను అట్టులనే వచ్చెదనని వానిని పంపివేసెను.

కొంతసేపటికి మృకండుఁ డచటికివచ్చి భీమన్నను జూచెను. ప్రభువా! వచ్చిన పనియేమి? నాకు మీ రీయవలసిన పైకమును వడ్డితో తెచ్చి

తిరా ఇచ్చిన బాగుండునుఅని భీమనయడిగె. పైకము నిచ్చుటకావచ్చితిని. మాయూరికింబోవ సెలవులకై యప్పుదీసుకొని పోదమని వచ్చితిననియె. నాయొద్ద బైకములేదని భీమన్న చెప్పెను. పైకము లేదా? నీ వ్రాఆక నియ్యకుము నా యాస్తిపై వేయి రూపాయిలిచ్చి రెండువేలకు వ్రాసి కొమ్ము అనియె. అయ్యా మృకండూ! మీరు మీ యూరినుండి వచ్చి తిరని యనుకొంటిని. ఇపు డెటనుండి వచ్చెదరు అని యడిగెను. నేను చిలుకసముద్రమున వేదాంతులకడనుండి వచ్చుచున్నాను అనియె. భీమన్న, వేదాంతులా! వేదాంతులా! ఒక సమాచార మడుగవలయు నని యున్నాను అనియె. మృకండుడు ఆ సమాచార మట్లుండ నిండు మన యప్పువిషయము తీరనిమ్ము అనియె. అప్పునకేమి తాము చే వ్రా లుచేసి యిచ్చుటయే యడ్డి యిపుడే పైకమొంచెదను ఇంతకు మునుపొ కడు వేదాంతుల సాకుడనియు నచట నొకపడుచు వేదాంతులరాణి యని పిలువఁబడు చున్నదని చెప్పె . ప్రభువా? ఆ పడుచును నీవు చూచితివా? యని యడిగెను ఔను చూచితిని. ఆమెకు మించినవారలు లేరు. చదువున నామె పెట్టినది భిక్షము. నీకీసంగతి జెప్పిన వాఁడెవడు. వానికి నొకచేత రెండ్రువేళ్ళు లేవుగదా. వానిపేరు కాదంబరిగదా యనియె. ఔను, అది నీ కెట్లు తెలియును? అని భీమన్న యడిగెను. వానివ్రేళ్ళు నఱికినది నేనే, వాఁడా మీనాంబను బ్రోమించుచుండెను. నే నామెతో మాటలాడుటంగాంచి యోర్వ లేక జగడంబునకు బిలిచెను ద్వంద్వయుద్ధంబున వ్రేళ్ళ నఱికితిని. ఆ కాదంబరి దుర్మార్గుడు అబద్ధీకుఁడు వానియెడల జాగ్రతంగలిగి యుండుడు అనెను. నసేల వానియెడల జాగ్రతగా నుండవలయును అని భీమన్న యడిగెను. మీనాంబ నీ మనుమరాలుగను నీ యాస్తికి స్వంతకర్తగ నుండుటచేత,

భీమన్న:—నే నట్టులనే తలంచితిని. నా కిపుడు నిశ్చయమైనది. మృకండు ప్రభువా! నానెత్తు రామెదైనను నాసొత్తు నాదే.

మృకండుడు:—సరియే నీ యాస్తిని నీవే యుంచుకొమ్ము. నీయిష్టమైన వారి కిమ్ము. నేనును మీనాంబనే కోరెదను గాని నీ సొత్తును గోరినవాఁడను గాను.

భీమన్న:—కాదంబరి, మీనాంబను నా సొత్తును గోరుచున్నవాఁడు. వాఁడు బుద్ధిశాలియని యెన్నెద. ఆమె యేల కాదంబరిని పెండ్లి యాడఁగూడదు? గొప్ప వంశమున బుట్టినవాఁ డతఁడు. అతఁడు మంచిస్థితికి వచ్చునని తలంచెద.

మృకండుడు:—నేనుమాత్రము వానికిఁ దీసినవాఁడనే. నేను పల్లవశ్రేష్ఠుండను. నేనును మంచిస్థితికి వచ్చువాఁడను. వానిస్థితికన్న నా స్థితి మేలుకదా.

భీమన్న:—అవును. నీపల్లవుఁడగదా! ఆమె తాత నగునేను గౌడుఁడను. పల్లవులను ప్రేమించముగదా.

మృకండుడు:—ప్రేమించిన నొకటే ప్రేమించకుండిన నొకటే ఇదిగో చూడుము నే నొకమాట జెప్పెదను. మీనాంబకు మనోవిరోధంబుగ నేమిచేసినను నాకు విరోధంబె యగును. అపుడు నిన్ను ఖైదుచేసి చక్రవర్తియొద్దకుఁ గొనిపోదును. నా యెదుటనే పల్లవులను ప్రేమించనని చెప్పితివిగదా.

భీమన్న:—ప్రభువా! నే నాటలాటకుఁ జెప్పితినిగాని వేఱుగాదు. ని టులన నుంచుకొనకుము నా కియ్యవలసిన యప్పు అట్లనే యుండఁగా మఱల నప్పు అప్పు అని యడుగవచ్చినదే నా బుద్ధి తాఱుమాఱైనది.

మృకండుడు:—పిచ్చివాఁడా! నీ యప్పు గావలసినయెడల పుచ్చుకొమ్ము. నే నూఱక యేమి చెప్పెదవని యడిగితిని. ఇంతటి నమ్మకములేని వానియొద్దఁ బరుపత్యము లుంచరాదందురు. అది యటుండనిమ్ము. కాదంబరిని పెండ్లియాడునట్లు మీనాంబను బలవంతపఱచకుము. తన యభిప్రాయంబును మార్చుకొనునట్లు నీవు చేయరాదు సుమా.

భీమన్న:—లేదయ్యా! నా మనుమరాలిని గుఱించి యిది యిట్లుండవలయునని నాయిల్లెక్కి వచ్చి మాటలాడుటకు నీవెవ్వఁడవు నీకాకి

నటుపెట్టి బైటికిపో. మఱల నా యింటిమొగంబు జూడకుము. నీ పరుపత్య మింతటితోఁ జాలును.

మృకండుఁడు:—ఆహా! అటులనా! నీవు తీర్థయాత్ర చేయుటకుఁ దగిన కాలమిదియే దేశ దేశములు తిఱిగి చూచువారికి బుద్ధి బలవ డును. అదిలేక నీకు బుద్ధి సన్నగిలి దేహము లావై బరువైనది నీవేమి చేయుదువు ఈ కాకితమును జదివిచూడుము.

భీమన్న కాకితమునెత్తుకొని చదివెను. అందిటుల వ్రాయఁబడియుండెను. మృకండు నామ సేనాపతికి:—

స్థిరపురపు సాహుకారి భీమన్న మనపై నసహ్యత నొందునటులఁ గర్ణాకర్ణిని వినుచున్నారము. ఇది నీవు విచారణచేసి నిజమైనయెడల, అతనిని ఖైదుచేసి యిటకుఁ గొనిరమ్ము.

ఇట్లు,

గృహబంధుఁడు.

చక్రవర్తి ప్రతినిధి.

ఇది చదివినప్పుడే భీమన్న గుండెలు పగిలిపోయెను. ఉన్నట్టుండి యొక యుక్తితోచెను ఆకాకితమును జింపి ముక్కలుముక్కలు చేసెను.

పల్లవా!నీ వారంటు యెక్కడ యని యడిగెను.

మృకండు:—ఎక్కడనా? నా జేబులో. నేను నీకు జూపినది దానిప్రతి ఆ పిలుపుగంటను ద్రాకకుము. ప్రమాదము వచ్చును. దీనిచూ డుము అని వెండియీలాలను జూపెను. నీ వాకిట నేబంద్రు సయి నికు లున్నవారు. ఈలవేతునా?

భిమన్న:—అటులవలవదు. మీనాంబకు తన యిష్టప్రకారము నడచు కొనునటుల జేసెద ఈ మాట తప్పను. అని ప్రమాణంబు చేసెను.

మృకండుప్రభు సంతసించి భద్రముగా నుండుము మఱచెదవు సుమీ. నీ ప్రాణమున కురిపెట్టును మోసలయుండువానిని బిలిపింపుము. వాఁడు నీయప్పుల నిచ్చివేయును అనిచెప్ప భీముండు సంతసించి వారిని తన సేవకులవలనఁ బిలిపించి తనయప్పును రాఁబట్టుకొని పత్రంబుల నిచ్చెను. మృకండుఁ డటనుండి తనయూరికిం బోయెను.

భీమన్న మఱునాడు వేకువలేచి కాలకృత్యంబుల నెఱవేర్చికొని చిలుకసముద్రంబునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. కొన్ని దినంబుల కటఁ జేరెను తన బావమఱది యీశానందుని యింటికేగెను. అతఁడు సమాజంబున నున్నవాఁడని పొరుగున విని యటకై వచ్చుచుండెను.

ఇట వేదాంతులు పదునెనిమిదేండ్లవయసుగల పడుచును దమయొద్ద నుంచుకొని యుండఁదగునా కాదా యని వివాదంబు జరిగెను. కొందఱౌ ననిరి. మఱికొందఱు కాదనిరి. వారలెదియు నిశ్చయింపఁజాలక తాము మీనాంబను బిలిపించి తమ సమాజపుఁజుట్టముల కెఱింగించిరి. మీనాంబ వ్యసనంబునొంది మాకెవరును ఎచటను దిక్కులేరు. మాతాతగారే మాకు దిక్కు. మీరు మమ్ముల నుంచుకొనరాదని తోఁచెనని మీయందె పెండ్లియాడియుండువారిలో మంచివారికడ మాకు నిల్లు చూపుదురేని మే మచట నుండెదము అని చెప్పెను. వారలు పదువురను జేర్కొని యెవరికడ నుంచనగునని వివదించుకొనుచుండిరి. భీమన్నయు నపుడ యచటికివచ్చి తన్నెఱింగించికొని తాను వచ్చినసంగతి నెఱింగించెను. వారలతనినొకచోట విశ్రమింపఁ జేసిరి. సమాజంబునంతయుఁ జూచునపుడు సుందరవతియగు నొకకన్యయుండుటనుగని మీనాంబయని యెఱింగెను.

అపుడు సమాజనాయకుఁడు భీమనగారూ! అల్లదో కూర్చొని యుండు నామెయే మీనాంబ. మీరు తల్లినిగన్న తండ్రియని మొదట నుండి యెఱుంగుదుము. కన్నకూతురని యెన్నక పులివాత వేయ నప్పగించిన మీకు నీకన్య నప్పగించుటయిదివఱకుఁ బెంచిన మాకుధర్మంబు

గాదు. ఊరంగా చినక్కలుపాలు సేసినట్లగును. సొత్తునీదియైనను సొత్తును గాపాడుకొను శక్తిలేనివాడనని తోచుచున్నది. మేమిదినటికు గష్టనష్ట ములకోర్చి నీసొత్తును గాపాడినందువలన నీవలెనే మాకును బాధ్యత యున్నది. ఇందుల కేమనెదవు" అని యడిగి యతని మొగంబును జూచెను. సామాజికులందఱిను దిఱిగిచూచెను భీమన్న తలవంచెను. అయ్యలారా! నే నింతకు మునుపు చేసినకార్యముల నెత్తి చెప్పుదురని యిచటికి వచ్చినవాఁడను గాను. నా వంశపు కన్యక మీయొద్దఁ బెరుగు చున్నదని యీనాటికి విని పిలుచుకొనిపోవ వచ్చితిని అనెను. సరి! అటులైన నే నింతకుమునుపు చెప్పినట్టుల సాకినందున మాకు నీకన్న మించిన యధికారముండుటచేత నీవెట్టి గట్టిమాట నియ్యఁగలవు. ఏతా కట్టు నుంచెదవు" అని నాయకుఁ డడిగె. గట్టిమాటలేమి? తాకట్టులేమి తెలుపుడు అని బీమన యడిగె.

నాయకుఁడు:—నీవు చనిపోయినవెనుక నీ యాస్తియంతయు మీనాం బకుఁ జేరునటుల వ్రాయుట ఆమె నీకడనున్నపుడు తన యిచ్చ వచ్చినమేరకు స్వేచ్ఛగా నుండుటయు, పెండ్లి విషయంబునను నట్టులన వదలుటయు ఆమె మతమేదియైనను మన కేమిఁజోలియని మే మెటుల నుదాసీనంబుగనుంటిమో యటుల నీవునుండుటయు ననునదే.

బీమన:—వీనిని నిరాకరించినచో.

నాయకుఁడు:—ఇదియే తొలిసారి కడపటిసారి యామె మొగంబును జూచుట యని యనుకొనుము. సాహుకారీ! మేము జగడ గొండులము గాము మానంబుగ నుండువారము. అందువలన మాకు శక్తిలేదని తలువకుము. ఈబిడ్డ మాకొక్కొక్కరికి గూ తురివలె నింతవఱకుండినది. ఆమెను మే మెడబాయుటకుఁ జింతి ల్లెదము. పెరిగిన పశుచు నుంచుకొనరాదను మా ధర్మము నతిక్రమించుటకు గాదు. లేనియెడ నామెను పంపుట కుద్దేశిం

తుమా. అయినను ఆమె యెచటనుండునో యచటికి నామె బ్రతికియున్నంతవఱకు మా ప్రేమ పోవును. మా సమాజమంతయు నామెను నొక్కట గాపాడఁగలము. ఆమె కేదియయిన గీడు మూడునెడల వేగంబ తెలిసికొని వేగంబ రక్షింతుము. కీడుచేయనెంచినవారిని శిక్షింతుము. మా యేర్పాటుల వింటివి గదా. నీవు దీని కొప్పుకొననిపక్షమున నీమె యిక్కపై నీకంటఁ బడదు. వర్తకా! మమ్ముల నేమోయనియెంచినట్లున్నది. పిమ్మటఁ బ్రపంచమంతయు వెదకుము. నీకుఁ గనఁబడు నేమోచూతము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి అనియె. అందఱు మేలుమేలు ఔనౌనని తలయూంచిరి.

బీమన్న:——మహాగర్వంబుగొని మాటలాడెదరు. కనులనుమూసికొనిన పల్లవచక్రవర్తి వారి యుత్తరవులను బ్రవచించు ప్రతినిధి వాక్యంబులవలె నున్నవి. అయినను మీరు చెప్పినంతవఱకు జేతురని నమ్మకము కలదు. మీరలేకాంతంబున గూరుచుండి కలలను గని యిక్కపై రాఁగల విషయంబుల నెఱుంగుదురు. ఆకసంబున కెగురుదురు నిప్పున దుముకుదురు. నీళ్ళమునిగి జెంబువలె తేలుదురు. మీరు భూతమో దయ్యమో వశ్యమై యున్నది. యని పరిహాసవాక్యంబులాడ దానిని వినియు వినక సమాజమంతయు గొల్లున చెప్పవలసినది చెప్పితిమి చెప్పవలసినది చెప్పితిమి అని కూసిరి.

అపుడు తాత్రమ "ఏలినదొరా! వారి మాటలవింటిరా నాకిది చక్కగా దెలియును. వారెంత చెప్పుదురో యంత చేతురు. మీరిపుడు చెప్పినది వాస్తవమే. వారి మనసుననుండు నదియే చెప్పితి" రనెను. బీమన్న:——నా మనుమరాలి యభిప్రాయం బెఱుఁగవలయు. చెల్లా! పీరు నన్నవమానపఱచుట నీకు నింపయియున్నదా? యనెను. తాతా! నా మేలును గోరివారుచేయు కార్యములకై నాతో జగడింపరాదు. నీ యాస్తిపాస్తు లెవరికి గానలయు. నాస్వేచ్ఛను నీ మనుమరాల నను

కొనుటయందు మాత్రము వదలుదునేగాని తక్కినవానియందుఁ గల నైన విడతునే? నా తల్లిదండ్రులునడచినమార్గంబునందు నడువ నాకు నిచ్చ మెండు. (తనచేతులతో నిటునటు విసరిచూపుచు,) వీరు నా పిన తండ్రులువెలుపలనుండు వేనవేలుయోగులకై చెప్పనట్టిపని చేయుదునే గాని వేఱువానిం జేయను. వారు నన్నుఁ బ్రేమించెదరు. నేను వారిని బ్రేమించెదను. వారిమనస్సే నామనస్సు వారిమాటలే నామాటలు" అనియె. అదివిని బీమన్న "ఉ. ఊ. ఆపోగరుమాటలు ఎక్కడసోవును" అని గొణుగుకొనుచు గడ్డము నిమురుకొనుచుండెను.

నాయకుఁడు "అయ్యా! నీ యోచనను జెప్పుము. మాకుఁ బొద్దగుచున్నది. సూర్యుడ స్తమించుచున్నవాఁడు కాలకృత్యంబులకై పోవలయు. ఈవాద మింతటితో నిలిపెదము. నీకుఁజెప్ప నోరురాని యెడ నీ నామాటల జ్ఞప్తినుంచుకొమ్ము. క్రొత్తయేర్పాటు లేవియుఁ గావు. మృకండుప్రభుపునెదుట నీవు ప్రమాణంబుచేసి వ్రాసియిచ్చిన ప్రమాణపత్రపు నకలు మాయొద్ద నున్నది. అది మాకుఁ జాలును" అనియె. మీనాంబ యెగాదిగఁజూచెను. ఆమెతాత క్రోధంబువహించి పక్కనగి "నా కిపుడు తెలిసెను.—" అని చెప్పుచుండఁగా నాయ కుఁడు. "యోగులహస్తములు నిడుదలే, ఇటనుండి పల్లవరాజ్యంబు వఱకు బోవునని" యనెను. బీమన్న వారి చెలిమియు పాముల చెలిమియు నొకటి. మీరు శాంతమూర్తులు. వారితోడమీకేల? మీరింతమాటలనినదే మనకేల యీపడుచుతో మనయూరికేగుదము అని తలంచుకొంటిని. అయినను నేనిపుడు కాటికి గాళ్ళు సాపుకొని యుండుటచేత మనవెనుక మనయాస్తిగతియేమి యను తలంపువచ్చెను. ఈమె తల్లిని కనికరంబులేక జరిపిన పాపము నివారణంబగునటుల మీ రెట్టి యేర్పాట్లు చేసినను వాని కన్నిటికి నొప్పుకొని పిలుచుకపోయి నా యాస్తినంతయు నిచ్చు తలంపు పుట్టినది. ఆమెమిమ్ములఁబ్రేమించి నటుల నన్నును బ్రేమించునని యెన్నెద ననియె.

నాయకుఁడు:—బీమనగారూ! రేపటికి పత్రములువ్రాసి ముగిం పఁబడును. దానియందపుడు సంతకము చేయవచ్చును. అదివఱకు

మావిండనై యిచటనిలుతురని ప్రార్థించెద మనియె. మఱునాడు సాయంత్రములోపల పత్రములు సంతకంబులనొప్పెను. మూడవనాడు మీనాంబ యోగులకందఱికిఁ బోయి వచ్చెదనని చెప్పెను. అందఱు నాయూరివెలుపలనుండు వారావధవఱకు నడచి వచ్చిరి. మీనాంబ కంట నీరు జలజల కారఁజొచ్చెను. ఈశానందుఁడు "బిడ్డా! యేడువకుము మనదేహము లెడబాపునందునేగాని మనయాత్మ లెడబాయవు. ఈ జన్మముననైనను మఱుజన్మముననైన నిట్టులేయని యనుకొనుము. అదియునుంగాక 'రేయుంబవళ్ళు నిన్ను గనిపెట్టి యుండెదము" తనబావ మొగంబునుజూచి, "యీవీచునట్టిగాలి మాకు సమాచారంబుచెప్పును ఇటులనైన నటులనైన నీకు సహాయుల మగుదుము" అనియె. భీమన్న "ఈశానందా! భీతిల్లకుము. మీ యొద్దనుండు నాపత్రమేతొకట్టుగదా అందులకుఁ దోడ్పై నాప్రేమ యుండఁగలదు" అనియె. అటులన నమ్మ దను. తాతా! నీవు ప్రేమజూపిన నేను బ్రేమించకుందునా? యని మీనాంబ చెప్పి యోగులనుజూచి, యఱకొఱమాటలతో వారికిపోయి వచ్చెదనని చెప్పెను. ఈశానందుఁడు అమ్మా దిగులొందకుము ధైర్యం బున నుండుము ఈజన్మంబుననే మనమొకరినొకరుచూడఁగలుగుదుము" అనియె. తదాస్తు అని మీనాంబ యనెను. భీమన్న తాత్రమయు మీనాంబయు వెంటరాఁగా స్థిరపురంబునకు నాలవనాఁడు చేరిరి.

స్థిరపురంబునకు కొంతదూరంబున నుండునపుడే భీమన తనయింటిని శృంగారించుటకై మనుజులను పంపి యుండినందున నా భవనము శృంగారింపబడి పెండ్లి యింటివలె నుండెను. మీనాంబ యోగుల మట్టిగుడిసెలఁ జూచినదేగాని మిద్దె మేడల జూచినది గాదు. గనుక నా యింటియందు నటుల నిటుల దిఱుగ జొచ్చెను. భీమన ముసిముసి నగవులనగుచు వెనుక వచ్చుచుండెను. ఇంటినంతయు నటులఁ జూచిన వెనుక "అమ్మా! యీయిల్లు నీమదికిఁ బట్టినదాయని భీమనయడిగెను" తాతా! బహు రమ్యమై యున్నది. ఇట్టిది కలనైనం జూడను" అనియె. తల్లీ! ఇకపై నీయిల్లును నాయాస్తియంతయునీదే. నేను బిడ్డలులేనిగొడ్డను నన్ను నోదార్పుము" అని భీమన చెప్పెను. మీనాంబ "తాతా! నా

యభిప్రాయము నదిగో. అయితే—" అను నంతలో మీనాంబా! అది చెప్పకుము ధనవిద్యా వంశమదంబుచేతను వయోమదంబుచేత నటులఁ జేసితి. వృద్ధనారీ పతివ్రతాయనులోకోక్తి చొప్పున నాకు ముసలితనము రానురాను బుద్ధి వచ్చుచున్నది. నీవెటులనుండిన నా కవశ్యములేదు" అనియె. అదిమొద లందఱును సుఖంబుగా నుండిరి.

మీనాంబ తన తాతగారి యింట నుండునపుడు కాదంబరి యపుడపుడు వచ్చుచుండెను. అయినను మీనాంబ వానితో మాటలాడుటకును భయపడుచుండెను. కొన్ని దినంబులకు వాఁడు వర్తకంబుసేయుటకై బయటియూళ్ళకుఁ బోయినందున మీనాంబ వానిని కొన్ని యేండ్ల వఱకు జూచినది కాదు. సాహుకారియొక్క మనుమరాలైనందున నామెకు సర్వసుఖంబులున్నను ఆమె మనస్సు మాత్రము మృకండు ప్రభువుపై నుండెను. వలపుండిన నతఁడు తనతో జెప్పినపుడు తానేల యొప్పుకొనఁ గూడదు. అతఁడు బౌద్ధుఁడు ఈమె చైతన్య. మతభేదములున్న నేమి? తనతల్లి మరణకాలంబున నీయేర్పాటుచేసియేకదా చచ్చినది. ఆమె యుత్తరవు నెటుల దాటును అతడీవఱకే తన్ను మఱచియుండునని తలంచెను. పల్లవరాజధానియందుఁ జూడఁ జక్కని యువతులెందఱు లేరు. ఈతలంపు వచ్చినపు డామె మనంబు పరితపించును. రేయుంబవళ్ళు అతని స్మరణయేకాని వేఱుకాదు. కలలో నిత్యము నామెకుఁ గనంబడును. అతడెక్కడ? ఏమి చేయుచున్నాఁడు? బ్రతికియుండినసంగతి తెలియదా? ఛీ! ఛీ! ఈ తలంపేల గలిగెను. అతడీలోకంబును వదలియుండిన నామనంబున కది యెఱుకపడదా? మఱి యతనిపోఁబడికై యెదురెదురు చూచుచుండెను. ఒకటియుఁ దెలియకుండెను.

ఇంటియందే మిక్కుమిక్కని యుండుటను సహింపక మీనాంబ యొకనాడు తనతాత యుత్తరవునుగొని సేవకులును, తామ్రయు వెంబడింప, నూరికి నుత్తరంబుననుండు తాతగారి తోటకుఁబోయి యటులిటు తిఱుగులాడుచుండి యటనుండు నొక పాడుదేవళము పడికట్టుపై తా

త్రమయు మీనాంబయుఁ గూరుచుండిరి. వెనుకనుండి యెవరో వచ్చు నట్లుండెను ఆమె తిరిగిచూచెను. పల్లవవీరుఁ డొకఁడు నిలిచెను. వాని తోడ భీమన్నగారి సేవకుఁ డొకఁడుండెను. “అమ్మా! మీరు భీమన్న గారి మనుమరాలా? యని యడిగెను. ఔనని యామె బదులుచెప్పెను. అమ్మా! నాపేరు కులీనుఁడు. నేనొక సందేశంబు గొనివచ్చితి నని దారముతోఁ గట్టి ముద్ర వేసిన యొకజాబును అటులనే భద్రపఱచిన యొక బంగీని నొసంగెను. మీనాంబ యత్యాతురమున వీని నెవరుపంపిరి? ఎటనుండి వచ్చినది? అని యడిగెను. రంగరాజధానినుండి వచ్చినది. పంపినవారు మృకండుప్రభువు అని కులీనుఁడు చెప్పెను. సంతోషముతో అటులనా? అతడు క్షేమమా? యని మీనాంబ యడిగెను. అతఁడంతగా బాగుగా లేడు. నీ చూపువంటి చూపొకటి యతనిపై సోకిన స్వస్థ మగునని తలంచెద ననియె. ఏమి! అతఁడు జబ్బుగానున్నవాఁడే. మీరు చెప్పునది రొకటియు నాకుఁ దెలియలేదు” అని మీనాంబ యనెను. లేదమ్మా! అతనిదేహము బాగుగానే యున్నది. అతనిపినతండ్రి యీ నడుమఁ జచ్చెను. అతనియాస్తి యింతయనుటకువీలులేదు. అదేమియో గాని చక్రవర్తి యితనిపై మక్కువగొని కేయూరబవళ్ళు అతని విడనాడకున్నవాఁడు. చక్రవర్తిగారిస్నేహితు లెవరును జాలకాలము జీవించుట లేదు కావున నేడతఁడు బ్రతికియున్నవాడని తలువను కాదు కాదు. నీవెంతయు భీతిల్లకుము మీప్రభువు సురక్షితముగా నున్నవాఁడు. నీకే మనెదవోయని యెగతాళికిఁ జెప్పితిని. అమ్మా! ఆజాబును జదువుము. తామసింపకుము నేనువచ్చిన పనియైనది నన్ను దూషింపకుము. నిన్ను జూచినదే నాకడుపు నిండెను మృకండుని భాగ్యమే భాగ్యము. నేన సూయపడెదనని యనుకొనకుము. అతఁడు నీకడకు రాఁగలఁడు పోయి వచ్చెద” ననియె.

కులీనుఁడు పోయినదే తారా! యీ దారమును గోయుము కానీ! నాకడఁగత్తిలేదు. తామ ముసిముసినగవులునగుచు దారమును గోసెను జాబును విప్పెను అందిటుల వ్రాయబడియుండెను.

శ్రీమతి మీనాంబగారికి తనస్నేహితుఁడు మృకండుఁడు వ్రాయునది:—

ప్రియస్నేహితురాలా! నేనిచటికివచ్చినరోజే నీకొక జాబు వ్రాసితిని. ఆజాబుతెచ్చిన కలము మునిగినదని కబురు వచ్చెను కనుక నాజాబు వరుణునిపాలయ్యెను. మనజాబేకాదు అనేకు లంచుతో వరుణాలయంబున నున్నవారు. ఇపుడు వేఱొకటి వ్రాసిపంపి యున్నవాఁడను నీ విదివఱకే నన్ను మఱచియుండినను ఈజాబు కొంత సంతసంబు నిచ్చునని తలంచెద. మీతాతకు నేనచ్చువలసినపైకము సొసంగి క్షేమముగా రాజధానికి నిపుడేవచ్చిచేరితిని. ఇది యీవఱకు నీకుఁదెలిసియే యుండును. స్థిరపురంబునుండి వచ్చునపుడు ఓడ బ్రద్దలైనది నాతోడ వచ్చినవార లనేకులు మడిసిరి. అదేమివింతయోగాని నీవిచ్చిన నావిగ్రహముమాత్రము నాతోడ సురక్షితముగా గట్టుచేరినది. దానిం గొనిపోయి యింటనుంచుకొనక చక్రవర్తికిం జూపితిని. అతండిది యెవరు చేసిరని యడిగెను. నేను వేఱువిధంబునం జెప్పక నిజము చెప్పితిని. చక్రవర్తికి నిన్ను జూడవలయునను నాస పుట్టెను. వేయాఱులైనను నాయింతిం జూడకుండనని మొరటుపట్టు పట్టెను. అపుడు నేనొక కట్టుకతనుగల్పించి యందు నీవు చచ్చినట్లు చెప్పితిని. ఆకథ వినవలయునని నీకు నాసక్తి యుండదు. అటుగానిపక్షమున నీ విదివఱకు నేస్సై యుందువో భగవంతునికే యెఱుక. ఆటుల నబద్ధమాడియు నాకు దాని వలన మఱియొక దొసంగు వచ్చెను. చక్రవర్తి నా మాట వినగనే చింతాక్రాంతుఁ డయ్యెను. అయ్యో! అట్టి విదుషీరత్నమును భూమి పయింబెట్టక కొనిపోయినయముఁడు క్రూరుడు. పాపీ చిరాయుః పుణ్యో గతాయుః అను లోకోక్తి నిజమయ్యెంగదా. ఆమెయాత్మకు సంతుష్టికరంబుగా నొక కార్యంబు చేసెదను. అని శిల్పులరావించి యొకగుడిని కట్టించి యందు నీవిచ్చిన నావిగ్రహంబును బ్రతిష్ఠించి దానికిఁ బూజారిగా నన్నుంచి మృకండా నీకుఁ బ్రాణంబులపై నాసగలదేని రేయుంబవళ్ళు మీనాంబ దేవళమునందే ప్రొద్దు పుచ్చుము. నీకు వలయు రాజోపచారంబులు జరుప నుత్తరవిచ్చెద ననియె. చక్రవర్తికి నెదు రాడువారెవరు? అతని యిష్టప్రకార మియ్యకొంటిని. నా ప్రతిబింబ

మునకే నేను పూజారి నైతిని. అది నీకుఁ బరిహాసాస్పదమై యుండునని తలంచెద. అదియునుంగాక రాజుగారలెట్టివగంబులనందక యీమీనాంబ దేవళంబును గట్టియుండుదురని ప్రజలు సంతుష్టచిత్తులై గుమఃలుగుమలుగా చీమలపుట్ట విరిసినట్టు లొకరివెంట నొకరుగా వచ్చుచుండిరి. వారిచ్చుకానుకలు తీసియుంచుటకే తావు చాలకుండెను. నాకు నిద్రాకాలము రాత్రి రెండుగంటలు మాత్రమే యన నాకెట్టి తీఱికయుండునని నీవు తలంచెదవు. ఈకారణంబులచేత నీకు జాబువ్రాయక నేఱుగాఁ జూడక యెవరినైనను బంపక యుంటిని. ఇపుడు చక్రవర్తి చావుబ్రతుకులనున్నవాఁడు. జనులును మిగుల వచ్చుటలేదు. కావునఁ గులీనుని బంపితిని నన్ను మన్నింపఁగోరు.

"నీ ప్రియుఁడు, మృకండుఁడు"

ఈజాబును జదివి ముగించి, దానినిముద్దుగొని ఱొమ్మునదాచెను. పిదప నా బంగిని విప్పఁగా నందు దంతపుఁబెట్టియు దానితోడ నొక తాళపుఁ జెవియు నుండెను. తాళమును దీసిచూడ పట్టుగుడ్డతో గట్టినయొక మూట యుండెను. అదివిప్పగనే యామె సంతోషాతిశయమున నొక కేక వేసెను. అందుఁ దానెన్నఁడుఁజూచియుండని జవలదండయొకటి యుండెను. దానితోడ నొక యుంగర మొకటియుండెను. దానియందలిపచ్చయందు మృకండు మీనాంబరూపములు చెక్కఁబడియుండెను.

తారా! యిది చూచితివా యని తామ్రకు జూపెను. ఆమె దానింజూచి నీయట్టి సుభగ యెందునులేదు. ఎవరును నిట్టి పసదనంబులఁ దమ ప్రియలకుఁ బంపియుండరు అని తామ్ర చెప్పెను. సుభగ యనెదవా? దుర్భగను. అతనికి నావలనను నాకు నతనివలనను బ్రయోజనంబేమి? అతఁడు నన్ను బరిణయమాడ నహర్హుఁడేయని కనుల నీరు దెచ్చుకొనెను. మీనాంబా! చింతిల్లకుము. నీకొకవేళ నతఁడు ప్రాప్తించును అని దండను మెడకు తగిలించెను. ఎటులనైన నీ వతనిహృదయంబును బొందితివి. నిన్ను నింకను నతఁడు మఱువలేఁడు. అంతమాత్రము చాలదా. ఆహా యీయుంగరము నీ పెండ్లివ్రేలికి నెంత సరిగానున్నదో

చూడుము అనియె. అటుగాదు నేనదిధరింప సహానుగాను అని తన చేతిని లాగుకొనెను. అయినను ఉంగరము నూడ బెకికినది గాదు. అపుడు తామ్రమ అమ్మా ప్రొద్దు పోవుచున్నది పడమట మబ్బులెక్కుచున్నవి. నాయనుభవంబున నిట్టిమబ్బులెక్కినజడిపట్టును. అయిదారు రోజులకు మనతల బైటపెట్టము రారమ్మా అనియె. ఇరువురును దమ యింటికేగిరి.

మఱునాడు మిద్దెనుండి చూచుసరికి వీధియందు మిట్టపల్లములు లేక మోకాలివంటి నీళ్ళు పాఱుచుండెను. వాన కడవతో గ్రుమ్మరించి నటుల నుండెను. మూడవనాడు మూడడుగులనీటికిఁదక్కువ లేక కుండలుచట్లతోడ మనుజులతలలును బోవుచుండెను. భీమన్న యదిగని అమ్మాయీ! యిటనుండి యెట్లకైనను దప్పించుకొని పొమ్ము. నీకు వలయు సహాయంబు లమరించెదను అనియె. మీనాంబ "తాతా! నీవు రాక నేనుమాత్రము పోవు టెట్లు? నీవును రమ్మనియె." మీనాంబా! నాప్రాణంబుపోయినను ఈ సొత్తుల విడచి రాను. సులభంబుగ నందరివలె నేను సంపాదించినవాఁడను గాను. నీవుపసిదానవు ద్రవ్యపుసంగతి నీకేమి తెలియును అని తాత చెప్పెను. అట్లయిన నా ప్రాణంబుమాత్రము దొడ్డదేయని మిన్న కుండెను. అయిదు దినము లయ్యెను. నీళ్ళు అయిదాఱడుగులకు నెక్కుడై సముద్రము నూరు నొకటయ్యె తోచెను. అంతట నొకయోడ వారి మిద్దెకు సరిగా వచ్చి నిలిచినది. ఎవరనిచూడ నందు కాదంబరి యుండెను. వీరిం గనినదే భీమన్నగారూ! మీనాంబా మీకేమైన బిచ్చిపట్టినదా? ఊపిరియున్న ఉప్పుమిన్నబ్రతుకరాదా? మీ ధనంబుతోడ మీరుచచ్చిన మీకువచ్చు లాభమేమి. ఇటరండు అని పిలిచెను. భీమన్న కొంతవడికి నొప్పుకొని తాత మనుమరాలు పనికత్తె ముగ్వురు నందు దిగిరి! ఓడ కొంతదూరంబు పోయెను. క్రొత్త వెల్లువ యొకటి వచ్చెను. ఓడను ద్రిప్పుటకు నెవరికి సామర్థ్యము లేకుండుటచేత నదిపోయి పోయి యొకకొండకు డీకొని మూడు బ్రద్దలయ్యెను. భీమన్న కాదంబరి యిరువురును మునింగిరి. తామ్రమ మీనాంబను జేర్చిపట్టుకొని యీతపైవచ్చి కొండదరిఁజేరి యందుబరుండఁబెట్టి యటునిటు

చూచెను. చిలుకసముద్రంబుకడ మీనాంబను పెంచిన ఈశానందుఁడట యుండ నతనికి సంగతిచెప్పెను. అతడు భగవంతునిప్రార్థించి హా హారీ! యిట్టి యవస్థవచ్చునని మాకు మునుముందు తెలియుటచేత మే మంద అము నిటదాగియున్నవారము. ఇక పంద్రెండవనాటికిగాని యీ వెల్లువ తీయను. మీనాంబ నీగుడ్డలుదాడిగికొనిరమ్ము అని చెప్పెను. భార్యలు నట్టులన యనిరి. అంతలో భీమన్న పైకిలేచిచూడగా నతనికంటికి మీనాంబ చచ్చిపడియుండునటులఁ దోచెను. మనుమురాలు చచ్చెఁగదా. మనకీ ప్రాణమేలయని వరుణుని శరణు జొచ్చెను. మీనాంబ యిది యంతయు జూచుచుండినను నీళ్ళలోబడిన బలహీనంబుచే నేదియుం జేయజాలకుండెను. తామ్రమ యామెకు దడిగుడ్డలఁడీసి పొడిగుడ్డలంగట్టి యుపచారంబుసేయఁ దెలివివచ్చి రోగులతావునం జేరి సుఖంబుండెను. కాదంబరి చూచునపుడెవ్వరును లేనందున నందఱు హతమైరని యామె కొనుచు నెటకో పోయెను. ఎనిమిదవనాడు తామ్రమయు మీనాంబయు గొండపైఁగూర్చుండి నీళ్ళపోవువేడుకనుజూచుచుండిరి. అపుడు దూరం బున నెవడో యొకడు ఈదుకొని వచ్చునట్లు వీరికిఁదోచినది. దగ్గఱరాను రాను పల్లవవీరునివలె నుండెను. కొండకుఁ గొంత దగ్గఱకురాఁగా నా వీరుఁడు నిశ్చేష్టితుఁడై యుండుటను జూచి దగ్గఱవచ్చిచూడ మృకండు ప్రభువై యుండెను. మీనాంబకపుడెట్లుండెనో చదువరు లూహింతురు గాక మీనాంబ యత్యాతురమున హా మామా! మృకండు మృకండుఁ డనియె. అమ్మా భయపడకుము అని యతని వెండ్రుకలఁ బట్టికొని మెల్లన తనకైదిగిచి చంకలఁజేతులిచ్చి గట్టునగూర్చుండబెట్టికొని చూడ నూపిరిమాత్ర ముండినది ప్రజ్ఞతప్పియుండినది. అంతట నాతామ్రమ చేతులపై నెత్తికొని రోగులకడంజేర్చి యుపచారంబులఁ జేయుచుండెను. మీనాంబ మృకండుని బ్రతికింపఁ గలిగితిమి కదాయని సంతసంబున వేగంబ వెనువెంటబోవనుద్దేశించి యొక యడుగెత్తిపెట్టి జర్రుమనిజారి నీళ్ళలో బడియె. తడివి తడమాడి యట వంగియుండు నొక కొమ్మను బట్టికొని గట్టెక్కునంతలోఁ బైవెల్లువ యొకటివచ్చి యామె పట్టుకొని యుండు చెట్టుతోడఁ గొట్టుకొని పోయెను. మృకండుప్రభువును వారి కప్పగించి తిరిగి మీనాంబనువచ్చిచూడ నామె కనబడక పోయెను.

ఆమెగతి యేమయ్యెనోయని కొంత దుఃఖించి, చంద్రకళ గర్భవతిగనున్న పుడు చెప్పిన భగవతివాక్యంబుల మనంబున నెలకొల్పి ధైర్యంబుననుం డెను. మృకండునకుఁ బ్రజ్ఞవచ్చుటకుఁ బది దినములయ్యెను.

మీనాంబను వెల్లువగొనిపోయి యొక కొండ సమప్రదేశంబునఁ బోవునపుడు ఉన్నట్టుండి నీళ్ళు తగ్గెను. ఆమె యాప్రదేశంబునఁ బ్రజ్ఞ లేక కొంతసేపుండెను వెనుక ప్రజ్ఞరాగా నలుగడలు పరికించి యందు గల వన్యఫలంబుల నాహారంబుగాఁగొని యెచటనుండుటయుఁ దెలియ కుండెను. నీళ్ళు మోకాలిబంటి యయ్యెను చక్రవర్తిగారి యుత్తరవు మేరకు దిక్కులేని యందగత్తెలను ధనమునువెదకుటకు భటులువచ్చిరి. కులీనుఁ డీమెనుజూచి యటనుండివచ్చుటకు శక్తిలేమిచే బిడ్డవలెఁ దన చేతులపై నెత్తికొని వచ్చి చక్రవర్తికిఁ జూపెను. ఆమె నతఁడుచూచి కరుణించి అన్నపానంబులనిచ్చి తేర్చి యమ్మకపు వస్తువులతో నీమెను దన నగరంబున నిలుచునటుల నుత్తరవిచ్చెను. కులీనుఁడామెకు శుశ్రూ షల జరిపించి, కొంత రొజులు స్వస్థమైనదే చక్రవర్తిగారియుత్తరవును వినిపించెను. అపుడామె తనవిధికై దుఃఖించి అన్నా! నీకుమా తల్లి నీరీ తిని పిలిచినయెడ నీవు సమ్మతమై యుండునా? యని యడిగెను. వాఁడు సమ్మతంబని యెటులఁ జెప్పఁదును తల్లీ! చక్రవర్తిగారి యుత్తరవును త్రోయుట యెట్లు? మృకండుప్రభు వీవెల్లువలోఁ గొట్టుకొని పోయి చచ్చెను. అతడుండినయెడలఁ గొంత సహాయంబు చేయును. మునుపటి చక్రవర్తివలెనే యీ చక్రవర్తికిని నతనిపై మక్కువకలదు" అనియె. అందులకామె మృకండుప్రభువుండు చోటెని జెప్పెను. అమ్మా అది నిజమే. ఈసమయంబున యోగులు మాబోటివారినివిశ్వసింపరు. దేవా ద్రుహాత్తులతో తమ్మునుజేరుతుమని వారికి భయము" అని చెప్పుకొను చుండ నొకయోగి యటకు వచ్చెను. మీనాంబ తనసంగతి నంతయును జెప్పి దుఃఖించెను. అతఁడు భయపడవలదని యభయమిచ్చిపోయెను. మఱునాఁడు కులీనుఁడును మీనాంబయు నోడయెక్కి రాజధానికయి పోవుచుండిరి. వెల్లువయందుఁ గొట్టుకొనిపోయిన కాదంబరి యెట్లో యొకరీతి బ్రతికి యటనువచ్చి ఆ పోవునోడ యెవరిదని యడిగెను. వెల్లువ

వీరుఁడు కులీనుఁడు చక్రవర్తియాజ్ఞచొప్పున బేహార్లు సొత్తులను ఆడువాండ్రను భీమన్నకుమార్తె మీనాంబను దీసికొనిపోవు నోడయని చెప్పిరి. కాదంబరియు రాజధానికై పోయెను.

కులీనుఁడు రాజధానికివచ్చినదే యింటికిఁ బోలేదు. పగటిపూట నింత యందగత్తెను బిలిచికొనిపోయిన నూరివారందఱు నెవరెవరనియడిగిన వారికి బదులుచెప్పుటకే సరిపోవునని యెంచెను. అదియునుంగాక తనభార్య యిప్పటికిఁ జచ్చియుండునో యేమోయని యతనికి సందేహము. ఈ యాలుమగలకుఁ బెండ్లియై ముప్పదియేండ్లయ్యెను. వారిరువురు నొకటి రెండేండ్లే యొకటిగా నుండిరి. ఒక సేవకునిఁ బిలిచి తన రాకను భార్యకెఱింగింపుమనియు, చక్రవర్తిగారి యాజ్ఞానుసారముగ నొకకన్యను దెచ్చునటుల వినిపింపుమని పంపెను. వాఁడు సాయంకాలమునకు జ్వాలాంబతోడ వచ్చెను. ఈమె తనమగడు వెల్లువలోఁ జచ్చెనని విన్నది కావున మగనింజూచినదే యెంతయు సంతసంబు నందెను. జ్వాలాంబను కులీనుఁడు కన్నదే భగవంతుని ప్రార్థించెను. మీనాంబను జూచి సందియంబు గొని నాథా! ఈ కోడ యెవ్వతె? "యింతటి యందగత్తెను దెచ్చితివే" యని యడిగెను. నాయకీ! ఈమెను జక్రవర్తిగారి యుత్తరువు చొప్పునఁ దెచ్చితిని. అతఁడు వచ్చినదే యప్పగింపఁ వలయు "ఈమె చైతన్య" యనియె. జ్వాలాంబ యామెను సత్యాశ్చర్యంబునం జూచి "బిడ్డా! నీవుచైతన్యవే" యనియడిగె. అవునని యామె చెప్పెను. ఇరువురు నింటికై వచ్చిరి. కొంత సేనలతో కులీనుఁడు ధనమును తక్కినవారిని దీసికొని రాజభవనంబున కేగెను. ఇల్లుచొచ్చినదే జాలాంబ తమవెంటవచ్చిన సేనలనుజూచి "ఈమెను భద్రంబుగా దెచ్చి యప్పగించెద అది నాపూట" యని వారి నంపి వేసెను. వారు వెల్లువలో శ్రమపడి వచ్చినవారు గాన సంతోషంబుతో నిండ్ల కేగిరి. వీరిరువురు నొంటరిగా నుండునపుడు జ్వాలాంబ మీనాంబను జూచి "తల్లీ! నేనును జైతన్యనే. ఈ సంగతి నామగనికిఁ దెలియదు" అనియె. మీనాంబ సంతసించెను.

చక్రవర్తి యూరువచ్చి చేరెను. స్థిరపురంబున దొరకినవియెల్ల ను నతని సముఖంబునకు దెచ్చిరి. అందు మీనాంబ యొకతె. ఈమెను జూచినదే చక్రవర్తికొడుకులిరువురును దనకు నిది కావలయుననియు, తనకిది కావలెనని జగడించుకొనిరి. తండ్రి యదిచూచి "బిడ్డలారా! మీరిరువురు నాకొక్క మాదిరియే. ఏల జగడమాడుకొనెదరు. ఒకరి కిచ్చిన మఱియొకరికి బాధకరమై యుండును. కావున దీనిని బహిరంగ ముగా నేలము వేయించెదను. మీరలే గాదు. మఱియెవ్వరైనను అధి కంబుగా నడిగినేని వారలకీకన్యక యియ్యబడును. ఇందుల కేమనియెద రనియె. అట్టులన కానిమ్మని యిరువురు సమ్మతించిరి. మీనాంబ కులీను నింటికి వచ్చెను. మఱునాడు ఏలము వేయు దినము. ఆపగలొకయుద్యో గస్థుఁడు ఒక బంగినిదెచ్చి మీనాంబకిచ్చెను. ఆమె విప్పనందు నొక బంగారొడ్డ్యాణముండెను. దానిపై "జేపటికిఁ దనదైయుండు కామినికి ధర్మ్మఁడు పంపిన బహుమతి" యని చెక్కియుండెను. అదిగన్న దేయామె పామును జేతఁబట్టినటుల విసరి పాఱవైచి దీని నేను ధరింపను నేధరింప నని చెప్పుము. నేటివఱకు నాకు నేను సొంతముగదా" యని కసరు కొనెను. కులీనుఁడును జ్వాలాంబయు దుఃఖించిరి.

ఆ యూరియందుండిన చైతన్య మఠాధిపతి శ్రీధరు లచటికివచ్చి యామె నోదార్చెను. మీనాంబ యతనిఁగని "తండ్రీ! నాబొంది నికపై బ్రాణంబులుండవు. ఇదివఱకు నెన్నియో యాపదలందితిని. అవియెల్ల దేహమాత్రమై యుండినవి" ఇదియో—తండ్రీ! భగవంతుఁడు నీకుఁ జెవులం జెప్పును. నేను జేయవలసినది యేమి.?

బిడ్డా! భగవంతుని విశ్వసింపుము. వెల్లువనుండితప్పించినవాఁ డిటుఁ దప్పింపకుండునా? యని శ్రీధరుఁడు చెప్పెను. అవుననిమీనాంబ యొప్పుకొనెను. అంతట నతఁడులేచి మీనాంబ నాశీర్వదించి చనెను. సాయంత్ర మయ్యెను. ఏల మారంభింపఁ బడెను. ఏలమున కనేకులు వచ్చి యుండిరి. అందొక యాఁడుది మొగంబును గప్పికొని నడుమున నొక గంప బట్టుకొని నిలిచి యుండెను. ఆమె నెవరును జూచినవారు గారు.

మొదట నేలము వేయఁబడినది పదియాఱేండ్లుగల యొక బాలిక అదిదిగులొంది చుట్టుప్రక్కలఁజూచుచుండెను. ఐదు మొహరీలనుండి పదునైదింటికి అనగా 120 రూపాయల కది పోయెను. దాని నొకకసుతీసెను వాఁడు పైకము చెల్లించి యది యేడ్చుచుండఁ గొనిపోయెను. ఇట్టుల నైదు ఏలములు జరిగినవి. ఆఱవదియొక ప్రాయంపు గాడ. అది తనకై 20 మొహరీల నడిగికొనెను. ఒక ముసలివాఁడు 25 అడిగెను. మఱి యొకడు 30 అనెను. ముసలివాఁడు 40 అనెను. అటుల 60 వఱకు వచ్చెను. ముసలివాడు మఱి రెండడిగెను జనులందఱు నవ్విరి. వానికి ఏలము తట్టిరి. ఏలము వేయు వాని యొద్దకువచ్చి నేను జేపిచ్చెద. నన్ను నీకుఁ దెలియదా యని చెప్పి యామెను నెడమచేయిపట్టి యీడ్చుకొని మఱువున కేగెను.

మీనాంబ వంతువచ్చెను ఏలము పాడ నారంభించిరి. ఓయని శబ్దము మఱువున వినంబడియె అందఱచటి కేగిరి. అటఁ జూచునపుడు చలవఱాళ్ళపై ముసలివాఁడు చచ్చి పడియుండెను. వాని ప్రక్కన నేలము వేయఁబడిన గాడ యెఱ్ఱని బిచ్చువాను జేత బట్టుకొని యుండెను. దాసని పట్టుడు కొట్టుడు చంపుడని కేకలు వేసిరి. తనకు దగ్గఱ వచ్చువఱకు ఆమె యూఱకుండినది. తోడనే యాబిచ్చువాను తనఱొమ్మునఁగ్రుద్దుకొని ప్రాణంబులు వదలెను జనులు మినకరించిరి.

పదపడి ఏలమునకుఁ బ్రారంభించిరి. ఎంత మొదట జెప్పవచ్చును? సరి వేయి మొహారీలు నవ్వకుడు అంతకన్న హెచ్చుగ మొదలు పెట్టనుంటిని. ఏమీ! ఏబదియా? ఏమయ్యా! మీకుఁ గనులులేవా. పోనీ ఏబది—నూఱు నూఱు రాత్రి యగుచున్నది అడుగుడు పోయిన రాదు. ఇన్నూఱు మున్నూరు నన్నూరు ఏనూరు ఆర్నూరు ఏఴ్నూరు ఎనమన్నూరు—సరి ఇదిగదా మేలు. ఏమి నిలిచిపోతిరి రాజపుత్రా! నూఱులలోనే యున్నది. సరి తొమ్మన్నూరు ఇంతలో కాదంబరివచ్చి వేయి యనియె. రాజపుత్రు డుఱిమి చూచెను ధర్మనెదిర్చి యడుగువాఁడెవ్వడు. వేయియునూరు అని యడిగెను.

కాదంబరి. పన్నెండు—పన్నెండు నూఱులు. రాజపుత్రుడు పదుమూడు పదునాల్గు పదునైదు కాదంబరినిజూచి "మీద నేనైన కలదా" అనఅతఁడు మఱువున కేగెను.ఏలము తట్టవచ్చునా? తట్టవచ్చునాయని కూయుచుండ గంపయామెవచ్చి రెండువేలనియె. అందఱు గొల్లుమనినవ్విరి. ఏలమువేయువాఁడు అమ్మా! కౌరీలుగావు మోహరీలు అనియె. అవునండి రెండువేల మొహరీలే యనియె. సరి సరి నాకేమి, ఎవరెచ్చడిగిన వారిదని చక్రవర్తి చెప్పెను. రెండు రెండు.మూడు అని రాజపుత్రుడనె. నాలుగని యాఁడుది చెప్పెను. అంతయే ధర్మరాజుగారు చెప్పిరి.అంతకుమీదనడుగవద్దని రాజుగారి ముదల యని మిన్నకుండెను.

ఆఁడుది పైకమునొంచి చెల్లించి మీనాంబను బిలుచుకొని పోవుచుండెను. అటనుండినవార లింతవెలయిచ్చి దీని నేల తీసితివని యడిగిరి. వండిపెట్టను తలదువ్వను అనియె. ఈపనికా నాలుగువేల మొహరీలు. అఱువదివేల రూపాయలు. అని యాశ్చర్యమందిరి. ఏలమువేయు చోటనుండిన యొక కర్ణమును కొంతదూరము తోడుగా రమ్మనిరి. వాడు కొంతదూరముపోయి యిక మీకు భయములేదు పొండనిచెప్పి తాను ఇటు బయలుదేరెను. ఎదుట మీనాంబకై 1100 వఱకు అడిగి వదలిన కాదంబరి వచ్చెను. అయ్యా! వీరెటుప్రక్కబోయిరి అనియడిగి అయిదు మొహరీల నుంచెను. కరణము నాకు తెలియదనెను. బిచ్చవానుజూపి యింతకుమునుపు గాడయు ముసలివాఁడును సాగిపోయిన త్రోవనుబోవ నెంచియున్నావే యనెను. కరణము మూఘా! ఆదారి నీకు సొంతముగాని నాదికాదురాయని యిదో కుడిప్రక్కఁ దిఱిగి" రని చెప్పెను. కాదంబరి వారిని వెదకుకొని పోయెను.

మీనాంబయు తాత్రయు నేలముకడనుండి యొకరితో నొకరు మాటలాడక పోవుచుండిరి. అయినను గూడవచ్చిన మృకండుని సేవకుడు నాలుగువేలమొహరీలు! ఎన్నియేండ్లు చేర్చినది? నాలుగువేల మొహరీలు ఈచిన్నపిల్లకు. నిజముగా వీనికి బిచ్చిపట్టి యుండవలయు. ననుచు వచ్చెను.

కడకు తారామ "మూఢా! చాలుచాలు నిలుపు. నీవు పిచ్చివి కాక పోయిన నేమి? ఈపిల్లనుజూచునపు డీపయికమెంతపాటిది"యనెను అవునవును నా యజమానికెట్లు లాభంబు తెచ్చును. ఆ జోలి నాకేల? గంప చులకనైనది యని గొణుగుకొనెను. ఇంతలో వారలింటికి వచ్చిరి సేవకుఁడు తాళము తీయుచుండెను. శీఘ్రము, ఎవరో వచ్చునట్లున్నది? ఎవరు వారు? ఎవడో మాఱువేసపు కుంకయని తారామ చెప్పెను. తామ్రియు మీనాంబయు నింటిలోనికిం జొచ్చిరి. అచట తారామ తన వేషంబును విప్పెను. మీనాంబ తారామను జూడగనే యో యని యేడ్చి కౌగలించుకొనెను.

తారా! యిదియంతయు నేమి? నాకు నెఱింగింపు మనెను. భగవంతుఁడు నీ ప్రార్థనల నంగీకరించి, నిన్ను సరియైన కాలమునకు జూచుటకును, నిన్ను విడిపించుటకును ధనము నిచ్చెను అని తారామ చెప్పెను. ఇది యెవరిధనము ? నే నెచట నున్నదానను" అని మీనాంబ యడిగెను. తారామ యెదియుఁ జెప్పలేదు. చేయిపట్టి తోడుకొనిపోయి యొకగదికిదగ్గఱ చీకటిని నిలువంబెట్టెను. అట మృకండుప్రభువు కూర్చొని యుండెను. మీనాంబ చూచెను. కాళ్ళు సేతులు వడకఁ జొచ్చెను. "చాలు" అని తారామచెవులోఁ జెప్పెను. చీకటియందు నిరువురు నిలుచుండిరి. అపుడు మృకండుఁడు తనకుదాను ఇది యేమి తారామపోయి చాల సేపైనది. ఇదివఱకు రాకున్నది. ఈమె పోవునంతలో మీనాంబ నెవరైన నేలములో నెత్తి యుందురు. దీనితో మూఁడుతూరులు వాకిలికి బోయి వచ్చి నట్లయినది యని చెప్పుకొనుచు లేచెను. అపుడు తామ్రి మీనాంబను జూచి "పోయి మాటలాడుము" అనెను. మీనాంబ వెలుతురునకు వచ్చెను. మొగముపైఁ బూర్తిగా వెలుగు తగిలినది. మృకండుఁ డప్పటికి నామెనుజూడక దండెముకడకు బోయి యట నుండు దోవతినెత్తి పైన వేసికొని తిరిగెను.

తెల్లని వస్త్రంబుల ధరించి మీనాంబ నిలుచుకొని యుండెను. ఆమెనుజూచి తాఁజుమూఁజయ్యెను. నేను కలఁగనెదనా ? యనెను.

లేదు మృకండూ. నీవు కలగనలేదు. నేను మీనాంబ నని చెప్పెను. క్షణములో నతఁ డామె యొద్దకువచ్చి చేతులు పట్టికొనెను ఆమె వలద నినది కాదు. కడకు నన్ను విడువుము. నా కాయాసముగ నున్నది. నిలువ శక్తిలేదు అనియె. దగ్గిరనున్న యొక సోఫాపై కూర్చుండెను. మృకండుఁడు వేఱొకబల్లపైఁ గూర్చుండి జరిగినసంగతి యేమనెను. చెప్పుటకు నా వలన గాదు. తారను అడుగుడనియె. తా ౼మ మీ ప్ర శ్నలకేమి లెండి. నేను వెలయిచ్చి తీసితిని. వెలను మీ సేవకు నడు గుడు. ఇపుడామెకు గొంతభోజన మిప్పించు డనియె. అతఁడు దీపమును జేతఁబట్టుకొని వంట యింటికేగెను. తా ౼మ మీనాంబను దొడుకొని పోయి తనివి దీర దినిపించెను. మీనాంబ తినుచుండగా తా ౼మ కథ యంతయుఁ జెప్పెను. మేలు మేలు. లోభియగు సేవకునకును నంత సొమ్ము వ్యయపఱచుటకు మనసువచ్చెను గదా. మీనాంబ భాగ్యమే భాగ్యము. నా యాస్తినుండి వచ్చుదానిని గొంచెము కొంచెముగా నెన్నియో యేండ్లు చేర్చిపెట్టినది యొకదినము సెలవుచేసెనుగా యని యాశ్చర్యపడెను. మీనాంబ యతని మొగంబుజూచి "నీ పైకమా? నీవు నన్ను తీసితివా?" యని యడిగెను. నేనట్టులన తలంచెదను. అని యతఁడు చెప్పెను. అటులైన నీకు నేను వరవుఁడను గానా? యనియె. అటులగాదు మీనాంబా! నీవు నా దానవుగావా? నిన్నడుగునది యం తయు నాకు భార్య వగుదువనియే కదా యని మృకండు చెప్పెను. అది యెన్నటికిఁ గాదు. అటులఁ గా జాలదని నీ వెఱుగవా" యని యామె చెప్పెను. అతనిమొగము తెల్లనయ్యెను. ఎంతయో వచ్చినది పోయినది ఇంక నట్టులే చెప్పెదవా? అవును మృకండూ—ఏల, ఏల, మీనాం బా—నన్ను కనినవారలు నా కటుల జెప్పిరని నీకు జెప్పియుండలేదా. అటులుండ నిన్నెట్లు పెండ్లియాడుదును. మృకండుడు కొంత నిదానిం చెను. మీ వేద మటులఁ జెప్పుచున్నదా? లేదు, లేదు. చచ్చినవారి యాజ్ఞ యది. వారి యాజ్ఞల భంగంబు చేయుటకన్న వారితోఁ గలి యుట మేలు అనియె. మృకండు కొంత యోచించి, అటులైన నేను చైతన్యుఁడ నయ్యెదననియె. అటులఁగాదు. ఆడుదానివేసం బూనిన వాఁడు ఆడుదగునా? ఇది యేటి మాట దేహము చైతన్యమగుటకాదు.

ఆత్మ కావలయును. అది యీశ్వరాజ్ఞ లేక వచ్చునా? యనియె. మృకండుఁడు "అయితే యేమి చేయమనెదవు" అనియె. నేనా? నాకు యోచింప గాలములేదు. పోవలెనని యున్నాను అని మీనాంబచెప్పెను.—పోవచ్చునని కోపముతో జెప్పెను, మీనాంబ పోవుచుండెను. తామ్రము వెనువెంట నడిచెను. మృకండుఁడు తామ్రమును బట్టుకొని నిన్ను జంపవలెనని యున్నాననియె. తామ్రము నవ్వెను. చేయి పట్టువదలి ఎక్కడికి తీసికొని పోయెదవు అని యడిగె. చైతన్యులకు తావు దొరకదా యనియె. సరి! మీకు కష్టములు వచ్చిన నాకు దెలిపెదవా యని యడిగె, కాని మ్మనియె. పొండనిచెప్పెను.

మీనాంబ సేలములో నెత్తుటకుఁ బంపిన రాజపుత్రుఁడు ధర్మరాజు కడకేగెను. బైటనిలిచెను తప్పుచేసిన బానిసను జూచినదే తడగాలున లేచి, ఏమి? ఒంటరిగా వచ్చితివి అని యడిగె. లేదు ప్రభువా! అతనితో నొక పిల్లయున్నది యనియె." ఈ మాట వినగనే ధర్మరాజు కోపము శాంతిపొందెను. సరి! నీవుపో. ఇకపై జాగ్రతగానుండుము. అందఱును బొండు. నే నేకాంతముగా నుండవలయు. రాజపుత్రు నిటకు రమ్మనుడు. ముసుకువేసికొని యొక చిన్నది వెనువెంటరాగా రాజపుత్రుఁడు నవ్వుచు వచ్చెను. నిత్యమును జేసెడి వందనాదుల జరిపెను. లేవుము. ఇది యంతయు నందరి యెదుట జేయవలసినది. ఇచట నేకాంతములో నీ గోడెందులకు? సరి! ఆ పిల్లను కొనివచ్చితివా? యని యడిగెను. రాజ పుత్రుఁడు "అవును" అనియె. ఏలములో అధికముగా అడిగిరా? యని రాజడిగెను. ఓ యబ్బా, నిండా అధికము. అధికము.అని రాజపుత్రుడు చెప్పెను. ప్రజలు మూర్ఖులెరి, నే నడుగునపుడు పాడిగించిన వారెవరు. సరి! నీ వేమి యిచ్చితివి ? ఏబది మొహరీలు దేవరా, ఇంతయేనా? సరి ! యీ పిల్లను నేను జూడవలయును, అని లేచెను. అపుడు రాజపుత్రుఁడు సందు దొరకినదని దేవరా ! నా పని తీర్చివచ్చితిని. నే నికఁ బోయెద ననియె, రాజపుత్రా! నేనంతటివాఁడను గాను. స్నేహితుండవగు నీవుచూడని పిల్ల యొదులకు నీవు నిచ్చటనే యుండుమనియె. ఈ త్రాగుబోతున కేమి చెప్పవగునా యని దేవతలకు మ్రొ

కక్కుకొనుచుండెను, ఆమె ముసుగును దీసిరి. మీనాంబకాదు,ఏమియిది ఆ పిల్ల యింతలో నిటుల నెట్లు మాఱినది, చిన్నదానా ? నీమెడనున్న అవలదండ యేమైనది. నిన్న పంపిన యొడ్డాణెమెక్కడ యని యడిగెను. నాకు అవలదండ లేదు. ఒడ్డాణెము నెవరు నియ్యలేదనియె. ధర్మరాజు రాజపుత్రు నటిమి చూచెను. జరిగినసంగతిని వాడుజెప్పెను.రాజునకు మైకముతీఱెను. ఓరీ నీచా! నీ యొద్ద రూకలులేనియెడ అప్పుగా దీసి కొనిరారాదా? రేపటికి నేనియ్యనా? ఏమిపనిచేసితివి. ఎవరురా అక్కడ అనగనే పదువురు సేవకులు వచ్చిరి. ఈ పిల్లను నెట్టి బైటత్రోయుడు. వీనిని విఱిచి కట్టి కొట్టుడనియె. వారలు కొట్టసాగిరి. అపుడు వీని కూత లును దెబ్బ చప్పుడును దప్ప నానగరియందు వేఱేమియు వినలేదు. అంతట సేవకులకడనుండి బెత్తము పెఱుకుకొని రాజు కొట్టసాగెను, నేటితో మనపని తీఱినదని యతఁడనుకొని దేవరా ! నన్ను జంపుట వలనఁ బ్రయోజన మేమి ? నేను జచ్చిన మీకు మీనాంబ వచ్చునా? యనియె. మీనాంబ యను శబ్దము రాగనే రాజు వికవిక నగుచు "మర్దనం గుణవర్ధనం" అను సామెత నిజమయ్యెను. పలవకొడుకా ఎక్కడ దాచితివిరా యని యడిగెను,స్వామీ! నేను దాచలేదు. నాలు గువేల మొహరీలిచ్చి యామెను కొనుక్కొనిరి. రేపటికి వెదకి తీసిన యాసామిని తెలిపెదననియె. రాజు మంచిది నేటికి పో. లేనియెడ తేపు నీకు చావుతప్పదు. అని వదలెను.బ్రతికితినని రాజపుత్రుఁడింటికివచ్చెను.

తాత్రమయు మీనాంబయు మృకండుని యింటికేగునపుడు వెంబ డించెనని చెప్పియుంటిమి గదా. వీడు వారిని పట్టుటకు మునుపే వార లింటిలోనికి బోయి తలుపు మూసికొనిరి. అతఁడచటఁ గొంతసేపుండ నెవరో వీధికి బోయిరి. ఇది యెవరియిల్లని యడిగెను. మృకండు ప్రభు వుగారి మందిరంబని చెప్పిరి. అటులనా సరియని తన విడిదికి వచ్చెను.

కాదంబరి తన యింటియరుగుపై గూర్చుండి యుండెను. త్రోవ లో రాజపుత్రుఁడు పోవుచుండెను. కాదంబరి లేచి యతనికి వందనంబు లాచరించెను. రాజ పుత్రుఁడు నిదానించి చూచి నీవు రాత్రిదినము

మీనాంబకై 1400 మొహరీ లడిగినవాఁడవు గదా యని యడిగెను. ఔనని కాదంబరి చెప్పెను. సరి! కడకు ఆమెనుకొనిపోయినవారెవరు? అని యడిగెను. ఆసంగతి తమకెందుకు అని యడుగ ఏమియులేదు. ధర్మరాజునకు వానితల కావలయునట దానికై యడిగెదనుఅని చెప్పెను. మృకండును తలనఱికిన మీనాంబ తనదియగునని యెంచియుండు వాఁడు గాన నితనికాసంగతి సంతోషమై యుండెను. ఎవఁడై యుండును. చక్రవర్తిగారి ప్రియస్నేహితుఁడు మృకండుఁడు" అనియె. మృకండుఁడా చచ్చినాడని చెప్పిరే. "సరి! యిపుడు చక్రవర్తి రాజ్యమును ధర్మరాజు వశంబుచేసి, సామంతుల రాజ్యంబునకు బోయి యున్నవాఁడు. కనుక నతనికి నెటులనైన వంచింప ధర్మరాజునకు నధికారంబు కలదు. నేఁబోయివచ్చెదనని సెలవుపుచ్చుకొని ధర్మరాజు కడకేగెను. సంగతి నెఱింగించెను ధర్మరాజు మృకండుఁడు తండ్రిగారి స్నేహితుండగుటచేత నేమియుఁ జేయరాదు" అని తనసేవకు నొకనింబిలిచి మృకండునికడ కంపెను. మృకండుఁడు వాని నేమిసమాచారమని యడిగెను. వాఁడు ప్రభువా! మీరు రాత్రిదినము మీనాంబను 4000 మొహరీలకు గొంటిరట ఆపైకమును ధర్మరాజుగారిచ్చెదననిరి ఇదిగో పంపిరి చూడుము. ఆమీనాంబను పంపుడు అని చెప్పెను అందులకు మృకండుఁడుమీనాంబను 4000 కు కొనినది వాస్తవమే ఆమె యిటనుండదని చెప్పినందున నెచటికో పోయినది ఆమెయుండుచోటు నాకుఁ దెలియదనెను. సేవకుఁడాసంగతి రాజున కెఱింగించెను. రాజు కోపంబు నందెను మృకండు ప్రభువుపై నేదో యొక నేరంబుఁగల్పించి, యతనిం జెఱయం దుంచెను.

తామ్రమయు మీనాంబయు జ్వాలాంబయింటికివచ్చి యంతయును జెప్పిరి. కులీనుఁడింటికివచ్చి వీరిటనుండునది ధర్మునకు దెలిసిన వీరికి ముప్పువచ్చును. వీరినిటనుండి యెచటికైనను బంపుట మేలని చెప్పెను. ఇంతలో శ్రీధరుడటవచ్చి సమాచారములవిని సంతసించి, యామెను దీవించి యిటనుండుట యనర్థమిచ్చును. మీరు మాశిష్యులకడకు రండని తోడుకొనిపోయెను. మృకండున కతఁడా సమాచార మందియిచ్చెను. అపుడు మృకండుఁడు శ్రీధరస్వామీ! వారిట నుండరాదు

ఎచటికైనం బోయి కొన్నిదినములుండునటులఁ జేయుడని ప్రార్థించెను. నేను నట్టులే యెంచియున్నానని చెప్పెను. వారట రెండు మూడుదినములు నిలుచునటులఁ దటస్థించెను. అపుడు మీనాంబ దీపములనుజేసి యమ్మ జీవింప నెంచెను రెండు దీపములుచేసి యొక పిల్లయొద్ద నిచ్చి యమ్ముమనెను ఆదీపములనువెలకుదీసికొని కాదంబరి, యిదిమీనాంబ చేతిపనియని గ్రహించి, యీదీపము లెచటఁ జేయబడుచున్నవని యడిగెను. ఆపిల్ల గుఱుతుచెప్పెను మఱునాడు ఆయింటికివచ్చి వారిని కని పెట్టెను. వారలతనిదూషించి పోపొమ్మనిరి రేపు "చందా్రి" యోడలోఁ బోయెదమనియు జెప్పిరి కాదంబరి చేయునదిలేక యింటికివచ్చెను మఱునాడు చందా్రి యోడపై మీనాంబ, తార, జ్వాలాంబ, కులీనుఁడెవరికితెలియక పయనమైరి. మీనాంబను దాఁగన్నసంగతిని కాదంబరి యెఱింగించినవాఁడు కాడు.

ఈయోడ పోయిన యొకవారమునకు చక్రవర్తి యూరుచేరెను మృకండుని జూడననిచెప్పెను మూడేండ్లవఱకు రాజధానికి రాఁగూడదని యుత్తరవిచ్చెను ఈసంగతి మొదట నెఱింగినవాఁడు రాజపుత్రుడు రాజపుత్రునిజూచినదే మృకండుడు ఏమి అశుభంబు తెచ్చితివనెను. రాజపుత్రుఁడు అశుభంబుగాదు శుభమే మూడేండ్లవఱకు మీరిట రాకూడదట యనియె. అయితే యువరాజునకు నాపై గోపమే?యని యడిగె. మీనాంబను దాచినవాఁడవు నీవని యతనికి నీపయి కంటు కలదు రాజధానిని తెప్పున వదలుము అనెను. మృకండుఁడు అవును నేనుబోయెద నేసి పుడొంటరిగానుండవలయును పోపోరా కుంకా యనియె. వాఁడు కోపముతో లేచిపోయెను నగరునకుపోవు మార్గములో కాదంబరి యిల్లు అచటకేగి సంగతిఁ జెప్పెను. వాఁడియ్యకపోయిన బోనిమ్ము నీకు బహుమానమిచ్చెద వాఁడు నేడుసాయంత్రము ఇంటికి బోయెదననికదా చెప్పియున్నవాఁడు వానిముంగిటనే వానిని నఱుకుము నేను 1400 మొహరీలిచ్చెదననియె. నీవు ఐదుగంటలకు రమ్మనిచెప్పెను ఆనాడొకగంటకు చందా్రి నౌక దరితగిలి మునిగిపోయినదని కాదంబరి వినెను చింతాక్రాంతుఁడయ్యెను. అయిదు గంటలకు రాజపుత్రుడు

వచ్చెను వానికిఁ గాదంబరి 1400 మొహరీల నెంచియిచ్చి రేపటికినింక యునిచ్చెద వేగంబ పనిజరుపుడని చెప్పిపంపి, యొకజాబువ్రాసి జేబున నుంచుకొని, పల్లవులయుడుపునుదొడుగుకొని యాఱుగంటలకు బయలు వెడలెను.

ఈచంద్రాయోడ మునిగినసంగతి విన్నవాఁడు కాదంబరియొక్కఁడే కాడు శ్రీధరస్వామియు వినెను బైటవిచారించి తృప్తి నందెను. చెఱసాలకుబోవ నందలిబంటు మృకండుప్రభు వెవరిని విడువవలదని చెప్పె నని చెప్పగా నన్ను జెప్పియుండడు అని తలుపు తెఱచుకొని, లోనికిం బోవఁ జేత నొకకత్తిఁ బూనియుండెను మేజమీద నొక జాబువ్రాసి పెట్టబడి యుండెను అందు స్థిరపురంబుననుండు మీనాంబ చేతులందు నీయవలసినది యని వ్రాయబడియుండెను.

అదిగన్నతోడనే "నిశ్చలమతి నుండువుగాక" యని శ్రీధరుం డనియె. స్వామీ! నాకదియ కావలయును దానికై వెదకెద ననియె, బిడ్డా! నీవిపుడేమిచేయుచుంటివని శ్రీధరుండడిగెను. స్వామీ! అది మీరెఱుంగవలతురేని నీకత్తిపయిఁ బడుటకునుంటిని ఇక నొకనిమిషము రాకుంటిరేని చచ్చియుందును అనియె. అంతట శ్రీధరుఁడు ఆకత్తిని బెజ్జికి మూలఁగొట్టెను. ఏమి పాపంబు చేయనుంటివి భగవంతుఁడామె ప్రాణమును దీసికొనెనని, నీవే నీప్రాణమును దీసికొనియెదవా? యని యదలించెను ఎవరిప్రాణములు? మీనాంబ ప్రాణములా? ఆ! ఏమి అటులనా? యని యఱచెను. ఆసంగతినిజెప్పుటకే వచ్చితిని వారెక్కిపోయినయోడ మునిగి చచ్చిరట యని శ్రీధరుండు చెప్పెను. మృకండుఁడు త్రాగినవానివలె వెనుకకు ముందున కూగెను. పిదప మీరు చెప్పినదినిజమా? అటులైన నామెవెంబడినేనేలపోరాదు. మీరుపొండు అని కత్తికై నడిచెను. శ్రీధరుడు పరుగునబోయి యాకత్తిని ద్రొక్కుకొని నీకేమి పిచ్చియే? మీనాంబ చచ్చినదని నీకెట్లు నిశ్చయము. నీవేయేల చావఁబూనితివి అని శ్రీధరుండడిగెను మానాంబ యటుండ నిమ్ము, మానాంబకన్న మించిన నాగౌరవము పోయెనేయని దుఃఖిం

చెను. సంగతి యేమని యడిగెను జరిగిన వర్తమానంబు వినిపించెను. ఇదియే నీ గౌరవము ఈగౌరవము నీకు ముక్తినిచ్చునా? చచ్చి మీనాంబతో గలసెదనంటివి. ఆత్మఘాతకుండవగు నీమొగంబునామెచూచునా నామాట వినుము" అని శ్రీధరుండు చెప్పెను. అపుడు మృకండుండు చెప్పుడు వినియెద ననియె. మోక్షమార్గంబును సంగ్రహంబుగబోధించెను అదివిని మృకండుడు స్వామీ! యీబోధ నేనెఱిగినదియే నమ్మియు నుంటిని చైతన్యుడ ననిపించికొనుటకు జంకుచుంటిని. అపుడు చైతన్యుడనైతినేని మీనాంబ తనకై చైతన్యుడ నైనటుల ననుకొనును. ఇపుడామె చచ్చుటచే నాకట్టి భయంబులేదు. ఇపుడేమి చేయుమనెదరు అని చెప్పెను. నీకు మూడేండ్లప్రవాసము విధింపబడి యున్నది గదా. మనమిపుడింటికిబోదము రమ్ము అటనుండి రాత్రి పదిగంటలకు నోడ జలంధరపురి కేగుచున్నదని వింటిని. దానిలో బోవుదము అనెను మంచిదని యిరువురు బయలుదేరిరి రాత్రి యేడు గంటలయ్యెను. ఇరువురు వీరులు వీరివెంట వచ్చిరి. ప్రభువా! తలుపు తెఱవంబడియున్నది లోనికిబొండు మేము పోయెదమని వీరులు సెలవంది తిఱిగిరి.

అపుడు శ్రీధరస్వామి మృకండునింజూచి "బిడ్డా! ధనంబుగల యిల్లు ఇంతసేపటికి నెవ్వరును లేక తెఱువంబడియుండుట యెచటను జూడలేదు" అని చెప్పెను. నాసేవకుండు తెఱచియుంచుకొని, కూర్చొని యుండును—అని చెప్పుచు నేదియోతగిలి దిగువఁబడెను. ఏమదియని శ్రీధరుఁడడిగెను. ఎవడో త్రాగి పడియుండునట్లున్నదియని మృకండు చెప్పెను. అదో యొకదీపము వెలుగుచున్నది ఆదీపము నిటకు దేవచ్చును. నీవు ముందుపొమ్ము నీకు త్రోవ చక్కగా దెలియును. వెనుక నీనిద్రించువానికడకు వచ్చిచూతమని శ్రీధరుఁడు చెప్పెను. లోనికిఁ బోయిరి. పనివాడును పనికత్తెయు నోట గుడ్డ దురగబడి కట్టబడి యుండిరి. వారికట్లనువిప్పి నోటిగుడ్డఁదీసిరి "పనివాడు లేచి" ప్రభువా! బ్రతికి వచ్చితివా? ఎవరో నలుగురు మొగంబు మాఱ్చుకొని యిటకువచ్చి మిమ్ము జంపుదుమనియు, వారిని కాదంబక్షింపంబెననియుజెప్పి మమ్మ

గతిఁ జేసిరి. కొంతసేపటికి కత్తితో నఱుకు చప్పుడువింటిని. మీరని
నాప్రాణంబు లెగసినవి” అనెను.

శ్రీధరుఁడు “ఇటుల నీవు తప్పుటకు భగవంతుని యవ్యాజకరుణ”
యనెను. ఔనని భగవంతు నెంతయుఁ బ్రార్థించి యచటికిఁ బోయి
చూచిరి. వాఁడు కాదంబరిమైయుండెను. ప్రక్కన జాబుపడియుండెను.
దానింజదువ మీనాంబతోడ జేరుటకై తానుబోవునట్లును మృకండుఁడు
బ్రతికియుండి కష్టంబులందునట్లును వ్రాసియుండెను. వారాజాబును
వానిమొగంబుననే చింపి వైచిరి. కావలసినంత ధనంబెత్తికొని భుజించి
పదిగంటలకు నోడ కేగి యెక్కిరి. సముద్రమధ్యమునఁబోవునపుడు నీళ్ళకు
కఱువయ్యెను. దూరంబున నొకయోడ పోవుటం జూచిరి. దానిని దగ్గ
ఱించి నీళ్ళుకావలయునని యడిగిరి అందఱినిలోనికిరమ్మని నాయకుఁడు
పిలిచెను అందఱును లోనికేగిరి. మృకండుడు అందు మీనాంబనుజూచి
శ్రీధరునకుఁజూపి “అది మీనాంబయా? ఆమెయాభాసమా” యనియె.
శ్రీధరుఁడును మృకండుడును దగ్గరించిరి. వారినామెచూచి సంతోషాతి
శయమున విస్మృతితప్పి పడెను. ఈయోడ మునిగినటుల జెప్పినది కల్ల
యని తెలిసికొనిరి. ఒకరికథ నొకరుచెప్పుకొనిరి. మఱునాడు తెల్లవాఱ
మృకండునకును మీనాంబకును వివాహమోడయందే సంభ్రమముగా
జరిగినది యని సౌందర్యవల్లి కథచెప్పి ముగించెను. అందఱు నీకథ
నెంతైన వింటిమేయని వేనోళ్ళ బొగడిరి. ఓడ శాంతపురి రేవునకువచ్చె
ను. వారచటదిగి యరణ్యమార్గంబుగాఁబోవుచుండ, తాముముందు
సురంగపువాకిలి యుంచినట్టి స్థలంబున కేగిచూడ, నచటఁ బలువిధము
లైన పూలచెట్లుగల తోటయై యుండెను. అపుడు సౌందర్యవల్లి సందే
హించి, తండ్రీ! యిదియే మనమింతకుమునుపు వండివార్చి తినినచోటు.
ఇచట మునుపు భయంకరంబగు నరణ్యంబుండెను. అది మనుష్యసంచా
రంబు లేనిదైయుండె. ఇపుడుచూచిన నిచటఁ బెద్ద పట్టణంబువలెనున్న
దే. యిందులకేమి కారణంబో యనిచెప్పి తనలో నాలోచించుకొను
చుండెను. అపుడు సౌందర్యవల్లికి నొకయోచనపుట్టి యిట్లనుచున్నది.
తండ్రీ! యెదియు మునువెనుకలు కనియే చేయనలయును ఆలోచింపక

యొకకార్యంబునుజేయువార లాపత్తునందగలరు. కనుక మీకొకయుపాయంబుసెప్పెద సావధానంబుగ వినుడు. లోనిమర్మంబు లరయకయుద్ధంబునకుఁ గడంగిన కలహంబునకు హేతువగునేకాని మఱియెట్టి ప్రయోజనంబు నందము. ఎవ్వరైనను శత్రుమర్మంబుల నెఱింగి యుద్ధంబుచేసిన యెడఁ గలహంబులు లేక జయంబునందగలము అదియునుంగాక రాజులు మొదట తెలివిని నిలుకడఁజేసి తనబలంబు నెదిరిబలంబును, కాలబలమును ఈమూటినెఱింగి, యీమూటియందు నెదిరిబలముతగ్గి, తనబలము హెచ్చి, కాలము జయకాలమై యుండినయెడల, మనల నెదిరించువారు పదిలక్షలైనను, వీరాధివీరులైనను కొంతసేపులో వారినిజయింపనగును. కనుక నామాటమేఱకు నడిచితిరేని, మనకు నెట్టియపాయము నుండదు పగవారిని సులభంబుగా జయింపనగును. ఈదేశము మనకులోఁబడును ఇందు మనమే యేకచ్ఛత్రాధిపత్యమును వహింపవచ్చును అనియె.

ఆమాటలను వినిన వ్రతశీలుఁడును అతనిపుత్రులును సంతసించి, అమ్మా! నాకులదీపమా! నీవు మాకులదైవమై యుండుకతంబున నీచే మాప్రాణంబులుమిగిలి తిఱుగులాడెదము. ఇపుడును మాప్రాణములఁ గాచుటకు జీవరక్షకసంజీవికి సమానంబగు నీగొప్పసాయమే మాకవశ్యము. ఆదినంబుల నీవుచెప్పినటుల మేము నడువకయుంటిమేని నిన్ని దినంబులు ప్రాణంబులతో నుంటిమా? ఇపుడును నీవు కలంగనిచెప్పిన ధైర్యవచనంబులచే నింతదూరము ప్రయత్నంబున వచ్చితిమి కనుక నిపుడు నీవెటులఁ జెప్పెదవో యటులనే మేము సమ్మతించి చేయగలమని చెప్పెను.

సౌందర్యవల్లి మేలుమేలని సమ్మతినొంది యిటులఁ జెప్పెను. తండ్రీ! సోదరులారా! శత్రువులసామర్థ్యమును, జాగ్రతయు నెంతలో నున్నదని నేఁబోయి మొదట నెఱింగివచ్చెదను నేను వచ్చునంతవఱకు మీరలు నేనుజూపునట్టి మనుజసంచారంబులేని కొండ గుహాయందు దాగియుండుడు అని చెప్పెను.

ఆమాటలువినిన వ్రతశీలుండును అతని పుత్రులును దిగులంది యేటిలోఁబడనిశ్చయించు తల్లి నెడఁబాయజాలని బిడ్డలవలె దుఃఖించి, అమ్మా! మా మొదలికిప్రాణమైయుండి యాదరించిరక్షించిన జీవరక్షకి వగు నీవొంటరిగాఁబోయిన భారతయుద్ధంబున పద్మవ్యూహంబునందుఁ జిక్కికొన్న యభిమన్యువును దుర్యోధనాదులు ఒకటిగాజేరి చంపినట్టుల నాలుగైదులక్షులకు నధికంబగు సేనానాయకులముందు నీవేగిలివేని వారలు నిన్ను సముద్రమునందలి సుడియందుఁ దగులుకొన్న నావచంద మున మతించి యస్త్రవర్షంబులఁ గురియించిన దిక్కులేనిపరదేసివలె ప్రాణంబుదొఅంగి మరణమందిన మేమెటుల మనంబు సహించి యుం దుము. అమ్మా! నీతోడ మేమును వచ్చెద మనిరి.

ఆపలుకులను వినిన సౌందర్యవల్లి కలకలనగి, తండ్రీ! నేను యుద్ధంబొనరించు సమయంబున మీరును సాహాయ్యులై రావలయును. ఇపుడు నేను శత్రువులమర్మంబు లరసివచ్చుటకై పోవు సమయంబున మీరలు వచ్చుటయనఁగా నచ్చెరువుగదా. నేనటుల మొదటనే యుద్ధం బునకుఁ బోవను. ఇదో యీవిల్లును పొదియును మీరే యుంచుకొ నుఁడు అని వారిచేత నప్పగించెను.

వ్రతశీలుండు నతనిపుత్రు లదిగని యాశ్చర్యమంది, అమ్మా! యాయుధంబులులేక పగవారికడకుఁబోయిన నపాయంబులేక వచ్చుట యన నెవరైనను నమ్మఁదగినదియే యని చెప్పిరి. సౌందర్యవల్లి మంద హాసంబుచేసి తండ్రీ! చేతవిల్లుండినయెడల శత్రువులు నిదానించుకొని జగడంబునకువత్తురు. ఉత్తచేతులతోఁ బోయిన నెవరో చాటసారులని మతించికొని మరల నిదానింపక యుందురు. అపుడు వారియందొకరై మగవేషంబుతోఁబోయి వారికడ బహువిధంబులయిన తంత్రవాక్యం బులం జెప్పికొని వారిబలాబలంబు లెంతపాటివని యెఱింగి సమయోచి తముగా శత్రువులను జయించుమార్గంబు నరసికొని మీయొద్దకు వచ్చి మిమ్ములను సేనాధిపతులుగా జేసికొని పిలుచుకొని పగవారి కడకుబోయి యుద్ధంబుసేసి జయమంది మనదేశంబును మనమే గైకొన నగునని చెప్పెను.

ఆమాటలను వినిన యామెతండ్రియు నన్నలును సంతసమంది షౌనౌను ఇదియు నొక సామర్థ్యమగు నాలోచనయే యని మదినిడి కొని "అమ్మా! అటులనైన మేమును నీవలెనే విల్లును పొదులను ఒక కొండగుహాలోనుంచి బాటసారులవలెవచ్చి శత్రువులస్థితిగతుల నెఱింగి వచ్చెదమనిరి. సౌందర్యవల్లి యచ్చెరువంది నగి, తండ్రీ! మీరు చెప్పునది యెటులున్నదన పులుల మొత్తంబులను జంపుటకుఁ బోవునట్టి వేటకానికి సహాయముగా నూరివారుపోయి యచట కేకలువేయ నిద్రించుపులులన్నియు మేలుకని యూరివారిని జంపుటయే కాక వేటకానినిం జంపినకథకు సరిపోవునట్లుండును. అదెట్టులనియడిగితిరేని నేను బిడ్డనై యున్నకాలమున ఆరాజులు నన్నుజూచియెఱుగరు. నేనోయాడుదానను వేషమో మగవేషము. నన్ను వారలు శత్రువనియు మిత్రువనియు బరికింపరు.

కనుక నేను మెలకువతో వారికడకేగి నోటబెల్లము అంగిటవిషంబుగానుండి వారితో చెలిమిచేసి సమయంబుసూచికొనియుండి మీయొద్దకువచ్చి మిమ్ముఁ దోడుగా బిలుచుకొనిపోయిశత్రువులజయించి, మన దేశంబును గైకొందము. మీరలు వచ్చుటయన నెట్టివేషంబు వేసికొని వచ్చినను వారు మిమ్ముల ననేకమారులు చూచినవారగుటచేత మీ యానవాలు వారికందఱకిఁ జక్కఁగాఁ దెలియును. అపుడు వారు మిమ్ములఁ జేపట్టుగాబట్టి వెతలంబెట్టిన "తానాడమున్నను తన కండయూ పనను పితృభాతృవాంఛచే" నేనును బరితపించి అయ్యో! నాయనా! అన్నలారా యని యేడ్చినయెడల మీ గతియేమి? నాగతియేమి? అధోగతియే.

ఉ. చందనవృక్షముం బెరసి సాగు సుగంధయుతంబుగాఁ దరుల్
క్రందుగ వాని కగ్గి తగు లక్ మఱి చందన మేష నుండుఁ దా
నందము వీడి కాలుటయె యా దరువుల్మఱి కూడ మాడ్కి పో
ముందుల నుత్తముల్ గలియ మన్నన యద్దియె భూతలంబునన్.

అనునటుల మీవలన నాకు నపాయంబువచ్చునుగదా. మిమ్ముల విడనాడి నేనుమాత్రము తప్పించుకొనివచ్చుచుంటిని. మేలు మేలు మీరు బుద్ధిగలవారని నేనుజెప్పను. పండితులవలెమాటలాడెదరు మీమాట లింకఁజాలించి నేనుజూపునట్టి కొండగుహయందు దాగియుండుడు. నేని నగరవాసినివలెఁ బురుషవేషంబు ధరించి, పగవారికడకేగి మనంబునఁ బగయు పెదవులఁ జెలిమియుఁజూపుచు స్నేహించి, వేటకానికిఁ దాబట్టు పక్షిపైఁ గన్నుండురీతిని పగవారిని గెలుచుసమయంబును నిరీక్షించు కొని మిమ్ముల బిలుచుకొని పోయెదను అనియె.

ఆమాటలను వినిన వ్రతశీలుండు నతనికుమారులు నొకవిధంబున సమ్మతించి తల్లీ! మాపై నీవు కోపింపకుము. నీవో చిన్నబిడ్డవై యున్నావేయని మామనంబులుతాళక నీకు దోడుగా వచ్చుచున్నామని చెప్పితిమి మన్నింపవలయునని వేడుకొనిరి. సౌందర్యవల్లి మనముప్పొంగి నావిషయంబునమీర లధైర్యపడకుఁడని వారికిధైర్యంబుచెప్పి వారలం బిలుచుకొనిపోయి మనుజసంచారంబులేని యరణ్యంబునకువచ్చి యట నుండు నొకకొండగవిలో వారినందఱిని డాగియుండునటులఁజెప్పి తాను మాత్ర మొంటరిగా నాపురంబునుబ్రవేశించి, ఒక కోమటి యింటికేగి నాలుగురూకలిచ్చి "అయ్యా! నాకు మిగుల నాకలిగ నున్నది. అన్నము పెట్టింపుడు అని యడిగెను. ఆకోమటి యీమెను పడుచని గ్రహింపక పిల్లవాడని యెంచి" అప్పా! నిన్నుజూచిన యందగాఁడవై యున్నావు. నేనింటలేనిసమయంబున నాభార్యయు నాకుమార్తెయు నీపై మరులు గొనిరేని నవమానంబు నాపత్తును సంభవించునుగదా యనెను.

సౌందర్యవల్లి కోపించినదానివలె నటించి అయ్యా! సెట్టిగారూ! మీరు కన్నబిడ్డలందగాండ్రైయుండిన వెలినెట్టుదురే? మీరలు నన్ను కుమారునివలె భావించి, యన్నంబుపెట్టిన మిమ్ము నేను దండ్రివలెను, మీభార్యను దల్లిపోలికను, మీకుమార్తెలను నాచెల్లెండ్రమాదిరిని భావించియుండెద. అదియునుంగాక తా మన్నము దినునపుడే నేను నన్నంబు భుజించెద. మీరు బయటికిపోవునపుడు మీతోడ వచ్చెద,

ఇటులనుండినవ్యభిచారంబునకు వీలెక్కడిది? యని యనేకవిధంబులగు తంత్రపుఁ బలుకులంజెప్ప నాకోమటి సంతసించి అన్నా! నీవెవరుకన్న బిడ్డవో? యింత యందంబుగనుండియు నీకు వ్యభిచారంబుపై గొంచెమైన నాసక్తిలేకయుండుట యద్భుతంబైయున్నది. నాకు నిరువురుకుమార్తెలు నొక్క కుమారుండు నున్నవారు. ఇపుడు నీవు నాబిడ్డవలె వచ్చియుండెదనని చెప్పుటచేత నాకిరువురు పుత్రులైరని భావించియుండెదనని సంతసించి చెప్పెను. తనతోడ నింటికి వెంట బెట్టుకొనిపోయి యన్నంబుపెట్టి తానును భుజించి యానందపరవశుండై సెట్టియుండె.

ఆసెట్టి నవరత్నవర్తకుఁడు ప్రతిదినంబును నగరికింబోయి రాజునకు రత్నంబులంజూపి వర్తకంబు సేసికొని వచ్చువాడుక యుండుటచే నిత్యమును పురుషవేషంబు ధరించియుండు సౌందర్యవల్లిని దోడ వెంట బెట్టుకొనిపోవుచుండెను. రాజులు సౌందర్యవల్లిని కోమటిచిన్నవాఁడని భావించియుండిరేకాని వ్రతశీలుని పుత్రియని యెఱింగినవారు కారు. సౌందర్యవల్లి తనపనిపైఁ గన్నుగలదికావున నాపురంబునంతయుఁ జుట్టి చుట్టి తిరిగి మునుపటివలెగాక చిత్రవిచిత్రితంబులై యనేక కోటలను గలిగి యుండుటంజూచి యచ్చెరువంది వైశ్యున కిట్టులనియె. తండ్రీ! యీ దేశంబు పేరెయ్యది ఇచట నేబదియాఱు కోటలుండుటకుఁ గారణంబేమి? అందులకాసెట్టి నాయనా! నేఁజెప్పునది సావధానంబుగా వినుము. ఇది శాంతపురియను పేరుగలది ఈదేశంబున మునుపు వ్రతశీలుండనురాజు పరిపాలించుచుండెను. అతనికిని చక్రవర్తికిని నెందులకో మనస్తాపంబులు సంభవించెను. చక్రవర్తి యుత్తరవునొప్పున నీరాజులందఱు నొకటిగాఁగూడి దండెత్తి వచ్చిరి. అపుడా వ్రతశీలుఁడు తనబంధుమిత్రులతోఁ గోటయందుండిన సొరంగమునదూరి యెచటికో పోయెను. రాజులందఱును వారిని నలుప్రక్కల వెదికించిరి. వారి పోబడిని దెలియక మిన్నకున్నవారు. అయిన నిపుడు వారు దొరికినయెడల వారిపని భరతంబు పట్టెంతురు. చక్రవర్తి యీరాజ్యమును వారికందఱకిఁ జొత్తులలోనిచ్చియుండుటచే నందఱు నిచటఁ దమకని యొకకోటఁ గట్టించుకొని యున్నవారు" అనియె.

ఆమాటలు సౌందర్యవల్లికిఁ గోపంబుఁ బుట్టించునదిగ నుండినను నేమిచేయును? అనువుగానిచోటనధికులమన నగునే? తలయూఁచియూరకుండెను. మఱునాడు సెట్టితోడ రాజులభవనంబులకేగి యెవ్విధంబున నున్నదని యెఱింగికొనెను. తనతండ్రిచే ముందు కట్టఁబడిన ప్రాసాదంబునకేగిచూడ నందుఁ దమమంత్రులును సేనాసముదాయంబునుండెను ఆమెమనస్సు పరితపించెను. ఏమియునుజెప్పక కోటలోనికేగి యందలి సురంగము కడకుబోయి నిలిచి యిది యెచటికిఁబోవునో చూచివత్తమని సెట్టిని బిలిచెను. సెట్టి సమ్మతించి వచ్చెను. సురంగము మునుపటివిధంబున లేదు. అందుఁ బలాహారంబులనమ్మ నంగిళ్ళును రాకపోకలుచేయ వీలైన రాజబాటయును చీకటియనిపించక మిఱుమిట్లు గొలుపు దీపపంక్తియు గలిగి యుండెను. అదిగని సౌందర్యవల్లి యత్యాశ్చర్యమంది సురంగముకడపటఁ జూడ నద్భుతఁబగు నొక పూఁదోట యుండెను. అదియంతయుఁగని సౌందర్యవల్లి తనమనంబున “ఔరౌర! మనమెట్టి పనికి సాహసించితిమి. ఇంత బందోబస్తుగలరాజ్యంబును ముట్టడించుట యెట్లు? ఇరువదియిద్దఱిచేనెటులగును. దొంగతనంబుగ మనయన్నలను దండ్రిని బిలుచుకొనివత్తమన్న నన్నికావళ్ళను గడచివచ్చుట యెట్లు? వచ్చిరిపో! వారిని గుఱుతుంచకుందురా? వారల నూఱక విడతురా? ఏమి చేయనగును” అని వ్యసనంబునందుచు నావైశ్యునితోడ నాశృంగారవనంబును జుట్టి చూచుచుండెను.

పురుషవేషధారిణియగు సౌందర్యవల్లి భావంబును దెలియని కోమటి “నాయనా! నీవేల యొకవిధంబుగనున్నావు. నీమనసునసేదో సంకటంబుండునటులఁ దోచెడిని. నీమనంబునఁగల కొఱతల నెఱింగింపుమని యడిగెను. అందులకు సౌందర్యవల్లి తండ్రీ! మఱేమియు లేదు. త్రోవనడచిన యాయాసమొకటి. ఆకలియెత్తుట మంకియొకటి దానమొగము వాడినది” యనెను. వైశ్యుఁడదివినినవ్వి “బిడ్డా! నీవెపుడు నన్ను దండ్రీయనిపిలచితివో యపుడే నిన్ను నేను బిడ్డవని యున్నాను. నేనుండునంతవఱకు నీకు నెట్టి భయంబును లేదు. తక్కువయు లేదు” అని యచటనమ్ముచుండిన తినుబాడములను దీసియిచ్చి భుజింపఁజేసెను.

సౌందర్యవల్లి యతనియౌదార్యమున కాత్మమెచ్చుచు సెట్టియుఁదానును ఫలాహార భక్షణంబులఁ జేసి సేదదేరిరి. అటనుండి మఱలి శాంతిపురం బును జేరిరి.

అంత నొకనాఁడు వైశ్యుఁడును సౌందర్యవల్లియు వర్తకంబునకై రాజధానికేగిరి. వర్తకుఁడు చక్రవర్తికొక రత్నహారంబిచ్చి "సార్వభౌమా! దేవరవారికి నిది యొప్పింపవలయునని బహుదినంబులుగ జ్ఞప్తి యుండినది. నేటికది దేవరవారియనుగ్రహంబున సఫలంబయినది యని వినయంబు దోఁపఁ జెప్పెను. చక్రవర్తి సంతసించి పదివేలవరహాల నాసెట్టికినొసంగి "సెట్టీ! యిన్నిదినంబులు రాకుండుటకు గారణంబేమి? మీరెచటికిఁ బోయియుంటిరి. ఈచిన్నవాఁడెవఁడు" అని విచారించెను. "మహాప్రభో! నే ననేకదేశంబుల కేగితిని. అందు వర్తకసర్తకంబులచేఁ దీఱినది కాదు. నే మారికివచ్చి యొక నెలమాత్రమే యైనది. వీఁడు నాకుమారుఁడు వీని కిన్నిదినంబులుగా వర్తకంబున నభ్యాసంబులేదు. వీఁడెచటను బోవడు. ఎన్ని దినములుండినను నావెనుక వీడు వర్తకంబుచేసి బ్రతుకవలయుంగదా. అందులకై యిపుడు వెనువెంటద్రిప్పి వర్తకంబును నేర్పుచున్నవాఁడను" అని సెట్టి తంత్రంబుగఁజెప్పి తప్పించుకొనెను. చక్రవర్తికడ సెలవంది నగరును వదలి రాజవీధికి వచ్చెను. అచట నైదుదినములుండి మఱిపోవచ్చునని సెట్టికి దోచెను. ఇరువురు నొక పూటకూలియింట బసచేసిరి. నాటిసాయంత్రము సౌందర్యవల్లి పురుషవేషంబుతో నొంటరిగా నా పట్టణమాదలి శృంగారవనంబున సంచరించుచుండెను.

అపుడు చక్రవర్తికుమార్తె తనచెలులతోఁగూడి పూఁదోటకు వచ్చి పూలగోయుచు నాడుచుఁ బాడుచుండిరి. సౌందర్యవల్లి వారినిఁ జూచినది కాదు. హఠాత్తుగఁబోయి వారియెదుటనిలువంబడి నిశ్చేష్టితయయ్యె. చక్రవర్తికూతురిట్టి సౌందర్యవంతు నెన్నఁడును గననందున తేచినిలిచి పురుషవేషధారిణియగు సౌందర్యవల్లి చేతులంబట్టికొని ఆ! సుందరా! నీతండ్రియగు నవరత్న వర్తకుఁడు నాతండ్రికి ననుగుం జెలి

కాదు. మీరు నాకేల చెలికాండ్రై యుండరాదు? నన్నుఁ బరిణయం బాడుడు అనెను. సౌందర్యవల్లి కొంత సేపటికిఁ దెలిసి "ఔరా! యిదేమి కష్టము. దౌర్భాగ్యదేవత మన వెంట నంటి నట్లున్నది. ఇట్టి మన శ్చంచలంబున నిదేమి పీకులాట యని యోంచి "చిన్నదానా! వియ్యము నెయ్యము కయ్యము సరి వారికిఁ గాక యితరులయందు నన్నిగాంచదు. నీవో సార్వభౌముని కూతురవు. నేనో నీ తండ్రి నండి బ్రతుకువాని పుత్రుండను. మన కిరువురికిఁ బెండ్లి యన వినువారు నగరా? మగవారికిఁ గఱవే. నీకుఁ దగిన సార్వభౌముని పుత్రుని బెండ్లియాడక నిరుపేదను బెండ్లియాడఁ దలంచెదవు. ఈ పిచ్చియోచనను వదలి యంతఃపురంబునకుఁ బొమ్ము. ఎవరైనఁ జూచిన నీ కపఖ్యాతియు నాకుఁ దల తెఱుగుటయుఁ గలుగును. పోపొమ్ము" అని చేతులు లాగుకొని కసరుకొనెను.

చక్రవర్తి కుమార్తెకు ముక్కుపైఁ గోపంబు వచ్చెను. వాని సౌందర్యంబును గని యడంచికొని ఔరా! యెట్టిమాట లంటివి. వలపుతో నన్ను బెండ్లి యాడుమని యడుగుకొన నిటులఁ జులకనగా మాటలాడితివి.—కోపంబుతో—నిన్నేమి చేయించెదనో చూడుము. నా తండ్రితో నీవు నన్ను బరిహాసించునటుల నిందమోపి నీ తలను దీయించెదను. నీ వెట కేగినను తలారులు నిన్ను విడువనోపరు. అని శపథంబు చేసెను. ఆ మాటలను విని సౌందర్యవల్లి యదరిపడి బావి త్రవ్వ భూతము వెలియైనట్లు ఈపీడ మన కెక్కడనుండి వచ్చెను. కని మాటల కడ్డంబు సెప్పితిమేని మన మెత్తుకొన్న కార్యంబులకు హాని కలుగును. మనల నమ్మియుండు తండ్రియు నన్నదమ్ములును బోవు గతియేమి? అని కొంత యోచించి, "ప్రాణేశ్వరీ! చల్లకు వచ్చి ముంతదాప నేల? నిన్ను గని నీ పైమరులుగొని నీకడకు వచ్చితిని. కడకు నీ స్థితిని నా స్థితిని నెఱింగితిని. ఇది యడియాసయని వదలి యా మాట నంటిని గాని వేఱుగాదు నీవే యిష్టపడి నీ తండ్రి కెఱింగించిన నతండు సమ్మతంబు నొందును. కావున నియభీష్టం బెఱింగింపు మని యుపాయంబునఁ జెప్పెను. సౌందర్యవల్లి భావం బెఱుంగక యా చక్రవర్తి కుమార్తె సౌందర్యవల్లిం

జూచుచు మంద హాసంబుతో నాయకా! నీపై నధికంబుగా మరులు గొంటిని. వెనుకఁ బెండ్లి చేసికొందము. గాంధర్వ విధి నిప్పుడ యను గ్రహింపుమని వేడెను. సౌందర్యనల్లి నాయకీ! యీ గాంధర్వ వివాహము సమాన జాతులగు క్షత్రియ వధూవరుల కగుంగాని క్షత్రియ స్త్రీవగు నీకును వైశ్యకుమారుండ నగు నాకును న్యాయంబును జన సమ్మతంబును గాదు. నీ తండ్రి కెఱింగించి రాజోత్తముల నందఱిని రప్పించి వారి యెదుట సతీపతులుగా మనకు వివాహంబు జరిగెనేని బాధ యేమియులేదు. లేని యెడల గ్రంతల నాడికొందురు ఎవరితో నైనను మేము సతీపతుల మన మేమెఱుగము. మీ రెఱుగరు అను మాటల జెప్పికొందురు.

దరువు.

ప ల్ల వి.

వండనోర్చిననీవు-వార్పనార్పగనోరువక అచ్చసేయనేలా.

అ ను ప ల్ల వి.

అండనుండెడివార-లపహసింపకయుండ
దండియోచనలను-దగి కానఁగా లేక వండ॥

చ ర ణ ము.

వలపులుండిననేమి వడినేగునేబుద్ధి
నగలాడి! బిత్తరి! వాల్గంటి! మరుచిల్క!
యిలనుండుజనములు నృపతు లెఱుగఁగ
నిప్పుడె పెండ్లియాడి, యెనయుదమానందమౌలే వండ॥

అని పలువిధంబుల వలపు పలుకులం జెప్పి నాముద్దుగుమ్మా! నామాట వినుము. ఇపుడు నీ తండ్రికడ కేగి నీయభీష్టంబు నెఱింగింపుము చక్రవర్తి నా తండ్రిని రప్పించి శుభ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి మన యిరువురకుఁ బెండ్లి చేయును. నేనును జక్రవర్తికి నల్లుండ ననునానం

దంబున నే పనిం జేయక నీ యొద్దనేయుండి ముసలి వారగు నంతవఱకు గేళీవిలాసంబుల నుండ నగునని చెప్పెను. ఆమె యది నిజమే యను కొని ప్రాణపతీ! మీరును మీ తండ్రియు నగరునందే వచ్చి వసింపుడు నా యభీష్టంబును నా తల్లి కెఱుంగ జెప్పి మా తండ్రిని సమ్మతింపజేసి మిమ్ములనే పరిణయం బాడెద ననియె. అట్టులన కానిమ్మని సౌందర్య వల్లి బదులు చెప్పెను. వారివారి యిక్కలకు వారు వారేగిరి.

సౌందర్యవల్లి యింటికి వచ్చి జరిగిన వర్తమాన మంతయు నొక టివిడువక పూస గ్రుచ్చినటులఁ జెప్పి తండ్రీ! నన్నెవఁడని చక్రవర్తి యడిగెనేని నీ పుత్రుఁడ ననియే సిద్ధాంత పఱుపుము. ఆతఁడిచ్చు బహుమానంబులఁ దీసికొని నీ పురంబునకుఁ బొమ్ము అనియె. వైశ్యుఁడు సమ్మతించెను. అంతట నా కోమటి సౌందర్యవల్లిని తోడుకొని చక్ర వర్తి యింటికి వచ్చెను. చక్రవర్తి యతనిం జూచి సెట్టీ! తమ రాకకు గతమేమి యని యడిగెను. వైశ్యుఁడు "సార్వభౌమా! నే నీయూర మూఁడుదినము లుందును. పిదప నావయెక్కి ద్వీపాంతరములకు వర్త కంబు చేయఁ బోయెద. తిఱుగుటకు నైదారు సంవత్సరము లగును. తమ కేదైనఁ గావలసినయెడల నిపుడే తీసికొనుడు అని చెప్పెను. చక్ర వర్తి సరి! నీ యొద్దనుండు రత్నంబులను దీసికొని రమ్ము. దానిం జూచి కావలసిన వెత్తుకొనియెద. వేగంబ రమ్మని యాన తిచ్చెను.

అపుడు చక్రవర్తికుమార్తె తన తల్లినిం జూచి అమ్మా! అల్లదో చూచితిరా ? ఒక యవ్వనవంతుఁడు రూప సౌందర్యంబుల మించి కూర్చొని యున్నవాఁడు. అతనిని నాకు బెండ్లి చేయవలయు. లేని యెడ నాకుఁ బెండ్లి యక్కఱలేదు. అనెను. మహారాణియు నా పురుష వేషధారియగు సౌందర్యవల్లినిం జూచి ప్రియంబు గలదియై "ఆహా! యిట్టి రూపరేఖావిలాసంబులుగలవాని నల్లునిగా నంతఃపురంబున నుంచు కొనుటయే శ్రేష్ఠము. క్షత్రియకులంబున బుట్టినవార లింతటి సౌందర్యం బును గలిగియుండరు. ఇతఁడు వైశ్యుఁడైనను బహుశృంగారి. ఇతనిచే మనబిడ్డకు వివాహంబు సేయవలయును అని యెంచి యొకదాదినిం బిలిచి

కొలువుకూటంబునకంపి చక్రవర్తిని బిలిపించెను. చక్రవర్తి కొలువు చాలించి యంతఃపురంబునకేగెను. ఆమె చక్రవర్తికి తనకూతురికోరిక నెఱింగించెను. రాజు కొంతసేపుయోచించి అందులకేమిలే. అట్లులనే జేసెదమనిచెప్పి వర్తకుని సౌందర్యవల్లిని నేకాంతంబునకు దోడుకొని పోయి మంతనంబున నిట్లులనియె. అయ్యా! సెట్టిగారూ! మీకుమారు నకును నాకుమార్తెకును పెండ్లిచేయించి కనులపండువుగాఁ జూడవల యునని యాసయున్నది." అనెను. వర్తకుఁడు మది నుప్పొంగి "సార్వ భౌమా! తమయిష్టమునకు నడ్డిచెప్పఁగలనా?" యనెను.

అపుడు సౌందర్యవల్లి "రాజరాజేంద్రా! నేనును తమ యిచ్ఛ మెరకు సమ్మతించెద. అయినను మావివాహము రహస్యంబుగ నుండ రాదు. సకలరాజసమక్షంబున జరుగవలయు కనుక దేవలోకంబును ధిక్కరించు శాంతిపురి నందనవనంబున నైదుమైళ్ళదూరంబువఱకు నొక పెద్దపందిలినిజోడించి, సకలదేశాధీశ్వరులరప్పించి వారియెదుట వివా హంబుజరిపించిన నాకు సమ్మతంబని చెప్పెను. చక్రవర్తి యట్లులన కానిమ్మని శాంతిపురనందనవనంబునఁ బందిలివేయించి, వివాహప్రయత్నం బులఁ జేయించెను.

దేశాధీశ్వరులు వివాహపత్రికనుజూచి కోపమంది మనచక్రవర్తి క్షత్రియుండయినను, చక్రవర్తియయినను తనకన్న తక్కువవాడగు వైశ్యునకు పిల్లనిచ్చెదినని సమ్మతించినను ఆవైశ్యధూర్తుఁడు నిరాకరిం పక శ్రేష్ఠకులోత్పన్నను కోరనగునే? వానిగుండె దిట వేమన వచ్చును. అని యనేకవిధంబుల గుసగుసలాడజొచ్చిరి. రాజులు సభకూడు మఱు దినమైనందున ఆపగలంతయు నీమాటలయందే యుండిరి. మఱుదినము తెల్లవాఱలేచి యందఱును సభఁగూడిరి. ఆరాజులందు నొకడు చక్ర వర్తి చెల్లెలుకుమారుడు. అతఁడు మిగుల దుఃఖంబునంది సభకువచ్చెను.

అపుడు రాజులందఱును చక్రవర్తి చెల్లెలికొడుకగు కాందీపునిం జూచి అయ్యా! తాము క్షత్రియులో లేక వైశ్యులోయని పరిహాసించిరి.

ఆమాటలు వినిన కాందీపుని కనులవెంబడి జలంబులురుల దలవాంచి యిట్టులనియె. రాజులారా! మేము క్షత్రియులమే. అయినను నా మేనమామ చేయు అన్యాయంబు సాధారంబుగాఁగొని తక్కువజాతిగాఁ బరిగణించితిరి. అతనికుమార్తెను నాకొసంగునటులఁ బలుతడవలు చెప్పియుండెను. అది మీరెఱింగిన విషయమే. అదేమి యన్యాయమో కాని యిపుడు మనరాజ్యంబుననుండు నవరత్నవర్తకునకు నిచ్చునటుల ముహూర్తంబు నిశ్చయించి యున్నవారు. మీరును నావలె క్షత్రియులు. రథగజతురగ పదాతులంగలవారలు. మునుపు వ్రతశీలునిపై నందఱ మొక్కటిగా దండెత్తి వచ్చినందున వాఁడు భయంబు నొంది పోయిన గుఱుతుగానక మఱిగిపోయెను. మీరు నాకు నెత్తినచెలికాండ్రు. మీరలందఱు నాకు సహాయులైయుండి యాపిల్ల నెటులనైనను నిచ్చునటులఁ బ్రయత్నంబుచేయుడుఅని వేడికొనెను. సభనున్నవారందఱును సంతసించి కాందీపా! నీవెందులకు భయంబు నొందకుము. మేమందఱమును మీమామకు ననేకవిధంబులనీతులనుబోధించి మావలననైనంతమట్టునకు సామంబునఁ బ్రయత్నపడెదము. అతఁడందుల కియ్యకొననిపక్షమున ఆవైశ్యునకు బుద్ధిబుతుల గఱపెదము వాఁడు సమ్మతి నొందిన సరే. లేనియెడ వానిని మాకత్తికి నెఱయిచ్చి నీకుఁ బెండ్లి చేయించెదము అనిరి. కాందీపుఁడు పరమానందభరితుం డయ్యెను.

వివాహదినంబున చక్రవర్తి కుటుంబసమేతుఁడై వర్తకుఁడును సౌందర్యవల్లియు దోడరాఁగా శాంతిపుర నందవనంబుననుండు భవనంబున కేతెంచెను. రాజులందఱును వచ్చి తగుచోటుల విడిసిరి. భోజనంబులైనతఱువాత వసంతమంటపంబును జేరిరి. అపుడు చక్రవర్తింగని రాజు లిట్టులనిరి. "సార్వభౌమా! తాము మమునేలువారలైయుండియు నాగౌరవంబును బాటింపక, తమ ముద్దులకూతురి నొక యనామధేయుఁడగు వైశ్యునకియ్యఁదలంపుగొంటిరి. అది పరిహాసాస్పదంబుగాని వేఱుకాదు. తమచెల్లెలికొడుకు కాందీపునికిచ్చిన నందఱికి సమ్మతంబు" అనిరి. ఆమాటలు చక్రవర్తి విని సిగ్గునొంది యేమియు మాటలాడకుండెను. పురుషవేషంబు ధరించియుండు సౌందర్యవల్లి రాజులారా!

లోకంబునఁబుట్టినవారలలో నెవఁడు యుద్ధంబున వెనుదీయకయుండునో వాఁడే క్షత్రియుఁడు. వీపుఁజూపి పాఱువాఁడే వైశ్యుఁడు. జయించు వాఁడు క్షత్రియుఁడు. జయింపబడువాఁడు వైశ్యుఁడు. నీతియిట్లుండ నేను వైశ్యుఁడ నెట్లైతిని. నాతోయుద్ధంబు సేయక యిటులాడుట బుద్ధిలేమి యని యెఱుంగెద ననియె.

అదివిని రాజులందఱును గోపించి ఓరీ! వైశ్యాధమా! చక్రవర్తి నీకు బిల్లనిచ్చెదనని పిలిచినందునగదా యిట్టిమదము తలకెక్కెను. నీ వేమిచేతువు. ఎవరినెచట నుంచనగునో యట నుంచిన బాగు. లేనియెడ నిట్టివిగాక మఱి యెట్టివి పుట్టును. అదియునుంగాక నీసామర్థ్యంబు నెదిరిసామర్థ్యంబు నెఱుంగక నోటికివచ్చినట్లెల్లఁ బ్రేలెదవు. ఊసు కోమటికి నీకు శౌర్యమెక్కడిది. పైకము ముడువ నీకు దెలియుంగాని యమ్ములవిడువఁ దెలియునే. మాకు బుద్ధిలేదంటివి. ఎవరికి బుద్ధిలేదో తెలిపెదము. ఇదిగో చూడుము. ఈసమయంబున నొకటే బాణంబున నీశిరంబును దెగవ్రేసెదమని యందఱు నొక్కమొగిని లేచి నిలిచిరి. సౌందర్యవల్లి వారినింజూచి యుపహాస్యంబుగానవ్వి "అయ్యా! చక్రవర్తీ! వీరివంటిభీరువుల నీభూమి నెందేఁ గంటిరే వీరే సామర్థ్యులు. తాము రాజనీతి యుగంధరులైన చక్రవర్తులరుగదా. తమరాజ్యంబున నెవఁడైన నొకవైశ్యుఁడు వర్తకంబు చేయవచ్చిన వానికి పిల్లనిచ్చెదనని యాసఁ జూపిరమ్మని సేనలనుగూర్చి యాయుధంబులులేనివైశ్యునిపై యుద్ధంబు చేయుటయుఁ బంపుట ధర్మంబని యనుకొంటిరో. వీరలు నిరాయుధుండ నగు నన్ను జంప నిందరేమిటికి? వీరివలె సాయుధులై ససేనులైయుండు వారితో బోరుసలుపుట లెస్సయగుంగాని నాతో యుద్ధంబుచేయుట ధర్మమే. అది యటుండనిండు. పొట్టపోసికొనుటను పైకంబుగడించు వైశ్యులమగు మాయిరువురిపై లక్ష లెక్కగల సేనలతో నెదిరించి యుద్ధంబుసేయుట వీరలక్షణంబుగాదు. మీకు పిల్లనియ్య సమ్మతియుం డిన నియ్యవచ్చును. లేనియెడఁ బొమ్మనినఁ బోయెదము. అది వదలి యిట్టి మోసకృత్యంబుల నాచరించువారుగలరే. నేను మీకుమార్తెపై నిష్టంబు గలవాఁడను గాను. వర్తకంబుసేయవచ్చిన నన్ను నీవ్చి అచ్చ

బెట్టితిరి. చక్రవర్తియే వేడుకొనునపుడు ఎటుల వలదననగునని యొప్పుకొంటిని. మీరు ఇదియంతయు యోచింపక కంచమునఁగడిపెట్టికంతము ద్రోఁగవేయఁ గత్తియెత్తినటుల నున్నది. పిల్లనిచ్చి పెండ్లిచేసెదనని నా కాసజూపి యిటకుదెచ్చి యిందఱిరాజులను నాపైనుసుకొల్పి యుద్ధంబునకు బంపుట ధర్మమేయని యడిగెను. చక్రవర్తి దయగలవాఁడై రాజులంజూచి, రాజులారా! కోపింపకుఁడు. ఈవైశ్యునిపయింగల కోపంబును మానుఁడు. నాకై వీని మన్నింపుఁడు. ఇపుడే వీనింబొమ్మని నాకుమార్తెను గాంధీపునకిచ్చి పెండ్లిచేయించెద అన నందఱును గోపంబు తీఱకయే యుండిరి.

అపుడు కాంధీపుఁడు కొంతయోచించి యెటులనైనను మనమే గదా చక్రవర్తికుమార్తెను బెండ్లియాడగలము. ఈవైశ్యునిఁజంపుటచేఁ గలుగు లాభంబేమి? యని యెంచి రాజులకు నమస్కరించి రాజన్యులారా! ఈవైశ్యకుమారుని నన్యాయముగాఁజంపుటచేఁ బ్రయోజనంబేమి తానే పోయెదనని చెప్పుచున్నవాఁడు. భీరువగు వీనిని జంపఁ బాపంబు వాటిల్లు . వర్తకంబునలుపవచ్చిన వీనికి పిల్లనిచ్చెదనని చక్రవర్తి చెప్ప వీనికిఁ జేరాసపుట్టి యింతటికిఁ దెచ్చినది. అధికాశ యధికనష్టంబని వీఁడెఱుంగఁడు కాఁబోలు. కనుక వీనిఁజంపకుఁడు. శుభంబున నశుభమేల. మా మేనమామ కూఁతురిని నేనే పెండ్లియాడెద. మీరలందఱును నీపెండ్లివాకిట కలహంబుచేయక నన్ను బెండ్లికొడుకుం జేసి యక్షతలవేసి మహదానందులై విందుభుజింతురని వేడెదననియె. అందఱును సౌందర్యవల్లిపైఁ గోపంబంది సరి! మంచిది. నేటికింతచాలును. ఈపెండ్లి జరుగనిమ్ము. ఇక రెండుమూఁడునెలలలోపల వీఁడెచట నుండినను వీనితలమెడపైనుండునేమోచూతురు. వీనిని చిత్రవధచేయక మానము అని శపథంబుచేసిరి. చక్రవర్తి యదివిని ఊఱకుండిన నీకోమటిపిల్లవాని కిట్టి బెడద తెచ్చియుంచితిమే. మనముగా బిలిచి పిల్లనిచ్చెద ననినంగదా వచ్చెను. వీనిప్రాణంబుల కెసరువచ్చినది అని తలపోయుచుండెను.

చక్రవర్తి యభీష్టంబు గుఱుతెఱింగి సౌందర్యవల్లి రాజోత్తము లారా! నన్ను మన్నింపుడు. నాపైఁ గినియకుడు. నేను బాల్యదశ యందుండుటచేఁ దెలియక మిమ్ము దిరస్కరించితిని. అది యొకపాటిగాఁ బట్టకుడు. స్త్రీయాశ చేటుదెచ్చునని యెఱుంగనైతిని. చక్రవర్తిమా టల కియ్యకొంటిని. అయినను ఈ పెండ్లియగునంతవఱకు నేనిచటనుండి రాజభోజనంబుల భుజించుచు వయిభవంబులఁ గనులారఁ జూచుచుం డెదనని వారితోడ బహుజాగ్రతతోనుండి యెవరును దన్నుఁజూడని సమయంబున నల్లనలేచి బైటికివచ్చి తనతండ్రియు నన్నదమ్ములునుండు గుహ చెంతకు వచ్చెను. వారలీమెనుగని "అమ్మా! యిన్నిదినములుగ నీవురానిది మాకు వ్యసనంబుగ నుండెను. అది యటుండనిమ్ము. నీవు పోయినకార్యమేమయ్యెను అని విచారించిరి. సౌందర్యవల్లి, తండ్రీ! మీకు వెనుకఁదెలిపెద. నావెంటరండని పిలుచుకొని మనుజసంచారం బులేని యొకప్రక్క యడవినిజుట్టుకొని నాలుగైదుదినములలో శాంతి పురికివచ్చిరి. ఆపురంబునుజూచి వ్రతశీలుండు నతనిపుత్రులును ఆశ్చర్య మంది అమ్మా యిదియేమి? యిదియొతయు శృంగారంబైయున్నదికాని మనుజులొక్కరును లేరేయనియడుగ వెనుకఁజెప్పెద రారండని కోట లోనికేగి తండ్రీ! యిదియే మన శాంతిపురంబు. చక్రవర్తి దీనిని రాజుల కందఱకిని సామాన్యక్షేత్రంబుగా నొసంగియున్నవాఁడు. కావున వారి వారికి నొక్కొకకోటను వేఱువేఱుగాఁ గట్టికొని యున్నారు. నేటికిఁ జక్రవర్తికుమార్తెకుఁ బెండ్లి జరుగుటచే నొకరును లేకున్నవారు. కావున మన శాంతపురి యంతఃపురపు మేడపైనెక్కి కోటచుట్టునునిలిచి కొంతసేపు వేడుక జూచుచుండుడనియె. వారు నట్టులన మంచిదనిసమ్మ తించి నందవనంబున నడచు వివాహ కోలాహలంబును జూచుచుండిరి.

అటఁ జక్రవర్తికుమార్తె శృంగారికిని కాందీపునకును పెండ్లి వయిభవంబుగాజరిగి యందఱును నానందమున పెండ్లి భోజనంబులాచ రించి సుఖంబున నుండిరి. శాంతిపురిజనంబులు నచటనే విందులలో సొక్కియుండిరి. సౌందర్యవల్లి యిదివఱకు నడచినవిషయంబులఁ దండ్రి కిని నన్నలకు నెఱింగించి, కోటల నన్నిటిని మూసి తాళంబులువేసి భద్ర

పఱచి సురంగమార్గముగాబోయి యచటి ప్రాకారపుతలుపులకు బీగం బులువేసి కోటతలుపులమూసికొని యుప్పరిగలయినెక్కి వారివారిధను వులఁ జేతంబట్టి యుద్ధసన్నద్ధులై నిలిచిరి.

అపుడు సౌందర్యవల్లి చక్రవర్తికొకజాబువ్రాసి యందు సకల సంగతుల నెఱుకపఱచి, దానిని దేవాస్త్రంబునఁ దగిలించి యేసెను. అది చక్రవర్తి మునుముందఁ జాబులో నేలవ్రాలెను. చక్రవర్తి చదివి చూచి యదరిపడి "శౌకార! యిదేమి యాశ్చర్యము. వచ్చినది వ్రత శీలుని కుమార్తెయట. ఆమె మగవేషంబు ధరించి వచ్చియుండుటను మనము కననైతిమి. ఇకపై వారు తమశాంతిపురి యంతఃపురంబుననుండి యుద్ధంబుసేయ సిద్ధులై యున్నవారట. ఇక జేయునది యేమి? యని దుఃఖించుచుండెను.

రాజులు "మహాప్రభో! తామిందులకై భయంబు నొందకుడు. ఆవ్రతశీలునకు రధగజతురగపదాతులొక్కటియు లేదు. మేమిందఱముఁ జేరి యుద్ధంబుసేసిన వారెంతమాత్రము. భయంబునొందకుడు అని మనోధైర్యంబుసెప్పి యందఱును వారివారిసైన్యంబులతో వచ్చి చుట్టు ముట్టిరి. పురవాసులందఱును యుద్ధరంగంబున నుండరాదని వారివారి యిండ్లకేగి తలుపుల మూసికొనిరి.

ఇదియంతయు జూచిన సౌందర్యవల్లి కలకలనగి తనచేతనుండు ధనుస్సున నొకయాగ్నేయాస్త్రమును దొడిగి విడిచెను. అది భయం కరమై మిడుగురులఁగ్రక్కుచు సేనలపైబడి వారిగుండెలు తటతటమని కొట్టుకొనఁ బరువిడసాగిరి. వ్రతశీలుండును నతనికొడుకులును ననేకాస్త్రం బులఁ బ్రయోగించిరి. అవి రాజులకందఱికిని వారిసైన్యంబులకును కాళ్లు సేతులు ఆడక దహింప తాళఁజాలక కోటలకువచ్చుచూడ నవి తాళం బులు పడియుండెను. గృహంబులకేగ నవియు మూసియుండెను. ఇక నేమిచేతురు? నేటితో దీరెనని యనుకొని పరువెత్తినను అస్త్రంబులు విడువక వారిని జంపెను.

చానగా మిగిలినవారు ఆదేశంబునువదలి మఱుదేశంబునకోడిరి. ఆపురంబున నొకరాజైనను లేక యందఱును బెదరియుండిరి. అందఱును బోయినందునచే వ్రతశీలుండు తనబిడ్డలతో దిగునకుదిగి, యచటనుండు బలిష్టమైన కోటలంజూచి సంతసించి, యాశాంతిపురినుండువారిలో బాండిత్యంబుగలవారినినుద్యోగస్థులుగను శూరత్వముగలవారిని భటులుగా నియమించికొని సుఖరాజ్యంబుసేయుచు వారి పగవారినందఱినిజయించి కైవశంబుచేసికొని చక్రవర్తినింగూడ సామంతరాజుగాజేసి యాదఱు కప్పంబులుగట్ట మహావైభవంబున నేకచ్ఛత్రాధిపతియై తనభార్యల బంధుజనంబుల గోడితెచ్చి సుఖంబుననుండెను” ఇంతటిసామర్థ్యంబు చేసినది యొక స్త్రీయేగదాయని మనోరమచెప్ప మదనవల్లి సరియేయని సమ్మతించెను. పిదప మదనవల్లియు మనోరమయు నగరునకువచ్చిరి.

ఇరువురుపురుషులను గట్టికొనుట కోమలవల్లికిష్టమగుటచే రాజునకు నిష్టంబుగ నుండెను. అందఱునుభుజించి సుఖనిద్రం జెందిరి. మఱునాడు సూర్యోదయంబునకు రాజు మేల్కని కాలకృత్యంబుల నెఱవేర్చి కొలువునకువచ్చి రాజజ్యోతిషునిరప్పించి, యొకశుభముహూర్తంబున కల్యాణమంటపమేర్పఱిచి పందిళ్ళువేయించి, పురుషవేషధారిణులగు మదనవల్లి మనోరమలకు నలుగులుపెట్టి ముత్తైదువలు రమ్మనిరి. వారలిరువురును సమ్మతింపక మాకులాచారధర్మంబుమేరకు సమ్మతింతుమేని పెండ్లిచేసికొనెదము అనిరి. వారలాశ్చర్యమంది మంచిది. మీకులధర్మమేమని యడిగిరి. పురుషులు నలుగిడుకొనుటలేదు. స్త్రీలకుమాత్రమే నలుగులిడుట వస్త్రాభరణాద్యలంకారంబులు. స్త్రీని నలంకరించి తెచ్చి పెండ్లిపీటపయిగూర్చుండబెట్ట మేము మాచేతులతో మాంగల్యంబుగట్టి భార్యయనతీర్మానితుమని మనోరమచెప్పెను. వారుకొంతవడి యాలోచించి, “లోకోభిన్నరుచిః” అని తీర్మానించికొని వారి యిష్టప్రకారమే సమ్మతించిరి.

అంతఃపురంబున చెలులు కోమలవల్లికి నలుగుబెట్టి మంగళస్నానంబుచేయించిపెట్టి వస్త్రాభరణంబుల నలంకరించి పెండ్లిపీటపయిం గూ

ర్చుండఁబెట్టి పురుషవేషధరులగు మనోరమా మదనవల్లులను తీసుకొని వచ్చిరి. వారలు పెండ్లికూతుం చేతివేళ్ళనుబట్టుకొనికూర్చుండిరి. పెండ్లియందు జరుగవలసినక్రమములన్నియుఁ దప్పక జరిపిరి. వేదవేత్తలగుబ్రాహ్మణులు అక్షతలంజల్లి యాశీర్వదించి మంగళసూత్రంబు నిరువురిచేతుల నిచ్చిరి. ఇరువురును కోమలవల్లికంఠంబున మాంగళ్యంబును గట్టిసంతసించిరి. వచ్చినవారలందఱును విందులభుజించి వారివారిచోట్లకేగిరి.

ఆనాఁటిరాత్రి పడకగదినెంతయు ముచ్చటగా శృంగారించిరి. మనోరమయు మదనవల్లియు నందు శయనించి యుండిరి. కోమలవల్లి రత్నాభరణభూషితురాలై భక్షణంబులగొని రాత్రి పదునైదు గడియలకు వచ్చెను. అపుడు మనోరమయు మదనవల్లియు నవ్వుచు "కామినీ! లోకంబున నొకపిల్లకు నొకమగఁడు సుఖమొసంగునని వినియెదము. నీవు మహా అదృష్టవంతురాలవు పుణ్యశీలవు లేనియెడ నిద్దఱు మగలు ప్రాప్తింతురా? అనిరి.

కోమలవల్లి:—ప్రాణపతీ! నాకైన నిరువురుమగలు ప్రాప్తించిరి. ద్రౌపదికి నేవురని మీరు వినలేదా?

మనోరమ:—పిల్లా! ఆద్రౌపది నిజపాతివ్రత్యలక్షణ మెవరికిని రాదు. ఏవురను గట్టికొన్నను సంవత్సరమునకొకతూరి యగ్నియందు స్నానంబుచేసి మఱియొకపురుషునితో సుఖించునట. ఇట్టులనే యామె వయసగునంతవఱకు జరుగుచుండెనట దాన నామె మహాపతివ్రతయని చెప్పనొప్పును.

మదనవల్లి:—అన్నా! మన యదృష్టమునకు దగినటుల నీరాజకుమార్తె మనకు భార్యయయ్యె ననినను మనల నిది వంచించి యన్యులపయి నాసగొని వ్యభిచరించునేని నేమి చేయగలము.

మనోరమ:—తమ్ముడా! నీవుచెప్పునది యాశ్చర్యమై యున్నది. మన మిరుపురము కావలియుండ మకల వంచించి యింకొకనితోఁ జేరునని సందేహింతువేని కొలగానికి తలారులు కావలియుండు నటుల ముందు వెనుకల నుందము.

మదనవల్లి:—అన్నా! స్త్రీల వ్యభిచారంబును అడ్డగించువార లెవరు?

కోమలవల్లి యదివిని దుఃఖంబునంది తాము నన్నిటుల నలక్ష్యముగా మతించి పరిహసించుట న్యాయంబుగాదు. నేను మిమ్ములను నాప్రాణనాథులనిభావించి వలపుతోనుండ మీరలిట్టి మనసువిఱుగుడు మాటల నాడెదరు. అని వ్యసనంబుదోపఁ జెప్పెను. ఆమాటలనువిని మనోరమ "నాయకీ! లోకంబునఁబుట్టిన భామినులను నమ్మిచెడినవార నేకులు గలరు. అయినను వారిలో,

ఉ॥ అంగన కైక మాటలను । నాలన సేసి యజాత్మజుండు చ
చ్చెంగద సీత మాటవిని । శ్రీరఘు రాముఁడు గోలు వోయె నా
లింగద చెల్లె మాట విని । లేవడి యయ్యెను రావణేశ్వరుం
డంగన మాటలన్ వినుట । యాపదకుం బెనుబాట చూచినన్.

అను నటుల భామినులవలననే పురుషులకు పలు విధంబులైన యవమానంబును నపాయమును నాపదలును సంభవించి దుఃఖమనుభవించెదరు. కనుక నీకిడనమేము నిజమైనవర్తమానంబు నెఱింగింప సంకోచించెదము. నీవు మర్మంబుదాచక బయలుపట్టితివేని మేమేమి చేతుము.

కోమలవల్లి:—ప్రాణనాయకా! అటుల మీరెన్నటికిం దలువకుడు. మాంగల్యధారణంబుసేసిన పురుషునే భగవంతునివలెఁ జిత్తంబున మతించియుండువారలే పతివ్రతలగుదురు. అయినను పురుషులుమాత్రము స్త్రీల నలక్ష్యంబుగా జూచి తమ మనంబుల

నూడు రహస్యంబులఁ జెప్పరు. అటుల జెప్పిన బురుషులచే నసాధ్యంబులగు కార్యంబులఁజేసి ముగింతురు. ఈగుణముపురుషులకుండదు. వారు స్త్రీలమాటయన నలక్ష్యంబుగనే యుందురు.

మనోరమ:—పురుషులు స్త్రీలపయి మిగుల ప్రియముగలిగియే యుందురు. అయినను వారికి బుద్ధిలేమియను నొక యల్పగుణము కలదు. దానిచే వారలందఱికిని నలక్ష్యముగా గనంబడుదురు. వారలు కొంచెమునకు గొంచెము అల్పసంతోషమును అల్ప దుఃఖమును గలిగియుందురు. వారికడ మంచిసమాచారము చెప్పినను చెడ్డసమాచారము చెప్పినను అన్నిటిని జెడుదిగా భావింతురు. కనుక స్త్రీలతో రహస్యమైన సమాచారము జెప్పరాదందురు. అటులఁ జెప్పితిమిపో తలపోవునట్టి యమూడును. మేకతలను దొంగలించినవానిని మనుజునిజంపినవాడని కలహంబుపెట్టిన కథవంటిదగును. అందువలన వివేకుల భార్యయొద్ద నెట్టి సమాచారమును జెప్పుటలేదు. నీవట్టిదానవుగావని యెఱింగియు నీ యభిప్రాయం బెఱుంగగోరి యిటుల నంటిమి. వగవకుము. మేమును నీవలె స్త్రీలమే. మన పురుషుఁడు వనవాసియై పోవుటచేత మేము పురుషవేషంబు ధరియించి, వెదకికొని వచ్చితిమి. నీ యిష్టప్రకారము పెండ్లి చేసికొంటిమి. ఇక మనపురుషుని బిలుచుకొని వచ్చి మనము సుఖ భోగంబుల నుందము. నీ యిష్ట మెదియని యడుగ కోమలవల్లియు నట్టులన కానిమ్మని సమ్మతించి యందరు సుఖనిద్రం జెందిరి. మఱుదినం మనోరమయు మదనవల్లియు రాజునొద్ద సెలవు తీసికొని నగరునువదలి యరణ్యమార్గంబుగాఁ దమ ప్రాణనాథుని వెదకికొని పోయిరి.

ఇది యటుండ నడవులకు వేటకేగి పరిజనంబులవదలి యరణ్యంబుల నేకాకియై తిరుగుచుండిన మనోరమావల్లభుఁడు నీతిప్రకాశుఁడు

తనకు మంచికాలంబుతటస్థించి సుఖంబుండవలయుటం జేసి, యూహా తిఱిగి యందలి విచిత్రంబులంగనుచు దివ్యదేశంబుల సేవింపుచు వచ్చి వచ్చి యలకాపురి సత్రంబున నిలిచెను.

మనోరమ, మదనవల్లి, కోమలవల్లియను నీముప్పురును పురుష వేషధారిణులై నవరత్నాభరణభూషితులై వెలిపట్టు పుట్టంబులంగట్టి నీతిప్రకాశుని వెదకికొనుచు నరణ్యమార్గంబున వచ్చునపుడు తమ కొకపర్వతం బెదుటదోచెను. ఆపర్వతమునకుఁ బ్రక్కగాఁ బోవునపుడు ... సహోదరులంజూచి, చెల్లెలారా! యిచట నొక చిన్నదియుండెను. ...నినిం దోడుకొని పోదము రండని చెప్ప నందఱును సంతసించి యట ...రి.

వీరినింజూచినదే యంబుజవల్లి మదిదిగులొంది యట్టులే మౌను ... నిలిచెను. మనోరమ దానిభయంబుఁదీర్చి "సుందరీ! నీవెందులకును ...యంబునొందకుము. నీదేశంబునకుఁ గొనిపోయి చేర్చెదము రమ్ము అని ధైర్యంబుచెప్పి యందఱు నలకాపురికై పోవుచుండిరి. వీరువచ్చుటనుజూచిన యానగరవాసులందఱును నచ్చెరువంది మన రాజపుత్రి అంబుజవల్లి యిదో వచ్చుచున్నది. ఈపురుషు లెవరైయుందురోయని యొకరికొకరు గుసగుసలాడిరి. మనమెన్నడైన నిట్టి సుందరపురుషుల గనివిని యుండుమే. వీరలు నరులై యుండరు. సురసిద్ధసాధ్య విద్యాధరగణంబులలో నొకరై యుండవలయు. విలాసార్థమై వీరలు భూమికి వచ్చినటుల నున్నది. లేనియెడ నిట్టి సౌరు నరకీటకంబుల కెక్కడిది" అని కొందఱు దగ్గఱించియు మఱికొందఱు మేడలనెక్కియు ఱెప్పవాల్పక చూచుచుండిరి.

వీరు ముప్పురును వీరిమాటలం బెడచెవినిఁ బెట్టినవారివలెవినుచు మదిసంతసింపుచుఁ బోవుచుండిరి. నగరిమొగసలకువచ్చి తమ్మెఱిఁగించిరి. వీరి మొగవిలాసంబునకు రాజు ఆనంద పరవశుండయ్యెను. తోడనున్న యంబుజవల్లినింజూచి పెన్నిధిఁగన్న పేదచందంబున నోటమాట

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA115B179
పుస్తకం పేరు	మాయారాక్షసుని జయించిన మనోరమకథ
తారీఖు	26/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	189
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	no
లేని పేజీలు	11,12
తయారు చేసినవారు	Habeeba
పేజీలు విడదీసినవారు	Rohith
స్కాన్ చేసినవారు	thasin
పరీక్ష చేసినవారు	pragathi
పేజీలు పరిచూసినవారు	
బైండింగు చేసినవారు	
ప్యాకింగు చేసినవారు	
పరిస్థితి	good